

Επιμέλεια αγγλικής έκδοσης: Rolf Gollob, Peter Krapf και Wiltrud Weidinger
Επιμέλεια ελληνικής έκδοσης: Κατερίνα Τούρα
Μετάφραση: Άγγελος Βαλλιανάτος

Συμμετέχουμε στη δημοκρατία

Σχέδια μαθήματος για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη
και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το λύκειο

Συμμετέχουμε στη δημοκρατία

Σχέδια μαθήματος για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη
και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το λύκειο

Επιμέλεια αγγλικής έκδοσης: Rolf Gollob, Peter Krapf και Wiltrud Weidinger

Συγγραφή: Peter Krapf

Επιμέλεια ελληνικής έκδοσης: Κατερίνα Τούρα

Μετάφραση: Αγγελος Βαλλιανάτος

Βιβλίο IV

από

EDC/HRE Βιβλία I-VI

**Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη
και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στη σχολική πράξη:**

Διδακτικές αλληλουχίες, έννοιες, μέθοδοι και μοντέλα

Εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης

Οι απόψεις που εκφράζονται σε αυτή την εργασία αποτελούν ευθύνη των συγγραφέων και δεν αντανακλούν απαραίτητα την επίσημη πολιτική του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Όλα τα δικαιώματα είναι κατοχυρωμένα. Κανένα μέρος αυτής της έκδοσης δεν μπορεί να μεταφραστεί, να αναπαραχθεί ή να μεταδοθεί σε οποιαδήποτε μορφή, ηλεκτρονική (CD – Rom, διαδίκτυο, κ.λπ.) ή μηχανική, μέσω φωτοτυπιών, εγγραφής ή οποιουδήποτε συστήματος αποθήκευσης και ανάκλησης πληροφοριών, χωρίς προηγούμενη έγγραφη άδεια από το Public Information και Publications Division, Directorate of Communication (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Ο συντονισμός για την παραγωγή, τον σχεδιασμό και την έκδοση αυτού του τόμου έγινε από το IPE (International Projects in Education; www.phzh.ch/ipe) του Τμήματος Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών του Πανεπιστημίου της Ζυρίχης (PHZH).

Η παρούσα έκδοση συγχρηματοδοτήθηκε από τον Ελβετικό Οργανισμό για την Ανάπτυξη και τη Συνεργασία (SDC).

International Projects in Education
Transferzentrum für internationale Bildungsprojekte

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

Εικονογράφηση: Peti Wiskemann
Εξώφυλλο: : Desktop Publishing Unit, Συμβούλιο της Ευρώπης
Σελιδοποίηση: Ogham/Mourreau

Εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

Συμβούλιο της Ευρώπης, Σεπτέμβριος 2010

Συνεργάτες

Emir Adzovic – Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Manuela Droll – Γερμανία

Christian Fallegger – Ελβετία

Rolf Gollob – Ελβετία

Sarah Keating-Chetwynd – Συμβούλιο της Ευρώπης

Sabrina Marruncheddu Krause – Ελβετία

Olóf Olafsdottir – Συμβούλιο της Ευρώπης

Karen O'Shea –Ιρλανδία

Wim Taelman – Βέλγιο

Wiltrud Weidinger – Ελβετία

Περιεχόμενα

Εισαγωγή

1. Τι προσφέρει αυτό το εγχειρίδιο; Σύντομη επισκόπηση	5
2. Τι είναι η EDC/HRE? – Οι τρεις διαστάσεις της	5
2.1 Η γνωστική διάσταση της EDC/HRE: μαθαίνουμε περί της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	6
2.2 Η συμμετοχική διάσταση της EDC/HRE: μαθαίνουμε για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα	8
2.3 Η πολιτισμική διάσταση της EDC/HRE: μαθαίνουμε μέσω της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων	9
3. Το εννοιολογικό πλαίσιο του εγχειριδίου–οι προκλήσεις, ο κονστρουκτιβισμός, οι ικανότητες	10
4. Η «Ευρωπαϊκή προσέγγιση» της EDC/HRE	11

Διαδραστική κονστρουκτιβιστική μάθηση στην EDC/HRE

1. Βασικές ερωτήσεις για τη διδακτική της EDC/HRE	14
2. Ένα παράδειγμα διαδραστικής κονστρουκτιβιστικής μάθησης – τα παιδιά φαντάζονται έναν ιδανικό κόσμο	15
3. Κάθε άνθρωπος μαθαίνει διαφορετικά – «Δημιουργούμε τον κόσμο στο μυαλό μας»	17
4. Κονστρουκτιβιστική μάθηση και κοινωνική αλληλεπίδραση	18
5. Ποιος είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην κονστρουκτιβιστική διαδικασία μάθησης;	19
6. Ποιος είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην EDC/HRE?.....	21
6.1 Ο εκπαιδευτικός ως εισηγητής και καθοδηγητής – ενισχύει και εμπλουτίζει την οικοδόμηση γνώσης	21
6.2 Ο εκπαιδευτικός ως κριτής και διορθωτής – ενισχύει την αποδόμηση	22
6.3 Ο εκπαιδευτικός ως δημιουργός και πάροχος δραστηριοτήτων εφαρμογής – ενισχύει την επανοικοδόμηση	23
6.4 Ο εκπαιδευτικός ως πρόεδρος συζητήσεων σε ολομέλειες – ενισχύει όλους τους τρόπους κονστρουκτιβιστικής μάθησης	24
7. Οι δημοκρατίες ως κοινωνίες μάθησης – κονστρουκτιβιστική προσέγγιση των βασικών εννοιών της EDC/HRE	26

Μέρος 1 – Συμμετέχουμε στην κοινότητα

Ενότητα 1: Ταυτότητα: Επιλέγω. Δίνουμε μορφή στη ζωή μας, αλλά και στων άλλων	28
Ενότητα 2: Υπευθυνότητα. Συμμετέχουμε, αναλαμβάνουμε ευθύνες. Η ελευθερία έχει ευθύνες .	55
Ενότητα 3: Ετερότητα και πλουραλισμός: Συναίνεση μέσω διαφωνίας; Πώς καταλήγουμε σε συμφωνία για το κοινό καλό;	79

Μέρος 2 – Συμμετέχουμε στην πολιτική: διευθέτηση συγκρούσεων, επίλυση προβλημάτων

Ενότητα 4: Σύγκρουση. Η σύγκρουση πάνω στο θέμα της αλιείας. Πώς μπορούμε να βρούμε λύση στο δίλημμα της βιωσιμότητας;	110
Ενότητα 5: Νόμος και κανόνες. Ποιοι κανόνες μας εξυπηρετούν καλύτερα; Παιχνίδι λήψης αποφάσεων	138
Ενότητα 6: Κυβέρνηση και πολιτική. Ο κύκλος της πολιτικής – ένα μοντέλο. Πώς λύνει τα προβλήματά της μια δημοκρατική κοινωνία;	156
Ενότητα 7: Ισότητα. Είναι δίκαιος ο κανόνας της πλειοψηφίας; Πώς τίθεται το ζήτημα της πλειονότητας/μειονότητας στη δημοκρατία;	182

Μέρος 3 – Συμμετέχουμε στην πολιτική: συμμετοχή μέσω επικοινωνίας

Ενότητα 8: Ελευθερία. Δημόσια αντιπαράθεση. Γιατί η ελευθερία (του λόγου) δε λειτουργεί χωρίς αυστηρούς κανόνες;	199
Ενότητα 9: Τα μέσα επικοινωνίας. Συμμετοχή στη δημοκρατία μέσα από μέσα επικοινωνίας. Οι παραγωγοί και οι χρήστες των μέσων επικοινωνίας ως φύλακες και σχεδιαστές της ατζέντας	219
Εγχειρίδιο για τους μαθητές. Φυλλάδια για τους μαθητές	240

Εισαγωγή:

1. Τι προσφέρει αυτό το εγχειρίδιο; Σύντομη επισκόπηση

Το βιβλίο αυτό περιέχει εννέα διδακτικές ενότητες για την Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (εφεξής EDC/HRE). Όπως δηλώνει ο τίτλος του, «Συμμετέχουμε στη δημοκρατία», αλλά και όπως δείχνει η εικόνα στο εξώφυλλό του, οι ενότητες απευθύνονται σε μαθητές και μαθήτριες και σχετίζονται με τον ρόλο τους ως νέοι πολίτες. Κάθε ενότητα πραγματεύεται μια συγκεκριμένη προσέγγιση που στοχεύει στο να ενισχύσει και να ενθαρρύνει τους νέους να συμμετέχουν ενεργά στις κοινωνίες τους.

Κάθε ενότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνη της ή σε συνδυασμό με άλλες ενότητες, με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Ολόκληρο το βιβλίο συνθέτει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα σπουδών για ικανότητες που οδηγούν στην ενεργό συμμετοχή στη δημοκρατία.

Οι ενότητες, που αποτελούνται από τέσσερα μαθήματα η κάθε μία, απευθύνονται σε μαθητές του λυκείου. Κάθε ενότητα εστιάζει σε μια έννοια-κλειδί που σχετίζεται με την EDC/HRE και συγκεκριμένα: ταυτότητα – υπευθυνότητα – ετερότητα και πλουραλισμός – σύγκρουση – κανόνες και νόμους – διακυβέρνηση και πολιτική – ισότητα – ελευθερία –μέσα επικοινωνίας. Οι εννέα αυτές έννοιες-κλειδιά συνδέουν αυτό το εγχειρίδιο με τα αντίστοιχα για το δημοτικό και το γυμνάσιο (Βιβλία II και III).¹ Τα τρία αυτά βιβλία μαζί παρέχουν ένα ολοκληρωμένο σπειροειδές πρόγραμμα σπουδών στην EDC/HRE.

Κάθε ενότητα εστιάζει σε μια βασική έννοια και αποτελείται από τέσσερα μαθήματα. Σε κάθε ένα από αυτά περιγράφεται με κάθε λεπτομέρεια, όσο είναι κάθε φορά δυνατόν, μια ακολουθία προτεινόμενων διδακτικών βημάτων. Οι οδηγίες εφαρμογής για τους μαθητές δίνονται σε αντίστοιχο βιβλίο που απευθύνεται σ' αυτούς.

Κατά συνέπεια, αυτό το βιβλίο απευθύνεται σε διδάσκοντες και όχι διδασκόμενους. Ελπίζουμε πως όσοι ακόμη εκπαιδεύονται για το διδακτικό έργο, αλλά και όσοι είναι νέοι στο εκπαιδευτικό επάγγελμα, θα βρουν χρήσιμα στοιχεία στα λεπτομερή σχέδια μαθήματος, αλλά και οι έμπειροι εκπαιδευτικοί θα ανακαλύψουν ιδέες και εκπαιδευτικό υλικό έτοιμο για εφαρμογή στις τάξεις τους. Όμως, και οι εκπαιδευτές εκπαιδευτικών θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν αυτό το βιβλίο ως εγχειρίδιο για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στην EDC/HRE.

Το παρόν βιβλίο απευθύνεται, επίσης, σε όσους σχεδιάζουν προγράμματα σπουδών, σχολικά βιβλία και σε όσους ασχολούνται με μεταφράσεις στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Μπορεί να μεταφραστεί και να προσαρμοστεί κατάλληλα, ώστε να αντιστοιχεί στις ιδιαίτερες απαιτήσεις των εκπαιδευτικών τους συστημάτων.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης παρουσιάζει εδώ την αναθεωρημένη έκδοση του εγχειριδίου. Η πρώτη έκδοση αναπτύχθηκε στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη, με σκοπό να βοηθήσει το μάθημα «Δημοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα», που εισήχθη για πρώτη φορά στα σχολεία το 2002. Το Συμβούλιο της Ευρώπης είχε εμπλακεί στην εκπαίδευση εκπαιδευτών και εκπαιδευτικών στην EDC/HRE από το 1996, προσφέροντας ενδοϋπηρεσιακή εκπαίδευση και αναπτύσσοντας εκπαιδευτικά εργαλεία. Ο Rolf Gollob και ο Peter Krapf, που επιμελήθηκαν το βιβλίο αυτό, ανήκαν στη διεθνή ομάδα εκπαιδευτών που έλαβαν μέρος στο ως άνω πρόγραμμα.

2. Τι είναι η EDC/HRE; – Οι τρεις διαστάσεις της

Οι στόχοι και οι αρχές της εκπαίδευσης για την EDC/HRE συνδέονται και με τις τρεις διαστάσεις της διδασκαλίας και της μάθησης. Οι μαθητές των τριών τάξεων του λυκείου, ως νέοι πολίτες θα πρέπει:

- να γνωρίζουν ποια είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα που τους αφορούν και να έχουν κατανοήσει τις συνθήκες από τις οποίες εξαρτώνται (μαθαίνοντας **περί** της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων)

1. EDC/HRE Βιβλίο II: *Μεγαλώνουμε δημοκρατικά* –Σχέδια μαθήματος σχετικά με τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το δημοτικό; EDC/HRE Βιβλίο III: *Ζούμε δημοκρατικά* - Σχέδια μαθήματος σχετικά με τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το γυμνάσιο.

- να έχουν ζήσει το σχολείο ως μικρογραφία της κοινωνίας που σέβεται την ελευθερία και την ισότητα των μαθητών του και να έχουν ασκηθεί στο να ασκούν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους (μαθαίνοντας **μέσω** της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων)
- Και άρα, να έχουν τις ικανότητες και την αυτοπεποίθηση να ασκήσουν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους, με ωριμότητα και αίσθηση της υπευθυνότητας προς τους άλλους και την κοινωνία τους (μαθαίνοντας **για** τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η διαπραγμάτευση των θεμάτων είναι σπειροειδής. Για παράδειγμα, ενώ το δικαίωμα στην ελευθερία γνώμης και έκφρασης παρουσιάζεται στον τρίτο τόμο (σελ. 5), το ίδιο θέμα επανέρχεται και αυτό το βιβλίο, προχωρώντας, όμως, μερικά βήματα παραπέρα.

2.1 Η γνωστική διάσταση της EDC/HRE: μαθαίνουμε περί της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι μαθητές θα πρέπει απαραίτητα να μελετήσουν βασικά κείμενα, όπως την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΟΔΔΑ) και τη Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ΕΣΔΑ) (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5 και 2.6). Θα πρέπει να γνωρίζουν πως κάθε πρόσωπο απολαμβάνει το δικαίωμα της ελεύθερης σκέψης και έκφρασης, την ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση χωρίς λογοκρισία από τα μέσα επικοινωνίας (ΕΣΔΑ, Άρθρο 10). Οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν πόσο απαραίτητο, στην πραγματικότητα αδιαπραγμάτευτο, είναι αυτό το άρθρο ώστε να γίνει η δημοκρατία πραγματικότητα.

Οι μαθητές θα πρέπει επίσης να κατανοήσουν το Άρθρο 14 της ΕΣΔΑ. Το άρθρο αυτό, εμπλουτίζει την ελευθερία σκέψης, έκφρασης και πληροφόρησης με τη δομική αρχή της ισότητας και της αποφυγής διακρίσεων: άνδρες και γυναίκες, πλούσιοι και φτωχοί, νέοι και μεγάλοι, γηγενείς και μετανάστες, όλοι απολαμβάνουμε ισότιμα αυτά τα δικαιώματα.

Τέλος, οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους οι ελευθερίες χρειάζονται ένα πλαίσιο νόμων, και το γεγονός πως και οι ίδιοι έχουν ευθύνες (ΟΔΔΑ Άρθρο 29). Η ελευθερία έκφρασης επιτρέπει στους πολίτες να προωθήσουν τα συμφέροντά τους σε μια πλουραλιστική κοινωνία, αλλά, σ' ένα τέτοιο ανταγωνιστικό περιβάλλον θα υπάρχουν νικητές και ηττημένοι. Είναι απαραίτητο, λοιπόν, να υπάρχει ένα σύνταγμα, νόμοι και κανόνες, που να εξασφαλίζουν ένα πλαίσιο που να θέτει όρια στις ελευθερίες των δυνατών και να προστατεύει τους αδύναμους, χωρίς να εξομοιώνει τις διαφορές. Οι κανόνες δεν έχουν τη δυνατότητα να αντιμετωπίζουν κάθε πρόβλημα, οπότε, τα μέλη μιας κοινωνίας θα πρέπει να αναπτύξουν μια στάση συνυπευθυνότητας, ο ένας για τον άλλον.

Ας δούμε, για παράδειγμα, τρία σχετικά άρθρα από τα βασικά κείμενα για τα ανθρώπινα δικαιώματα:

Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 4 Νοεμβρίου 1950)

Άρθρο 10

Ελευθερία έκφρασης

Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης, καθώς και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς την επέμβαση δημοσίων αρχών και ανεξάρτητα από σύνορα. Το παρόν άρθρο δεν εμποδίζει τα Κράτη από το να υποβάλλουν στις επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεόρασης σε κανονισμούς έκδοσης αδειών λειτουργίας.

Άρθρο 14

Απαγόρευση των διακρίσεων

Η χρήση των αναγνωριζόμενων δικαιωμάτων και των ελευθεριών στην παρούσα Σύμβαση πρέπει να εξασφαλίζεται χωρίς διακρίσεις φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικής ή άλλης πεποίθησης, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, συμμετοχής σε εθνική μειονότητα, περιουσίας, γέννησης ή άλλη κατάσταση.

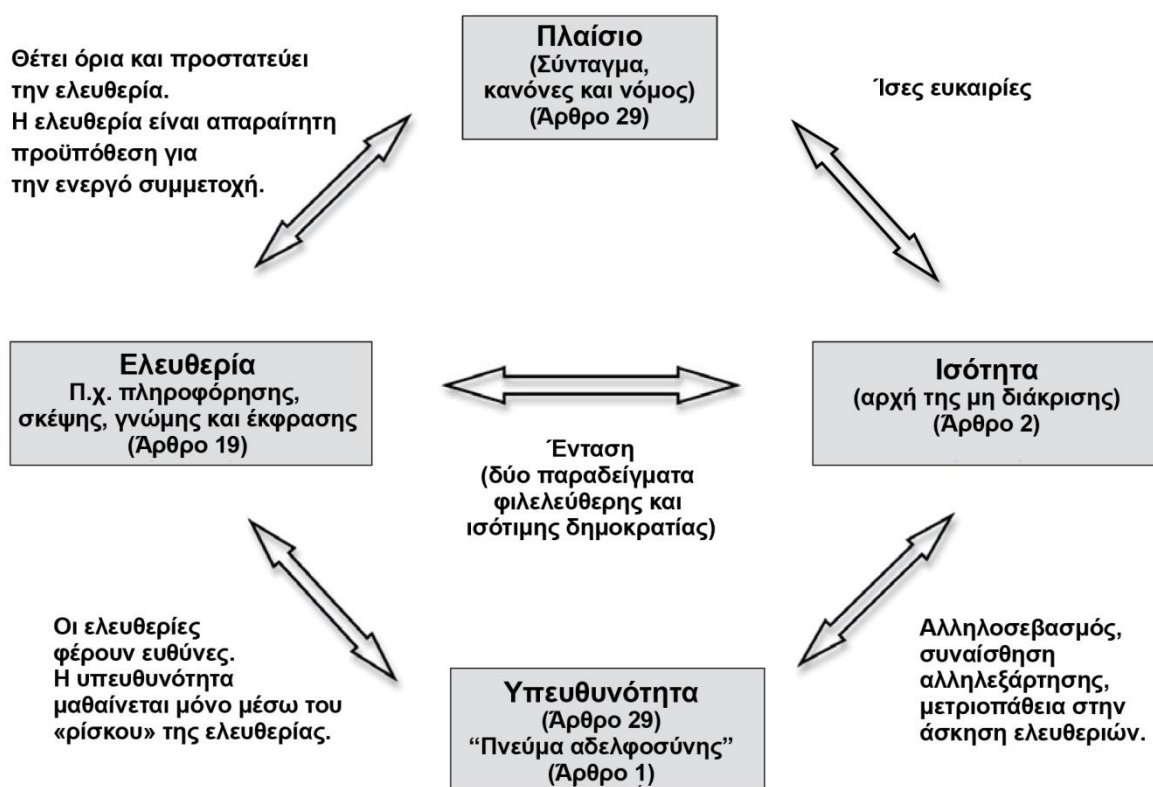
Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948)**Άρθρο 29**

1. Το άτομο έχει καθήκοντα απέναντι στην κοινότητα, μέσα στα πλαίσια της οποίας και μόνο είναι δυνατή η ελεύθερη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

2. Στην άσκηση των δικαιωμάτων του και στην απόλαυση των ελευθεριών του κανείς δεν υπόκειται παρά μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από τους νόμους, με αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλίζεται η αναγνώριση και ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και να ικανοποιούνται οι δίκαιες απαιτήσεις της ηθικής, της δημόσιας τάξης και του γενικού καλού, σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Εν συντομία, αυτά τα τρία άρθρα περιγράφουν την ένταση που υπάρχει ανάμεσα στις ατομικές ελευθερίες και την οριοθέτηση της ελευθερίας από μια δημόσια αρχή, που περιορίζει, αλλά και προστατεύει αυτές τις ελευθερίες.

Οι μαθητές που έχουν την ικανότητα να το εξηγήσουν αυτό, έχουν μάθει πολλά **περί** της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο αναγνώστης θα διαπιστώσει πως αυτό το βασικό ζήτημα διατρέχει όλες τις ενότητες του παρόντος βιβλίου. Αυτή είναι η γνωστική διάσταση της EDC/HRE.

Διάγραμμα: Η «αρχιτεκτονική» των ανθρωπίνων δικαιωμάτων – το επαναλαμβανόμενο θέμα αυτού του βιβλίου

2.2 Η συμμετοχική διάσταση της EDC/HRE: μαθαίνουμε για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Ο τίτλος αυτού του εγχειριδίου, «Συμμετέχουμε στη δημοκρατία», μας υπενθυμίζει πως οι μαθητές θα πρέπει να μάθουν πώς να ασκούν τα δικαιώματά τους, για παράδειγμα, το δικαίωμα στην ελευθερία, το δικαίωμα για ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση και στην ελευθερία της σκέψης, της γνώμης και της έκφρασης. Θα πρέπει εξίσου να ασκηθούν στην πράξη στο να αλληλεπιδρούν με άλλους – για παράδειγμα, υπερασπίζοντας τα συμφέροντά τους μετά από διαπραγμάτευση, ώστε να βρουν κοινή

λύση, ή καταλήγοντας σε συμφωνία για τον ορισμό της έννοιας του «κοινού καλού» (ΟΔΔΑ, Άρθρο 29). Θα πρέπει να είναι ικανοί να δράσουν σε ένα πλαίσιο κανόνων και να δεχθούν τα όρια που πιθανώς να τους επιβάλουν αυτοί οι κανόνες. Θα πρέπει να έχουν μάθει πώς να αναπτύσσουν υπεύθυνη στάση για το καλό των άλλων και της κοινωνίας στο σύνολό της.

Με λίγα λόγια, θα πρέπει όχι μόνο να έχουν κατανοήσει τις επιπτώσεις, αλλά και τη σύνδεση ανάμεσα στα τρία άρθρα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που αναφέρθηκαν παραπάνω, αλλά παράλληλα να έχουν μάθει να εκτιμούν τις βασικές τους αξίες, και να δρουν ανάλογα. Με αυτό τον τρόπο, θα πρέπει να είναι ικανοί να εξισορροπούν τα δικά τους συμφέροντα με τα συμφέροντα των άλλων και του συνόλου της κοινωνίας τους.

Οι μαθητές που έχουν ασκηθεί σ' αυτό τον τρόπο έχουν μάθει πώς να συμμετέχουν στη δημοκρατία. Αυτή είναι η εμπειρική διάσταση της EDC/HRE – μαθαίνοντας **για** τη δημοκρατία και τα ανθρωπίνια δικαιώματα.

Οι νέοι πολίτες που επιθυμούν να συμμετέχουν στη δημοκρατία έχουν ανάγκη από ένα σύστημα πολυπαραγοντικών ικανοτήτων, όπως εμφανίζονται στον πίνακα που έπεται.

Ικανότητα συμμετοχής και λήψης πολιτικών αποφάσεων	
Ικανότητες ανάλυσης και κριτικής ικανότητας	Μέθοδοι και δεξιότητες
Στάσεις και αξίες βασισμένες στα ανθρωπίνια δικαιώματα	

Οι ικανότητες αυτές θα πρέπει να είναι αξιακές. Για παράδειγμα, στα χέρια ρατσιστών, θα μπορούσαν να αποτελέσουν απειλή για τη δημοκρατική κοινωνία.

Το ανά χείρας εγχειρίδιο εστιάζει στην ανάπτυξη τέτοιων ικανοτήτων. Στην εισαγωγή κάθε ενότητας υπάρχει ένας πίνακας που δίνει τη δυνατότητα στους χρήστες να συνδυάσουν ενότητες, ώστε να σχεδιάσουν προγράμματα άσκησης σε ικανότητες, που να εξαρτώνται, για παράδειγμα, από τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών τους, ή από συγκεκριμένες απαιτήσεις του σχολικού αναλυτικού προγράμματος. Παρατίθεται εδώ ο πίνακας ικανοτήτων της 2^{ης} ενότητας (βασική έννοια: υπευθυνότητα).

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Λήψη και εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων	
2 Υπευθυνότητα	Κατανόηση διλημματικών ζητημάτων Ανάλυση των συνεπειών μιας απόφασης Αποσαφήνιση προτεραιοτήτων και αιτιολόγηση	Προσεκτική εκτίμηση και σκέψη Κοινοποίηση αιτών και κριτηρίων μιας απόφασης	Απόφαση με ελλιπείς πληροφορίες Συναίσθηση του κινδύνου αποτυχίας	Εναλλακτικές προοπτικές Αναγνώριση των συμφερόντων και των δικαιωμάτων των άλλων Κοινότητα στηριγμένη στα ανθρωπίνια δικαιώματα
1 Ταυτότητα	Κατανόηση των επιπτώσεων που έχουν οι επιλογές μας στους άλλους			Εναλλακτικές προοπτικές

4 Σύγκρουση	Δίλημμα βιωσιμότητας	Στρατηγικές διαμεσολάβησης	Διαχείριση συγκρούσεων	
6 Κυβέρνηση και πολιτική	Πολιτική – μια διαδικασία επίλυσης προβλημάτων και εξομάλυνσης συγκρούσεων			
7 Ισότητα	Αναγνώριση της πολιτισμικής διάστασης της δημοκρατίας		Εξισορρόπηση δικαιωμάτων της πλειονότητας και της μειονότητας	Αμοιβαία αναγνώριση

2.3 Η πολιτισμική διάσταση της EDC/HRE: μαθαίνουμε μέσω της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Το να συμμετέχει κάποιος στη δημοκρατία είναι απαιτητική δουλειά – οι σχετικές ικανότητες μπορεί και πρέπει να μαθαίνονται και να αναπτύσσονται στο σχολείο. Οπότε, η εκπαίδευση στην EDC/HRE έχει πολιτισμική διάσταση. Η γενικότερη "κουλτούρα" της διδασκαλίας και της μάθησης θα πρέπει να αντανakλά το μήνυμα EDC/HRE. Ένας τρόπος για να αποκτήσει κάποιος γνώσεις είναι μέσω συγκροτημένης καθοδήγησης (παρακολουθώντας μια διάλεξη, διαβάζοντας). Όμως, οι ικανότητες αναπτύσσονται μέσω εκπαιδευτικών μεθόδων (επίδειξη, πρακτική εφαρμογή και καθοδήγηση). Αντίθετα, η αυτοεκτίμηση και οι αξίες του αλληλοσεβασμού αποκτώνται μέσω μιας διαδικασίας κοινωνικοποίησης στο σχολείο. Η ανάπτυξη των στάσεων και των αξιών ενός νέου επηρεάζεται από την εμπειρία που αποκτά στην τάξη και τα πρότυπα που καθορίζονται από τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους συνομηλίκους. Ενώ η διδασκαλία **περί** της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γίνεται μέσω ειδικών μαθημάτων (π.χ. της κοινωνιολογίας, της ιστορίας, της αγωγής του πολίτη), η διδασκαλία **μέσω** της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί πρόκληση για το σύνολο του σχολείου, δηλαδή τα ανθρώπινα δικαιώματα και η δημοκρατία γίνονται παιδαγωγικός οδηγός, κατευθυντήρια γραμμή ολόκληρης της σχολικής κοινότητας.

Στο παρόν εγχειρίδιο υιοθετούμε την προσέγγιση της μάθησης μέσω δραστηριοτήτων: κάθε ενότητα περιέχει μια βασική δραστηριότητα που προσφέρει στους μαθητές την ευκαιρία να αναπτύξουν συγκεκριμένες ικανότητες. Αναπτύσσουμε τις ικανότητές μας ανάλογα με τις ανάγκες μας, και γι' αυτό αυτές οι δραστηριότητες αφορούν ζητήματα για τα οποία δεν υπάρχει μία ή από την αρχή ξεκάθαρη λύση, όπως ακριβώς συμβαίνει και στη ζωή μας. Στην EDC/HRE, η μέθοδος φέρει, και υλοποιεί, ένα σημαντικό μέρος του μηνύματος.

3. Το εννοιολογικό πλαίσιο του εγχειριδίου – οι προκλήσεις, ο konstruktivismός, οι ικανότητες

Οι νεαροί συμμετοχικοί πολίτες σε μια δημοκρατία έχουν, ως ελεύθερα άτομα, ίσα δικαιώματα, αλλά άνισες ευκαιρίες.

Ως μέλη δυναμικών πλουραλιστικών κοινωνιών που είναι αλληλοεξαρτώμενες σε παγκόσμιο επίπεδο αντιμετωπίζουν ολοένα και πιο σύνθετες προκλήσεις (π.χ. κλιματική αλλαγή, εξάντληση των φυσικών πόρων, αποτυχημένα κράτη), για τις οποίες το σχολείο δεν μπορεί να δώσει συγκεκριμένες λύσεις. Όμως, μπορεί να προσφέρει **εκπαίδευση σε ικανότητες**, που εξοπλίζουν τη νέα γενιά με εργαλεία με τα οποία να προσπαθήσει να βρει λύσεις.

Οι προκλήσεις αυτές προσεγγίζονται με δοκιμή και απόρριψη, με διαπραγμάτευση ώστε να συμβιβαστούν τα διαφορετικά συμφέροντα. Το αποτέλεσμα μιας τέτοιας διαδικασίας λήψης αποφάσεων είναι μέρος της απόπειρας να επιτευχθεί ο στόχος του κοινού καλού. Η κατάληξη είναι πάντοτε ατελής και πρόσφορη για κριτική συζήτηση και βελτίωση. Κατά συνέπεια, η πλουραλιστική δημοκρατία ενέχει μια

κονστρουκτιβιστική (εποικοδομητική) προσέγγιση στη χάραξη πολιτικής. Γι' αυτό, η δημοκρατία είναι μια επισφαλής κατάσταση που κυριολεκτικά εξαρτάται από τις ικανότητες και την υπευθυνότητα κάθε γενιάς. Και σ' αυτή την ατέρμονη διαδικασία, ο κονστρουκτιβισμός αποτελεί τη βασική αρχή πίσω από κάθε ανάπτυξη ικανοτήτων.

Αυτά τα τρία στοιχεία, διατρέχουν ως βασικές έννοιες κάθε ενότητα και κάθε βήμα μάθησης αυτού του βιβλίου:

- Οι **προκλήσεις** στις δυναμικές, πλουραλιστικές και δημοκρατικές κοινωνίες,
- Οι **ικανότητες** συμμετοχής στη δημοκρατία,
- Ο **κονστρουκτιβισμός** (εποικοδομητισμός), ως παράδειγμα δημοκρατικής χάραξης πολιτικής και ανάπτυξης δεξιοτήτων.

Σε κάθε ενότητα, μια έννοια-κλειδί της εκπαίδευσης στην EDC/HRE συνδέεται με συγκεκριμένες προκλήσεις που δημιουργούν την ευκαιρία να αναπτύξουν τα παιδιά ικανότητες με εποικοδομητικό τρόπο. Οπότε, οι εννέα ενότητες δεν μεταφέρουν, απλά, εννέα μεμονωμένες διδακτικές μονάδες γνωστικής μάθησης. Αντιθέτως, δημιουργούν ένα πλέγμα ικανοτήτων, αξιών και προοπτικής, που συνδέονται μεταξύ τους με πολλούς τρόπους. Ο πίνακας που ακολουθεί, περιγράφει το εννοιολογικό πλαίσιο του βιβλίου.

	Εποικοδομητική ανάγνωση...	
Αριθμός ενότητας Βασική έννοια	... βασικών εννοιών ως προκλήσεων:	... ανάπτυξης ικανοτήτων ως συνεχιζόμενης διαδικασίας. Οι μαθητές έχουν εκπαιδευτεί ώστε ...
Ενότητα 1 Ταυτότητα	Τι δουλειά να διαλέξω; Ποιος θα είναι ο σύντροφός μου; Να κάνουμε παιδιά; ...	να προβληματίζονται, να εξωτερικεύουν και να ιεραρχούν τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα και τους στόχους τους
Ενότητα 2 Υπευθυνότητα	Τι επιπτώσεις έχουν οι επιλογές μου; Ποια είναι η προτεραιότητά μου σ' ένα δίλημμα; Ποιες αξίες και αρχές υιοθετώ;	να αναλαμβάνουν την ευθύνη χειρισμού διλημάτων – να συλλέγουν πληροφορίες, να υπολογίζουν τις συνέπειες, να ορίζουν προτεραιότητες, να λαμβάνουν αποφάσεις
Ενότητα 3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Ποια είναι τα ενδιαφέροντά μου; Τι συμβιβασμούς προτείνω; Τι ορίζουμε ως κοινό καλό;	να διαπραγματεύονται δίκαιους και αποτελεσματικούς συμβιβασμούς σε πλουραλιστικά και ανταγωνιστικά περιβάλλοντα
Ενότητα 4 Σύγκρουση	Ποιο είναι το πρόβλημα; Τι συμφέροντα εμπλέκονται; Ποια λύση είναι επιθυμητή και εφικτή;	να επιλύουν συγκρούσεις συμφερόντων χρησιμοποιώντας μη βίαια μέσα
Ενότητα 5 Κανόνες και νόμος	Ποιους κανόνες χρειαζόμαστε ώστε να ελέγχουμε τη διαχείριση της συμπεριφοράς μας; Σε ποιους κανόνες μπορούμε να συμφωνήσουμε;	να αναγνωρίζουν (σέβονται) τη λειτουργία των θεσμικών κανόνων – σύνταγμα, νόμους, κανόνες και κοινές αξίες
Ενότητα 6 Κυβέρνηση και πολιτική	Ποια ζητήματα λαμβάνονται υπόψη και ποια αποκλείονται από την πολιτική ατζέντα; Ποια προβλήματα συζητούνται; Ποια θεωρείται ως λύση και πώς εφαρμόζεται;	να κατανοούν και να συμμετέχουν στη δημοκρατική λήψη αποφάσεων, μέσα και έξω από τα θεσμικά πλαίσια

Ενότητα 7 Ισότητα	Ποια είναι τα συμφέροντα της πλειονότητας και της μειονότητας; Ποιους συμβιβασμούς προτείνω; Τι θα πρέπει να αποδέχεται η μειονότητα; Με ποιους τρόπους τα ανθρώπινα δικαιώματα προστατεύουν τα συμφέροντα μιας ομάδας;	να στηρίζουν την κοινωνική συνοχή, εξισορροπώντας τα συμφέροντα των ομάδων που είναι πλειονότητα και μειονότητα.
Ενότητα 8 Ελευθερία	Ποιο είναι το σημείο αναφοράς για μένα; Ποια στρατηγική ακολουθώ στην επιχειρηματολογία μου; Ποια είναι η στρατηγική του αντιπάλου μου;	να ασκήσουν την ελευθερία σκέψης και έκφρασης χρησιμοποιώντας δεξιότητες ανταλλαγής απόψεων (συζήτησης)
Ενότητα 9 Τα μέσα επικοινωνίας	Σε ποιον θέλω να απευθυνθώ; Με ποιο σκοπό; Ποιο είναι το μήνυμά μου; Που βρίσκω την απαραίτητη πληροφόρηση;	να χρησιμοποιήσουν τις δυνατότητες επικοινωνίας δια των μέσων επικοινωνίας

4. Η "Ευρωπαϊκή προσέγγιση" της EDC/HRE

Το Συμβούλιο της Ευρώπης αναπτύσσει και εφαρμόζει την EDC/HRE στα κράτη μέλη της για πάνω από μια δεκαετία. Η παρούσα εξάτομη σειρά για εκπαιδευτικούς αποτελεί καρπό πολλών συζητήσεων ανάμεσα σε συντονιστές, ειδικούς, εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές εκπαιδευτικών της EDC/HRE από πολλά κράτη μέλη και στηρίχθηκε στην ενθάρρυνσή τους.

Η EDC/HRE αποτελεί την «Ευρωπαϊκή προσέγγιση» στη διδασκαλία της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι διαστάσεις της διδασκαλίας «περί» και «για» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι πιθανόν να έχουν διαφορές στα ιδιαίτερα πλαίσια με τα οποία λειτουργούν τα σχολεία και τα εκπαιδευτικά μας συστήματα, οι παραδόσεις διδασκαλίας και μάθησης. Αποδεχόμαστε όλοι, όμως ως κοινή βάση, πως η EDC/HRE είναι η παιδαγωγική κατευθυντήρια γραμμή για το σχολείο ως σύνολο. Συμφωνούμε πως στην EDC/HRE είναι η μέθοδος που φέρει το μήνυμα της διδασκαλίας μέσω της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Σ' αυτή την έκδοση της EDC/HRE, οι επιμελητές και οι συγγραφείς αποπειρώνται να καρπωθούν τα οφέλη που απορρέουν από τη διαδικασία της EDC/HRE στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Οι πηγές υποστήριξης που έλαβα και χρησιμοποιώ αντανakλούν την "Ευρωπαϊκή προσέγγιση." Πιο συγκεκριμένα:

Οι κυρίες Manuela Droll και Karmen O'Shea ήταν επίσης μέλη της συγγραφικής ομάδας που εκπόνησε την προηγούμενη έκδοση αυτού του εγχειριδίου, που χρησιμοποιήθηκε στην εκπαίδευση στη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη. Ο Emir Adzovic, συντονιστής του προγράμματος EDC/HRE του Συμβουλίου της Ευρώπης στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, παρείχε το οργανωτικό πλαίσιο του προγράμματός μας. Αναπτύξαμε το πλαίσιο των βασικών εννοιών με τους κυρίους Don Rowe, Ted Huddleston και Wim Taelman. Ο Don διάβασε κάποια από τα πρώτα μας κείμενα και ο Ted ήταν ένας από τους πιο κριτικούς και εποικοδομητικούς εταίρους μας στη συζήτηση.

Οι κυρίες Olöf Olafsdottir και Sarah Keating-Chetwynd, ήσαν συνεργάτιδες και συντονίστριες του προγράμματος στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Παρακολούθησαν όλη τη διαδικασία του με υπομονή και αποφασιστικότητα.

Ο Peti Wiskemann εμπλούτισε το εγχειρίδιο με το σχέδιο που κοσμεί το εξώφυλλο, το οποίο παράλληλα τροφοδοτεί ευρηματικά σχόλια στις 9 βασικές ενότητες και λειτουργεί ως γρίφος για τις βασικές έννοιες που συνδέονται με αυτές. Η Wiltrud Weidinger και ο Rolf Gollob με στήριξαν ως επιπλέον συντονιστές και συνοδοιπόροι σε αναρίθμητες συζητήσεις.

Η συνεργασία μου με τον Christian Fallegger ξεχωρίζει για πολλούς λόγους. Κάναμε πολλές συζητήσεις

στα πρώτα στάδια της συγγραφής, συνεισέφερε πολύτιμες ιδέες και προτάσεις και στο τέλος, διάβασε το τελικό κείμενο αυτού του εγχειριδίου. Στο σύνολο αυτής της διαδρομής με συνόδευσε, ανατροφοδοτώντας με κριτικά και εποικοδομητικά.

Δεν θα είχα καταφέρει να συγγράψω αυτό το βιβλίο χωρίς την υποστήριξη και την έμπνευση όλων των παραπάνω συναδέλφων, συνεργατών και φίλων. Τους είμαι βαθειά ευγνώμων. Έχω, όμως, την ευθύνη για όποιο σφάλμα ή λάθος θα βρει ο αναγνώστης του.

Peter Krapf

Ζυρίχη και Ουλμ

Δεκέμβριος 2009

Διαδραστική κονστρουκτιβιστική μάθηση στην EDC/HRE

Περίγραμμα

1. Βασικές ερωτήσεις για τη διδακτική της EDC/HRE
2. Ένα παράδειγμα διαδραστικής κονστρουκτιβιστικής μάθησης
– τα παιδιά φαντάζονται έναν ιδανικό κόσμο.
3. Κάθε άνθρωπος μαθαίνει διαφορετικά – «Δημιουργούμε τον κόσμο στο μυαλό μας»
4. Κονστρουκτιβιστική μάθηση και κοινωνική αλληλεπίδραση
5. Ποιος είναι ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού στην κονστρουκτιβιστική διαδικασία μάθησης;
6. Ποιος είναι ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού στην EDC/HRE?
 - 6.1 Ο/η εκπαιδευτικός ως εισηγητής και καθοδηγητής – ενισχύει και εμπλουτίζει την οικοδόμηση γνώσης
 - 6.2 Ο/η εκπαιδευτικός ως κριτής και διορθωτής – ενισχύει την αποδόμηση
 - 6.3 Ο/η εκπαιδευτικός ως δημιουργός και πάροχος δραστηριοτήτων εφαρμογής – ενισχύει την επανοικοδόμηση
 - 6.4 Ο/η εκπαιδευτικός ως πρόεδρος συζητήσεων σε ολομέλειες – ενισχύει όλους τους τρόπους κονστρουκτιβιστικής μάθησης
7. Οι δημοκρατίες ως κοινωνίες μάθησης – κονστρουκτιβιστική προσέγγιση των βασικών εννοιών της EDC/HRE

Διαδραστική κονστρουκτιβιστική μάθηση στην EDC/HRE

1. Βασικές ερωτήσεις για τη διδακτική της EDC/HRE

Στην EDC/HRE, όπως και γενικότερα στη διδασκαλία του, ο/η εκπαιδευτικός είναι απαραίτητο να στοχάζεται πάνω στους στόχους, να ξεκαθαρίζει τους λόγους των επιλογών που αναπόφευκτα θα κάνει και τις προτεραιότητες που θέτει.

1. Τι πρέπει να μάθουν οι μαθητές στην EDC/HRE;

Οι μαθητές θα πρέπει να μάθουν το πώς να συμμετέχουν ως πολίτες στη δημοκρατική τους κοινότητα. Χρειάζεται να αναπτύξουν:

- ικανότητες πολιτικής ανάλυσης και κριτικής ικανότητας, όταν ασχολούνται με προβλήματα και ζητήματα πολιτικής φύσης
- ικανότητες συμμετοχής στη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων και επιπλέον
- μια ποικιλία μεθοδολογικών δεξιοτήτων.

2. Γιατί και για ποιον λόγο θα πρέπει οι μαθητές να αποκτήσουν αυτές τις ικανότητες;

Η δημοκρατία εξαρτάται από πολίτες που έχουν τη θέληση και την ικανότητα να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων και να συμμετέχουν στα θεσμικά της όργανα. Οι μαθητές έχουν ανάγκη αυτές τις ικανότητες και δεξιότητες, ούτως ώστε να μπορούν να ασκούν τα ανθρώπινα και ατομικά τους δικαιώματα και να εξασκούν τους ρόλους τους ως ενεργοί πολίτες (**«μαθαίνοντας για»** τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα)

3. Τα παραπάνω εγείρουν περαιτέρω ερώτημα. Αν οι νέοι πολίτες χρειάζεται να τα μάθουν αυτά δηλαδή η διδασκαλία να έχει αυτά τα αποτελέσματα- τι θα πρέπει να **κάνουν** όσοι διδάσκουν EDC/HRE ώστε να τα εξασφαλίσουν;

Όσοι διδάσκουν την EDC/HRE είναι απαραίτητο να μεταδώσουν εκείνα τα στοιχεία που θα ενισχύσουν:

- τη γνώση και την εννοιολογική μάθηση –δηλαδή **«μάθηση για»** τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα
- άσκηση δεξιοτήτων, αλλά επίσης
- οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να παρέχουν υποδείγματα ρόλων και κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον για εκείνες τις στάσεις και τις αξίες που λειτουργούν ενισχυτικά σε έναν δημοκρατικό πολιτισμό (ανεκτικότητα, αλληλοσεβασμό, αποδοχή των ανθρώπινων δικαιωμάτων) – δηλαδή **μάθηση μέσα από (μέσω)** τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

4. Έχει γίνει αναφορά για τα τρία ανωτέρω ζητήματα, στην εισαγωγή. Παραμένει όμως ένα σημαντικό ζήτημα: **με ποιο τρόπο** μαθαίνουν οι μαθητές στην EDC/HRE;

Ως εκπαιδευτικοί που διδάσκουμε EDC/HRE, θα πρέπει να κατανοούμε τη διαδικασία με την οποία μαθαίνουν οι μαθητές μας, αλλά και τους τρόπους που μπορούμε να τους ενισχύσουμε. Σε απάντηση του ζητήματος της διαδικασίας μάθησης των μαθητών μας, έχουμε υιοθετήσει το εννοιολογικό πλαίσιο της **«διαδραστικής κονστρουκτιβιστικής μάθησης»**. Με τον τρόπο αυτό, συνδέουμε τη «μάθηση μέσω» της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα μαθήματα της EDC/HRE με τις διαδικασίες λήψης πολιτικών αποφάσεων στη δημοκρατία, που είναι από μόνες τους μια συλλογική διαδικασία μάθησης. Αυτός είναι ο λόγος που ο John Dewey συνέλαβε την έννοια του σχολείου ως «μια κοινωνία σε μικρογραφία, ως μια εμβρυική κοινωνία»². Σ' αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε το πώς κατανοούμε τη διαδραστική κονστρουκτιβιστική μάθηση. Πιστεύουμε πως βοηθά όσους διδάσκουν την EDC/HRE να κατανοήσουν καλύτερα:

- τη διαδικασία μάθησης που προσφέρει στους μαθητές η EDC/HRE

2. John Dewey, *The School and Society*, New York, 2007, σελ. 32.

- τον ρόλο τους στην ενίσχυση της μάθησης των μαθητών τους
- πως η δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι διαδικασία συλλογικής μάθησης.

Η διδασκαλία και η μάθηση στην EDC/HRE και στα ζητήματα πολιτικής στη δημοκρατία, είναι δυνατόν αλλά και χρήσιμο να εννοηθούν από κονστρουκτιβιστική σκοπιά, διότι υπάρχουν δομικές αναλογίες ανάμεσα στην επικοδομηστική μάθηση και στη δημοκρατική λήψη αποφάσεων. Τόσο οι τάξεις της EDC/HRE, όσο και οι δημοκρατικές κοινωνίες, είναι, ή τουλάχιστον θα έπρεπε να είναι, κοινότητες μάθησης που διέπονται από τα ανθρώπινα δικαιώματα. Έτσι, ο διαδραστικός κονστρουκτιβισμός ενισχύει τη βασική προσέγγιση της EDC/HRE –δηλαδή τη διδασκαλία μέσω, για και περί της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων- διότι είναι καλή μέθοδος διδασκαλίας, υπηρετεί τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ παράλληλα υποστηρίζει τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών και των πολιτών.

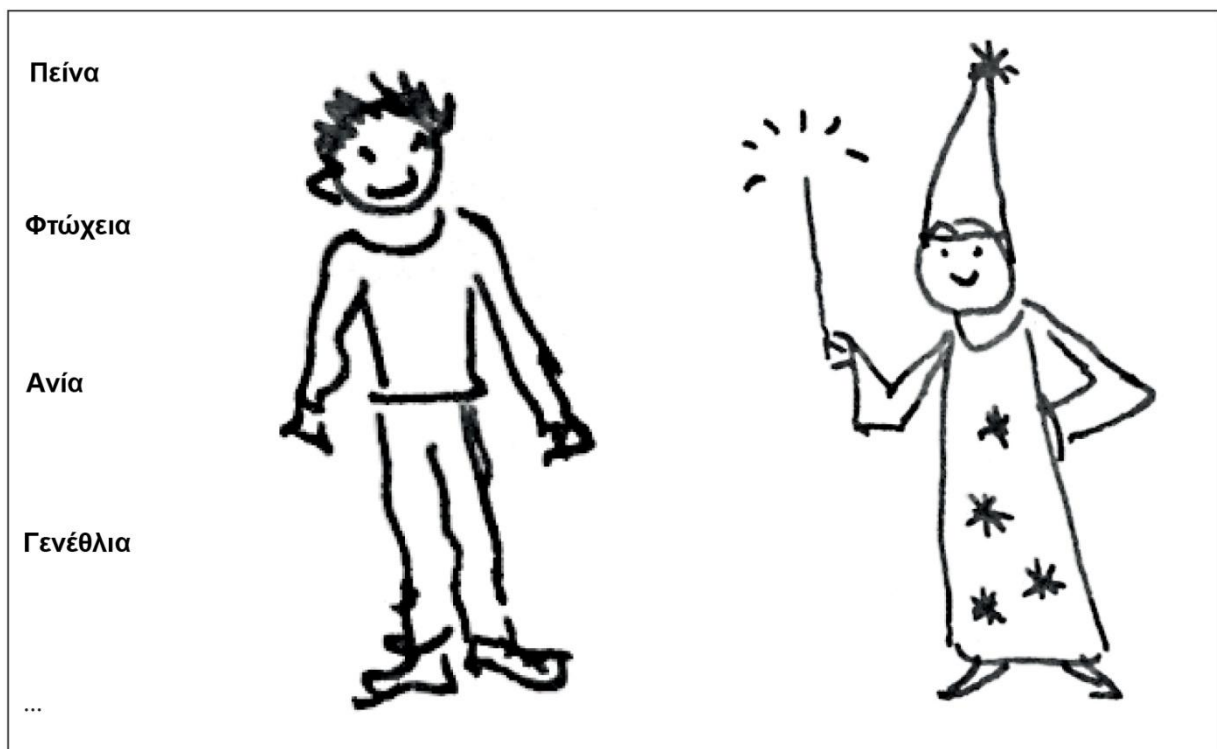
Η θεωρία παρουσιάζεται καλύτερα μέσω συγκεκριμένων παραδειγμάτων, και έτσι η επόμενη παράγραφος παρουσιάζει μια εκδοχή διαδραστικής κονστρουκτιβιστικής μάθησης στην εκπαίδευση για τα δικαιώματα του παιδιού.

2. Ένα παράδειγμα διαδραστικής κονστρουκτιβιστικής μάθησης – τα παιδιά φαντάζονται έναν ιδανικό κόσμο.

Το πέμπτο βιβλίο αυτής της σειράς για την EDC/HRE περιλαμβάνει μια ενότητα τεσσάρων μαθημάτων για μαθητές της τρίτης τάξης, με τίτλο «Είμαστε μάγοι!»³. Τα παιδιά ενθαρρύνονται στο να εκφράσουν τις ευχές και τις ιδέες τους για το πώς θα έπρεπε να είναι ο κόσμος, και στη συζήτηση που ακολουθεί διερευνούν τις ηθικές και πολιτικές επιπτώσεις που θα είχαν στον κόσμο του μέλλοντος.

Το πρώτο μάθημα αρχίζει ως εξής:

"Ο/η εκπαιδευτικός σχεδιάζει ή παρουσιάζει μια εικόνα δύο ατόμων στον πίνακα: μια συνηθισμένη γυναίκα ή άνδρα και έναν μάγο ή μάγισσα.

3. Rolf Gollob / Peter Krapf, EDC/HRE, Βιβλίο V: *Εξερευνούμε τα δικαιώματα του παιδιού*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2007, "Είμαστε μάγοι!", σσ.17-22; c.f. EDC/HRE Βιβλίο VI, *Διδάσκουμε τη δημοκρατία*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, Exercise 6.3, "Αν ήμουν μάγος", σελ.64.

Σε ζευγάρια, τα παιδιά θα πρέπει να σχεδιάσουν τις δύο φιγούρες και να προσπαθήσουν να απαντήσουν μαζί στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Τι μπορεί να κάνει ένας συνηθισμένος άνθρωπος σε ορισμένες περιπτώσεις, π.χ. αν δεν υπάρχει ψωμί στο σπίτι για φαγητό;
- Τι θα έκανε ο μάγος ή η μάγισσα στην ίδια περίπτωση;

Μετά από μερικά λεπτά, ο/η εκπαιδευτικός συγκεντρώνει τα παιδιά σε ημικύκλιο, μπροστά από τον πίνακα, έτσι ώστε το κάθε παιδί να μπορεί να βλέπει καλά τον πίνακα (σε μεγάλες τάξεις, τα παιδιά μπορούν να καθίσουν σε διπλό ημικύκλιο). Ο/η εκπαιδευτικός συγκεντρώνει τις απαντήσεις των παιδιών και τις γράφει σε λίστα στον πίνακα, χωρίς να σχολιάζει ή να τις αξιολογεί. Προτείνουμε, οι ιδέες των παιδιών να καταχωρηθούν σ' έναν πίνακα σαν κι αυτόν. Βλέπουμε τις λύσεις και αφήνουμε τα παιδιά να σχολιάσουν. Φυσικά, θα δημιουργηθούν ερωτήματα! Ο εκπαιδευτικός θέλει να ξέρει:

- Βλέπετε κάποιες λύσεις ή ιδέες που προτάθηκαν από έναν καλό ή κακό μάγο;
- Πότε ήταν η τελευταία φορά που ευχηθήκατε να είσατε μάγοι και τι θα θέλατε να αλλάξετε;
- Ποια είναι η μεγαλύτερη ευχή που θα θέλατε να κάνετε τώρα;

Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τα παιδιά να παρουσιάσουν τις ιδέες τους και τα ενθαρρύνει (...)

Το παράδειγμα αυτό παρουσιάζει κάποια βασικά στοιχεία του τρόπου με τον οποίο αλληλεπιδρούν τα παιδιά και οι εκπαιδευτικοί, σε κονστρουκτιβιστικό μαθησιακό περιβάλλον:

Ο εκπαιδευτικός	Οι μαθητές
... αναθέτει ένα ανοικτό καθήκον όπου: – ζητά από τους μαθητές να αλλάξουν προοπτική (πραγματικότητα – ουτοπία) – ενισχύει την ελευθερία σκέψης και έκφρασης των μαθητών ... συγκεντρώνει τις ιδέες των παιδιών στον πίνακα ... προσθέτει δομές (λέξεις-κλειδιά και έννοιες) ... αυτοσχεδιάζει, καθώς σχολιάζει τις ιδέες των παιδιών ... θέτει ερωτήματα για να βοηθήσει τα παιδιά να αναζητήσουν αιτίες και εφαρμογές των ιδεών τους ... ενθαρρύνει τους μαθητές και τους προσφέρει θετική ανατροφοδότηση	... αναπτύσσουν και μοιράζονται τις ιδέες τους ... τις εκφράζουν, τις μοιράζονται (στο παράδειγμά μας, οι ιδέες τους έχουν προσωπική και πολιτική διάσταση) ... αναλογίζονται τα όρια και τους περιορισμούς που θα είχαν ή έχουν οι ευχές τους στον πραγματικό κόσμο ... ανακαλύπτουν τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στη «λευκή (καλή)» και τη «μαύρη (κακή)» μαγεία.

Βασική αρχή της κονστρουκτιβικής μάθησης είναι ότι μετράει η άποψη του παιδιού. Στην περίπτωσή μας:

- Πώς αντιλαμβάνονται τα παιδιά τον κόσμο όπου ζουν;
- Με ποιο τρόπο κρίνουν το τι συμβαίνει γύρω τους;
- Τι θα άλλαζαν αν είχαν τη δυνατότητα;
- Τι τα απασχολεί περισσότερο – τι βρίσκεται στην κορυφή της προσωπικής τους ατζέντας;
- Τι απόψεις μοιράζονται στην τάξη – σε τι διαφέρουν οι απόψεις τους;
- Είναι φανερό πως τα παιδιά κρίνουν τα όσα συμβαίνουν στον κόσμο τους και πως η κρίση τους επηρεάζει δυναμικά τον τρόπο με τον οποίο θα ενεργήσουν και θα συμμετάσχουν⁴.

4. Ως εκ τούτου, η EDC/HRE θα έπρεπε να διδάσκεται από πολύ μικρές ηλικίες. Το πέμπτο βιβλίο της σειράς αρχίζει με μια ενότητα

Στην κονστρουκτιβιστική μάθηση, επιτρέπεται οι μαθητές να παίζουν τον ρόλο ειδημόνων. Ο σχεδιασμός της διδασκαλίας εστιάζει στην υπάρχουσα γνώση των μαθητών, παρά στις ελλείψεις της. Στον ρόλο των μάγων, κάθε παιδί έχει τη δυνατότητα να συνεισφέρει με μια ιδέα, χωρίς να κρίνεται αν είναι «σωστή ή λανθασμένη». Είναι σημαντικότερο να ανακαλύψουμε τους λόγους για τους οποίους ένα παιδί εκφράζει ένα συγκεκριμένο όραμα, αλλά και ποιες εμπειρίες το οδηγούν σ' αυτό. Τι απασχολεί το παιδί; Ποιες είναι οι επιθυμίες και οι ανάγκες ενός αγοριού, ενός κοριτσιού; Η κονστρουκτιβιστική μάθηση λαμβάνει υπόψη της την άποψη και τη διαδικασία με την οποία μαθαίνει κάθε παιδί προσωπικά.

Η κονστρουκτιβιστική μάθηση είναι στην πραγματικότητα μια άσκηση στα ανθρώπινα δικαιώματα του παιδιού – την ελευθερία σκέψης, γνώμης και έκφρασης, την ισότητα ευκαιριών, τις αρχές της αμοιβαίας αναγνώρισης και της αποφυγής των διακρίσεων και το δικαίωμα στην εκπαίδευση.

Στο περιβάλλον της κονστρουκτιβιστικής μάθησης, καθήκον του/της εκπαιδευτικού είναι να ενθαρρύνει τους μαθητές με πολλούς τρόπους: με σχέδια και ιδέες –με το να παρέχει ένα πλαίσιο που βασίζεται σε δραστηριότητες που απαιτούν δράση και λύσεις προβλημάτων, με το να σέβεται το δικαίωμα των παιδιών στην ελευθερία και την ισότητα, με το να κατευθύνει, να ενθαρρύνει και να καθοδηγεί – με αυτοσχεδιασμούς – με το να μη γνωρίζει τις απαντήσεις που θα δώσουν τα παιδιά, οπότε έχει τη θέληση και έχει προετοιμαστεί ώστε να εργαστεί με το υλικό που εκείνα θα δημιουργήσουν. Οι μαθητές θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να μοιραστούν και να συγκρίνουν τις ιδέες τους, και συχνά, όταν το προβλέπει η δραστηριότητα ή το καθήκον που τους έχει ανατεθεί, να φτάσουν σε κοινές παραδοχές ή να λάβουν αποφάσεις. Ο εκπαιδευτικός δρα υποστηρικτικά, ως καταλύτης. Όσο κι αν έχει τις δικές του προσδοκίες, δεν μπορεί να προκαθορίσει τα αποτελέσματα της διαδικασίας μάθησης των μαθητών του.

Η κονστρουκτιβιστική μάθηση ενισχύει περισσότερο την ανάπτυξη δεξιοτήτων παρά την εισαγωγή (τη μεταφορά) ενός συνόλου γεγονότων. Η κονστρουκτιβιστική οπτική θέτει υπό αμφισβήτηση τόσο κάθε γνωσιοκεντρικό αναλυτικό πρόγραμμα, όσο και το κατά πόσο ο καθένας μπορεί να «μαθαίνει», απομνημονεύοντας μεμονωμένα γεγονότα, χωρίς να τα κατανοεί και να τα αποδέχεται.

Η επόμενη παράγραφος διερευνά με μεγαλύτερη λεπτομέρεια αυτό το ζήτημα. Εστιάζει σε κάποιες από τις όψεις της διερευνητικής, κονστρουκτιβιστικής θεωρίας μάθησης και τις συνδέει με την κονστρουκτιβιστική έννοια της δημοκρατικής λήψης αποφάσεων.

3. Κάθε άνθρωπος μαθαίνει διαφορετικά – «Δημιουργούμε τον κόσμο στο μυαλό μας»

Όταν διαβάζουμε μια ιστορία, σε ένα βιβλίο, κατασκευάζουμε στο μυαλό μας κάτι σαν κινηματογραφική ταινία. Προσθέτουμε λεπτομέρειες και σκηνές που αφήνει ο συγγραφέας να εννοηθούν ή τις παραλείπει και, συχνά, ντύνουμε τους χαρακτήρες με πρόσωπα. Κάποια μυθιστορήματα επηρεάζουν τη φαντασία μας τόσο πολύ, που απογοητευόμαστε όταν δούμε τη μεταφορά τους στον κινηματογράφο. Η φαντασία μας έχει φτιάξει πολύ καλύτερες εικόνες, μοναδικές, όσο κι αν ο κάθε αναγνώστης θα έχει φτιάξει τις δικές του.

Το παράδειγμα αυτό, δείχνει τη δυνατότητά μας να «φτιάξουμε τον κόσμο στο μυαλό μας». Ο κόσμος όπου ζούμε, είναι ο κόσμος όπως τον αντιλαμβανόμαστε – συντίθεται από τις εικόνες, τις εμπειρίες, τις έννοιες και τις απόψεις που έχουμε δημιουργήσει. Ως υποκείμενα μάθησης, καθένας από εμάς θέλει να βγάλει νόημα από αυτό που ακούει ή διαβάζει, θέλει να το κατανοήσει. Ένας ερευνητής που ασχολείται με τον ανθρώπινο εγκέφαλο τον χαρακτήρισε ως «μηχανή αναζήτησης νοήματος». Όσα δε βγάζουν νόημα, με κάποιον τρόπο πρέπει να ξεκαθαριστούν. Αν λείπουν πληροφορίες, πρέπει είτε να τις βρούμε, είτε να γεμίσουμε το κενό με υποθέσεις. Τα στερεότυπα προσφέρουν απλουστεύσεις σε σύνθετα ζητήματα⁵.

Όσοι αποκτούν εμπειρία, οι εκπαιδευτικοί ανακαλύπτουν πως όταν διδάσκουν, κάθε μαθητής λαμβάνει και αποθηκεύει ένα ελαφρά διαφορετικό μήνυμα. Κάποιοι μαθητές θα θυμούνται κάποια πληροφορία όταν μεγαλώσουν, γιατί τους προκάλεσε μεγάλη εντύπωση, άλλοι θα την έχουν ξεχάσει το επόμενο πρωί, γιατί

για παιδιά νηπιαγωγείου, που δεν ξέρουν ακόμη ανάγνωση και γραφή. Βλ. Ενότητα 1, «Έχω ένα όνομα – έχουμε ένα σχολείο» σσ.7-10.

5. Βλ. Rolf Gollob / PeterKrapf (επιμ.), EDC/HRE Βιβλίο III: *Ζούμε δημοκρατικά*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2008, Ενότητα 1, "Στερεότυπα και προκαταλήψεις. Τί είναι η ταυτότητα; Πώς αντιλαμβανόμαστε τους άλλους, κι εκείνοι εμένα;" σσ. 21-38.

δεν είχε σημασία γι' αυτούς. Από την κονστρουκτιβιστική άποψη, το τι συμβαίνει στο μυαλό των μαθητών έχει μεγάλη σημασία.

Ο κονστρουκτιβισμός αντιλαμβάνεται τη μάθηση ως εξαιρετικά εξατομικευμένη διαδικασία:

- Οι μαθητές κατασκευάζουν ή δημιουργούν νοηματικές δομές. Η νέα πληροφορία συνδέεται με την υπάρχουσα μάθηση ή κατανόηση.
- Οι μαθητές προσέρχονται στο μάθημα της EDC/HRE έχοντας την ατομική τους βιογραφία και τις εμπειρίες τους.
- Το φύλο, η τάξη, η ηλικία, η εθνοτική καταγωγή και οι θρησκευτικές παραδοχές δίνουν σε κάθε μαθητή μια μοναδική προοπτική.
- Κατέχουμε διαφορετικές μορφές νοημοσύνης, που προχωρούν πολύ πέρα από τις συμβατικές παραδοχές του αν είμαστε καλοί στα μαθηματικά ή στις γλώσσες⁶.
- Δεν υπάρχει απόλυτο μέτρο για τη σημασία που έχουν τα προσωπικά και πολιτικά ζητήματα στον κάθε άνθρωπο. Κάτι γίνεται πρόβλημα επειδή κάποιος το αισθάνεται έτσι, και το μυαλό του μαθητή επιλέγει την πληροφορία που θα συγκρατήσει ή θα ξεχάσει.

4. Κονστρουκτιβιστική μάθηση και κοινωνική αλληλεπίδραση

Μέχρι στιγμής έχουμε εξετάσει τη σκοπιά του μεμονωμένου μαθητή. Οι μαθητές αναζητούν το νόημα, όμως οι μαθητές κάνουν και λάθη. Πώς μπορούν να διορθωθούν; Από την κονστρουκτιβιστική σκοπιά, ο ίδιος ο μαθητής θα πρέπει να αποδομήσει το λάθος και να οικοδομήσει από την αρχή. Πώς όμως μπορεί να αντιληφθεί ο μαθητής τις αδυναμίες και τα λάθη του; Υπάρχουν δύο τρόποι.

Κατά πρώτον, ανακαλύπτουμε τα λάθη μας από μόνοι μας. Βρίσκουμε πως η λύση ενός προβλήματος δε λειτουργεί, ή ότι η πορεία ενός επιχειρήματος δεν έχει νόημα.

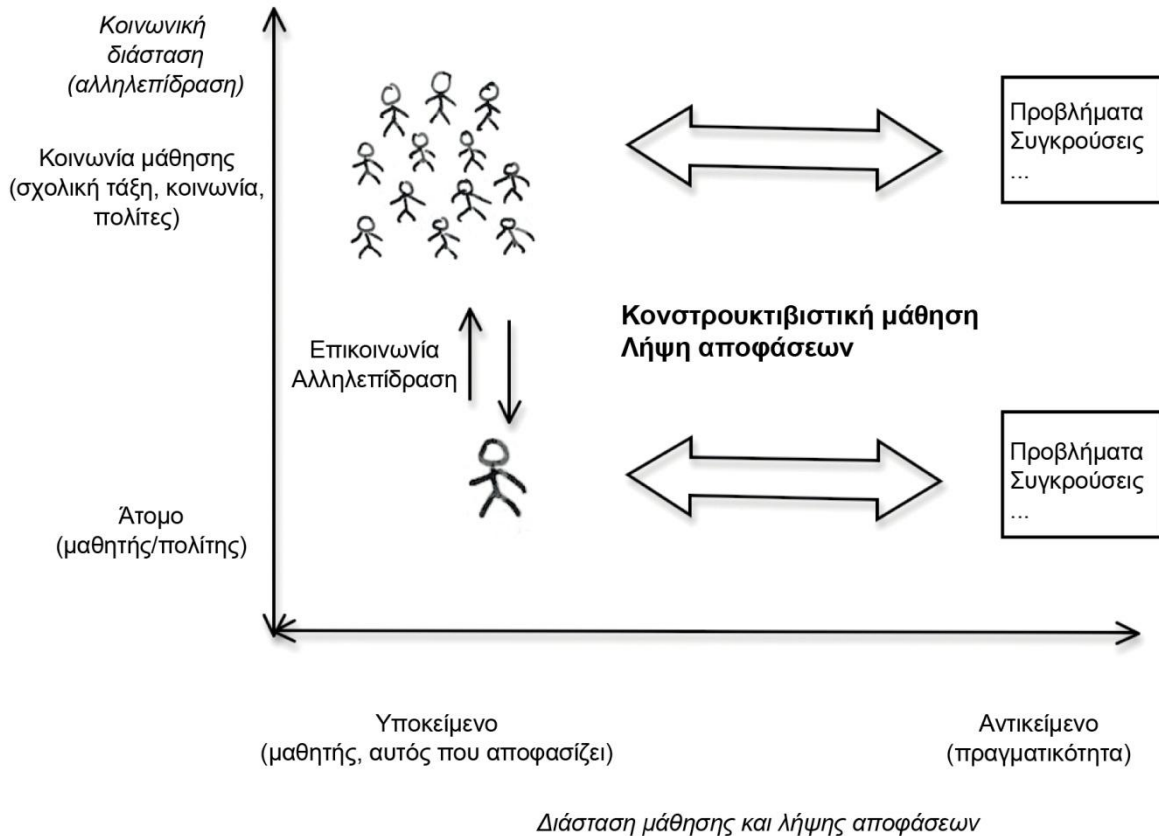
Κατά δεύτερον, εξαρτόμαστε από τους άλλους, για να μας πουν κάτι, ή συχνά να μας βοηθήσουν.

Η κονστρουκτιβιστική μάθηση, λοιπόν, δεν είναι μόνο μια ιδιαίτερα εξατομικευμένη διαδικασία. Έχει μια δεύτερη, εξίσου σημαντική, διάσταση συνεργατικής μάθησης. Οι μαθητές θα πρέπει να μοιράζονται τις ιδέες τους αλληλεπιδρώντας και επικοινωνώντας με τους άλλους και με τους εκπαιδευτικούς τους. Γι' αυτό τον λόγο, την έχουμε ονομάσει **διαδραστική κονστρουκτιβιστική μάθηση**.

Το διάγραμμα που έπεται παρουσιάζει το ατομικό και το κοινωνικό επίπεδο της κονστρουκτιβιστικής μάθησης. Αυτή είναι η κοινωνική της διάσταση.

Παρουσιάζει, επίσης, το γεγονός ότι οι μαθητές αναφέρονται πάντοτε στον κόσμο που βρίσκεται έξω από τον δικό τους μυαλό. Όταν ελέγχουν τις ιδέες και τα σχέδιά τους, το σημείο αναφοράς τους βρίσκεται στον κόσμο των αντικειμένων. Αυτή είναι η διάσταση αντικειμένου – υποκειμένου της κονστρουκτιβιστικής μάθησης.

6. Βλ. τη θεωρία του Howard Gardner για την πολλαπλή νοημοσύνη.

Τόσο οι μαθητές στην τάξη, όσο και οι πολίτες σε μια δημοκρατική πολιτεία, αλληλεπιδρούν ως κοινότητες μαθητών. Αναφερθήκαμε ήδη στο ότι ο John Dewey αντιλαμβάνεται το σχολείο ως «μια κοινωνία σε μικρογραφία, μια εμβρυϊκή κοινωνία».⁷ Κατά συνέπεια, η αλληλεπίδραση που δοκιμάζουν οι μαθητές στο σχολείο με τους συμμαθητές τους και τους δασκάλους τους, είναι μέρος της πραγματικότητας και όχι επίπλαστη συνθήκη που τους προετοιμάζει για την πραγματική ζωή στο μέλλον.

Στην πολιτική, αλλά και στο σχολείο, υπάρχουν πάντοτε κάποιοι που έχουν υψηλότερο επίπεδο εμπειριών, γνώσεων και κατανόησης, αλλά και δύναμης – εκπαιδευτικοί, πολιτικοί ηγέτες, διευθυντές, επιστήμονες κ.ά. Στις σύγχρονες κοινωνίες, όμως, κανείς από αυτούς τους παράγοντες δεν έχει απόλυτη δύναμη. Η δημοκρατία και η ισχύς του νόμου (θα έπρεπε να) θέτει όρια στη δύναμη κάθε παράγοντα, που (να) αντιστοιχεί στην κατανομή της εργασίας και (να) περιορίζει κάθε παράγοντα σε μια συγκεκριμένη εξειδίκευση σε έναν συγκεκριμένο τομέα.

Υπάρχει, όμως, ένας σοβαρός κίνδυνος στη δέσμευση της δημοκρατίας πως καθένας έχει ίσες ευκαιρίες να συμμετέχει σ' αυτήν. Όσο πιο σύνθετες γίνονται οι κοινωνίες μας, αλλά και τα προβλήματα που καλούνται να λύσουν, τόσο ο κάθε πολίτης βασίζεται στις ατομικές του ικανότητες για να συμμετέχει στη δημοκρατία. Σήμερα περισσότερο από ποτέ, η εκπαίδευση έχει γίνει το κλειδί για τη συμμετοχή στην κοινωνία των ώριμων υποκειμένων της μάθησης.

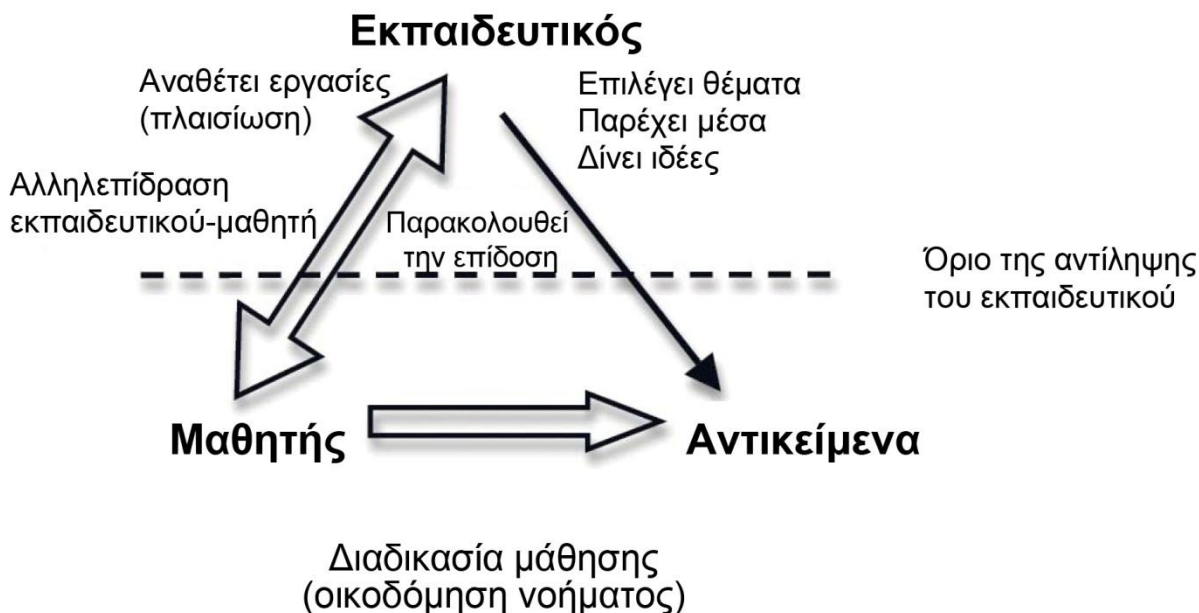
5. Ποιος είναι ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού στην κονστρουκτιβιστική διαδικασία μάθησης;

Οι μαθητές αναζητούν το νόημα και μάλιστα, κάθε μαθητής με ιδιαίτερα ατομικό τρόπο. Ο μαθητής συνδέει τη νέα πληροφορία –μέρος μιας πληροφορίας, μια εισήγηση, μια ενδιαφέρουσα ιδέα από ένα βιβλίο κ.λπ.- με τις υπάρχουσες σ' αυτόν δομές γνώσης και εμπειρίας στο μυαλό του.

7. John Dewey, *The School and Society*, New York, 2007, σελ. 32.

Εποικοδομητισμός (κονστρουκτιβισμός) σημαίνει το να δημιουργεί κάποιος το δικό του σύστημα και τις δικές του δομές γνώσης, κατανόησης και εμπειρίας.

Από αυτή τη σκοπιά, το γνωστό διδακτικό τρίγωνο παίρνει νέο περιεχόμενο:

Στις τριγωνικές σχέσεις, κάποιες φορές, το ένα μέρος αποκλείεται. Στη διαδικασία της κονστρουκτιβιστικής μάθησης, αυτό είναι ο/η εκπαιδευτικός. Ο μαθητής είναι εκείνος που δημιουργεί τη δική του κατανόηση για τα πράγματα που μαθαίνει. Η νοηματοδότηση λαμβάνει χώρα στο μυαλό του μαθητή, πέρα από τη σφαίρα αντίληψης του εκπαιδευτικού. Ο τελευταίος βλέπει το αποτέλεσμα – το τι παράγουν οι μαθητές και το πώς συμπεριφέρονται. Ο/η εκπαιδευτικός βλέπει την επιτέλεση, όχι την ικανότητα. Και είναι ο μαθητής, και όχι ο/η εκπαιδευτικός, που θα αποφασίσει τελικά τι βρίσκει ενδιαφέρον και άξιο να μάθει, τι θα θυμάται για όλη του τη ζωή και τι θα ξεχάσει.

Η κονστρουκτιβιστική μάθηση μπορεί να διαφοροποιηθεί σε τρεις ακόμη υποκατηγορίες. Ο/η εκπαιδευτικός έχει σημαντικό ρόλο στην υποστήριξή τους.

1. Οι μαθητές **οικοδομούν** νοήματα –ανακαλύπτουν και δημιουργούν κάτι νέο. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να τους ενισχύσουν:
 - δημιουργώντας ευκαιρίες μάθησης,
 - σχεδιάζοντας ελκυστικές δραστηριότητες,
 - παρέχοντας λεκτικά, ή με εποπτικά μέσα, οδηγίες που αντιπροσωπεύουν τα αντικείμενα της μάθησης,
 - ενθαρρύνοντας και υποστηρίζοντας την αυτοεκτίμηση των μαθητών
 - ...
2. Οι μαθητές **ανακατασκευάζουν** τα όσα έχουν μάθει – τα εφαρμόζουν και τα δοκιμάζουν. Σε μεγάλο βαθμό, όλοι μας δημιουργούμε από μόνοι μας τέτοιες εφαρμογές, αλλά στο σχολείο, ο/η εκπαιδευτικός τις εξασφαλίζει:
 - παρέχοντας ευκαιρίες για μοίρασμα, παρουσίαση και συζήτηση,
 - μέσω της επίσημης αξιολόγησης,
 - προσφέροντας ή ζητώντας να υπάρχει φάκελος εργασιών,
 - σχεδιάζοντας ελκυστικές δραστηριότητες, για παράδειγμα ομαδικές εργασίες

– ...

3. Οι μαθητές **αποδομούν** ή κρίνουν τα δικά τους αποτελέσματα ή των άλλων. Όπως περιγράφηκε παραπάνω, χωρίς το στοιχείο της κριτικής θεώρησης και του ελέγχου, κάθε προσπάθεια μάθησης θα καθίστατο άνευ σημασίας για την κοινωνία και για τον ίδιο το μαθητή.

6. Ποιος είναι ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού στην EDC/HRE?

Βασικό κλειδί της διδασκαλίας και της μάθησης είναι ο τρόπος που επικοινωνούν και αλληλεπιδρούν οι μαθητές μεταξύ τους και με τον/την εκπαιδευτικό. Η επαγγελματική ικανότητα του εκπαιδευτικού τού δίνει τη δυνατότητα να ελέγξει το αποτέλεσμα μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας, και να χρησιμοποιήσει ως εργαλεία, υποδείγματα συμπεριφοράς. Ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί με διαφορετικούς ρόλους, πιο διαφοροποιημένους από τις οδηγίες που προβλέπει το παραδοσιακό, με βάση το περιεχόμενο, μετωπικό μοντέλο (“της κιμωλίας και της ομιλίας”). Οι οδηγίες αποτελούν μέρος του ρόλου του/της εκπαιδευτικού, αλλά σε αυτό το μοντέλο, πολύ λιγότερο. Αντίθετα, το κονστρουκτιβιστικό μοντέλο μάθησης απαιτεί από τον/την εκπαιδευτικό «να διδάσκει με κλειστό το στόμα», να δίνει περισσότερο χρόνο και περισσότερο το βήμα στους μαθητές του/της.

Οι ενότητες που έπονται διαπραγματεύονται τέσσερεις ρόλους-κλειδιά στους οποίους δραστηριοποιείται ο/η εκπαιδευτικός σε περιβάλλον κονστρουκτιβιστικής μάθησης:

1. Ο/η εκπαιδευτικός ως εισηγητής και καθοδηγητής
2. Ο/η εκπαιδευτικός ως κριτής και διορθωτής
3. Ο/η εκπαιδευτικός ως δημιουργός και πάροχος δραστηριοτήτων εφαρμογής (εργασιών)
4. Ο/η εκπαιδευτικός ως πρόεδρος συζητήσεων σε ολομέλειες.

Αντί να δώσουμε αφηρημένες οδηγίες για το πώς παρουσιάζονται αυτοί οι ρόλοι, δίνουμε παραδείγματα που αναφέρονται στις περιγραφές των μαθημάτων στο εγχειρίδιο, όπου ο αναγνώστης θα βρει λεπτομερείς περιγραφές του περιεχομένου των μαθημάτων της EDC/HRE.

6.1 Ο/η εκπαιδευτικός ως εισηγητής και καθοδηγητής – ενισχύει και εμπλουτίζει την οικοδόμηση γνώσης

Ένας από τους βασικούς κανόνες για κάθε εισηγητή είναι η αρχή του «60:40». Τουλάχιστον 40 τοις εκατό από αυτά τα οποία παρουσιάζετε θα πρέπει να είναι οικεία στους μαθητές. Χωρίς αυτόν τον υψηλό βαθμό «περιττής» πληροφορίας, δεν είναι δυνατή καμία κονστρουκτιβιστική μάθηση.

Σε αυτό το εγχειρίδιο, οι βασικές έννοιες διαμορφώνουν τη σπονδυλική στήλη της διδακτικής στο πρόγραμμα μαθημάτων της EDC/HRE. Οι έννοιες αυτές θα πρέπει να παρουσιαστούν στους μαθητές, δηλαδή, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να καθοδηγήσει τους μαθητές, είτε με εισήγηση, είτε ζητώντας τους να τις μελετήσουν, ή και τα δύο. Ως μαθητές που ακολουθούν κονστρουκτιβιστική μάθηση, θα πρέπει να έχουν ήδη δημιουργήσει ένα πλαίσιο εννοιών, στο οποίο θα ταιριάζουν οι οδηγίες του/της εκπαιδευτικού. Κανονικά, αυτή η ανοικτή δομή εννοιών είναι γεμάτη ερωτήσεις ή εμπειρίες που πρέπει να εξηγηθούν. Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τα σημεία τα οποία σχετίζονται με τον ρόλο του/της εκπαιδευτικού ως εισηγητή και καθοδηγητή στις περιγραφές των μαθημάτων αυτού του εγχειριδίου.

Αριθμός Ενότητας/ Βασική έννοια	Παραδείγματα και αναφορές στο εκπαιδευτικό υλικό
Ενότητα 2 Υπευθυνότητα	Μάθημα 4: Ο/η εκπαιδευτικός επιλέγει ένα θέμα στο οποίο έχουν εστιάσει οι μαθητές στη διάρκεια της συζήτησης και δίνει ένα πλαίσιο εννοιών για περαιτέρω εμβάθυνση. Το υλικό 2.3 για τους εκπαιδευτικούς περιέχει ενότητες εισηγήσεων, βοηθητικές για την προετοιμασία τους.
Ενότητα 3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Μάθημα 2: Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει την έννοια του κοινού καλού (βλ. υλικό για τους εκπαιδευτικούς 3B).

Ενότητα 4 Σύγκρουση	Μάθημα 3: Οι μαθητές έχουν εκθέσει την εμπειρία τους στη σύγκρουση. Ο/η εκπαιδευτικός τους βοηθά να καταλάβουν το πρόβλημα που τη δημιούργησε, παρουσιάζοντας ένα μοντέλο εφικτών στόχων (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2.).
Ενότητα 4 Σύγκρουση Ενότητα 5 Νόμοι και κανόνες	Οι μαθητές έχουν λάβει μέρος σε μια – δυο δραστηριότητες λήψης αποφάσεων. Ο/η εκπαιδευτικός, στη διάρκεια της απολογιστικής συζήτησης, βοηθά τους μαθητές να εκφραστούν για την εμπειρία αυτή, παρουσιάζοντας την έννοια του εκσυγχρονισμού (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 5.5).
Ενότητα 6 Κυβέρνηση και πολιτική	Μάθημα 2: Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το μοντέλο του κύκλου πολιτικής (φυλλάδια για τους μαθητές 6.1 και 6.2). Στη διάρκεια μιας ιδεοθύελλας, στο προηγούμενο μάθημα, οι μαθητές έχουν συζητήσει τον προσδιορισμό της πολιτικής ατζέντας και τώρα είναι έτοιμοι να κατανοήσουν καλύτερα το θέμα.
Ενότητα 9 Τα μέσα επικοινωνίας	Μάθημα 1: Οι μαθητές έχουν εκφράσει τις προτιμήσεις τους για ένα συγκεκριμένο είδος εφημερίδας. Ο/η εκπαιδευτικός συνδέει τις δηλώσεις τους με την έννοια της προστασίας των ορίων. Τα μέσα επικοινωνίας λειτουργούν ως φύλακες των ορίων, αλλά όσοι τα χρησιμοποιούν λειτουργούν επίσης έτσι.
	Μάθημα 4: Οι μαθητές εκφράζουν τη γνώμη τους για τον ρόλο τους στην κατασκευή μηνυμάτων για τα μέσα επικοινωνίας. Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει δύο βασικά σημεία στην παραγωγή ειδήσεων στα μέσα επικοινωνίας: τα μέσα δημιουργούν μηνύματα με προσοχή και οι συντάκτες και οι παραγωγή των ειδήσεων λειτουργούν ως φύλακες των ορίων, αλλά και ως σχεδιαστές της ατζέντας (βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 9Α)

6.2 Ο/η εκπαιδευτικός ως κριτής και διορθωτής – ενισχύει την αποδόμηση

Στις περιγραφές των μαθημάτων του εγχειριδίου, δεν γίνονται αναφορές στον ρόλο του/της εκπαιδευτικού ως κριτή και διορθωτή, για τον προφανή λόγο πως οι περιπτώσεις αυτές προκύπτουν οποιαδήποτε στιγμή και δεν είναι δυνατόν να προβλεφθούν. Ο/η εκπαιδευτικός είναι εκείνος/η που θα πρέπει να συνειδητοποιήσει τι πρέπει να τεθεί σε σωστές βάσεις. Παρ' όλα αυτά, είναι δυνατόν να συζητηθούν κάποιες γενικές οδηγίες.

Είναι σχετικό το λάθος; Δηλαδή, είναι απαραίτητο να διορθωθεί;

Προτίμηση στην ανατροφοδότηση των μαθητών: θα έχουν οι μαθητές την ευκαιρία αργότερα – για παράδειγμα όταν παρουσιάζουν ή συζητούν το θέμα - να ανακαλύψουν το λάθος τους και να το διορθώσουν τότε;

Όμως, σε συγκεκριμένες περιστάσεις, ο μαθητής θα πρέπει να διορθώσει – αποδομήσει – την εννοιολογική του κατασκευή και να αρχίσει πάλι από την αρχή. Παράδειγμα: όταν όλη η τάξη θα εξαρτάται από την παρουσίαση του συγκεκριμένου μαθητή.

Η αρχή του αμοιβαίου σεβασμού: μπορεί ο ένας να κριτικάρει τα λάθη του άλλου – όμως με σεβασμό προς το πρόσωπό του. Αυτό είναι απαραίτητο, έτσι ώστε να ενισχύσουμε την αυτοεκτίμηση των μαθητών μας και να τους ενθαρρύνουμε.

Η Ενότητα 8 στήνει ένα debate μεταξύ μαθητών. Οι μαθητές ελέγχουν τα επιχειρήματα των άλλων και αν βρουν κάποιο λάθος, τα αποδομούν.

6.3 Ο/η εκπαιδευτικός ως δημιουργός και πάροχος δραστηριοτήτων εφαρμογής – ενισχύει την επανοικοδόμηση

Η κονστρουκτιβιστική διαδραστική διαδικασία μάθησης εξαρτάται από την προσφορά επαρκών ευκαιριών μάθησης, όπως κατάλληλα θέματα, υλικό, χρόνο, κανόνες, οδηγίες για τις δραστηριότητες, παρακολούθηση και ατομική ενίσχυση. Στην EDC/ HRE είναι καθήκον του/της εκπαιδευτικού να δίνει στους μαθητές δραστηριότητες που βασίζονται σε λύσεις προβλημάτων. Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τα παραδείγματα που εμπεριέχονται στις περιγραφές των μαθημάτων αυτού του εγχειριδίου.

Αριθμός Ενότητας/ Βασική έννοια	Παραδείγματα και αναφορές στο εκπαιδευτικό υλικό
Ενότητα 1 Ταυτότητα	Μάθημα 4: Οι μαθητές εμπλέκονται σε ένα πρόγραμμα που σκιαγραφεί τα επαγγέλματα, ώστε να ανακαλύψουν ποιο από αυτά ταιριάζει με τα κριτήρια που έχουν ορίσει και αντιστοιχούν στα δυνατά στοιχεία του χαρακτήρα τους και στα ενδιαφέροντά τους.
Ενότητα 3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Μάθημα 3: Ο/η εκπαιδευτικός έχει εισάγει τους μαθητές στην έννοια του κοινού καλού. Τώρα, ασχολούνται με ένα παιχνίδι λήψης αποφάσεων, όπου διαπραγματεύονται συμβιβασμούς για το κοινό καλό.
Ενότητα 4 Σύγκρουση	Ερευνητική δραστηριότητα: Οι μαθητές, μέσα από τη μελέτη του προβλήματος της υπεραλίευσης, έχουν πληροφορηθεί για ένα μοντέλο στόχων βιώσιμης ανάπτυξης. Διενεργούν μελέτες περίπτωσης, ώστε να ανακαλύψουν και άλλα ζητήματα βιωσιμότητας, όπως τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακος ή τα πυρηνικά απόβλητα.
Ενότητα 4 Σύγκρουση Ενότητα 5 Νόμοι και κανόνες	Ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως διαχειριστής του παιχνιδιού ή της διαδικασίας. Θέτει τα περιθώρια χρόνου και φροντίζει ώστε να τηρούνται οι κανόνες του παιχνιδιού, αλλά δεν δίνει λύση στο πρόβλημα που απασχολεί τους μαθητές
Ενότητα 5 Νόμοι και κανόνες	Μάθημα 4: Ο/η εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές ένα ερωτηματολόγιο (φυλλάδιο για τους μαθητές 5.6), για να τους βοηθήσει να εκφράσουν την άποψή τους για τη διαδικασία μάθησής τους.
Ενότητα 6 Κυβέρνηση και πολιτική	Μάθημα 3: Ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να εφαρμόσουν μέσω συγκεκριμένου παραδείγματος το μοντέλο του κύκλου πολιτικής (φυλλάδιο για τους μαθητές 6.1 και 6.2).
	Μάθημα 4: Ο/η εκπαιδευτικός από τις τρεις βασικές δηλώσεις επιλέγει αυτή που ταιριάζει στο περιεχόμενο της ανατροφοδότησης από τους μαθητές (βλ.υλικό για εκπαιδευτικούς 6.2). Σε κάθε βασική δήλωση, παρουσιάζεται μια έννοια που βοηθά τους μαθητές να προβληματιστούν σχετικά με την εργασία τους. Θα πρέπει όμως να την επεξεργαστούν σε βάθος, ώστε να βοηθηθεί ο/η εκπαιδευτικός στην επιλογή της πιο κατάλληλης.

6.4 Ο/η εκπαιδευτικός ως πρόεδρος συζητήσεων σε ολομέλειες – ενισχύει όλους τους τρόπους κονστрукτιβιστικής μάθησης

Η διδασκαλία και η μάθηση μέσω της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων φανερώνεται πλήρως στις συζητήσεις σε ολομέλειες, όπου οι μαθητές μοιράζονται τις ιδέες τους και συζητούν. Είναι η στιγμή που ασκούν την ελευθερία σκέψης, γνώμης και έκφρασης. Χωρίς την πλήρη εξάσκηση στη χρήση αυτών των δημοκρατικών δικαιωμάτων, δεν θα έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη δημοκρατική λήψη αποφάσεων.

Στην περιγραφή των μαθημάτων, συμβουλεύουμε γενικά τον/την εκπαιδευτικό να προεδρεύει σ' αυτές τις συζητήσεις. Πρόκειται για ένα δύσκολο έργο, καθώς οι μαθητές βομβαρδίζουν τον/την εκπαιδευτικό με σκέψεις και ιδέες με τις οποίες εκείνος/η πρέπει στη συνέχεια να δουλέψει. Ως ένα σημαντικό βαθμό, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να προβλέψει το εννοιολογικό πλαίσιο με τη χρήση του οποίου θα δώσει μορφή και νόημα στις ιδέες των μαθητών, όμως θα πρέπει επίσης να αυτοσχεδιάσει.

Το εγχειρίδιο περιλαμβάνει περιγραφές πολλών τρόπων άσκησης της προεδρίας σε συζήτηση σε ολομέλειες. Γενικά, ο/η εκπαιδευτικός προεδρεύει σε δύο μορφές ολομέλειας. Κατά πρώτον, έχει τη δυνατότητα να ξεκινήσει ένα μάθημα ή μια ενότητα προσκαλώντας τους μαθητές να εμπλακούν εξ αρχής. Κατά δεύτερον, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να προεδρεύσει σε μια συζήτηση σε ολομέλεια, αρχίζοντας με τις ιδέες των μαθητών – τα αποτελέσματα από τη δουλειά στο στίπι, μια συζήτηση, μια ανατροφοδότηση. Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει παραδείγματα και από τις δύο μορφές ολομέλειας.

α. Ο εκπαιδευτικός ρίχνει στην ολομέλεια την πρώτη ιδέα

Αριθμός Ενότητας/ Βασική έννοια	Παραδείγματα και αναφορές στο εκπαιδευτικό υλικό
Ενότητα 1 Ταυτότητα	Μάθημα 1: Κάθε μέρα στη ζωή μας, κάνουμε επιλογές και παίρνουμε αποφάσεις – ποια παραδείγματα έρχονται στο νου των μαθητών; Μάθημα 3: Για ποιους λόγους επιλέγω να πάω στο λύκειο;
Ενότητα 2 Υπευθυνότητα	Μάθημα 1: Τι θα έκανες αν αντιμετώπιζες αυτό το δίλημμα;
Ενότητα 3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Μάθημα 1: Ο/η εκπαιδευτικός υποστηρίζει τους μαθητές στο στάδιο της ιδεοθύελλας. Τους καθοδηγεί να συνδέσουν και να ομαδοποιήσουν τις ιδέες τους υπό νέους τίτλους.
Ενότητα 4 Σύγκρουση	Ερευνητική δραστηριότητα: Οι μαθητές, μέσα από τη μελέτη του προβλήματος της υπεραλίευσης, έχουν πληροφορηθεί για ένα μοντέλο στόχων βιώσιμης ανάπτυξης. Διενεργούν μελέτες περίπτωσης, ώστε να ανακαλύψουν και άλλα ζητήματα βιωσιμότητας, όπως τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακος ή τα πυρηνικά απόβλητα.
Ενότητα 4 Σύγκρουση Ενότητα 5 Νόμοι και κανόνες	Ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως διαχειριστής του παιχνιδιού ή της διαδικασίας. Θέτει τα περιθώρια χρόνου και φροντίζει ώστε να τηρούνται οι κανόνες του παιχνιδιού, αλλά δεν δίνει λύση στο πρόβλημα που απασχολεί τους μαθητές.
Ενότητα 5 Νόμοι και κανόνες	Μάθημα 4: Ο/η εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές ένα ερωτηματολόγιο (φυλλάδιο για τους μαθητές 5.6), για να τους βοηθήσει να εκφράσουν την άποψή τους για τη διαδικασία μάθησής τους.

Ενότητα 6 Κυβέρνηση και πολιτική	Μάθημα 1: Ο/η εκπαιδευτικός ενισχύει τους μαθητές σε μια ιδεοθύελλα. («Ο τοίχος της σιωπής»). Στη συνέχεια, τους καθοδηγεί ώστε να συνδέσουν και να κατηγοριοποιήσουν τις ιδέες και τις απόψεις τους και να τους δώσουν μορφή, ομαδοποιώντας τις και προσθέτοντας νέους τρόπους κατάταξης.
Ενότητα 8 Ελευθερία	Μάθημα 1: Ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει: «Κάθε παιδί θα πρέπει να μείνει στο σχολείο για έναν ακόμη χρόνο». Οι μαθητές εκφράζουν τις απόψεις τους για το θέμα –συμφωνούν ή διαφωνούν. Πρόκειται για πολιτική απόφαση, οπότε η απάντηση είναι «ναι» ή «όχι». Δεν υπάρχει εναλλακτική απάντηση.

β. Οι μαθητές ρίχνουν στην ολομέλεια την πρώτη ιδέα

Αριθμός Ενότητας/ Βασική έννοια	Παραδείγματα και αναφορές στο εκπαιδευτικό υλικό
Ενότητα 1 Ταυτότητα	Μάθημα 1: Οι μαθητές αιτιολογούν γιατί επέλεξαν μια συγκεκριμένη απάντηση σε μια ερώτηση, σε ένα σχόλιο ή απόφθεγμα. Ο/η εκπαιδευτικός τους δείχνει πώς να καταγράψουν τις ιδέες τους σε έναν χάρτη εννοιών.
	Μάθημα 3: Οι μαθητές παρουσιάζουν τις σκέψεις τους για το πώς σχεδιάζουν το μέλλον τους. Ο/η εκπαιδευτικός δε μπορεί να προβλέψει τι θα πουν, αν έχει, όμως, προετοιμάσει ένα εννοιολογικό πλαίσιο, θα μπορέσει να επεξεργαστεί τις ιδέες των μαθητών.
Ενότητα 4 Σύγκρουση	Μάθημα 3: Ο/η εκπαιδευτικός προεδρεύει μιας συζήτησης απολογισμού, μετά από μια δραστηριότητα λήψης αποφάσεων. Ακούει τις απόψεις των μαθητών, προσδιορίζει τις βασικές δηλώσεις και τις σημειώνει στον πίνακα.
	Μάθημα 4: Οι μαθητές ξεκινούν το μάθημα, ανακοινώνοντας τις απόψεις τους για κάτι που έχουν δουλέψει στο σπίτι. Θέτουν την ατζέντα και δημιουργούν ένα εννοιολογικό πλαίσιο για το σύνολο του μαθήματος. Η περιγραφή του μαθήματος βοηθά τον/την εκπαιδευτικό να προβλέψει τα κύρια σημεία στα οποία θα αναφερθούν οι μαθητές, ώστε να προετοιμάσει την αντίδρασή του/της.
Ενότητα 7 Ισότητα	Μάθημα 1: Ο/η εκπαιδευτικός διαβάσει μια περίπτωση εργασίας και θέτει στους μαθητές μια μοναδική ερώτηση «Ποιο είναι το πρόβλημα;» Οι μαθητές σκέπτονται σιωπηλά και καταγράφουν τις απαντήσεις τους. Η πλειονότητα των μαθητών παρουσιάζουν τις ιδέες τους. Ο/η εκπαιδευτικός τους ενθαρρύνει ώστε να εξηγήσουν τον συλλογισμό τους. Στη συνέχεια, συνδέει τις ιδέες τους με ένα εννοιολογικό πλαίσιο που έχει προβλέψει. Στην Ενότητα 7, μάθημα 4, υπάρχει ένα ακόμη παράδειγμα γι' αυτή τη μέθοδο.
Ενότητα 8 Ελευθερία	Μάθημα 1: Οι μαθητές έχουν ανταλλάξει επιχειρήματα για το θέμα. Ο εκπαιδευτικός θέτει την ερώτηση «Τι κάνει ένα θέμα κατάλληλο για ανταλλαγή απόψεων;» Στη συνέχεια συνοψίζει τις ιδέες των μαθητών σε αντιστοιχία με τα κριτήρια που δίνονται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 8.1.

7. Οι δημοκρατίες ως κοινωνίες μάθησης – κονστρουκτιβιστική προσέγγιση των βασικών εννοιών της EDC/HRE

Η έννοια της διαδραστικής κονστρουκτιβιστικής μάθησης δεν βρίσκει εφαρμογή μόνο σε μια τάξη EDC/HRE ή στο σύνολο ενός σχολείου ή σε μια κοινότητα μάθησης που εμφορείται από τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά επίσης σε ένα σύνολο πολιτών που ασχολούνται με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Συνεπώς, «μάθηση για» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα σημαίνει πως οι μαθητές προετοιμάζονται ώστε να μαθαίνουν δια βίου, είτε ως πρόσωπα είτε ως κοινωνία. Αυτή η πραγματικότητα υποστηρίζεται από δύο επιχειρήματα.

Το πρώτο είναι κανονιστικό και σχετίζεται με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι πολίτες θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να λαμβάνουν μέρος στη δημοκρατία, και όταν συζητούν κάποιο από τα συναφή με αυτήν ζητήματα, να εκφράζουν τις απόψεις και τα ενδιαφέροντά τους. Αυτό συνεπάγεται πως κάθε διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι ανοικτή, αλλιώς θα ήταν φάρσα.

Το δεύτερο επιχείρημα είναι αναλυτικό και αφορά στην πολυσύνθετη μορφή των σύγχρονων κοινωνιών, στην παγκόσμια αλληλεξάρτηση, και στις αποθαρρυντικές προκλήσεις ζητημάτων όπως για παράδειγμα η κλιματική αλλαγή, η μείωση της βιοποικιλότητας, η επισφάλεια που προκαλούν οι κυβερνητικές αποτυχίες, το αυξανόμενο χάσμα ανάμεσα σε πλούσιους και φτωχούς. Κανείς δεν έχει μια ξεκάθαρη λύση για τα προβλήματα που μας περιμένουν, είτε στην προσωπική μας ζωή, είτε σε παγκόσμιο επίπεδο. Είμαστε όλοι μαθητευόμενοι, επιφορτισμένοι με το καθήκον να βρούμε βιώσιμες λύσεις.

Ως εκ τούτου, οι βασικές έννοιες της EDC/HRE αυτού του βιβλίου, προσδιορίζονται από μια διαδραστική κονστρουκτιβιστική προοπτική. Ο παρακάτω κατάλογος συνοψίζει τη βασική εννοιολογική προσέγγιση κάθε μιας από τις εννέα ενότητες.

Αριθμός Ενότητας/ Βασική έννοια	EDC/HRE: κονστρουκτιβιστικές έννοιες ...
Ενότητα 1 Ταυτότητα	... ταυτότητα: διαπλάθουμε την ταυτότητά μας μέσω των βασικών μας επιλογών.
Ενότητα 2 Υπευθυνότητα	... υπευθυνότητα: δημιουργούμε μια κοινή ομάδα αξιών.
Ενότητα 3 Ετερότητα και πλουραλισμός	... συμφέροντα και το κοινό καλό: διαπραγματευόμαστε για όσα θεωρούμε ότι εκφράζουν το κοινό καλό.
Ενότητα 4 Σύγκρουση	... σύγκρουση: προβλήματα και διαμάχες είναι όσα εμείς θεωρούμε ως τέτοια.
Ενότητα 5 Νόμοι και κανόνες	... νόμοι και κανόνες: είναι εργαλεία που βοηθούν στη λύση προβλημάτων και προσφέρουν ένα πλαίσιο ειρηνικής επίλυσης συγκρούσεων.
Ενότητα 6 Κυβέρνηση και πολιτική	... διαδικασία πολιτικής λήψης αποφάσεων: σκοπός τους είναι να βρεθεί λύση σε επείγοντα προβλήματα.
Ενότητα 7 Ισότητα	... υπέρβαση του αποκλεισμού και κοινωνική συνοχή.
Ενότητα 8 Ελευθερία	... ο τρόπος που ασκούμε το δικαίωμα στην ελευθερία, π.χ. ελευθερία σκέψης και έκφρασης.
Ενότητα 9 Τα μέσα επικοινωνίας	... η αντίληψη που έχουμε για τον κόσμο μέσα από τα μέσα επικοινωνίας: οι παραγωγοί και οι χρήστες των μέσων ως φύλακες των ορίων και σχεδιαστές της ατζέντας.

Πρώτο Μέρος

Συμμετέχουμε στην κοινότητα

Ενότητα 1

Ταυτότητα - Επιλέγω

Δίνουμε μορφή στη ζωή μας, αλλά και στων άλλων

Ενότητα 2

Υπευθυνότητα – Συμμετέχουμε, αναλαμβάνουμε ευθύνες

Η ελευθερία έχει ευθύνες

Ενότητα 3

Ετερότητα και πλουραλισμός – Συναίνεση μέσω διαφωνίας;

Πώς καταλήγουμε σε συμφωνία για το κοινό καλό;

ΕΝΟΤΗΤΑ 1 ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ Για το λύκειο

**Επιλέγουμε
Δίνουμε μορφή στη ζωή μας,
αλλά και στων άλλων**

1.1 Απόψεις για τις επιλογές και την ταυτότητα

Με ποια άποψη συμφωνώ;

1.2 Το παρελθόν μου: Ποιες επιλογές με διαμόρφωσαν;

Ποιες επιλογές επηρέασαν τη ζωή μου;

1.3 Το μέλλον μου: τρεις επιλογές που διαμορφώνουν τη ζωή μας

Ελευθερία σημαίνει να έχω την ικανότητα να επιλέγω ή να αποφεύγω

1.4 Ποιο επάγγελμα μου ταιριάζει;

Κριτήρια επιλογής επαγγέλματος

Επέκταση: Παρακολουθώ κάποιον στη δουλειά του

Ενότητα 1 Ταυτότητα Επιλέγουμε

Εισαγωγή για εκπαιδευτικούς

«Ποιος θα είναι ο σύντροφός μου;»

«Θέλουμε να κάνουμε παιδιά;»

«Ποιο επάγγελμα θα επιλέξω;»

Βασικό στοιχείο της ενότητας: οι επιλογές διαμορφώνουν ταυτότητες

Στην εφηβεία, αλλά και στα είκοσί μας, αναζητούσαμε απαντήσεις στις τρεις από τις πιο σημαντικές επιλογές που κάνουμε στη ζωή μας. Το ίδιο κάνουν οι μαθητές μας. Μέσα από αυτές τις επιλογές, διαμορφώνουμε την ταυτότητά μας – αποφασίζουμε το πώς θα είναι η ζωή μας. Είναι επίπονο και δύσκολο να αναστρέψουμε αυτές τις επιλογές, και είναι αδύνατον να το κάνουμε σε σχέση με τα παιδιά που έχουμε φέρει στον κόσμο. Οι επιλογές μας έχουν επιπτώσεις στη ζωή μας, αλλά και στη ζωή των άλλων.

Ταυτότητα – αυτό το οικείο, πολύ προσωπικό ζήτημα

Η ενότητα αυτή, που πραγματεύεται την έννοια της ταυτότητας, πιθανώς προσεγγίζει τις πιο οικείες εμπειρίες και επιθυμίες των μαθητών, περισσότερο από κάθε άλλη ενότητα αυτού του τόμου. Οι δραστηριότητές της έχουν σχεδιαστεί ως επιλογές. Η μέθοδος αντανάκλα τις εμπειρίες των μαθητών.

Περιγραφή της ενότητας 1

Το πρώτο μάθημα εισάγει τους μαθητές στη σπουδαιότητα του να επιλέγει κάποιος. Στο δεύτερο μάθημα, οι μαθητές στρέφονται στο παρελθόν: ποιες επιλογές επηρέασαν περισσότερο τη ζωή και την ταυτότητά τους; Στο τρίτο μάθημα, οι μαθητές στρέφονται προς το μέλλον, κάνοντας τις τρεις βασικές παραπάνω ερωτήσεις. Στο τέταρτο μάθημα, εστιάζουν σε μια από αυτές – στην επιλογή επαγγέλματος. Προτείνεται μια διαδικασία συνεργασίας με κάποιον εν ενεργεία επαγγελματία ως επέκταση (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές, 1.4)

Η κonstrouκτιβιστική έννοια της ταυτότητας

Σ' αυτή την ενότητα, η έννοια της ταυτότητας γίνεται αντιληπτή από την κonstrouκτιβιστική άποψη. Η ταυτότητά μας δεν υπάρχει απλά, ως κάτι στατικό και πλήρες. Ο εαυτός μας την εξελίσσει στη διάρκεια της ζωής μας, μέσω μιας διαδικασίας μάθησης, και διαμορφώνεται με τις επιλογές μας. Κάποιες από αυτές είναι μη αναστρέψιμες. Άλλες, εάν το θελήσουμε, μπορούν να αλλάξουν και να διορθωθούν (βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 1.3)

Ανάπτυξη ικανοτήτων: σύνδεση με άλλες ενότητες αυτού του βιβλίου

Τι δείχνει αυτός ο πίνακας

Ο τίτλος αυτού του τόμου, *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία*, εστιάζει στις ικανότητες του ενεργού πολίτη στη δημοκρατία. Ο πίνακας που έπεται, παρουσιάζει τη δυνατότητα να συνδυάσουμε τις ενότητές του. Στη σκιασμένη σειρά, φαίνονται οι ικανότητες που αναπτύσσονται στην Ενότητα 1. Στη στήλη με έντονο περιθώριο φαίνονται οι ικανότητες για πολιτική λήψη αποφάσεων και δράση, διότι συνδέονται στενά με τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Οι άλλες σειρές υποδεικνύουν συνδέσεις με άλλες ενότητες αυτού του τόμου και συγκεκριμένα με ικανότητες που ενισχύουν τους μαθητές που βρίσκονται στην ενότητα 1.

Πώς χρησιμοποιείται ο πίνακας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα ως εργαλείο για τον σχεδιασμό ενός μαθήματος στην EDC/HRE με διαφορετικούς τρόπους.

- Βοηθά εκείνους που διαθέτουν λίγες ώρες για EDC/HRE: κάποιος μπορεί να επιλέξει μόνο αυτή την ενότητα και να παραλείψει τις άλλες, διότι κάποιες βασικές δεξιότητες αναπτύσσονται, σε κάποιο βαθμό, σε αυτή την ενότητα (όπως για παράδειγμα, επιλέγω, κατανοώ τον πλουραλισμό των ταυτοτήτων, ασκώ το δικαίωμα στην ελευθερία, η ευθύνη των επιλογών επηρεάζει τους άλλους).
- Ο πίνακας βοηθά τους/τις εκπαιδευτικούς να συνδέουν τα θέματα των ενότητων, ώστε να ασκούν τους μαθητές τους επανειλημμένα σε βασικές ικανότητες, μέσα από διαφορετικά πλαίσια και με ποικίλους συνδυασμούς.

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Συμμετοχή στη δημοκρατία Εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και δράσεων	
1 Ταυτότητα	Εφαρμογή επιλογών και στάθμιση των επιπτώσεών τους Επιλογή εργασίας και έλεγχος κριτηρίων	Χρήση μοντέλων ως εργαλείων ανάλυσης Παρουσιάσεις Συμμετοχή σε συζητήσεις	Λήψη αποφάσεων - προσδιορισμός κριτηρίων, στόχων και προτεραιοτήτων	Υπευθυνότητα - συνειδητοποίηση του τρόπου που επηρεάζουν τους άλλους οι επιλογές μου Επιθυμία και ικανότητα συναίσθησης προσωπικών επιθυμιών, αναγκών και υποχρεώσεων
2 Υπευθυνότητα				Αμοιβαία αναγνώριση
3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Οι ατομικές επιλογές εμπλουτίζουν την ετερότητα των ταυτοτήτων			
6 Κυβέρνηση και πολιτική	Η πολιτική λήψη αποφάσεων ανταποκρίνεται στις ατομικές επιλογές Ο στόχος της ατομικής ευτυχίας ανταποκρίνεται στον στόχο του κοινού καλού		Δημόσιες διαφωνίες και αντιπαραθέσεις (συμμετοχή στη διαμόρφωση άποψης)	Επιθυμία και ικανότητα να ακούει κάποιος ανθρώπους με διαφορετικά ενδιαφέροντα και απόψεις
8 Ελευθερία			Άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία	

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Ταυτότητα - Επιλέγω

Δίνουμε μορφή στη ζωή μας, αλλά και στη ζωή των άλλων

Θέμα του μαθήματος	Άσκηση δεξιότητας/ μαθησιακός στόχος	Δραστηριότητες για τους μαθητές	Πηγές και υλικό	Μέθοδος
Μάθημα 1 Απόψεις για τις επιλογές και την ταυτότητα	Αποσαφηνίζουμε την προσωπική αφετηρία και τις επιλογές. Παρουσιάζουμε στους άλλους στοιχεία για το ποιοι είμαστε, για τις ταυτότητές μας, μέσω των επιλογών μας.	Οι μαθητές επιλέγουν μια ρήση και αιτιολογούν την επιλογή τους.	Υλικό για εκπαιδευτικούς 1.1 (τρία αντίγραφα, με ρήσεις που κόβονται ανά μια από τον/την εκπαιδευτικό πριν το μάθημα).	Εργασία σε ομάδες. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 2 Κοιτάζοντας στο παρελθόν: ποιες επιλογές με έκαναν αυτήν / αυτόν που είμαι	Η προοπτική της αυτοβιογραφίας. Οι προσωπικές επιλογές, οι δικές μας και των άλλων, έχουν σοβαρές επιπτώσεις στη ζωή μας.	Οι μαθητές προβληματίζονται για το ποιες επιλογές είχαν σοβαρές επιπτώσεις στη ζωή τους.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.1. Χαρτί παρουσίασης, μαρκαδόροι διαφόρων χρωμάτων, χαρτιά μεγέθους Α6, κόλλα ή κολλητική ταινία.	Ατομική εργασία. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 3 Κοιτάζω εμπρός: τρεις επιλογές που διαμορφώνουν τη ζωή μας στο μέλλον	Αποφασίζουμε, θέτουμε προτεραιότητες. Τα ανθρώπινα δικαιώματά μας ανοίγουν δρόμους για το πώς να διαμορφώσουμε τη ζωή μας στο μέλλον – αποφασίζουμε αν θα τους ακολουθήσουμε.	Οι μαθητές αναστοχάζονται πάνω σε βασικές επιλογές που επηρεάζουν τη ζωή τους στο μέλλον.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.2. Χαρτί παρουσίασης, μαρκαδόροι.	Ατομική εργασία με φυλλάδιο. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 4 Ποιο επάγγελμα μου ταιριάζει;	Προσδιορίζουμε, σταθμίζουμε και ιεραρχούμε κριτήρια για μια απόφαση. Βασικό κριτήριο για την επιλογή επαγγέλματος είναι «ποιο επάγγελμα ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητές μου;»	Οι μαθητές επιλέγουν ή απορρίπτουν ένα επάγγελμα και αιτιολογούν την επιλογή τους.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.3. Υλικό για δασκάλους 1.2 (κόψτε το και δημιουργήστε ένα σετ από κάρτες, περίπου 10 περισσότερες από τον αριθμό των μαθητών στην τάξη).	Ατομική εργασία με φυλλάδιο εργασίας. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Επέκταση: Παρακολουθώ κάποιον εν ώρα εργασίας	Συνέντευξη με έναν ειδικό: σχεδιασμός project. Παροχή διευκρινίσεων για επαγγελματικές επιλογές.	Οι μαθητές σχεδιάζουν και εφαρμόζουν το project.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.4.	Εργασία project.

Μάθημα 1

Όψεις επιλογών ταυτότητας

Με ποια επιλογή συμφωνώ;

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Αποσαφήνιση προσωπικής αφετηρίας και επιλογών.
Μαθησιακός στόχος	Παρουσιάζουμε στους άλλους στοιχεία για το ποιοι είμαστε, για τις ταυτότητές μας, μέσω των επιλογών μας.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές επιλέγουν μια ρήση και αιτιολογούν την επιλογή τους.
Πηγές και υλικό	Τρία αντίγραφα από το υλικό για εκπαιδευτικούς 1.1, με ρήσεις που κόβονται ανά μια από τον/την εκπαιδευτικό πριν το μάθημα.
Μέθοδος	Εργασία σε ομάδες. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές επιλέγουν: (15 λεπτά).
	2. Οι μαθητές αιτιολογούν τις επιλογές τους: (15 λεπτά).
	3. Οι μαθητές συγκρίνουν και συζητούν για τις επιλογές τους: (10 λεπτά).

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές πραγματοποιούν επιλογές και εισάγονται στο ζήτημα των επιλογών μέσω της προσωπικής τους εμπειρίας. Η πολύπλοκη έννοια της ταυτότητας προσεγγίζεται με δραστηριότητες, παρά με θεωρία ή κείμενο, ώστε να βοηθήσει τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν πως η έννοια της ταυτότητας συνδέεται με τη ζωή τους με πολύ πρακτικό τρόπο.

Το μάθημα βασίζεται στην επικοινωνία ανάμεσα στους μαθητές. Γι' αυτό, θα ήταν αντιπαραγωγικό αν τα θρανία και τα καθίσματα παρέμεναν σε σειρές. Αν είναι δυνατόν, θα πρέπει να τοποθετηθούν έτσι ώστε να σχηματίσουν ένα πέταλο.

Περιγραφή του μαθήματος

1. Οι μαθητές επιλέγουν

Οι μαθητές θέτουν το γενικό πλαίσιο

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το θέμα. Καθημερινά, στη διάρκεια της ζωής μας, επιλέγουμε και αποφασίζουμε – ποια παραδείγματα έρχονται στο νου των μαθητών; Οι μαθητές απαντούν και δίνουν παραδείγματα από την εμπειρία τους. Ο/η εκπαιδευτικός διασφαλίζει πως παρουσιάζουν τις αποφάσεις, αλλά δεν προχωρούν σε λεπτομέρειες, ούτε συζητούν για τους λόγους που κρύβονται πίσω από τις αποφάσεις τους. Στα πρώτα πέντε λεπτά, παίρνουν τον λόγο όσο το δυνατόν περισσότεροι μαθητές. Ο/η εκπαιδευτικός δεν χρειάζεται να συζητά τα όσα λένε οι μαθητές. Παρατηρεί την ισορροπία ανάμεσα σε καθημερινές επιλογές (αγοράζω κάτι να φάω) ή βασικές αποφάσεις (επιλέγω ένα επάγγελμα). Ο εκπαιδευτικός επισημαίνει τις τάσεις που εμφανίζονται στις επιλογές των μαθητών.

Οι μαθητές επιλέγουν ένα απόσπασμα

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές πως θα ακούσουν κάποια αποσπάσματα από συγγραφείς διαφορετικών χωρών, από την αρχαία ως τη σύγχρονη εποχή. Στη συνέχεια:

- Οι μαθητές επιλέγουν ένα απόσπασμα με το οποίο είτε συμφωνούν είτε διαφωνούν περισσότερο.
- Όσοι μαθητές επιλέξουν το ίδιο απόσπασμα, δημιουργούν μικρές ομάδες (όχι μεγαλύτερες των έξι ατόμων) και μοιράζονται τους λόγους της επιλογής τους. Η ομάδα επιλέγει ένα πρόσωπο για να παρουσιάσει την εργασία τους.
- Μετά από πέντε λεπτά, οι εκπρόσωποι παρουσιάζουν στην ολομέλεια, περιληπτικά, τις επιλογές της ομάδας. Διαβάζουν το απόσπασμα και αναφέρουν τους κύριους λόγους για τους οποίους η ομάδα τους συμφώνησε ή διαφώνησε με αυτό. Αν οι μαθητές της ομάδας εξέφρασαν διαφορετικές απόψεις, οι εκπρόσωποι θα πρέπει να τις αναφέρουν.

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει το σετ με τα αποσπάσματα (κάθε απόσπασμα σε χωριστό κομμάτι χαρτιού) στα θρανία. Με τη σειρά, κάθε μαθητής διαβάζει ένα απόσπασμα δυνατά στην τάξη. Στη συνέχεια, οι μαθητές αρχίζουν τη δραστηριότητά τους. Αν μια ομάδα είναι πολύ μεγάλη, φροντίζει να χωριστεί σε μικρότερες. Έχει φροντίσει γι' αυτό τον σκοπό να έχει περισσότερα αντίγραφα αποσπασμάτων. Ο/η εκπαιδευτικός σημειώνει ποια αποσπάσματα έχουν επιλέξει οι μαθητές και ποια όχι. Δεν θα είναι σε θέση να παρακολουθήσει τη συζήτησή τους, καθώς όλοι θα μιλούν ταυτόχρονα, οπότε ο θόρυβος θα είναι αυτός ενός γεμάτου πελάτες καφενείου.

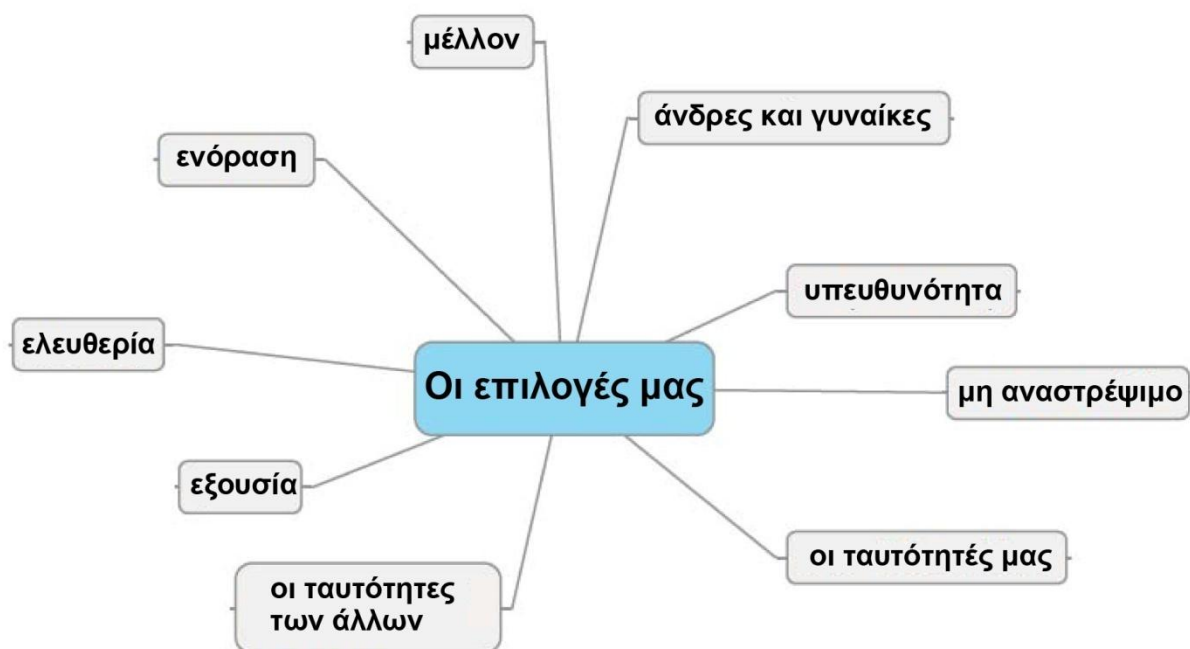
2. Οι μαθητές αιτιολογούν τις επιλογές τους

Οι εκπρόσωποι προχωρούν σε ανακοινώσεις

Ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει πως ο χρόνος για συζήτηση στις ομάδες έληξε και καλεί τους μαθητές σε ολομέλεια, στην οποία θα προεδρεύσει ο/η ίδιος/α. Οι μαθητές παραμένουν στις ομάδες τους. Με τη σειρά, κάθε εκπρόσωπος κάνει την ανακοίνωσή του. Αν το κρίνει απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός υπενθυμίζει στον εκπρόσωπο πως πρέπει να ανακοινώσει τους λόγους για τους οποίους η ομάδα επέλεξε το απόσπασμα. Δίνεται στους μαθητές η δυνατότητα να κάνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις. Ο/η εκπαιδευτικός είναι καλό να διασφαλίσει πως δεν αρχίζει κάποια συζήτηση πριν αιτιολογήσουν τις επιλογές τους όλες οι ομάδες.

Εκπαιδευτικός και μαθητές κατασκευάζουν έναν χάρτη εννοιών, αντί πρακτικού για τη συζήτηση

Πριν πάρει τον λόγο ο επόμενος εκπρόσωπος, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους ακροατές να συνοψίσουν σε μια πρόταση – δήλωση, αυτά που μόλις άκουσαν, για παράδειγμα «Πολλές από τις επιλογές μας είναι μη αναστρέψιμες» ή «Με το να επιλέγουμε, ασκούμε το δικαίωμα στην προσωπική μας ελευθερία». Ο/η εκπαιδευτικός – ή κάποιος από τους μαθητές – συνοψίζει τα σημεία σε έναν απλό χάρτη εννοιών (όπως στο παράδειγμα που έπεται).

3. Οι μαθητές συγκρίνουν και συζητούν τις επιλογές τους

Οι μαθητές διαβάζουν τον χάρτη εννοιών – κείμενο που περιέχει πολλές επιλογές

Ο χάρτης εννοιών διευκολύνει την καταληκτική φάση αναστοχασμού σε αυτό το μάθημα.

Ο/η εκπαιδευτικός θέτει ένα ερώτημα που προκαλεί σκέψη – με πολλές πιθανές απαντήσεις, καθώς οι μαθητές λογίζονται ως ειδικοί για τον εαυτό τους: οι εκπρόσωποι έχουν μόλις ανακοινώσει τις σκέψεις των μαθητών για τις επιλογές τους στα αποσπάσματα. Οι ομάδες έχουν δημιουργηθεί από την επιλογή των μαθητών – οπότε, τι μας αποκαλύπτει ο χάρτης εννοιών για τους μαθητές;

Οι μαθητές ίσως χρειαστούν κάποιον χρόνο για να σκεφτούν. Θα πρέπει να τους δοθεί –τι καλύτερο από μια τάξη γεμάτη μαθητές που σκέπτονται έντονα σιωπηλοί; Παρ' όλα αυτά, αυτή η παραγωγική φάση δε θα πρέπει να τελειώσει πολύ σύντομα, δίνοντας τον λόγο στον πρώτο μαθητή που σηκώνει το χέρι του. Είναι καλό να μιλήσουν πολλοί μαθητές. Είναι πιθανό να ακουστούν πολλές διαφορετικές απόψεις, αλλά θα διαφέρουν ανάλογα με το γενικό πλαίσιο που θα έχουν δημιουργήσει οι μαθητές με τις επιλογές τους, όπως τις κατέγραψαν στον χάρτη εννοιών.

Συμπέρασμα: βασικές δηλώσεις

Βασικό μέλημα του/της εκπαιδευτικού είναι να ολοκληρώσει το μάθημα, συνοψίζοντας τις βασικές δηλώσεις των μαθητών. Είναι πιθανόν να έχουν εκφραστεί άμεσα, ή να προκύπτουν από τα συμπραζόμενα των δηλώσεων. Ο/η εκπαιδευτικός σημειώνει στον πίνακα τις λέξεις-κλειδιά στις οποίες θα βασίσει την τελική σύνοψη.

1. Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές έχουν *επιλέξει* καθώς *μιλούν* για επιλογές.
2. Οι μαθητές έχουν κάνει *διαφορετικές επιλογές*, για διαφορετικούς λόγους, για παράδειγμα: προσωπικές εμπειρίες, αξίες, φύλο, μέριμνα για τους άλλους, υπευθυνότητα, ανθρώπινα δικαιώματα.
3. Οι επιλογές των μαθητών δηλώνουν ότι αποτελούν διαφορετικές προσωπικότητες – οι επιλογές τους μας παρουσιάζουν κάτι σχετικό με το ποιοι είναι, δηλαδή για τις *ταυτότητές τους*.

Μάθημα 2

Το παρελθόν μου: ποιες επιλογές με έκαναν αυτό που είμαι;

Ποιες επιλογές είχαν τον ισχυρότερο αντίκτυπο στη ζωή μου;

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Η αυτοβιογραφική οπτική.
Μαθησιακός στόχος	Οι επιλογές μας και οι επιλογές των άλλων έχουν αποφασιστική επίδραση στη ζωή μας.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές προβληματίζονται για τις επιλογές που είχαν αποφασιστική επίδραση στη ζωή τους.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.1. Χαρτί πίνακα σεμιναρίου, φύλλα χαρτιού (A6), μαρκαδόροι διαφορετικών χρωμάτων, κόλλα ή σελοτεϊπ.
Μέθοδος	Ατομική εργασία. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές διερευνούν τις επιλογές που επηρέασαν τη ζωή τους. (15 λεπτά)
	2. Οι μαθητές μοιράζονται τα ευρήματά τους. (15 λεπτά)
	3. Οι μαθητές συγκρίνουν και συζητούν τα όσα έχουν ανακαλύψει. (10 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Οι επιλογές σκιαγραφούν τις ταυτότητές μας σε σημαντικό βαθμό. Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές αναπολούν τη ζωή τους. Στο επόμενο μάθημα, αλλάζουν προοπτική και ατενίζουν προς το μέλλον. Το βασικό ζήτημα παραμένει ίδιο – με το να επιλέγουμε, με ποιον τρόπο διαμορφώνουμε τη δική μας ζωή, αλλά και τη ζωή των άλλων;

Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές αρχικά συσχετίζουν τη βιογραφία τους με το πλαίσιο της βασικής ερώτησης. Στη συνέχεια, μοιράζονται κάποια από τα ευρήματά τους στην ολομέλεια και τα συγκρίνουν.

Περιγραφή του μαθήματος

Προετοιμασία

Πριν από το μάθημα, ο/η εκπαιδευτικός κρεμάει ένα φύλλο από πίνακα σεμιναρίου στον τοίχο ή στον πίνακα και αντιγράφει το διάγραμμα του φύλλου εργασίας για τον μαθητή 1.1.

Οι επιλογές μου

Οι επιλογές των άλλων

Γέννηση *Γραμμή του χρόνου* **Παρόν**

1. Οι μαθητές διερευνούν τις επιλογές που επηρέασαν τη ζωή τους

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη δραστηριότητα

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη βασική δραστηριότητα του μαθήματος. Η αναλυτική εκδοχή του φυλλαδίου που βρίσκεται στον τοίχο ή στον πίνακα χρησιμεύει ως σημείο αναφοράς. Ο/η εκπαιδευτικός υπενθυμίζει ότι στο προηγούμενο μάθημα: οι μαθητές έκαναν επιλογές, και αυτή η δραστηριότητα τους έδωσε τη δυνατότητα να συνειδητοποιήσουν πως έχουν διαφορετικές προσωπικότητες. Αυτό το μάθημα υιοθετεί μια διαφορετική προοπτική: τι επίδραση είχαν οι επιλογές στις ταυτότητές και στην ανάπτυξη μας; Ποιος έκανε αυτές τις επιλογές; Εμείς οι ίδιοι; Άλλοι;

Ο πίνακας στον τοίχο είναι ο ίδιος με το φύλλο εργασίας που παίρνουν οι μαθητές. Στο πάνω μισό, οι μαθητές σημειώνουν τις επιλογές που έχουν κάνει οι ίδιοι, στο κάτω μισό, σημειώνουν τις επιλογές που έκαναν άλλοι. Η γραμμή του χρόνου, από αριστερά προς τα δεξιά, καλύπτει το διάστημα από τη γέννησή τους ως σήμερα. Οπότε, οι μαθητές μπορούν να σημειώσουν το χρόνο που έγινε η επιλογή που επηρέασε τη ζωή τους.

Οι μαθητές υιοθετούν μια αυτοβιογραφική προοπτική

Οι μαθητές παίρνουν ένα αντίγραφο του φύλλου εργασίας για τους μαθητές 1.1 και εργάζονται ατομικά και σιωπηρά (10-15 λεπτά). Προβληματίζονται για τις προσωπικές τους εμπειρίες από αυτοβιογραφική σκοπιά. Είναι εμπειρογνώμονες του εαυτού τους. Το ζήτημα και οι πληροφορίες είναι εξαιρετικά σημαντικές για κάθε μαθητή, λόγω της ευαίσθητης φύσης τους, και θα πρέπει να αποφασίσουν ποιες θα μοιραστούν με τους άλλους στην τάξη στη διάρκεια της επόμενης φάσης του μαθήματος.

2. Σύγκριση της εμπειρίας των μαθητών

Εισαγωγή στη δραστηριότητα

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το επόμενο βήμα. Τώρα οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να μοιραστούν με άλλους κάποια από τα ευρήματά τους. Κάθε μαθητής παίρνει δύο κομμάτια χαρτί μεγέθους Α6 και μαρκαδόρους (μπορούν και να τους μοιράζονται). Σε κάθε χαρτί μπορούν να σημειώσουν μόνο μια πληροφορία, καθώς στη συνέχεια αυτά θα συνδεθούν με τις σημειώσεις των άλλων μαθητών.

Ο/η εκπαιδευτικός τοποθετεί τις χρονολογίες στη γραμμή του χρόνου, αρχίζοντας από την ημερομηνία γέννησης του μεγαλύτερου μαθητή της τάξης και τελειώνοντας στο σήμερα.

Στη συνέχεια, οι μαθητές επιλέγουν ένα ή δύο σημεία από τις αυτοβιογραφικές τους παρατηρήσεις, ακολουθώντας τα παρακάτω κριτήρια:

- Ποια επιλογή είχε ιδιαίτερα ισχυρή επίπτωση στην ταυτότητά μου;
- Ποια πληροφορία επιθυμώ να παρουσιάσω στην τάξη;

Οι μαθητές θα πρέπει να σημειώσουν ποιος έκανε την επιλογή (π.χ. «εγώ», «η μητέρα μου», «ένας φίλος» ...) καθώς και τότε έγινε η επιλογή, χωρίς να προσθέσουν το όνομά τους.

Οι μαθητές πραγματοποιούν γενική επισκόπηση βασικών επιλογών

Οι μαθητές συμπληρώνουν ένα ή δύο φύλλα, ανάλογα με τις οδηγίες του/της εκπαιδευτικού, και τα τοποθετούν ανάποδα (το γραμμένο προς το θρανίο) στα θρανία τους. Τέσσερις μαθητές τα συγκεντρώνουν και τα πάνε στο φύλλο σεμιναρίου.

Οι μαθητές συγκεντρώνονται σε ημικύκλιο (σε δύο σειρές αν είναι ανάγκη), γύρω από το φύλλο. Ένας μαθητής από κάθε ομάδα διαβάζει δυνατά όσα έχουν γραφτεί. Ένα μέλος της ομάδας προτείνει σε ποιο σημείο να κολληθούν στον πίνακα. Αν υπάρχουν χαρτιά ίδια με αυτό που ήδη έχει κολληθεί, τότε ισχύει το υπάρχον. Έχουν μετρηθεί, έχει σημειωθεί η ποσότητά τους, και το κείμενο στον πίνακα μπαίνει σε πλαίσιο για να τονιστεί η σημασία του. Η ομάδα συνεργάζεται με την τάξη, ώστε όλοι οι μαθητές να συμμετάσχουν στην ανάδειξη των κοινών καταγραφών καθώς και να λάβουν μέρος στη δημιουργία τους.

3. Οι μαθητές συζητούν και στοχάζονται πάνω στα ευρήματά τους

Έρευνα για επαναλαμβανόμενα μοτίβα και χαρακτηριστικά στοιχεία

Το υλικό που έχει παραχθεί είναι νέο για όλους, οπότε το περιεχόμενό του δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί. Συνήθως, οι μαθητές δεν έχουν ανάγκη καθοδήγησης ή αφετηρίας, αλλά αρχίζουν να σχολιάζουν ευθύς αμέσως.

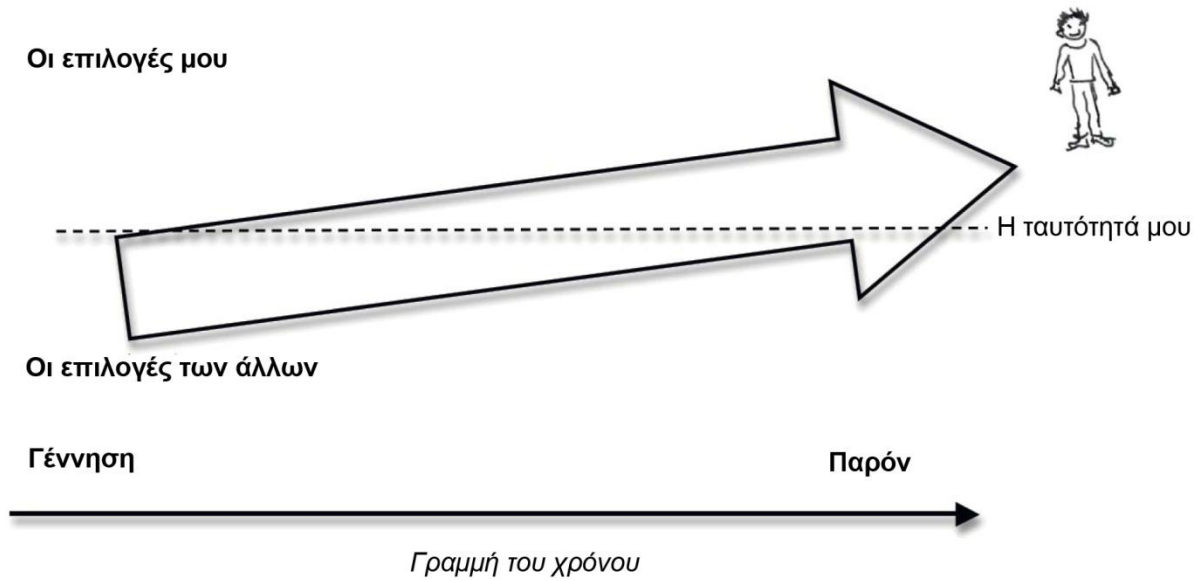
Αν είναι απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός υπογραμμίζει πως το επόμενο βήμα αφορά στην αναγνώριση σημαντικών προτύπων ή λεπτομερειών.

Μερικά μοτίβα που εμφανίζονται κυρίως είναι:

Η εφηβεία – η αυξανόμενη αυτονομία: στην παιδική ηλικία, τις αποφάσεις έπαιρναν οι άλλοι (γονείς, οικογένεια, εκπαιδευτικοί, γιατροί). Καθώς μεγαλώνουμε, αποφασίζουμε ολοένα και περισσότερο μόνοι μας. Οπότε, είναι δυνατόν να παρουσιαστούν ομάδες τέτοιων σχολίων στον πίνακα, που θα πρέπει να επισημανθούν με ένα τόξο με κατεύθυνση προς τα πάνω – την τάση προς περισσότερη αυτονομία και ατομική υπευθυνότητα καθώς μεγαλώνουμε. Κάποιος μαθητής μπορεί να σχηματίσει το τόξο στο διάγραμμα (βλ. παρακάτω).

«Οφείλω την ύπαρξή μου στους γονείς μου»: Αυτή η έκφραση αποτελεί κοινή αφετηρία στις βιογραφίες όλων μας. Είναι στοιχειώδης και προφανής. Έχουμε όλοι ρίζες στις οικογένειές μας.

Ετερότητα και πλουραλισμός: Πιθανώς να μην παρουσιαστεί κάποιο επαναλαμβανόμενο μοτίβο. Αυτό υπογραμμίζει την ύπαρξη του φαινομένου της ετερότητας – διαφέρουμε στην εξέλιξή μας, και οι επιλογές μας μάς έχουν κάνει να γίνουμε ξεχωριστές προσωπικότητες.

Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν, αυξάνει και η αυτονομία τους στο να επιλέγουν.

Μάθημα 3

Το μέλλον μου: τρεις επιλογές που διαμορφώνουν τη ζωή μας στο μέλλον

Ελευθερία σημαίνει να έχει κάποιος την ικανότητα να επιλέγει ή να απορρίπτει

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Επιλέγω, θέτω προτεραιότητες.
Μαθησιακός στόχος	Τα ανθρώπινα δικαιώματα μας δίνουν δυνατότητες να διαμορφώσουμε τη ζωή μας στο μέλλον – αποφασίζουμε αν θα τις ακολουθήσουμε.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές προβληματίζονται για τις επιλογές που επηρεάζουν τη ζωή τους στο μέλλον.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.2. Χαρτί πίνακα σεμιναρίου, μαρκαδόροι.
Μέθοδος	Ατομική εργασία με φύλλο εργασίας. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Εισαγωγή στο θέμα και παρουσίαση της δραστηριότητας. (10 λεπτά)
	2. Οι μαθητές προβληματίζονται για τις βασικές επιλογές τους. (10 λεπτά)
	3. Παρουσίαση και συζήτηση. (20 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

«Ποιος θα είναι ο σύντροφός μου;» - «Θέλουμε παιδιά;» - «Τι επάγγελμα να διαλέξω;»

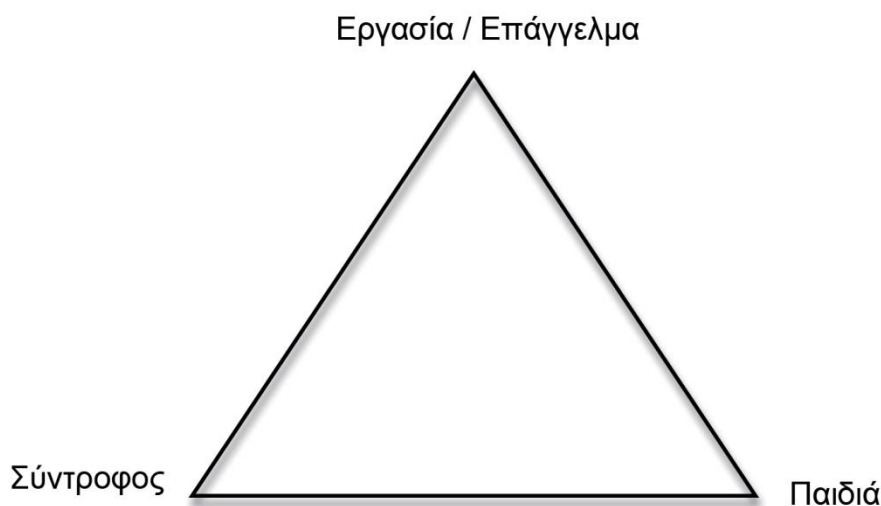
Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές θα ασχοληθούν με αυτές τις επιλογές, αλλάζοντας την προοπτική τους από το παρελθόν στο μέλλον. Στο προηγούμενο μάθημα στράφηκαν στο παρελθόν και ασχολήθηκαν με το ζήτημα των επιλογών που έγιναν (και από ποιους έγιναν), και που επηρέασαν αποφασιστικά τη ζωή τους αλλά και διαμόρφωσαν τις ταυτότητές τους στη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας και της εφηβείας. Σ' αυτό το μάθημα, θα προσανατολιστούν προς το μέλλον. Θα κάνουν βασικές επιλογές – σχετικές με τον σύντροφό τους, την οικογένεια και το επάγγελμά τους – επιλογές που έχουν ισχυρότερο αντίκτυπο στις ταυτότητές τους.

Οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν το ζήτημα των φύλων που εμπλέκεται σ' αυτή τη δραστηριότητα: στον παραδοσιακό ρόλο των φύλων, η γυναίκα επέλεγε σύντροφο και οικογένεια – αλλά όχι επάγγελμα, ενώ ο άνδρας επικεντρωνόταν στον ρόλο εκείνου που έφερνε εισόδημα (επάγγελμα), αλλά με μειωμένες ευθύνες ως προς την οικογενειακή ζωή. Σήμερα, οι νέες γυναίκες ασκούν το δικαίωμα στην εκπαίδευση πολύ περισσότερο και ευρύτερα, έχοντας πρόθεση να επιλέξουν το επάγγελμά τους. Οπότε, ενώ οι γυναίκες αποπειρώνται να βρουν έναν τρόπο να ισορροπήσουν και τις τρεις επιλογές – επάγγελμα, σύντροφο και οικογένεια – πολλοί, αλλά όχι όλοι οι άντρες τείνουν να παραμένουν προσκολλημένοι στην παραδοσιακή αντίληψη του ρόλου τους.

Περιγραφή του μαθήματος**1. Εισαγωγή στο θέμα και στη δραστηριότητα****Ο/η εκπαιδευτικός εμπλέκει τους μαθητές (επαγωγική προσέγγιση)**

Ο/η εκπαιδευτικός ξεκινά το μάθημα ρωτώντας τους μαθητές κάτι που όλοι μπορούν να απαντήσουν και που έχει άμεση σχέση με το θέμα: γιατί συνεχίζετε στο λύκειο; Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια, σίγουρα θα απαντήσουν πως θέλουν να επιλέξουν ένα επάγγελμα. Θέλουν, επίσης, να αποκτήσουν πρόσβαση σε ανώτερα επίπεδα σπουδών και εκπαίδευσης, όπως για παράδειγμα στο πανεπιστήμιο.

Ο/η εκπαιδευτικός αφήνει να λάβουν τον λόγο αρκετοί μαθητές, μέχρις ότου δημιουργηθεί μια ξεκάθαρη εικόνα. Στη συνέχεια, συνοψίζει τις απαντήσεις των μαθητών, σχεδιάζοντας στον πίνακα το διάγραμμα που υπάρχει στο φυλλάδιο για τους μαθητές 1.2, συμπληρώνοντας την πρώτη επιλογή – επάγγελμα.

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί πως οι μαθητές έδωσαν απόλυτη προτεραιότητα σ' αυτή την επιλογή και πως είναι ξεκάθαρο ότι είναι σημαντική για τις ταυτότητές τους. Με αυτό τον τρόπο, ασκούν τα ανθρώπινα

δικαιώματα – την ελευθερία να επιλέγουν γενικά και την ελευθερία να επιλέγουν επάγγελμα. Οι μαθητές, δικαιολογημένα, μπορεί να αντιτάξουν πως αυτή η ελευθερία περιστέλλεται από τους περιορισμούς, για παράδειγμα, στην πρόσβαση σε συγκεκριμένα επαγγέλματα, από την ανεργία ή από τον ισχυρό ανταγωνισμό. Το ζήτημα αυτό δεν είναι ανάγκη να απασχολήσει σ' αυτό το σημείο, διότι πρόκειται να τεθεί στο επόμενο μάθημα.

Ο/η εκπαιδευτικός κοινοποιεί τις άλλες βασικές επιλογές: θέλω να ζήσω με σύντροφο, και αν ναι, ποιος θα είναι; (ή έχω προχωρήσει ήδη σε μια τέτοια επιλογή;). Και θέλω, ή θέλουμε να έχουμε παιδιά; Ο/η εκπαιδευτικός προσθέτει τους όρους «Σύντροφος» και «Παιδιά» στο διάγραμμα, έτσι ώστε να μοιάζει με το φυλλάδιο για τους μαθητές 1.2.

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί πως όλοι μας πρόκειται να απαντήσουμε σ' αυτές τις ερωτήσεις κατά κάποιον τρόπο. Είναι δυνατόν να συνδυάσουμε και τις τρεις επιλογές, ή μόνο τις δύο και να αφήσουμε μία. Θα ζήσουμε εντελώς διαφορετικές ζωές, ανάλογα με τις επιλογές που κάνουμε ή δεν κάνουμε. Ασκοούμε τα ανθρώπινα δικαιώματα, παράλληλα όμως φέρουμε ευθύνη για τη ζωή μας, αλλά και για τη ζωή των άλλων (των συντρόφων μας, των παιδιών μας).

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη δραστηριότητα

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει το φυλλάδιο για τους μαθητές 1.2. Γνωστοποιεί στους μαθητές τα ανθρώπινα δικαιώματα που διασφαλίζουν τις βασικές δυνατότητες επιλογής εργασίας, συντρόφου και απόκτησης παιδιών (φυλλάδιο για τους μαθητές 1.2, 1^ο μέρος). Οι μαθητές θα πρέπει να σκεφτούν τις επιλογές τους και να καταγράψουν την απόφασή τους στον πίνακα του 2^{ου} μέρους του φύλλου εργασίας.

Αν το επιθυμούν, μπορούν να συγκρίνουν τις επιλογές τους με αυτές των γονέων τους. Αυτή η πρόσθετη πληροφορία δεν θα κοινοποιηθεί στην τάξη. Επίσης, η πληροφορία για τις επιλογές τους, θα παραμείνει ανώνυμη.

2. Οι μαθητές προβληματίζονται για τις βασικές τους επιλογές

Οι μαθητές εργάζονται μόνοι τους σιωπηλά. Ο/η εκπαιδευτικός δεν κοιτάζει τα φύλλα εργασίας. Η διακριτικότητα είναι απαραίτητη όταν οι μαθητές ασχολούνται με τόσο ευαίσθητα θέματα.

Ο/η εκπαιδευτικός προετοιμάζει την επόμενη φάση. Τοποθετεί ένα φύλλο από πίνακα σεμιναρίου στον πίνακα ή στον τοίχο. Καλό θα ήταν, αν οι μαθητές δε μπορούσαν να δουν τι γράφει ο εκπαιδευτικός. Ο πίνακας εμφανίζει μια τροποποιημένη έκδοση του προτύπου του φύλλου εργασίας για τους μαθητές 1.2.

Το κείμενο μπορεί να χρησιμοποιεί μόνο τα αρχικά των λέξεων Ε για το Επάγγελμα – Σ για το Σύντροφος – Π για τα Παιδιά, καθώς οι μαθητές γνωρίζουν ήδη αυτούς τους βασικούς όρους.

Ε για το Επάγγελμα – **Σ** για το Σύντροφος – **Π** για τα Παιδιά

Επιλογές για το μέλλον		Γυναίκες	Άντρες
Και οι τρεις	Ε + Σ + Π		
Δύο από τις τρεις	Σ + Π		
	Ε + Σ		
	Ε + Π		
Μια από τις τρεις	Ε		
	Σ		
	Π		

Ο/η εκπαιδευτικός παραχωρεί τον μαρκαδόρο στους μαθητές.

3. Παρουσίαση και συζήτηση

Οι μαθητές παρουσιάζουν τις επιλογές τους

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί με ποιον τρόπο θα διατηρηθεί η εχεμύθεια, καθώς οι μαθητές σημειώνουν τις επιλογές τους. Με τη σειρά του κάθε μαθητής, πλησιάζει και σημειώνει τις επιλογές του με τον αριθμό «ένα» (1).

Κορίτσια και αγόρια γράφουν σε διαφορετική στήλη.

Όταν έχουν σημειώσει τις επιλογές τους όλοι οι μαθητές, δύο από αυτούς αθροίζουν τους αριθμούς κάθε στήλης και σημειώνουν το αποτέλεσμα.

Οι μαθητές σχολιάζουν και συζητούν τα αποτελέσματα

Το αποτέλεσμα δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί. Έχει ενδιαφέρον να φανεί πόσοι νέοι άνδρες και γυναίκες σκοπεύουν να συνδυάσουν και τις τρεις επιλογές, πόσοι τις δύο και πόσοι μία.

«Σύντροφος + Εργασία»: Αποτελεί το παραδοσιακό αντρικό μοντέλο «βιοπαλαιστής + νοικοκυρά». Θα πρέπει όμως οι μαθητές να συνειδητοποιήσουν τι θα συμβεί αν και οι δύο σύντροφοι κάνουν την ίδια επιλογή – (διπλό εισόδημα, όχι παιδιά)

«Εργασία + Παιδιά»: Απίθανη επιλογή, καθώς σημαίνει μονογονεϊκή οικογένεια. Αλλά οι μαθητές γνωρίζουν ότι υπάρχει σημαντικός αριθμός μονογονεϊκών οικογενειών, όχι, όμως, ως επιλογή αλλά λόγω διαζυγίου ή θανάτου.

«Σύντροφος + Παιδιά»: Το παραδοσιακό γυναικείο μοντέλο, αν κρατήσει για μια ζωή. Πολλές νέες μαμάδες και μικρότερος αριθμός νέων πατεράδων, δέχονται αυτή την επιλογή για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ώστε να φροντίσουν τα παιδιά τους όταν είναι πολύ μικρά. Εννοείται πως θα γυρίσουν στις εργασίες τους το νωρίτερο δυνατόν.

«Εργασία + Σύντροφος + Παιδιά»: Οι μαθητές θα μάθουν πως αυτή η επιλογή αποτελεί πρόκληση. Υπάρχει διαφορά στις επιλογές των δύο φύλων; Πιθανώς, αυτή είναι η επιλογή περισσότερων νέων γυναικών παρά ανδρών. Για ποιον λόγο; Ο/η εκπαιδευτικός δεν θα πρέπει να πιέσει τους μαθητές αν δε θέλουν να μιλήσουν για τους λόγους των επιλογών τους. Όμως, μπορεί να σημειώσει πως αυτό είναι ένα παράδειγμα του τρόπου που οι ατομικές επιλογές είναι δυνατόν να επηρεάσουν το σύνολο της κοινωνίας: αν, για παράδειγμα, πολλοί άνθρωποι επιλέξουν να μην κάνουν παιδιά, θα υπάρξει υπογεννητικότητα. Δε χρειάζεται κάποια ηθική πίεση, όμως οι μαθητές θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν πως οι ατομικές τους επιλογές θα προκαλέσουν, αναπόφευκτα, μακροπρόθεσμα αποτελέσματα (βλ. την επέκταση παρακάτω).

Με αυτή την πιθανή προοπτική, ο/η εκπαιδευτικός αναμένει τα αποτελέσματα και στη συνέχεια σχολιάζει, αν χρειαστεί, αυτοσχεδιάζοντας. Βοηθάει όμως, ο σχολιασμός εκ των προτέρων, όπως περιγράφηκε παραπάνω. Εξίσου βοηθητική είναι η αξιολόγηση του μαθήματος στη συνέχεια, για την ανάπτυξη της ικανότητας και της αυτοπεποίθησης στη χρήση του αυτοσχεδιασμού.

Επέκταση

Το πρόβλημα της υπογεννητικότητας, και της γήρανσης και συρρίκνωσης των πληθυσμών, ταλανίζει πολλές βιομηχανοποιημένες και προηγμένες κοινωνίες ανά τον κόσμο, όπως την Κίνα, τη Γερμανία και την Ιταλία. Μπορεί να προκαλέσει προβλήματα στην οικονομία και στο σύστημα συνταξιοδότησης. Με τη χρήση στατιστικών δεδομένων, οι μαθητές μπορούν να διερευνήσουν την κατάσταση στη χώρα τους. Μπορούν, επίσης, να αναλύσουν και να κρίνουν πιθανές λύσεις.

Μάθημα 4

Ποιο επάγγελμα μου ταιριάζει;

Τα κριτήριά μου για την επιλογή εργασίας

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Προσδιορισμός, στάθμιση και ιεράρχηση κριτηρίων για την επιλογή.
Μαθησιακός στόχος	Βασικό κριτήριο για την επιλογή επαγγέλματος είναι «Ποια δουλειά ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητές μου;»
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές επιλέγουν ή απορρίπτουν μια εργασία και αιτιολογούν την επιλογή τους.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.3. Υλικό για τους εκπαιδευτικούς 1.2 (κομμένο σε σελτ καρτών με επαγγέλματα, με περίπου 10 κάρτες περισσότερες από τον αριθμό των μαθητών στην τάξη).
Μέθοδος	Ατομική εργασία με φύλλο εργασίας. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές επιλέγουν ή απορρίπτουν μια προσφορά θέσης εργασίας. (20 λεπτά) 2. Οι μαθητές συζητούν για τα προσωπικά τους κριτήρια στην επιλογή επαγγέλματος. (20 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Στο μάθημα 1.3, οι μαθητές ασχολήθηκαν με τρεις βασικές ερωτήσεις που θα επηρεάσουν σοβαρά τη ζωή τους στο μέλλον – πραγματοποίησαν επιλογές που σχετίζονται με την εργασία, τον σύντροφο και την οικογένεια (παιδιά ή όχι). Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές ερευνούν και εμβαθύνουν στα κριτήρια που σχετίζονται με μια από αυτές τις επιλογές – την επιλογή επαγγέλματος.

Δύο είναι τα κριτήρια με τη μεγαλύτερη σημασία: ποιο επάγγελμα με ενδιαφέρει; τι δουλειά μπορώ να κάνω καλύτερα;

Είναι προφανής η σχέση αυτών των ερωτήσεων, αλλά και των απαντήσεων, ιδιαίτερα της δεύτερης. Απαιτείται συγκεκριμένη πληροφόρηση. Βοηθητικό στην αντιμετώπιση του προβλήματος είναι το project με θέμα τη σκιαγράφηση της εργασίας, που προτείνεται εδώ.

Περιγραφή του μαθήματος

1. Οι μαθητές δέχονται ή απορρίπτουν μια προσφορά εργασίας

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το θέμα

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το θέμα με τη βοήθεια του πίνακα όπου βρίσκεται το τρίγωνο με τις βασικές επιλογές. Στο προηγούμενο μάθημα, οι μαθητές συζήτησαν για την πολυπλοκότητα των επιλογών σχετικά με το επάγγελμά τους, τον σύντροφο και την οικογένεια.

Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές θα εμβαθύνουν σε μια από τις τρεις επιλογές – τη μελλοντική τους εργασία.

Ο/η εκπαιδευτικός, στην αρχή, εξηγεί στους μαθητές πως θα δεχθούν μια προσφορά εργασίας. Στη συνέχεια, θα τους παρουσιάσει την προσφορά σε μια κάρτα. Είναι ελεύθεροι να δεχθούν ή να απορρίψουν την προσφορά.

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη μέθοδο – μια απλή προσομοίωση της αγοράς εργασίας

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει το φυλλάδιο για τους μαθητές 1.3 και ζητά από τους μαθητές να συμπληρώσουν την πρώτη σειρά: έχουν ήδη επιλέξει το επάγγελμά τους, έχουν ήδη κάνει την επιλογή τους; Αν όχι, περιμένουν το επόμενο βήμα.

Ο/η εκπαιδευτικός επεξηγεί τους κανόνες. Όταν οι μαθητές πάρουν την κάρτα με την προσφορά εργασίας, αποφασίζουν αν θα τη δεχθούν ή όχι. Σημειώνουν τους λόγους της απόφασής τους στο φύλλο εργασίας.

Στη συνέχεια, μπορούν να αναζητήσουν μια άλλη εργασία. Μπορούν να ανταλλάξουν επαγγέλματα μεταξύ τους, ή με μια άλλη κάρτα από τις παραπάνω που βρίσκονται στην έδρα. Καταγράφουν όλες τις προσφορές εργασίας που δέχτηκαν, καθώς και τους λόγους αποδοχής ή απόρριψής τους.

Αν βρουν κάποια δουλειά που τους αρέσει, απλά κρατούν την κάρτα της προσφοράς. Αν αφήσουν τις κάρτες τους χωρίς να επιλέξουν κάποια, τότε είναι άνεργοι.

Πριν αρχίσει η προσομοίωση της αγοράς εργασίας, οι μαθητές θα πρέπει να έχουν κατανοήσει τους κανόνες και τον ρόλο τους.

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει μια κάρτα σε κάθε μαθητή. Πολλοί θα διαμαρτυρηθούν, πολλοί θα θελήσουν να απορρίψουν αμέσως την προσφορά εργασίας που τους έτυχε. Αν το κρίνει απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός τους υπενθυμίζει πως κύριο καθήκον τους είναι να σημειώσουν στο φυλλάδιο τους λόγους για τους οποίους απορρίπτουν τη συγκεκριμένη εργασία.

Οι μαθητές συμμετέχουν στην προσομοίωση αγοράς εργασίας

Όταν κάθε μαθητής έχει μια κάρτα, καθένας εργάζεται μόνος του. Ο/η εκπαιδευτικός παρακολουθεί πόσοι μαθητές δέχονται την προσφορά εργασίας και τους υπενθυμίζει πως πρέπει να σημειώσουν περιληπτικά τους λόγους απόρριψης σε περίπτωση που θέλουν να αλλάξουν κάρτα.

2. Οι μαθητές μοιράζονται με τους άλλους τα κριτήρια επιλογής επαγγέλματος

Οι μαθητές προσδιορίζουν τα βασικά κριτήρια των επιλογών επαγγέλματος

Οι μαθητές κάθονται σε κύκλο ή τετράγωνο, που διευκολύνει την επικοινωνία τους.

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από όσους δέχθηκαν και στη συνέχεια από όσους αρνήθηκαν την προσφορά, να σηκώσουν το χέρι.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να χωριστούν σε ομάδες των τεσσάρων ή έξι ατόμων και να μοιραστούν τα κριτήριά τους. Σκοπός της συζήτησης είναι να καταλήξουν στην ομάδα τους σε τρία βασικά κριτήρια που βρίσκουν όλους σύμφωνους.

Μετά από πέντε λεπτά, οι ομάδες παρουσιάζουν τα αποτελέσματα (ένα μέλος παρουσιάζει και ένα άλλο καταγράφει στον πίνακα). Τα σημεία της κάθε ομάδας σημειώνονται με κριτήριο τη σημασία τους. Το αποτέλεσμα μπορεί να παρουσιάζει την εξής εικόνα:

Ποιο επάγγελμα μου ταιριάζει; Κριτήρια επιλογής εργασίας

Προσωπικά ενδιαφέροντα

Προσόντα, απαιτήσεις εργασίας

Καλό εισόδημα

Ώρες εργασίας

Ελαστικότητα

Ασφάλεια στην εργασία

...

Οι μαθητές προσδιορίζουν τα βασικά κριτήρια επιλογής επαγγέλματος

Αν οι ομάδες έχουν επανειλημμένα σημειώσει συγκεκριμένα κριτήρια επιλογής επαγγέλματος, τώρα υπολογίζουν την πρακτική τους σημασία. Ανταλλάσσουν απόψεις και αιτιολογούν.

Οι μαθητές είναι ελεύθεροι να ακολουθήσουν τις προσωπικές τους επιλογές, οπότε δεν είναι απαραίτητο να συμφωνήσουν. Για παράδειγμα, ο υψηλός μισθός μπορεί να είναι σημαντικός για κάποιον, ενώ κάποιος άλλος να επιμένει στα ελεύθερα σαββατοκύριακα και την ελαστικότητα του ωραρίου. Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει, ωστόσο, να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν ένα βασικό σημείο.

Όλοι μας θέλουμε να αποφύγουμε την ανεργία. Γι' αυτό, είναι απόλυτα κατανοητό, η ασφάλεια στην εργασία να αποτελεί υψηλή προτεραιότητα. Όμως, η ανάπτυξη των επιχειρήσεων δεν είναι προβλέψιμη και ο ανταγωνισμός υπάρχει παντού. Οι μαθητές θα πρέπει να έχουν επιλέξει επάγγελμα, ή τουλάχιστον κατεύθυνση εργασίας ("νομική" – "ιατρική") όταν τελειώσουν το σχολείο και θα διεκδικήσουν μια θέση εργασίας μετά το τέλος των σπουδών ή της εκπαίδευσής τους. Κανείς δε μπορεί να εγγυηθεί πώς θα είναι η αγορά εργασίας σε πέντε με έξι χρόνια.

Γι' αυτό, οι μαθητές θα πρέπει να συνυπολογίσουν δύο κριτήρια:

1. Ποια είναι τα ενδιαφέροντά μου και τι θα με ευχαριστούσε να κάνω;
2. Σε τι είμαι καλός; Ποιες είναι οι δυνατότητές μου; Σε τι υπερτερώ σε ανταγωνιστικό περιβάλλον; Ο/η εκπαιδευτικός δίνει χρόνο στους μαθητές, ώστε να προβληματιστούν στα παραπάνω κριτήρια και να εκφράσουν την άποψή τους.

Οι μαθητές προβληματίζονται για την εφαρμογή των κριτηρίων

Καθώς προβληματίζονται οι μαθητές για τον τρόπο εφαρμογής των δύο παραπάνω κριτηρίων στην επιλογή επαγγέλματος, θα συνειδητοποιήσουν τις δυσκολίες που παρουσιάζονται. Το δεύτερο κριτήριο είναι ευκολότερο να απαντηθεί. Μπορούν να διερευνήσουν το εργασιακό τους προφίλ, τις ικανότητές τους, με τη βοήθεια των γονέων, των φίλων και των εκπαιδευτικών τους.

Το πρώτο κριτήριο θέτει περισσότερα προβλήματα, καθώς οι μαθητές έχουν ανάγκη περισσότερης πληροφόρησης για τις εργασιακές απαιτήσεις και την εξέλιξη των επαγγελμάτων. Οι εκπαιδευτικοί ή το σχολείο δεν είναι ειδικοί στον επαγγελματικό προσανατολισμό, οπότε οι μαθητές θα πρέπει να

αναζητήσουν πληροφορίες από μόνοι τους. Εδώ, ασκούν το δικαίωμα στην επιλογή και στην οικοδόμηση ταυτότητας, που είναι από μόνο του πολύ απαιτητική δουλειά.

Σε πολλές χώρες, τα σχολεία διαθέτουν project παρακολούθησης επαγγελματιών εν ώρα εργασίας. Το μοντέλο αυτό προτείνεται ως επέκταση αποδεκτή και υποστηρίξιμη από μαθητές, γονείς και στελέχη της αγοράς.

Επέκταση: παρακολούθηση / συνεργασία με επαγγελματίες εν ώρα εργασίας

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές και πως αυτό το project μπορεί να βοηθήσει

Οι μαθητές έχουν συνείδηση της σπουδαιότητας που έχει η επιλογή ενός κατάλληλου γι' αυτούς επαγγέλματος στη ζωή τους. Έχουν κατανοήσει ποια κριτήρια είναι κρίσιμα για τις επιλογές τους, και έχουν αντιληφθεί πως δεν έχουν τη δυνατότητα να κρίνουν ποιες απαιτήσεις επαγγέλματος ανταποκρίνονται στο ταλέντο, τις δεξιότητες και τα ενδιαφέροντά τους, πριν αποκτήσουν την κατάλληλη πληροφόρηση. Το project αυτό μπορεί να τους βοηθήσει.

Τι πρέπει να κάνουν οι μαθητές

Οι μαθητές ερευνούν ένα επάγγελμα που πιστεύουν πως ανταποκρίνεται στα κριτήριά τους. Παρακολουθούν έναν επαγγελματία στη δουλειά του, για αρκετές ημέρες. Βλέπουν τι κάνει και με ποιους συνεργάζεται. Παίρνουν συνεντεύξεις από τους συνεργάτες του, χρησιμοποιώντας το ερωτηματολόγιό τους (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 1.4). Αν υπάρχει η δυνατότητα, ζητούν να συμμετάσχουν, ώστε να έχουν εμπειρία από πρώτο χέρι. Το σχολικό πρόγραμμα αντικαθίσταται από τις ώρες εργασίας στο επάγγελμα (για παράδειγμα, αν μια εγχείριση είναι προγραμματισμένη για τις έξι το πρωί, ο μαθητής θα πρέπει να βρίσκεται εκεί έγκαιρα, ώστε να διαπιστώσει αν αντέχει να παρακολουθήσει ένα χειρουργείο).

Οι μαθητές συντάσσουν έκθεση, βασισμένη στο ερωτηματολόγιο. Η έκθεση μπορεί να βαθμολογηθεί και έτσι προστίθεται κίνητρο γι' αυτούς, ώστε να δώσουν περισσότερη σημασία. Τους δίνεται οδηγία να κρατούν σημειώσεις και να συντάξουν την έκθεσή τους στη διάρκεια της εβδομάδας εργασίας, παρά στο τέλος, πρακτική που παράλληλα αποτελεί άσκηση στην αποτελεσματική διαχείριση του χρόνου.

Η έκθεση θα πρέπει να αποτελεί συστηματική καταγραφή και όχι προσωπικό ημερολόγιο, ούτως ώστε οι μαθητές να εστιάζουν στα βασικά κριτήρια επιλογής επαγγέλματος.

Οι μαθητές πρέπει να βρουν από μόνοι τους ποιους επαγγελματίες θα παρακολουθήσουν, με τη βοήθεια των γονέων, των οικογενειών και των φίλων του περιβάλλοντός τους. Συνιστάται ο επαγγελματίας που θα παρακολουθήσουν να μην είναι γονιός ή συγγενής τους.

Υποστήριξη από το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς

Ο μαθητής έχει τον πρωταγωνιστικό ρόλο και την ευθύνη του αποτελέσματος. Το σχολείο παρέχει την ευκαιρία, θέτει το πλαίσιο, εγκρίνει το πρόγραμμα και διευκρινίζει τα νομικά ζητήματα (για παράδειγμα, συγκατάθεση από ανάλογο υπουργείο, ασφάλεια). Στην αρχή του προγράμματος, το σχολείο έρχεται σε επαφή με τους γονείς, των οποίων ο ρόλος είναι επίσης σημαντικός (βλ. παρακάτω).

Αν το ζητήσουν, το σχολείο μπορεί να εφοδιάσει τους μαθητές με έγγραφα που πιθανώς απαιτούνται για να συμμετάσχουν σε μια εργασία. Μετά το τέλος του προγράμματος, ο διευθυντής του σχολείου απευθύνει ευχαριστήρια επιστολή σ' εκείνους που φιλοξένησαν τους μαθητές.

Αν υπάρχει η δυνατότητα, καλό θα ήταν ο/η εκπαιδευτικός να επισκεφθεί τους μαθητές του κατά τη διάρκεια του project. Καθ' όλη τη διάρκεια του, σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να είναι τηλεφωνικά προσβάσιμος, ώστε να επέμβει εάν και όπου προκύψει ανάγκη.

Μετά την εμπειρία παρακολούθησης / συνεργασίας

Συνιστούμε στους εκπαιδευτικούς να βαθμολογούν τις εκθέσεις, για να υπογραμμίζουν τη σπουδαιότητά τους. Θα πρέπει να τις διαχειρίζονται με διακριτικότητα, καθ' ότι είναι προσωπικά έγγραφα. Εφόσον δεν ήταν παρόντες στη διάρκεια του project και των συνεντεύξεων, οι ίδιοι οι μαθητές είναι περισσότερο ειδησικοί από τους ίδιους. Κατά συνέπεια, η αξιολόγηση θα πρέπει να εστιάζει σε ζητήματα όπως η ευκρίνεια, η συνοχή, το περιεχόμενο και η πληρότητά του. Από την πλευρά των μαθητών, αυτού του είδους οι δραστηριότητες εξασφαλίζουν μεγαλύτερη βαθμολογία από τα γραπτά τεστ, άρα ο/η εκπαιδευτικός καλό θα είναι να τις βαθμολογεί με μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι συνήθως.

Θα πρέπει να δοθεί η ευκαιρία στους μαθητές να μοιραστούν την εμπειρία τους. Ο χρόνος μιας ώρας μαθήματος δεν είναι αρκετός. Θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μια ενδοσχολική εκδήλωση, που ελκύει το ενδιαφέρον των μαθητών μικρότερων τάξεων που θα εμπλακούν σε παρόμοιο project την επόμενη χρονιά, αλλά και των γονέων τους. Στην εκδήλωση μπορούν να προσκληθούν οι επαγγελματίες που συμμετείχαν, οι τοπικές επαγγελματικές ενώσεις και ο τύπος.

Υποστήριξη από τους γονείς

Κατ' αρχάς, οι γονείς μπορούν να υποστηρίξουν τα παιδιά τους στην εξεύρεση των ενδιαφερόντων και των δυνατών τους σημείων. Οι γονείς γνωρίζουν τα παιδιά τους από την ημέρα της γέννησής τους και έχουν παρακολουθήσει την εξέλιξή τους από διαφορετική σκοπιά απ' ό,τι οι εκπαιδευτικοί τους στο σχολείο. Οι γονείς, γενικά, είναι θετικά διακείμενοι σε τέτοιου είδους project, καθώς αναγνωρίζουν την υποστήριξη που προσφέρεται στα παιδιά τους στην αναζήτηση επαγγέλματος. Για λόγους που είναι εύκολα κατανοητοί, οι γονείς τείνουν να δίνουν μεγάλη σημασία στην ασφάλεια στην εργασία. Σε μια οικονομία, όμως, που αλλάζει με γοργούς ρυθμούς, οι γονείς δεν είναι οι καταλληλότεροι σύμβουλοι στον σχεδιασμό της σταδιοδρομίας των παιδιών τους.

Τρόποι εξεύρεσης συνεταίρων για τους μαθητές

Συνήθως, απαιτείται να βρουν οι μαθητές έναν μέντορα για το πρόγραμμα παρακολούθησης επαγγελματιών εν ώρα εργασίας. Οι γονείς τους, και σε μερικές περιπτώσεις οι συγγενείς και οι φίλοι, μπορούν να βοηθήσουν φέρνοντας σε επικοινωνία τους μαθητές με πιθανούς συνεταίρους. Οι μαθητές δεν θα πρέπει να παραιτούνται εύκολα, στην πρώτη δυσκολία εξεύρεσης κατάλληλου συνεργάτη. Αναζητούν κάποιον να παρακολουθήσουν, και δεν ψάχνουν δουλειά. Αν δε γίνεται να βρουν ακριβώς το επάγγελμα που αναζητούν, μπορούν να παρακολουθήσουν κάτι παρεμφερές (για παράδειγμα, αντί για έναν δημοσιογράφο ραδιοφωνικής εκπομπής, κάποιον που εργάζεται σε τοπική εφημερίδα).

Υποστήριξη από τοπικές επιχειρήσεις και ιδρύματα

Κάθε επαγγελματίας πρέπει να ξοδέψει χρόνο και προσπάθεια για να φιλοξενήσει έναν μαθητή στην εργασία του, και αυτό θα πρέπει να εκτιμηθεί. Παράλληλα, όμως, πολλοί εργοδότες ενδιαφέρονται να προσελκύσουν προσοντούχους και ενημερωμένους υποψήφιους εργαζόμενους και από αυτή τη σκοπιά, το project τους παρέχει την ευκαιρία να δοκιμάσουν τους μαθητές και πιθανώς να τους προσεγγίσουν στο μέλλον.

Οι μαθητές χρειάζονται μέντορα ή επόπτη, ρόλο που μπορεί να πάρει κάποιος συνεργάτης. Οι μαθητές έχουν άδεια απουσίας από το σχολείο, οπότε δεν πρέπει να αμείβονται όταν εργάζονται στα πλαίσια του project. Εξάλλου, δεν εργάζονται κανονικά, αλλά ακολουθούν το δικό τους πρόγραμμα, όπως περιγράφεται στο ερωτηματολόγιο (Συλλάδιο για τους μαθητές 1.4)

Μακροχρόνια μαθησιακά αποτελέσματα για τους μαθητές

Η εμπειρία δείχνει πως το project βοηθά πολλούς μαθητές να υιοθετήσουν μια πιο σοβαρή, πιο ώριμη προσέγγιση των τελευταίων χρόνων του σχολείου. Έχουν συνειδητοποιήσει τα ενδιαφέροντά τους, και εκδηλώνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον σε μαθήματα που μπορούν να συνδέσουν με το μέλλον τους. Είναι διαφορετικό αν κάποιος εκτός σχολείου τους πει, για παράδειγμα, πως «η ορθογραφία και ο γραφικός

χαρακτήρας *μετράνε*». Για τους μαθητές, η εμπειρία είναι μοναδική και τους ανταμείβει με την αίσθηση πως μπορούν, στην πράξη, να αντιμετωπίσουν την κατάσταση στην πραγματική επαγγελματική τους ζωή στο μέλλον.

Δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να επιστρέψουν στο σχολείο έχοντας μια ξεκάθαρη απάντηση. Ίσως να μη μάθουν ποιο θα είναι το επάγγελμά τους, αλλά να μπορούν να προχωρήσουν στα επόμενα βήματα προγραμματισμού των σπουδών ή της εκπαίδευσής τους μετά το τέλος του σχολείου. Αντίστοιχα, αν το project τους δείξει πως θα πρέπει να ψάξουν για διαφορετική δουλειά, είναι κερδισμένοι, γιατί απαλλάχθηκαν από κάποιες ψευδαισθήσεις και τώρα μπορούν με μεγαλύτερη ακρίβεια να αναζητήσουν το επάγγελμα που τους ταιριάζει.

Πληροφορίες για παρόμοια προγράμματα

United Kingdom: www.prospects.ac.uk

Baden-Württemberg, Germany: www.schule-bw.de/schularten/gymnasium/bogy

Υλικό για εκπαιδευτικούς 1.1: Αποσπάσματα για τις επιλογές και την ταυτότητα

Με τις επιλογές και τις πράξεις μας δημιουργούμε αυτό που είμαστε και το πρόσωπο που φέρουμε. Kenneth Patton
Η απόφαση είναι ένας κίνδυνος που έχει τις ρίζες του στο θάρρος τού να είναι κανείς ελεύθερος Paul Tillich
Κάθε τι που κάνεις σήμερα, είναι κάτι που έχεις διαλέξει να κάνεις. Κάποιοι δεν θέλουν να το πιστέψουν. Αν είσαι, όμως πάνω από 21, η ζωή σου είναι όπως τη φτιάχνεις. Για να την αλλάξεις, χρειάζεται να αλλάξεις τις προτεραιότητές σου. John C. Maxwell
Πιστεύω πως είμαστε αποκλειστικά υπεύθυνοι για τις επιλογές μας και πως πρέπει να δεχτούμε τις συνέπειες κάθε πράξης, λέξης και σκέψης στη ζωής μας. Elisabeth Kubler-Ross
Αν θέλεις να ειπωθεί κάτι, ζήτη το από έναν άντρα. Αν θέλεις να γίνει κάτι, ζήτη το από μια γυναίκα. Margaret Thatcher
Η ελευθερία, στην κυριολεκτική της έννοια, συνίσταται στην ικανότητα να διαλέγεις. Simone Weil
Τα μεγαλύτερα μυαλά είναι ικανά για τις μεγαλύτερες κακίες, αλλά και για τις μεγαλύτερες αρετές. Rene Descartes
Το βασικότερο πράγμα που μπορεί να μας διδάξει η ιστορία είναι πως οι ανθρώπινες πράξεις έχουν επιπτώσεις και πως κάποιες επιλογές, άμα γίνουν, δεν ξεγίνονται. Αποκλείουν την πιθανότητα να κάνει κάποιος άλλες επιλογές, κι έτσι, καθορίζουν όσα θα συμβούν στο μέλλον. Gerda Lerner
Η δύναμη της επιλογής του καλού και του κακού είναι προσιτή σε όλους. Origen
Ο εαυτός μας δεν είναι κάτι στατικά έτοιμο. Είναι κάτι που διαμορφώνεται συνεχώς, μέσα από την επιλογή των πράξεων. John Dewey
Αυτό που πρέπει ακόμα να μάθουν οι γυναίκες είναι πως κανείς δε σου δίνει δύναμη. Απλά την παίρνεις. Roseanne Barr
Όταν διαλέγω ανάμεσα σε δύο κακά, πάντοτε μου αρέσει να διαλέγω εκείνο που δεν έχω δοκιμάσει ως τότε. Mae West

Οι γυναίκες και οι γάτες θα κάνουν αυτό που τους αρέσει. Οι άντρες και οι σκύλοι θα πρέπει να ηρεμήσουν και να συνηθίζουν σ' αυτή την ιδέα.

Robert A. Henlein

Πρέπει να εκπαιδεύσεις τη διαίσθησή σου – πρέπει να εμπιστεύεσαι τη φωνούλα μέσα σου, που σου λέει τι να πεις και τι ν' αποφασίσεις.

Ingrid Bergman

Καράβι πάει γι' Ανατολή
Και άλλο για τη Δύση
Ο ίδιος άνεμος φυσά, αυτός τα ταξιδεύει
Μας οδηγούνε τα πανιά
Θύελλες κι ας λυσσάνε
Ας τις, όπου κι αν πάνε
Σαν τους ανέμους στο νερό
Τα κύματα του χρόνου
Μας ταξιδεύουν στη ζωή
Μας ταξιδεύει η ψυχή
Ορίζοντας τον στόχο
Σε κάλμα ή αναταραχή
Ella Wheeler Wilcox
Απόδοση Α.Β.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 1.2: Κάρτες επαγγελμάτων

Δημοτικός υπάλληλος	Διαφημιστής
Αρχιτέκτονας	Φωτογράφος μόδας
Πολιτικός μηχανικός	Διευθυντής διαχείρισης υδάτινων πόρων
Νοσοκομειακός γιατρός	Διευθυντής εστιατορίου fast food
Υπεύθυνος πωλήσεων Η/Υ	Αστυνομικός
Χειρουργός κτηνίατρος	Εκπαιδευτικός
Τραπεζίτης	Βιβλιοθηκονόμος
Δικηγόρος	Νοσηλεύτης

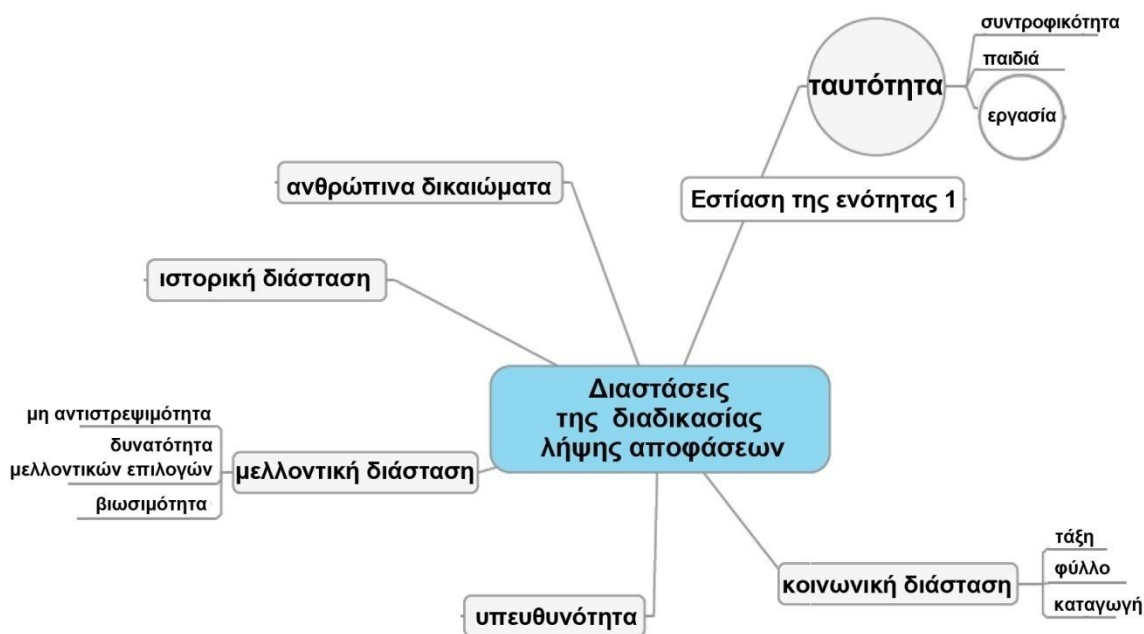
Κομμωτής	Βιβλιοπώλης
Πιλότος	Ηλεκτρολόγος
Ξεναγός	Πωλητής σε κατάστημα
Οικονομολόγος	Χαρτογράφος
Χορευτής	Δημοσιογράφος
Μετεωρολόγος	Ψυχοθεραπευτής
Καθαριστής	Οδηγός λεωφορείου

Πηγή: www.prospects.ac.uk

Ενότητα 1.3 Βασικές πληροφορίες για εκπαιδευτικούς

Η κονστρουκτιβιστική έννοια της ταυτότητας

Ως προς την έννοια της ταυτότητας, ο κονστρουκτιβισμός δέχεται πως διαμορφώνουμε τις ταυτότητές μας μέσω των επιλογών και των αποφάσεών μας. Δίνει έμφαση στον ενεργό ρόλο του ατόμου και επισημαίνει πως έχει σχέση με τη μάθηση. Στη ζωή μας κάνουμε λάθη. Μέσω των λαθών μας συνειδητοποιούμε τις λανθασμένες μας επιλογές. Μερικές από αυτές μπορούμε να τις ακυρώσουμε (να τις αποδομήσουμε) και να τις διορθώσουμε, αλλά κάποιες άλλες είναι μη αναστρέψιμες. Όμως ο χρόνος που περνάει δεν ξανάρχεται. Ο κονστρουκτιβισμός συνδέει τη δυναμική των επιλογών με το αποτέλεσμα, την ταυτότητά μας, η οποία γίνεται εν μέρει στατική και σταθερή.

Η παρούσα ενότητα εστιάζει στον ενεργό ρόλο που έχουμε, καθώς διαμορφώνουμε τις ταυτότητές μας – αλλά και τις ταυτότητες των άλλων, στις οποίες παίζουμε παθητικό ρόλο. Φυσικά, η ανάπτυξη των ταυτοτήτων είναι πολύπλοκη διαδικασία που εξαρτάται από πολλούς παράγοντες (μεταβλητές) (όπως η καταγωγή, η τάξη, το φύλο, οι πολιτισμικές και οικονομικές συνθήκες ή το φυσικό περιβάλλον), που είτε ορίζουν είτε περιορίζουν τις ευκαιρίες να τις διαμορφώσουμε, όπως συμβαίνει και με την ίδια τη ζωή μας.

Αυτή η ενότητα εστιάζει στην κονστρουκτιβιστική διάσταση της διαμόρφωσης της ταυτότητάς μας μέσω των επιλογών μας, για δύο λόγους. Πρώτον, διότι αυτή η προσέγγιση συσχετίζει την ταυτότητα με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η επιλογή είναι πράξη ελευθερίας. Δεύτερον, διότι οι μαθητές κατανοούν καλύτερα αυτή την προσέγγιση, καθώς λαμβάνει υπόψη την εμπειρία τους και τις προσωπικές τους αναζητήσεις.

Η έννοια της ταυτότητας είναι πολύ πιο πολύπλοκη απ' όσο εμφανίζεται σ' αυτή την ενότητα. Το ίδιο και η έννοια της επιλογής. Το παραπάνω διάγραμμα περιγράφει τη διδακτική προσέγγιση της ενότητας: οι μαθητές διερευνούν τη σχέση μεταξύ δύο πολύπλοκων εννοιών, αλλά καμία από τις δύο στην ολότητά της.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑ

Για το λύκειο

Συμμετέχουμε, αναλαμβάνουμε ευθύνες
Η ελευθερία έχει ευθύνες

“Quidquid agis, prudenter agas, et respice finem.”
[Ότι κι αν κάνεις, κάν'το σοφά και λάβε υπόψη σου το αποτέλεσμα.]
Αγνώστου, λατινική παροιμία

2.1 Χάνω έναν φίλο – ή σπάζω έναν κανόνα;

Παντού υπάρχουν διλήμματα

2.2 και 2.3 Τι θα έκανες στη θέση μου;

Αναλαμβάνουμε την ευθύνη των αποφάσεών μας

2.4 Ποιες αξίες πρέπει να μοιραζόμαστε;

Αναλαμβάνουμε ευθύνες σε μια κοινωνία βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα

Ενότητα 2

Υπευθυνότητα

Συμμετέχουμε, αναλαμβάνουμε ευθύνες

Εισαγωγή για εκπαιδευτικούς

Ανάληψη ευθυνών – η προοπτική που επηρεάζει τα πάντα

Παίρνουμε διαρκώς αποφάσεις, μικρές ή μεγάλες. Τι θα φάμε σήμερα; Να πάρω το αυτοκίνητο ή να πάρω λεωφορείο; Τι θα ψηφίσω; Τι θέλω να κάνω όταν τελειώσω το σχολείο;

Σε κάθε απόφαση που παίρνουμε, κρατάμε κάποιες επιλογές και απορρίπτουμε κάποιες άλλες. Και είτε το αντιλαμβανόμαστε, είτε όχι, οι αποφάσεις μας επηρεάζουν και τους άλλους. Κάθε απόφαση ή πράξη μας μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση, καθώς υπήρξαν εναλλακτικές δυνατότητες που δεν ακολουθήσαμε.

Ανάληψη ευθύνης σημαίνει το να λαμβάνει κάποιος υπόψη του τόσο τις πιθανές εναλλακτικές δυνατότητες, όσο και τις επιπτώσεις των αποφάσεών του. Με αυτή την έννοια, η υπευθυνότητα είναι μια προοπτική που επηρεάζει το κάθε τι στη ζωή μας – στην προσωπική μας ζωή, στις σχέσεις μας με την οικογένειά μας, τους φίλους μας, τους συνεργάτες και το σύνολο της κοινωνίας μας.

Ανάληψη ευθυνών – ανθρώπινο δικαίωμα και πρόκληση

Όταν λαμβάνουμε αποφάσεις, ασκούμε το ανθρώπινο δικαίωμα στην ελευθερία. Η ίδια η ελευθερία εμπεριέχει ευθύνη κι εμείς μπορούμε και πρέπει να αποφασίζουμε μόνοι μας ποιες αρχές και κατευθύνσεις θέλουμε να ακολουθήσουμε. Ελευθερία σημαίνει πως αποφασίζουμε μόνοι μας, γι' αυτό η ανάληψη της ευθύνης μπορεί να είναι πολύ δύσκολη. Σε κάποιο βαθμό, υπάρχουν σχετικές δεξιότητες που μαθαίνονται. Αυτό είναι το περιεχόμενο αυτής της ενότητας.

Οι μαθητές θα συνεργαστούν για θέματα που συνήθως αποφασίζουμε μόνοι μας. Θα προσπαθήσουν να κατανοήσουν διλήμματα με διαφορετική πολυπλοκότητα, να κάνουν επιλογές και να ορίσουν προτεραιότητες.

Η κονστροκτιβιστική έννοια της υπευθυνότητας

Ο καλύτερος τρόπος για να κατανοήσει κάποιος και να κάνει κτήμα του την υπευθυνότητα, είναι σε περιστάσεις που απαιτούν να παρθεί μια απόφαση. Μάλιστα, τα διλήμματα έχουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον, διότι απαιτούν να είναι κάποιος ιδιαίτερα προσεκτικός για τις συνέπειες μιας απόφασης.

Σε μια ανοικτή, εκκοσμικευμένη και πλουραλιστική κοινωνία, δεν είναι δυνατόν να προϋποθέσουμε πως υπάρχει ένα πλαίσιο αξιών στο οποίο συμφωνούν αμέσως οι πάντες – όσο κι αν ένα τέτοιο πλαίσιο είναι ουσιώδες για τη σταθερότητα της κοινωνίας. Άρα, είναι ανάγκη να μοιραστούμε και να διαπραγματευτούμε στη βάση αρχών για τις οποίες συμφωνούμε όταν αναλαμβάνουμε ευθύνες.

Η ανάληψη ευθυνών αποτελεί πρόκληση και σταθερή διαδικασία μάθησης, γι' αυτό, σ' αυτή την ενότητα υιοθετείται η κονστροκτιβιστική έννοια της υπευθυνότητας.

Οι παγίδες στη διδασκαλία της υπευθυνότητας – τρόποι αποφυγής

Υπάρχουν δύο παγίδες όταν διδάσκει κάποιος για την υπευθυνότητα – η αφηρημένη ηθικολογία και η κατήχηση.

Ηθικολογία σημαίνει ότι κάποιος ρητορεύει για το πως γίνεται κανείς «καλός πολίτης», χωρίς να αναφέρεται σε συγκεκριμένα ζητήματα. Οι μαθητές λαμβάνουν το μήνυμα πως η ανάληψη ευθυνών είναι μόνο ζήτημα θέλησης ή αποφυγής. Δε μαθαίνουν ποτέ πόσο δύσκολο μπορεί να γίνει αυτό το καθήκον και πόσο απαραίτητο είναι να μοιράζονται τους λόγους που τους βοηθούν να επιλέξουν.

Η παγίδα της κατήχησης αναφέρεται σε εκπαιδευτικούς που αποπειρώνται να επιβάλουν ένα συγκεκριμένο σύστημα αξιών, αν και δεν έχουν δικαιοδοσία να το κάνουν, και όποια κι αν είναι η επιλογή τους μπορεί να τεθεί σε αμφισβήτηση και να αποδομηθεί.

Η παρούσα ενότητα έχει σχεδιαστεί με τρόπο που να αποφεύγονται αυτές οι παγίδες. Στήριζεται σε ένα βασικό καθήκον, που δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να επιλέγουν από μόνοι τους. Ο/η εκπαιδευτικός τους ενθαρρύνει και τους εμπυχώνει.

Οι μαθητές συζητούν τρόπους επίλυσης διλημάτων. Οι υποθέσεις εργασίας αναφέρονται στην καθημερινή εμπειρία των μαθητών, βάζοντάς τους σε ρόλο ειδημόνων.

Προετοιμασία της ενότητας

Συνιστούμε στον/στην εκπαιδευτικό να κάνει ο/η ίδιος/α τις δραστηριότητες που θα κάνουν οι μαθητές (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1 - 2.4 και υλικό για εκπαιδευτικούς 2.1 - 2.3). Με αυτό τον τρόπο, ο/η εκπαιδευτικός θα κατανοήσει καλύτερα τη διαδικασία μάθησης των μαθητών του και θα έχει γνώση των δυσκολιών που θα αντιμετωπίσουν. Η απάντηση – η απόφαση του πώς θα λυθεί το δίλημμα – δεν έχει «σωστή» απάντηση, καθώς υπάρχει έντονα το στοιχείο της υποκειμενικής επιλογής, που οι μαθητές μπορεί, αλλά και μπορεί να μην αποφασίσουν να το μοιραστούν με τους άλλους.

Ανάπτυξη ικανοτήτων: σύνδεση με άλλες ενότητες αυτού του βιβλίου

Τι δείχνει αυτός ο πίνακας

Ο τίτλος αυτού του τόμου, *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία*, εστιάζει στις ικανότητες του ενεργού πολίτη στη δημοκρατία. Ο πίνακας που έπεται, παρουσιάζει τη δυνατότητα να συνδυάσουμε τις ενότητές του. Στη σκιασμένη σειρά, φαίνονται οι ικανότητες που αναπτύσσονται στην Ενότητα 2. Στη στήλη με έντονο περιθώριο φαίνονται οι ικανότητες για πολιτική λήψη αποφάσεων και δράση, διότι συνδέονται στενά με τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Οι άλλες σειρές υποδεικνύουν συνδέσεις με άλλες ενότητες αυτού του τόμου και συγκεκριμένα με ικανότητες που ενισχύουν τους μαθητές που βρίσκονται στην ενότητα 2.

Πώς χρησιμοποιείται ο πίνακας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα ως εργαλείο για τον σχεδιασμό ενός μαθήματος στην EDC/HRE με διαφορετικούς τρόπους.

- Βοηθά εκείνους που διαθέτουν λίγες ώρες για EDC/HRE: κάποιος μπορεί να επιλέξει μόνο αυτή την ενότητα και να παραλείψει τις άλλες, διότι κάποιες βασικές ικανότητες αναπτύσσονται, σε κάποιο βαθμό, σε αυτή την ενότητα (όπως για παράδειγμα, επιλέγω, κατανοώ τον πλουραλισμό των ταυτοτήτων, ασκώ το δικαίωμα στην ελευθερία, η ευθύνη των επιλογών επηρεάζει τους άλλους).
- Ο πίνακας βοηθά τους εκπαιδευτικούς να συνδέουν τα θέματα των ενότητων, ώστε να ασκούν τους μαθητές τους επανειλημμένα σε βασικές ικανότητες, μέσα από διαφορετικά πλαίσια και με ποικίλους συνδυασμούς.

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και δράσεων	
2 Υπευθυνότητα	Κατανόηση διλημάτων Ανάλυση των συνεπειών μιας απόφασης Καθορισμός προτεραιοτήτων και αιτιολόγηση	Προσεκτική προσέγγιση και σκέψη Συμμερισμός αιτιών και κριτηρίων μιας απόφασης	Αποφάσεις με ατελείς πληροφορίες Συνειδητοποίηση του κινδύνου αποτυχίας	Αλλαγή προοπτικής Αναγνώριση των συμφερόντων και των δικαιωμάτων των άλλων Κοινωνία βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα
1 Ταυτότητα	Κατανόηση των επιπτώσεων που έχουν οι επιλογές μας στους άλλους			Αλλαγή προοπτικής
4 Σύγκρουση	Το δίλημμα της βιωσιμότητας	Στρατηγικές διαμεσολάβησης	Διαχείριση κρίσεων	
6 Κυβέρνηση και πολιτική	Πολιτική – μια διαδικασία επίλυσης προβλημάτων και διαχείρισης κρίσεων			
7 Ισότητα	Εκτίμηση της πολιτισμικής διάστασης της δημοκρατίας		Εξισορρόπηση των δικαιωμάτων της πλειονότητας και της και της μειονότητας.	Αμοιβαία αναγνώριση

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Συμμετέχουμε, αναλαμβάνουμε ευθύνες Η ελευθερία έχει ευθύνες

Θέμα του μαθήματος	Άσκηση δεξιότητας/ μαθησιακός στόχος	Δραστηριότητες για τους μαθητές	Πηγές και υλικό	Μέθοδος
Μάθημα 1 Θέτω σε κίνδυνο μια φιλία ή σπάω έναν κανόνα;	Ικανότητα στην πολιτική λήψη αποφάσεων και στη δράση Είμαστε υπεύθυνοι για τις επιλογές που κάνουμε κάθε μέρα. Οι έννοιες του διλήμματος και της υπευθυνότητας.	Οι μαθητές αναλογίζονται τις επιλογές που κάνουν σε περιπτώσεις διλήμματος και αιτιολογούν τις επιλογές τους.	Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.1. Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1 και 2.2.	Συζήτηση σε ολομέλεια, εισήγηση, εργασία σε ομάδες.
Μαθήματα 2 και 3 Τι θα έκανες;	Ικανότητα λήψης αποφάσεων και ανάληψης δράσης: διαχείριση διλημάτων. Όταν αντιμετωπίζουμε διλήμματα, επιλέγουμε διαφορετικά. Έτσι, ασκούμε το ανθρώπινο δικαίωμα στην ελευθερία.	Οι μαθητές συζητούν ιστορίες με διλήμματα και μοιράζονται προσωπικές τους εμπειρίες.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1 - 2.4. Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.2. Πίνακας σεμιναρίου, μαρκαδόροι.	Εργασία σε ομάδες.
Μαθήματα 2 και 3 Τι θα έκανες;	Η ανάληψη ευθύνης απαιτεί διαχείριση διλημάτων, αναζήτηση πληροφοριών, υπολογισμός των συνεπειών, καθορισμός προτεραιοτήτων, λήψη αποφάσεων.	Οι μαθητές συζητούν ιστορίες με διλήμματα και μοιράζονται τις προσωπικές τους εμπειρίες.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1 - 2.4. Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.2. Πίνακας σεμιναρίου, μαρκαδόροι.	Εργασία σε ομάδες.

Μάθημα 4 Ποιες αξίες πρέπει να μοιραζόμαστε;	Κρίση: στοχασμός πάνω στα κριτήρια και τις αξίες. Η δημοκρατική κοινωνία στηρίζεται σε κοινό σύστημα αξιών. Τα ανθρώπινα δικαιώματα παρέχουν ένα σύστημα αξιών στο οποίο μπορούμε να συμφωνήσουμε.	Οι μαθητές επιλέγουν μελέτες περίπτωσης με διλήμματα, εκθέτουν τις αποφάσεις τους, συγκρίνουν και συζητούν τις προτεραιότητές τους.	Υλικό για δασκάλους 2.2. Πίνακας σεμιναρίου, (όπως διαμορφώθηκε στο προηγούμενο μάθημα,) μαρκαδόροι. Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5. Εναλλακτικά, το πρώτο Άρθρο της ΟΔΔΑ, σε χαρτί ή διαφάνεια προβολής.	Κοινός σχεδιασμός Συζήτηση Παρουσιάσεις Συζήτηση

Μάθημα 1**Ρισκάρω να χάσω μια φίλια ή σπάω έναν κώδικα;****Παντού αντιμετωπίζουμε διλήμματα**

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Δεξιότητα στην πολιτική λήψη αποφάσεων και δράσης: επιλογές και αιτιολόγηση.
Μαθησιακός στόχος	Είμαστε υπεύθυνοι για τις επιλογές που κάνουμε κάθε μέρα. Οι έννοιες του διλήμματος και της υπευθυνότητας.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές αναλογίζονται τις επιλογές που κάνουν σε περιπτώσεις διλήμματος και αιτιολογούν τις επιλογές τους.
Πηγές και υλικό	Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.1 και 2.2. Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1 και 2.2.
Μέθοδος	Συζήτηση στην ολομέλεια, εισήγηση, εργασία σε ομάδες.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές ασχολούνται με ένα δίλημμα της καθημερινότητας. (10 λεπτά)
	2. Οι μαθητές εισάγονται στο εργαλείο ανάλυσης διλημάτων. (20 λεπτά)
	3. Οι μαθητές μοιράζονται τις αποφάσεις τους για το δίλημμα σχετικά με το σχολικό τεστ. (10 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Το μάθημα εισάγει τους μαθητές στη σπουδαιότητα και την αναγκαιότητα της ανάληψης ευθύνης. Μέσω μιας «δοκιμαστικής λειτουργίας», εφαρμόζουν το εργαλείο στάθμισης της ανάληψης ευθυνών στη λήψη αποφάσεων και έρχονται σε επαφή με την έννοια του διλήμματος.

Μέσω μιας επαγωγικής προσέγγισης, το σύνολο των μαθητών εμπλέκεται άμεσα και ενεργά. Μέσα σε λίγα λεπτά, όλοι οι μαθητές της τάξης συσκέπτονται ώστε να βρουν λύσεις σε ένα δίλημμα που τους είναι οικείο από τη σχολική τους εμπειρία.

Το πρώτο μάθημα σχετίζεται με το βασικό θέμα – την αντιμετώπιση διλημάτων, τη λήψη αποφάσεων, τον καθορισμό των προτεραιοτήτων που σχετίζονται με τις επιλογές τους. Τα επόμενα μαθήματα ερευνούν το ζήτημα της επίλυσης διλημάτων και δεν προσθέτουν άλλα ζητήματα. Αυτή η ενότητα, όπως και οι υπόλοιπες αυτού του τόμου, ακολουθούν τη διδακτική αρχή της εις βάθος διαχείρισης ενός επιμέρους θέματος. «Κάνε λιγότερα, αλλά κάνε τα καλά». Η αιτία που αφήνουμε τόσο πολλά και επιλέγουμε τόσο λίγα, είναι η πληθώρα των εμπειριών. Ο πλούτος των αποτελεσμάτων προκύπτει από την ένταση της μαθησιακής προσπάθειας και όχι από την κάλυψη της εκτεταμένης ύλης.

Περιγραφή του μαθήματος

Στάδιο 1: Οι μαθητές κρίνουν τις επιλογές τους σε καθημερινές συνθήκες

Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.1

Ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει την έναρξη νέας ενότητας και διηγείται την παρακάτω ιστορία, ως εισαγωγή.

Φανταστείτε πως γράφετε τεστ στην ιστορία. Παρ' όλο που είστε ένας από τους καλύτερους μαθητές στην ιστορία, το τεστ σας δυσκολεύει.

Ο φίλος σας, από το πίσω θρανίο, σας ψιθυρίζει και ζητάει να δει την κόλλα σας. Γνωρίζετε πως κάτι τέτοιο απαγορεύεται και πως αν σας πιάσουν, θα τιμωρηθείτε και οι δύο.

Τι θα κάνετε; Θα ρισκάρτε τη φιλία σας ή θα παραβαίνατε τον κανόνα;

Ο/η εκπαιδευτικός σημειώνει στον πίνακα τη διλημματική ερώτηση –το θέμα του μαθήματος.

Αναφέρει στους μαθητές πως η απάντηση θα πρέπει να είναι ναι ή όχι, δεν υπάρχει εναλλακτική ή ενδιάμεση απάντηση. Οι μαθητές δεν επιτρέπεται να συνεργαστούν σ' αυτή τη φάση. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να σηκώσουν χέρια, οι μαθητές ψηφίζουν και ο εκπαιδευτικός σημειώνει το αποτέλεσμα στον πίνακα.

Μετά το αποτέλεσμα, ανοίγει η συζήτηση. Οι μαθητές αιτιολογούν την απόφασή τους και μετά από μερικά λεπτά, ο/η εκπαιδευτικός συνοψίζει τα κύρια σημεία στον πίνακα. Περιμένουμε επιχειρήματα σαν τα επόμενα:

Θα ρισκάρτε μια φιλία ή θα παραβαίνατε έναν κανόνα;	
Ναι (αριθμός ψήφων: χ)	Όχι (αριθμός ψήφων: ψ)
Οι καλοί φίλοι πάντοτε αλληλοϋποστηρίζονται Κάποια μέρα θα χρειαστώ κι εγώ τη βοήθεια των φίλων μου Χρειαζόμαστε ο ένας τη βοήθεια του άλλου. Αν δεν ενδιαφερόμασταν για τον άλλον, ο κόσμος θα ήταν εχθρικός και παγωμένος. ...	Η αντιγραφή είναι άδικη για αυτούς που ακολουθούν τους κανόνες. Αν τον αφήσω να αντιγράψει, κινδυνεύω να τιμωρηθώ κι εγώ. Οι φίλοι δεν θα έπρεπε να έχουν τέτοιες απαιτήσεις από τους φίλους τους. Το ρίσκο εξαρτάται από τον φίλο. Αν ο φίλος είναι καλός, θα του μιλήσω και θα σεβαστεί την απόφασή μου. ...

Στάδιο 2: Εισαγωγή στο εργαλείο ανάλυσης διλημάτων

Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1 και 2.2

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει φυλλάδια για τους μαθητές 2.1 και 2.2 και εισηγείται, για λίγα λεπτά, την έννοια του διλήματος (φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1). Τα επιχειρήματα που έχουν εκφράσει οι μαθητές, παρουσιάζουν ένα δίλημμα πιστότητας: είτε παραμένω αφοσιωμένος στους φίλους μου, όταν ζητούν τη βοήθειά μου, είτε ακολουθώ τους κανόνες επειδή εγγυώνται ίσες ευκαιρίες στο τεστ της ιστορίας. Τα επιχειρήματα που έχουν παρουσιάσει οι μαθητές – και είναι αναμενόμενο να παρουσιάσουν – αναφέρονται σε αξίες: το πώς κατανοώ τη φιλία, την αφοσίωση, την επιθυμία μου να βοηθώ τους άλλους, τη νομιμοφροσύνη.

Στην προκειμένη περίπτωση, αντιμετωπίζω μια κατάσταση στην οποία καλούμαι να παραβιάσω έναν από τους δεσμούς της πιστότητας και τις αξίες που τη στηρίζουν – είτε να ρισκάρω να χάσω μια φιλία και

να βάλω σε αμφισβήτηση τη φήμη μου, είτε να διακινδυνεύσω μια τιμωρία και να έχω προβλήματα συνείδησης, διότι παράβηκα έναν κανόνα τον οποίο στηρίζω στην πράξη. Οι καταστάσεις στις οποίες μπορεί κάποιος να αποφασίσει το μη χείρον, δηλαδή καλείται να επιλέξει τι να κάνει λάθος, παρά πώς να τα κάνει όλα σωστά, ονομάζονται διλήμματα. Το παράδειγμα αυτό είναι τυπικό για πολλά διλήμματα:

- Δεν υπάρχει συμβιβαστική πρόταση. Πρέπει να ορίσεις προτεραιότητες.
- Δεν υπάρχει χρόνος, πρέπει να αποφασίσεις άμεσα, είναι δύσκολο να σκεφτείς προσεκτικά την επιλογή σου.
- Δε μπορείς να αλλάξεις γνώμη αργότερα, οι επιπτώσεις της απόφασης είναι μη αναστρέψιμες.
- Αναλαμβάνεις ευθύνη – ο εαυτός σου και οι άλλοι θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες.

Στην καθημερινότητά μας, όπως και στην πολιτική λήψη αποφάσεων, αντιμετωπίζουμε διαρκώς διλήμματα. Είναι δύσκολο να τα διαχειριστούμε, τόσο γιατί συχνά είναι πολύπλοκα, όσο και διότι καλούμαστε να δράσουμε υπό έλλειψη χρόνου.

Όμως, η επίλυση διλημάτων και ο αναστοχασμός της υπευθυνότητάς μας, σε κάποιο βαθμό, είναι δεξιότητα στην οποία μπορεί κάποιος να εκπαιδευτεί. Η εκπαίδευση γίνεται σε αργή κίνηση. Διαθέτουμε έναν αριθμό μαθημάτων στην ενασχόληση με διλήμματα που πρέπει να τα συσχετίζουμε άμεσα με πραγματικές συνθήκες της καθημερινότητας.

Το φυλλάδιο για τους μαθητές 2.2 μας βοηθά να ασχοληθούμε με διλήμματα. Οι μαθητές αναλαμβάνουν να εφαρμόσουν το εργαλείο στο ζήτημα του σχολικού τεστ. Οι μαθητές έχουν 5 έως 10 λεπτά στη διάθεσή τους για να επιλέξουν μία από τις τρεις ερωτήσεις που πιστεύουν πως είναι σχετικές και χρήσιμες, και να τις μελετήσουν. Πρέπει να πάρουν απόφαση και να ανακοινώσουν την επιχειρηματολογία τους στην ολομέλεια που έπεται. Εργάζονται σε ομάδες των τριών ή τεσσάρων μαθητών.

Στάδιο 3: Οι μαθητές ανακοινώνουν τις αποφάσεις τους για το δίλημμα του τεστ

Στην ολομέλεια, οι εκπρόσωποι των ομάδων ανακοινώνουν τις αποφάσεις της ομάδας τους και τις προτεραιότητες που τους οδήγησαν σ' αυτές. Ο/η εκπαιδευτικός προεδρεύει στην ολομέλεια και δίνει ιδιαίτερη σημασία στο ποια ερώτηση και τι κριτήρια επέλεξαν οι μαθητές.

Ο/η εκπαιδευτικός ολοκληρώνει το μάθημα με σχόλιο για τις κοινές ή διαφορετικές προτεραιότητες των μαθητών. Αναλογιζόμενοι τις προτεραιότητες που καθοδήγησαν την απόφασή τους, οι μαθητές, αναλαμβάνουν ευθύνες.

Μαθήματα 2 και 3

Εσύ τι θα έκανες;

Αναλαμβάνουμε την ευθύνη των αποφάσεών μας

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα. Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE. Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές. Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη μέθοδο, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης. Ο πίνακας για επιλογή υλικού υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος. Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.	
Άσκηση ικανοτήτων	Δεξιότητα στη λήψη αποφάσεων και ανάληψη δράσης: διαχείριση διλημμάτων.
Μαθησιακός στόχος	Στη διαχείριση των διλημμάτων κάνουμε διαφορετικές επιλογές ασκώντας το ανθρώπινο δικαίωμα στην ελευθερία. Η ανάληψη ευθύνης σχετίζεται με τη διαχείριση διλημμάτων – συλλογή πληροφοριών, μελέτη των επιπτώσεων, ορισμός προτεραιοτήτων, λήψη αποφάσεων.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές συζητούν μελέτες περίπτωσης με διλήμματα και τις συσχετίζουν με την προσωπική τους εμπειρία.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1 - 2.4. Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.2. Πίνακας σεμιναρίου, μαρκαδόροι.
Μέθοδος	Εργασία σε ομάδες.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη βασική δραστηριότητα της ενότητας. (10 λεπτά)
	2. Βασική δραστηριότητα: οι μαθητές συζητούν για τα διλήμματα. (70 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Στις εκκοσμηκευμένες δημοκρατικές κοινωνίες, η ανάληψη ευθυνών έχει κονστρουκτιβιστική διάσταση: θα πρέπει να ανακαλύψουμε τρόπους ανάληψης ευθύνης σε δεδομένες περιστάσεις. Η ανάληψη ευθυνών σε διλημματικές καταστάσεις κα μάλιστα με πίεση χρόνου είναι δύσκολη, αλλά αποτελεί μια ικανότητα που μπορεί κάποιος να την αναπτύξει.

Αυτός είναι ο σκοπός της παρούσης ενότητας. Οι μαθητές μοιράζονται και συζητούν τα προβλήματα και τις επιλογές προτεραιοτήτων, λαμβάνοντας αποφάσεις για συγκεκριμένα ζητήματα σε δεδομένες διλημματικές καταστάσεις. Ασχολούνται με τέσσερις ιστορίες που περιέχουν διλήμματα, διαφορετικές ως προς το περιεχόμενό τους (βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 2.3): αναλαμβάνοντας την ευθύνη για κάτι που θα έπρεπε να έχει φροντίσει κάποιος άλλος, σύγκρουση πιστότητας προς έναν δάσκαλο και έναν φίλο, σύγκρουση ανάμεσα στην αφοσίωση σ' έναν φίλο και την υποχρέωση υπακοής στον νόμο, απόφαση για την ενίσχυση ή απόρριψη ενός προγράμματος για το οποίο έχουν ελλιπή πληροφόρηση.

Οι μαθητές προετοιμάζουν παρουσίαση των επιλογών τους, στην οποία πρέπει να εστιάσουν στους λόγους των αποφάσεών τους (βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 2.4). Επικουρικά, ο/η εκπαιδευτικός έχει προετοιμάσει πίνακα βασισμένο στο φύλλο εργασίας σχεδιασμένο στο πρότυπο του υλικού για εκπαιδευτικούς 2.2).

Ως επέκταση, δίνονται δραστηριότητες με τη μορφή ερευνητικής εργασίας, που βοηθούν τον/την εκπαιδευτικό στην αξιολόγηση του επιπέδου ανάπτυξης των ικανοτήτων των μαθητών (βλ. παρακάτω στάδιο 3).

Περιγραφή του μαθήματος**1. Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη βασική δραστηριότητα της ενότητας**

Σκοπός της δραστηριότητας είναι να βοηθήσει στην ανάλυση μεθόδων επίλυσης διλημάτων και των κριτηρίων που χρησιμοποιήθηκαν γι' αυτό τον σκοπό. Στην καθημερινότητά μας, καλούμαστε να αποφασίσουμε σε δευτερόλεπτα και αν δε μπορούμε να διορθώσουμε τις αποφάσεις μας, μπορεί αργότερα να μετανιώσουμε. Στην πολιτική, η διαδικασία λήψης αποφάσεων αντιμετωπίζει επίσης διλήμματα, με αντικρουόμενους στόχους.

Σ' αυτή τη δραστηριότητα, οι μαθητές μελετούν την πολύπλοκη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε αργή κίνηση, και προβληματίζονται για την ευθύνη που αναλαμβάνουν όταν αντιμετωπίζουν ένα δίλημμα με τον ένα ή τον άλλο τρόπο.

Καταγράφουν τις αποφάσεις και την αιτιολογία τους στο φυλλάδιο για τους μαθητές 2.4. Αν δεν φτάσουν σε συμφωνία για μια συγκεκριμένη απόφαση στην ομάδα τους, καταγράφουν και παρουσιάζουν και τις δύο απόψεις.

Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες των τεσσάρων έως έξι ατόμων. Ορίζουν πρόεδρο, γραμματέα και εκπρόσωπο. Συζητούν και τα τέσσερα διλήμματα του φυλλαδίου για τους μαθητές 2.3, επιλέγοντας κάποιες από τις ερωτήσεις και τα κριτήρια του εργαλείου στο φυλλάδιο για τους μαθητές 2.2. Οι μαθητές είναι ελεύθεροι να συζητήσουν και άλλα διλήμματα από την προσωπική τους εμπειρία ή από την πολιτική.

2. Βασική δραστηριότητα: οι μαθητές συζητούν τα διλήμματα

Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες. Είναι υπεύθυνοι για την εργασία τους, τα διαλείμματα, την εργασία για το σπίτι, την αναζήτηση υλικού, κ.λπ.

3. Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού

Ο/η εκπαιδευτικός παρακολουθεί την εργασία των μαθητών. Η δραστηριότητά τους προσφέρει την ευκαιρία στον/στην εκπαιδευτικό να αξιολογήσει το επίπεδο της ανάπτυξης ικανοτήτων – συνεργατικότητα και ομαδική εργασία, διαχείριση του χρόνου, κατανόηση των διλημάτων, επίπεδο αντίδρασης, ανάλυσης και κριτικής σε πολιτικά θέματα.

Ο/η εκπαιδευτικός δεν τους βοηθά, αν δεν το ζητήσουν. Σ' αυτή την περίπτωση, ο εκπαιδευτικός δεν δίνει λύσεις, βοηθά όμως τους μαθητές να βρουν μια κατάλληλη προσέγγιση.

Προετοιμασία του μαθήματος 4:

- Ο/η εκπαιδευτικός προετοιμάζει έξι διαγράμματα παρουσίασης (βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 2.2). Καθένα από αυτά, δημιουργείται σε χωριστό χαρτί σεμιναρίου. Σε τέσσερα από αυτά, ο/η εκπαιδευτικός γράφει τον τίτλο της διλημματικής ιστορίας και τις εναλλακτικές δυνατότητες.
- Ο/η εκπαιδευτικός παρατηρεί τους μαθητές και τους ρωτάει για την πορεία τους. Αν βρίσκουν πολλές δυσκολίες ή αν έχουν φτάσει στα όριά τους, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να ασχοληθεί με το πρόβλημα στη φάση της συζήτησης (μάθημα 4, στάδιο 3).

Μάθημα 4**Ποιες αξίες οφείλουμε να μοιραζόμαστε;****Αναλαμβάνουμε ευθύνες σε μια κοινωνία βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα**

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Κρίση: προβληματισμός περί των κριτηρίων και των αξιών.
Μαθησιακός στόχος	Μια δημοκρατική κοινωνία στηρίζεται σε ένα κοινά αποδεκτό σύστημα αξιών. Τα ανθρώπινα δικαιώματα παρέχουν ένα σύστημα αξιών στο οποίο μπορούμε να συμφωνήσουμε.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές επιλέγουν ιστορίες με διλήμματα, εκθέτουν τις αποφάσεις τους, συγκρίνουν και συζητούν τις προτεραιότητές τους.
Πηγές και υλικό	Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.2. Χαρτί σεμιναρίου (έτοιμο από το προηγούμενο μάθημα), μαρκαδόροι. Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5 ή εναλλακτικά, το Άρθρο 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου σε χαρτί ή διαφάνεια.
Μέθοδος	Από κοινού σχεδιασμός συζήτησης, παρουσιάσεις, συζήτηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Απόφαση για από κοινού σχεδιασμό συζήτησης. (10 λεπτά)
	2. Παρουσιάσεις και συζήτηση. (15 λεπτά)
	3. Αναστοχασμός στην ενότητα. (15 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Η κεντρική δραστηριότητα της ενότητας, έδωσε στους μαθητές την ευκαιρία να παράγουν αρκετό υλικό, περισσότερο από όσο είναι δυνατόν να συζητηθεί διεξοδικά σε ένα μάθημα. Γι' αυτό θα πρέπει να γίνει επιλογή με τη συμμετοχή των μαθητών, καθώς το πρόβλημα και η υπευθυνότητα ανήκει τόσο σ' αυτούς όσο και στον/στην εκπαιδευτικό. Όσο ταχύτερα παρθεί η απόφαση, τόσο περισσότερος χρόνος θα εξοικονομηθεί για τη συνέχεια.

Αν όμως οι μαθητές αμφισβητήσουν την ανάγκη επιλογής μέρους της δουλειάς τους για τη συζήτηση που έπεται, θα πρέπει να ασχοληθούμε με αυτό πριν από ο,τιδήποτε άλλο. Είναι απαραίτητο για τους μαθητές να κατανοήσουν, και παράλληλα να ξεπεράσουν την πιθανή απογοήτευσή τους, ότι θα μάθουν περισσότερα πράγματα αν επιλέξουν τμήματα της δουλειάς τους και τα συζητήσουν σε βάθος, παρά αν απλά ακούσουν σύντομες ανακοινώσεις από όλα όσα συζητήθηκαν στις ομάδες. Άρα, σ' αυτή την περίπτωση, η τάξη θα πρέπει να βρει λύση σε ένα δίλημμα, κατά κάποιο τρόπο σε πραγματικές συνθήκες, δηλαδή σε λίγο χρόνο και με δεδομένο πως η προσοχή του κοινού δεν κρατάει για πολύ. Εδώ είναι απαραίτητη η τήρηση των ορίων και της ατζέντας, καθώς και η άσκηση δύναμης (πιο αναλυτικές πληροφορίες για τη διαχείριση αυτού του ζητήματος, βλ. ενότητα 9).

Πρόκειται για μια σημαντική ευκαιρία μάθησης σχετικά με τη διαχείριση της τάξης – για τη διδασκαλία στο πνεύμα της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όσο νωρίτερα οι μαθητές αποκτήσουν τη δυνατότητα να επιλέξουν σε ποια ζητήματα να εστιάσουν, τόσο το καλύτερο, φτάνει να μην αισθανθεί κάποιος ότι έχει παρακαμφθεί (απορριφθεί). Οι μαθητές θα πρέπει να βρουν την ισορροπία ανάμεσα στην αποδοτικότητα και στην ισότητα συμμετοχής. Στο τέλος, θα αποφασίσει η πλειοψηφία (για το πρόβλημα των μειοψηφιών που πλειοψηφούν, βλ. ενότητα 8).

Στο στάδιο της τελικής συζήτησης, συνιστούμε να εστιάσετε στο ένα από τα δυο βασικά ζητήματα που είναι πάντοτε σχετικά με την ανάληψη ευθυνών στις ανοικτές κοινωνίες: τα διλήμματα της πολυπλοκότητας και της σταθερότητας (βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 2.3, πρότυπα εισηγήσεων 2 και 3.)

Το **δίλημμα της πολυπλοκότητας** αναφέρεται στο γεγονός πως η ανάληψη υπευθυνότητας είναι δύσκολο καθήκον και πως όσο περισσότερο πολύπλοκα γίνονται τα κοινωνικά μας συστήματα, τόσο αυξάνουν οι δυσκολίες. Αν οι μαθητές αναφερθούν σ' αυτή την εμπειρία, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να το επιλέξει ως θέμα συζήτησης. Πιθανότατα οι μαθητές χρειάζονται ενθάρρυνση, ώστε να αποδεχθούν τον κίνδυνο να κάνουν λάθος, παρά να προσπαθήσουν να αποφύγουν τη λήψη αποφάσεων.

Το **δίλημμα της σταθερότητας** αναφέρεται στην εμπειρία πως όταν λαμβάνουμε αποφάσεις είμαστε αποκλειστικά μόνοι μας και δε μπορούμε να θεωρήσουμε δεδομένη από όλους την τήρηση των ίδιων βασικών αξιών. Σε ποιο βαθμό μια τέτοια συμφωνία είναι απαραίτητη και με ποιον τρόπο μπορούμε να την εξασφαλίσουμε; Τα ανθρώπινα δικαιώματα προσφέρουν ένα σύστημα αξιών που διέπεται από την αρχή του σεβασμού της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, αρχή αποδεκτή από όλα τα βασικά θρησκευόμενα. Αυτό καθιστά την ενότητα αυτή σημαντική στην εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Περιγραφή του μαθήματος

Προετοιμασία

Ο/η εκπαιδευτικός, πριν το μάθημα, έχει κρεμάσει στην τάξη τους πίνακες παρουσίασης.

Στάδιο 1: Απόφαση κοινού σχεδιασμού

Ο/η εκπαιδευτικός προεδρεύει στο πρώτο στάδιο του μαθήματος. Πλησιάζει κάθε έναν από τους τέσσερεις πίνακες με τις διλημματικές ιστορίες και αναφέρεται στις δύο εναλλακτικές δυνατότητες. Οι

μαθητές ψηφίζουν δι' ανατάσεως της χειρός μία από αυτές, και ο/η εκπαιδευτικός σημειώνει το αποτέλεσμα στον κάθε πίνακα.

Οι ομάδες που έχουν συζητήσει τις προσωπικές τους εμπειρίες, ενημερώνουν εν συντομία για το ζήτημα και παρουσιάζουν την απόφαση των μαθητών. Κρεμούν τους επιπλέον πίνακες.

Ο/η εκπαιδευτικός διευκρινίζει πως οι μαθητές δεν θα έχουν αρκετό χρόνο ώστε να συζητήσουν όλες τις αποφάσεις τους στις λεπτομέρειές τους, και γι' αυτό θα πρέπει να αποφασίσουν σηκώνοντας τα χέρια. Αν οι μαθητές συμφωνήσουν, δεν χρειάζεται περαιτέρω συζήτηση για το θέμα.

Αν οι μαθητές έχουν δυσκολία να επιλέξουν τα ζητήματα με τα οποία θα ασχοληθούν, ο/η εκπαιδευτικός προτείνει ένα ή δύο κριτήρια που θα διευκολύνουν την απόφαση, όπως:

- Συζήτηση για ένα ζήτημα που οι ίδιοι θεώρησαν εξαιρετικά ενδιαφέρον.
- Μια ομόφωνη απόφαση – οι μαθητές έχουν κοινές αξίες ή προτεραιότητες;
- Μια αμφιλεγόμενη απόφαση – οι μαθητές συμφωνούν σε συγκεκριμένες αξίες ή προτεραιότητες;
- Κάτι που προτιμούν οι μαθητές από την προσωπική τους εμπειρία.

Τα κριτήρια σχετίζονται με τις επιλογές που έχουν καταγραφεί στους πίνακες.

Στάδιο 2: Παρουσιάσεις και συζήτηση

Οι εκπρόσωποι κάθε ομάδας εξηγούν τα αίτια της απόφασης της ομάδας. Παράλληλα, κάποια μέλη της ομάδας προσθέτουν σύντομες σημειώσεις στον πίνακα.

Οι μαθητές, με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού, συγκρίνουν τα κριτήρια και συζητούν για τις επιλογές τους. Ο/η εκπαιδευτικός προεδρεύει στη συζήτηση.

Το αποτέλεσμα της συζήτησης δε μπορεί να προβλεφθεί. Οι μαθητές είναι δυνατόν να συμφωνήσουν ή να διαφωνήσουν σχετικά με τις αρχές ανάληψης ευθύνης σε δεδομένη περίπτωση. Το ένα τρίτο του πίνακα, στο τέλος, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την καταγραφή του αποτελέσματος της συζήτησης.

Στάδιο 3: Αναστοχασμός

Ο/η εκπαιδευτικός επιλέγει ένα από τα επόμενα ζητήματα στα οποία έχει καταλήξει παρατηρώντας τους μαθητές την ώρα που συνεργάζονταν, και συζητώντας μαζί τους. Δε συνιστάται να αποφασίσουν για το ζήτημα ο/η εκπαιδευτικός και οι μαθητές από κοινού, γιατί τότε ο/η εκπαιδευτικός θα έπρεπε να εξηγήσει τις πιθανές επιλογές, πράγμα που θα χρειαζόταν πολύ χρόνο.

1^η επιλογή: Το δίλημμα της πολυπλοκότητας:

Οι μαθητές συζητούν για τις δυσκολίες που παρουσιάζονται στην ανάληψη ευθύνης

Η συζήτηση στην ολομέλεια ξεκινά με έναν γύρο ανατροφοδότησης. Τι πήγε καλά; Τι μας δυσκόλεψε;

Ίσως περιμένουμε ότι οι μαθητές θα αναφέρουν πως μ' αυτό τον τρόπο, η ανάληψη ευθύνης είναι δύσκολη και χρονοβόρα. Είναι συχνά ανέφικτο να απαιτούμε να κατανοούμε τις επιπτώσεις των πράξεών μας – να λαμβάνουμε υπόψη το αποτέλεσμα - *respice finem*.

Ο/η εκπαιδευτικός απαντά πως το επιχείρημα είναι απόλυτα δικαιολογημένο – ποιες είναι όμως οι εναλλακτικές προτάσεις; Να πάψουμε να λαμβάνουμε αποφάσεις και να αναλαμβάνουμε ευθύνες; Ή πρώτα να επιμένουμε να έχουμε πλήρη πληροφόρηση;

Φυσικά, η ζωή συνεχίζεται και θα πρέπει να διακινδυνεύσουμε να πάρουμε λάθος αποφάσεις. Αυτό όμως που κάνει τη διαφορά είναι να έχουμε τη συναίσθηση του κινδύνου να κάνουμε λάθος και της πρόκλησης που δημιουργεί η πολυπλοκότητα της σύγχρονης κοινωνίας (βλ. και υλικό για εκπαιδευτικούς 2.3, πρότυπο εισήγησης 2). Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο είναι σημαντική η εκπαίδευση και η εξάσκηση όπως γίνεται σ' αυτή την ενότητα.

2^η επιλογή: Το δίλημμα της σταθερότητας:

Οι μαθητές συζητούν για τις εμπειρίες τους υπό το φως των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται στις αξίες και τις προτεραιότητες για τις οποίες οι μαθητές συμφώνησαν ή διαφώνησαν στην προηγούμενη συζήτηση και θέτει την επόμενη ερώτηση:

→ Ποιες αξίες μοιραζόμαστε;

Αυτό είναι το θέμα του μαθήματος: ο/η εκπαιδευτικός το σημειώνει ως τίτλο, πάνω από τους πίνακες με τα διλήμματα, στον πίνακα. Αλλιώς, τον γράφει σε ένα χαρτί μεγέθους Α3 και τον τοποθετεί στον τοίχο, πάνω από τους πίνακες.

Οι μαθητές επανελέγχουν τις σημειώσεις τους στους πίνακές τους.

Με αυτό τον αναστοχασμό, οδηγούμαστε σε περισσότερες ερωτήσεις:

→ Για ποιες αξίες διαφωνούμε; Αλληλοαναιρούνται;

→ Σε ποιες αξίες θα πρέπει να συμφωνήσουμε;

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί τη σπουδαιότητα αυτής της ερώτησης: καθένας μας εξαρτάται από τους άλλους, ώστε η ανάληψη ευθύνης να βρίσκεται προς την ίδια κατεύθυνση. Ποιες μπορεί να είναι οι κατευθυντήριες γραμμές;

Οι μαθητές θα αντιληφθούν ή θα συνειδητοποιήσουν πως δεν υπάρχουν κοινά αποδεκτές θρησκείες ή φιλοσοφική ηθική και πως κανείς δεν θα αποδεχθεί ένα σύστημα αξιών δια της βίας. Η μόνη πηγή που παρέχει ένα σύστημα κανόνων ή αξιών στις οποίες όλοι μπορούμε να συμφωνήσουμε, είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ο εκπαιδευτικός αναφέρεται στο 1^ο Άρθρο της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948):

«Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης».

(το πλήρες κείμενο βρίσκεται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5)

Οι μαθητές αναζητούν το Άρθρο στο φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5, ή το παρουσιάζει ο/η εκπαιδευτικός στην τάξη. Το άρθρο από μόνο του προσφέρει πολλά ζητήματα για συζήτηση:

- Γεννιόμαστε με ανθρώπινα δικαιώματα. Είναι αναφαίρετα, κανείς δε μπορεί να μας τα πάρει.
- Είμαστε ελεύθεροι.
- Είμαστε ίσοι.

Ο/η εκπαιδευτικός έχει μόλις δείξει τον τρόπο ανάγνωσης ενός τέτοιου άρθρου –αργά, λέξη προς λέξη. Οι μαθητές συνεχίζουν:

- Έχουμε ανθρωπινή αξιοπρέπεια: οφείλουμε να συμπεριφερόμαστε ο ένας στον άλλον με σεβασμό.
- Έχουμε συγκεκριμένα δικαιώματα
- Είμαστε «προικισμένοι με λογική». Έχουμε τη δυνατότητα να σκεπτόμαστε από μόνοι μας.
- Είμαστε «προικισμένοι με συνείδηση». Έχουμε τη δυνατότητα να αναλαμβάνουμε ευθύνες.
- «Οφείλουμε να συμπεριφερόμαστε μεταξύ μας με πνεύμα αδελφοσύνης». Οφείλουμε να αναλαμβάνουμε ευθύνες ο ένας για τον άλλο, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που εξαρτώνται από τη βοήθεια των άλλων.

Ο/η εκπαιδευτικός επισημαίνει πως τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν έχουν μόνο κάθετη διάσταση – τη σχέση ανάμεσα στο κράτος και στον πολίτη – αλλά και οριζόντια διάσταση – τη σχέση μεταξύ των ατόμων ως μελών της κοινωνίας. Σε μια κοινωνία βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα, που μας προσφέρει ένα σύστημα βασικών αρχών στις οποίες οφείλουμε να συμφωνήσουμε, μπορούμε να επιτρέψουμε στον εαυτό μας μεγάλη ελευθερία και πλουραλισμό.

Δυνατότητες για πιο εμπειριστατωμένη μελέτη

Και οι δύο δυνατότητες του σταδίου αναστοχασμού αξίζει να συζητηθούν. Το δεύτερο βασικό ζήτημα είναι δυνατόν να συζητηθεί σε μια επέκταση της παρούσης ενότητας.

Η προοπτική της υπευθυνότητας μπορεί να συνδεθεί κυριολεκτικά με κάθε μία από τις άλλες ενότητες αυτού του τόμου. Βλ. σχετικό πίνακα στην αρχή αυτού του κεφαλαίου.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.1

Οδηγίες χρήσης του εργαλείου ανάλυσης διλημμάτων

(φυλλάδιο για τους μαθητές 2.2): παρουσίαση ενός προτύπου

Στις οδηγίες προτείνουμε στους μαθητές να επιλέξουν κάποιες ερωτήσεις και να προβληματιστούν με προσοχή. Κατά συνέπεια, το μοντέλο ασχολείται με μερικές επιλεγμένες ερωτήσεις, αλλά ο αναγνώστης μπορεί να κάνει διαφορετικές επιλογές, ή να απαντήσει με διαφορετικό τρόπο. Σ' αυτή την παρουσίαση, σημασία έχει η μέθοδος παρά η πορεία σκέψης. Γι' αυτό τον λόγο, δεν προτείνεται κάποια απόφαση.

Υποθετική ιστορία αρ. 4: Ποιες μπανάνες να αγοράσω; (φυλλάδιο για τους μαθητές 2.3)

1. Συγκέντρωσε πληροφορίες.

Ποιοι συμμετέχουν;

Τι θέλουν; (Ποιες είναι οι ανάγκες, ο σκοπός, τα συμφέροντά τους;)

Ποιοι συμμετέχουν;	Σκοποί, συμφέροντα
Εγώ ως πελάτης	Να αγοράσω φθηνό φαγητό. Να αγοράσω φαγητό καλής ποιότητας.
Σουπερμάρκετ	Να προσελκύσει πελάτες. Να αποκτήσει κέρδος.
Δίκαιο εμπόριο (Fair Trade)	Ενίσχυση μικροπαραγωγών μπανάνας.
Παραγωγοί μπανάνας	Να έχουν έσοδα, να θρέψουν την οικογένειά τους. Να πουλήσουν καλά προϊόντα. Να αυξήσουν την παραγωγή.

Ποιο είναι το πρόβλημα/δίλημμα;

Να αγοράσω τις φθηνές μπανάνες;	Να αγοράσω τις ακριβότερες μπανάνες;
Αν αγοράσω τις φθηνές μπανάνες θα εξοικονομήσω χρήματα για άλλους σκοπούς. Αν δεν βοηθήσω ανθρώπους σε ανάγκη, που, ως ένα σημείο, εξαρτώνται και από τις αποφάσεις μου, θα έχω τύψεις συνειδήσεως.	Αν αγοράσω τις ακριβότερες μπανάνες, θα βοηθήσω τους μικροπαραγωγούς μπανάνας. Η αγορά ακριβού φαγητού έχει τα όριά της.

Τι σχέση έχει αυτή η υπόθεση με μένα;

Εμπλέκομαι άμεσα στην παγκοσμιοποιημένη αγορά. Η επιλογή μου να αγοράσω κάτι, έχει άμεσο αντίκτυπο στη ζωή των άλλων.

Τι δεν γνωρίζουμε; - τι δεν καταλαβαίνουμε;

Εμπλέκομαι άμεσα στην παγκοσμιοποιημένη αγορά. Η επιλογή μου να αγοράσω κάτι, έχει άμεσο αντίκτυπο στη ζωή των άλλων. Δεν ξέρουμε ο ένας τον άλλο, αλλά κάτι ξέρουμε για τον άλλο και μας συνδέουν οι πράξεις μας.

Δεν γνωρίζω πόσο εξαρτώνται οι αγρότες από τη βοήθειά μου. Πιθανώς, άλλοι αγοραστές να έχουν ήδη αγοράσει ποσότητες μπανάνας από το Δίκαιο Εμπόριο, μπορεί και όχι.

Πόση προσπάθεια απαιτείται ώστε να βρω τις πληροφορίες που λείπουν;

Σε συνθήκες καθημερινότητας, πρέπει να αποφασίσω τώρα. Χρειάζομαι φαγητό, άρα πρέπει να αποφασίσω χωρίς να έχω αντίληψη της πλήρους εικόνας και αυτός είναι ο κανόνας και όχι η εξαίρεση.

2. Εξετάζω τις **συνέπειες**.

Ποιες είναι οι εναλλακτικές δυνατότητες;

Τι αποτέλεσμα θα έχει κάθε μία από αυτές τις επιλογές; Για ποιον;

Εναλλακτικές επιλογές	1 ^η εναλλακτική επιλογή: Αγοράζω φθηνές μπανάνες	2 ^η εναλλακτική επιλογή: Αγοράζω ακριβές μπανάνες
Εγώ ως πελάτης	Ανεξάρτητα από το εισόδημά μου, δεν θα καταλάβω τη διαφορά. Αν είναι απαραίτητο, έχω τη δυνατότητα να αντισταθμίσω με εξοικονόμηση χρημάτων από ένα λιγότερο χάμπουργκερ ή μια σοκολάτα. Το ζήτημα θα τίθετο σε άλλη βάση αν είχα χρέη και θα έπρεπε να περικόψω τις δαπάνες μου όπου είναι δυνατόν.	
Παραγωγός μπανάνας	Καμία ενίσχυση.	Μικρή ενίσχυση με σημαντικό αντίκτυπο (πληροφόρηση για το Δίκαιο Εμπόριο).
Σουπερμάρκετ	Δεν διαθέτουμε ακριβή στοιχεία, αλλά μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το σουπερμάρκετ θα έχει κέρδος είτε αγοράσουμε φθηνές μπανάνες, είτε του Δίκαιου Εμπορίου.	
Δίκαιο Εμπόριο (Fair Trade)	Αποτυχία του Δίκαιου Εμπορίου.	Επιτυχία του Δίκαιου Εμπορίου.

3. Ορίζω τις **προτεραιότητές** μου.

Σε ποιο βαθμό κατανοώ τις επιπτώσεις της απόφασής μου;

Δεν έχω πλήρη εικόνα, δεν έχω τη δυνατότητα να την αποκτήσω –εκτός αν την ανάγω στις πρώτες προτεραιότητές μου. Κατά συνέπεια, πρέπει να αποφασίσω αν θα βασιστώ στις πληροφορίες που μου έδωσαν, στην περίπτωση μου το Δίκαιο Εμπόριο. Με πληροφορούν πως ακόμα και μια μικρή δωρεά θα είχε μεγάλη σημασία για τους παραγωγούς μπανάνας στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Ποιες θρησκευτικές ή ηθικές αρχές θεωρώ απαραίτητες;

Η ερώτηση έχει συγκεκριμένη σημασία. Είμαστε ελεύθεροι να απαντήσουμε ό,τι θεωρούμε σωστό.

Είναι η απόφασή μου μη αναστρέψιμη; («σημείο μη επιστροφής») ή μπορώ να τη διορθώσω αργότερα;

Αυτού του είδους η απόφαση μπορεί να παρθεί επανειλημμένα. Μπορώ να επιλέξω κάτι σήμερα και κάτι άλλο αύριο. Μπορώ να σκεφτώ την απόφασή μου, αλλά δε μπορώ να αναθεωρήσω μια απόφαση που έλαβα στο παρελθόν.

4. Πάρε την **απόφασή** σου.

Πρέπει να επιλέξω έναν στόχο και να παραβιάσω τον άλλο;

Ναι. Αγοράζεις είτε φθηνές είτε ακριβές μπανάνες, όχι και τα δύο είδη ταυτόχρονα. Ο συμβιβασμός – αγοράζω μερικές από το κάθε είδος- δεν είναι πολύ πειστικός.

Στην προκειμένη περίπτωση, τι λέει η διαίσθησή μου; Ποια απόφαση με χαρακτηρίζει περισσότερο;

Σε συνθήκες καθημερινότητας, καθοδηγούμαστε κυρίως από τη διαίσθησή μας, που είναι συνήθως πιο αξιόπιστη από την πολλή σκέψη. Κάνουμε αυτό που αισθανόμαστε ως καλύτερο. Άρα, ανάληψη

ευθύνης σημαίνει ότι προσπαθούμε να κατανοήσουμε, και μερικές φορές να αναθεωρήσουμε, εκείνο που μας υπαγορεύει η διαίσθησή μας.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.2

Υπόδειγμα πίνακα σύγκρισης για τη λύση των διλημμάτων (μάθημα 4)

Χρειάζεται χαρτί σεμιναρίου για κάθε διλημματική ιστορία. Για τις προτάσεις εναλλακτικών επιλογών, βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 2.4.

Υποθετική ιστορία με δίλημμα:

(Συμπλήρωσε τίτλο από το φυλλάδιο για τους μαθητές 2.3)

Εναλλακτικές προτάσεις	Αιτίες
(Εισάγετε την πρώτη επιλογή διλήμματος εδώ) Ομάδα αρ.:	
(Εισάγετε τη δεύτερη επιλογή διλήμματος εδώ) Ομάδα αρ.:	
(αφήστε το κενό για επιπλέον εγγραφές) Ομάδα αρ.:	

Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.3

Ελευθερία και υπευθυνότητα – τρία υποδείγματα εισηγήσεων

Πρόκειται για τρία υποδείγματα εισηγήσεων προς επιλογή εκείνου που αντιστοιχεί στις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών, για χρήση στα τέσσερα μαθήματα της ενότητας ή ως επέκταση της ενότητας. Τα υποδείγματα διερευνούν τις συνθήκες ανάληψης ευθυνών στις σύγχρονες κοινωνίες:

Υπόδειγμα αρ. 1: Μαθαίνω πως είναι αδύνατον να αναλάβω ευθύνες χωρίς να διακινδυνεύω.

Υπόδειγμα αρ. 2: Πώς επιτυγχάνουμε να αναλαμβάνουμε ευθύνες στις σύγχρονες, ολοένα και πιο πολύπλοκες, κοινωνίες που φτάνουν τους περισσότερους στα όριά τους;

Υπόδειγμα αρ. 3: Η σταθερότητα στις δημοκρατικές κοινωνίες έχει πολιτισμική διάσταση – ένα σύστημα κοινά αποδεκτών αξιών ανάμεσα στα μέλη της, που δεν επιβάλλονται, αλλά συμφωνούνται.

1. Το δίλημμα κίνδυνος ή υπευθυνότητα

Η ελεύθερη επιλογή αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα, όμως αυτή η ελευθερία φέρει ευθύνες. Οφείλουμε να έχουμε πάντοτε κατά νου, πως οι αποφάσεις και οι πράξεις μας έχουν επιπτώσεις και συνέπειες για το παρόν και το μέλλον του εαυτού μας και των άλλων, ανεξάρτητα από το αν ζουν κοντά ή μακριά. (βλ. το μοντέλο βιωσιμότητας στο φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2)

Όμως, μαθαίνουμε πώς να αναλαμβάνουμε ευθύνες μόνο σε συνθήκες ελευθερίας, που σημαίνει ταυτόχρονα, ελευθερία να αποτυγχάνουμε. Για παράδειγμα, όπως οι μαθητές γνωρίζουν πολύ καλά, οι νέοι θέλουν να βγαίνουν τη νύχτα και τα σαββατοκύριακα. Οι γονείς τους έχουν την απαίτηση να επιστρέφουν συγκεκριμένη ώρα. Επαφίεται στην υπευθυνότητα των νέων να τηρήσουν τη συμφωνία. Χωρίς την ελευθερία να κινηθούν ελεύθερα αναλαμβάνοντας το σχετικό ρίσκο, δεν έχουν τη δυνατότητα να μάθουν να αναλαμβάνουν ευθύνες.

2. Το δίλημμα πολυπλοκότητα ή δημοκρατία

Σ' αυτή την ενότητα, οι μαθητές αναζητούν λύσεις για τους τρόπους ανάληψης ευθύνης σε πραγματικές συνθήκες. Τις περισσότερες φορές πρέπει να αποφασίσουμε πώς να λύσουμε ένα δίλημμα σε δευτερόλεπτα. Οι βασικές δραστηριότητες (μαθήματα 2 και 3) δίνουν την ευκαιρία στους μαθητές να αναλύσουν τις διαστάσεις της υπευθυνότητας σε αργή κίνηση, ούτως ώστε να ασκήσουν τη διαίσθησή τους. Η ανάληψη ευθυνών απαιτεί τη δεξιότητα να περάσει κάποιος μέσα από πολύπλοκες καταστάσεις σε δευτερόλεπτα και στη συνέχεια, διαισθητικά, να πάρει αποφάσεις που θα αντέξουν σε κριτική ανάλυση. Στην καθημερινή μας εμπειρία, αυτό είναι «φυσικό» και γνωρίζουμε όλοι τον κίνδυνο να κάνουμε λάθη, όταν καλούμαστε να αποφασίσουμε για δύσκολα θέματα σε πίεση χρόνου. Η εκπαίδευση και η πείρα βοηθούν στη βελτίωση της διαίσθησης, όσο κι αν το πρόβλημα εξακολουθεί να υπάρχει.

Η πολυπλοκότητα αποκτά διαφορετική ποιότητα σε κοινωνικό ή παγκόσμιο επίπεδο. Για παράδειγμα, πρέπει να επιλέξουμε με ποιον τρόπο θα ταξιδέψουμε από το σημείο Α στο Β, για παράδειγμα, από το σπίτι στο σχολείο. Το πιο βολικό είναι να πάμε με αυτοκίνητο, αφού αν πάρουμε το λεωφορείο ή πάμε με ποδήλατο θα χρειαστούμε περισσότερη ώρα, χωρίς να υπολογίσουμε πιθανές καθυστερήσεις, τις καιρικές συνθήκες, κ.λπ. Τι επιλέγουμε; Ένα κριτήριο θα μπορούσε να είναι οι επιπτώσεις της χρήσης του αυτοκινήτου στις κλιματικές αλλαγές. Όμως, η χρήση του δικού μου αυτοκινήτου θα έκανε τη διαφορά, ιδιαίτερα όταν μόνο λίγοι χρησιμοποιούν λεωφορείο ή ποδήλατο; Το ζήτημα είναι πολύ πολύπλοκο για να το διαχειριστεί κάποιος μόνος του (βλ. ενότητα 4). Το ίδιο συμβαίνει όταν χρειαστεί να λάβουμε μέρος σε αντίστοιχα ζητήματα σε πολιτικό επίπεδο – κάνουμε αρκετά ή δρούμε κατάλληλα ώστε να αναστρέψουμε την κλιματική αλλαγή;

Στις σύγχρονες κοινωνίες η πολυπλοκότητα διαρκώς αυξάνεται. Συνδέεται με την παγκοσμιοποίηση της αγοράς και εξαρτάται από τον τρόπο που ο καθένας από μας αντιμετωπίζει παγκόσμια ζητήματα, όπως την κλιματική αλλαγή. Η ενασχόλησή μας με την πολυπλοκότητα δυσχεραίνει την ανάληψη ευθυνών. Αυτό είναι κατά κάποιο τρόπο το τίμημα που καλούμαστε να πληρώσουμε για την αύξηση του επιπέδου

ζωής στις σύγχρονες κοινωνίες, που οφείλεται στα επιτεύγματα της επιστήμης, της τεχνολογίας και της εκπαίδευσης.

Η διαίσθηση δε μας βοηθά για να αναλάβουμε ευθύνες σε πολύπλοκα ζητήματα, όπως η κλιματική αλλαγή. Χρειαζόμαστε τη συνδρομή ειδικών. Στις δημοκρατίες, οι πολίτες και οι πολιτικοί, που πρέπει να επαφίνται στους ειδικούς ώστε να κατανοούν τον κόσμο στον οποίο ζουν, κινδυνεύουν να διολισθήσουν σε ένα είδος σύγχρονης μετα-δημοκρατικής ολιγαρχίας, που διοικείται από ειδικούς τους οποίους οι πολίτες δε μπορούν πλέον να ελέγξουν. Αυτό είναι το δίλημμα ανάμεσα στην πολυπλοκότητα και τη δημοκρατία.

Η δημοκρατία υπάρχει ή πέφτει με την υπόσχεση πως κάθε ενδιαφερόμενος πολίτης μπορεί να μετέχει στη λήψη αποφάσεων. Για να γίνει αυτό με υπευθυνότητα χρειάζεται οι πολίτες να είναι μορφωμένοι. Η εκπαίδευση είναι η μόνη δυνατότητα που διαθέτουμε ώστε να βρούμε λύσεις στο δίλημμα της πολυπλοκότητας. Η εξάπλωση της εκπαίδευσης δεν έχει λειτουργήσει μόνο ως κινητήρια δύναμη της αυξανόμενης πολυπλοκότητας στη σύγχρονη κοινωνία, αλλά έχει συντελέσει στην υπέρβαση του διλήμματος μεταξύ πολυπλοκότητας ή δημοκρατίας.

3. Το δίλημμα ελευθερία ή σταθερότητα: ελευθερία, πλουραλισμός και η ανάγκη κοινής αποδοχής συγκεκριμένων αξιών

Άρθρο 18

Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή της θρησκείας ή πεποιθήσεων, όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μόνος ή μαζί με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία και με την τέλεση θρησκευτικών τελετών.

Άρθρο 19

Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, που σημαίνει το δικαίωμα να μην υφίσταται δυσμενείς συνέπειες για τις γνώμες του, και το δικαίωμα να αναζητεί, να παίρνει και να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες, με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης, και από όλο τον κόσμο.

Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948), το πλήρες κείμενο βρίσκεται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5.

Τα άτομα που ασκούν τα δικαιώματα αυτά παράγουν πλουραλισμό πολλών μορφών (βλ. ενότητα 3). Ένα από τα αποτελέσματα είναι πως, ιδιαίτερα σε κοινωνίες που υπάρχουν κοινότητες μεταναστών, οι άνθρωποι πιστεύουν σε διαφορετικά θρησκευόμενα και συστήματα αξιών. Οι σύγχρονες κοινωνίες είναι εκκοσμικευμένες και πλουραλιστικές – τα μέλη τους αναπτύσσουν ατομικές απόψεις και ταυτότητες (βλ. ενότητα 1). Η υπευθυνότητα έχει μια κονστрукτιβιστική διάσταση.

Όμως, κάθε κοινωνία στηρίζεται σε ένα σύστημα αξιών στο οποίο όλα τα μέλη της συμφωνούν. Η δημοκρατία εξαρτάται εξίσου από ένα ισχυρό κράτος και έναν υποστηρικτικό πολιτικό πολιτισμό.

Αυτό είναι το δίλημμα ανάμεσα στην ελευθερία και τη σταθερότητα: ένα δημοκρατικό και εκκοσμικευμένο κράτος εξαρτάται από τις πολιτισμικές συνθήκες που δε μπορούν να παράγουν ή να επιβάλουν οι αρχές και οι θεσμοί του. Δε μπορεί να θεωρηθεί δεδομένο ένα σύστημα επιλεκτικά αποδεκτών και σεβαστών αξιών, νόμων και στόχων. Επαφίνεται στην υπευθυνότητα των πολιτών να (επανα-) διαπραγματευτούν και να (επανα-) διατυπώσουν τις αξίες, τους νόμους και τους στόχους. Η εκπαίδευση, και ειδικότερα η εκπαίδευση στην EDC/HRE, παίζουν σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης. Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ίσως το μόνο σύστημα κανόνων και αρχών που μπορεί να είναι παγκόσμια αποδεκτό (βλ. μάθημα 4 σε αυτή την ενότητα, που εστιάζει στο Άρθρο 1 της ΟΔΔΑ). Τα ανθρώπινα δικαιώματα δίνουν έμφαση στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης – τον χρυσό κανόνα – αλλά δεν

προωθούν ιδιαίτερα κάποια θρησκευτική πίστη, κάποια ηθική ή εθιμική φιλοσοφία. Από αυτή την άποψη, τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν είναι μέρος του προβλήματος, αλλά της λύσης.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ

Για το λύκειο

**Συναίνεση μέσω διαφωνίας;
Πώς καταλήγουμε σε συμφωνία για το κοινό καλό;**

“La multitude qui ne se réduit pas à l’unité est confusion; l’unité qui ne dépend pas de la multitude est tyrannie.”

[Η ετερότητα που δε μπορεί να χωρέσει στην ενότητα, προκαλεί σύγχυση. Η ενότητα που αγνοεί την ετερότητα είναι τυραννία.]

Blaise Pascal (1623-62)

3.1 Αν ήμουν πρόεδρος ...

Οι μαθητές προσδιορίζουν τις πολιτικές τους προτεραιότητες

3.2 Ποιους στόχους θέλουμε να υπηρετήσουμε;

Οι μαθητές ιδρύουν πολιτικά κόμματα

3.3 Ποια είναι η έννοια του κοινού καλού;

Συμφωνία μέσω διαφωνίας

3.4 Συμμετοχή στην πλουραλιστική δημοκρατία

Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία τους

Ενότητα 3

Ετερότητα και πλουραλισμός Συναίνεση μέσω διαφωνίας;

Εισαγωγή για εκπαιδευτικούς

1. Η σχέση μεταξύ ετερότητας, πλουραλισμού και δημοκρατίας

Ετερότητα - παραδείγματα

- Εργαζόμενοι και εργοδότες διαφωνούν για τις αμοιβές και τις ώρες εργασίας τους.
- Περιβαλλοντολόγοι και το συνδικάτο των οδηγών φορτηγών έχουν αντίθετη γνώμη για την κατασκευή νέου δρόμου.
- Γονείς ζητούν περισσότερους καθηγητές για τις ανάγκες των παιδιών τους. Ομάδα φορολογουμένων θέλει μείωση φόρων.
- Γιατροί και μη καπνιστές ζητούν την αυστηρή απαγόρευση του καπνίσματος σε μπαρ και εστιατόρια. Ιδιοκτήτες επαγγελματικής στέγης και καπνοβιομηχανίες προωθούν τη μη απαγόρευση του καπνίσματος.
- Οι νέοι επιθυμούν να μετατρέψουν ένα εγκαταλελειμμένο σπίτι σε κέντρο νεότητας. Οι γείτονες φοβούνται πως αν συμφωνήσουν θα χάσουν τον ύπνο τους από τη φασαρία.

Η έννοια της **ετερότητας** αναφέρεται στον τρόπο που διαφέρουν οι άνθρωποι – στα συμφέροντά τους, αλλά και σε άλλους τομείς: στον τρόπο ζωής, την εθνική προέλευση, την πίστη και τις αξίες, το κοινωνικό επίπεδο, το φύλο, τη γενιά, τη διάλεκτο, την περιοχή (π.χ. αστική ή αγροτική). Η ετερότητα αυξάνει ως ένα από τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής και οικονομικής αλλαγής.

Είναι πρόβλημα η ετερότητα;

Σύμφωνα με τις θεωρίες του **πλουραλισμού**, η απάντηση είναι αρνητική. Στα δημοκρατικά συστήματα, όποιος προωθεί τα συμφέροντα ατόμων ή ομάδων ασκεί τα ανθρώπινα δικαιώματα – για παράδειγμα, κάποιος που διαδηλώνει δημόσια, ασκεί την ελευθερία έκφρασης. Ο πλουραλισμός, λοιπόν, αναγνωρίζει την ετερότητα – αποτελεί γεγονός, είναι κάτι φυσικό, θέτει όμως μια πρόκληση. Με ποιο τρόπο είναι δυνατόν να συμβιβαστούν διαφορετικά συμφέροντα διαφορετικών ατόμων ή ομάδων; Ποια είναι η καλύτερη λύση για τις διαφωνίες και τα προβλήματα που εκφράζουν; Στην πράξη, αυτό είναι το ζήτημα του **κοινού καλού**.

Η έννοια του κοινού καλού

Σύμφωνα με τις θεωρίες του πλουραλισμού, κανείς δεν γνωρίζει ποιο είναι το κοινό καλό για ένα θέμα, προτού γίνει δημόσια συζήτηση. Οφείλουμε να συμφωνήσουμε σε κάτι που μας εξυπηρετεί με τον καλύτερο τρόπο. Το κοινό καλό είναι αποτέλεσμα διαπραγμάτευσης.

Στα παραδείγματα που αναφέρθηκαν παραπάνω:

- Οι εργαζόμενοι και οι εργοδότες οφείλουν να συμφωνήσουν σε αποδοχές που να προσφέρουν στους εργαζόμενους ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης, και παράλληλα να δίνουν τη δυνατότητα στους εργοδότες να κρατούν τα έξοδά τους υπό έλεγχο.
- Το ζήτημα με τους νέους θα λυνόταν αν δημιουργούσαν το κέντρο νεότητας, θέτοντας όμως κανόνες που να προστατεύουν τους γείτονες από τον θόρυβο. Η καλύτερη λύση θα βρεθεί με

διάλογο και διαπραγμάτευση. Το τελικό αποτέλεσμα είναι συνήθως καρπός συμβιβασμού.

Ο πλουραλισμός συνδέεται, λοιπόν, με την κονστρουκτιβιστική έννοια του κοινού καλού. Αρχικά όλοι οι παράγοντες εκφράζουν τα διαφορετικά συμφέροντά τους, και στη συνέχεια αναζητούν λύση αποδεκτή από όλους. Οπότε, το να εκφράζει κάποιος ξεκάθαρα τα συμφέροντά του, δεν είναι πράξη «εγωιστική», αντίθετα, είναι μέρος της διαδικασίας. Δεν είναι, όμως, δυνατόν, να περιμένει κάποιος πως τα συμφέροντά του θα εξυπηρετηθούν απόλυτα. Ο κονστρουκτιβισμός, που σ' αυτές τις περιπτώσεις ακολουθεί το μοντέλο δοκιμής και λάθους, υποστηρίζει πως και σ' αυτή τη διαδικασία υπάρχει το στοιχείο της μάθησης. Η αξία μιας λύσης θα φανεί με την εφαρμογή της και τότε, μπορεί να πρέπει να γίνουν αλλαγές και βελτιώσεις με νέους γύρους συζητήσεων και διαπραγματεύσεων.

Πώς συνδέεται ο πλουραλισμός με τη δημοκρατία;

Ο πλουραλισμός είναι μια μορφή ανταγωνισμού. Οι εμπλεκόμενοι ανταγωνίζονται μεταξύ τους ώστε να προωθήσουν τα συμφέροντά τους. Στη διαπραγμάτευση, χρησιμοποιούν δύναμη και αιτιολόγηση. Αυτός ο τρόπος ανταγωνισμού, όμως, εξασφαλίζει πως κανένας από τους εμπλεκόμενους φορείς δεν αποκτά απόλυτη κυριαρχία. Η ετερότητα και ο πλουραλισμός δημιουργούν πολυαρχικές δομές (όπου η ισχύς βρίσκεται στα χέρια των πολλών), που είναι αντίστοιχες –σε κοινωνικό επίπεδο- με τις αρχές ελέγχου και εξισορρόπησης κάθε δημοκρατικού πολιτεύματος. Ο πλουραλισμός αντλεί από τον πολιτικό φιλελευθερισμό, όσο διευρύνει τον ανταγωνισμό από την οικονομική του εφαρμογή, σε κοινωνικές εφαρμογές και στην πολιτική.

Πώς επιτυγχάνει ο πλουραλισμός την ειρηνική επίλυση σύγκρουσης συμφερόντων;

Η ετερότητα και ο πλουραλισμός είναι ανεκτικοί σε πολλά και αντιθετικά μεταξύ τους συμφέροντα και ζητήματα. Γίνονται λειτουργικοί, όμως, μόνο αν υπάρξει μια «σφαίρα κοινών παραδοχών». Οι πολίτες, στον πλουραλισμό, είναι ανάγκη να συμφωνήσουν σε συγκεκριμένες βασικές αξίες και κανόνες:

- Αμοιβαία αναγνώριση: οι άλλοι παράγοντες λογίζονται ως αντίδικοι, όχι ως εχθροί.
- Αποφυγή της βίας: οι διαπραγματεύσεις γίνονται με ειρηνικά μέσα, δηλαδή με ανταλλαγή επιχειρημάτων, όχι με τη χρήση φυσικής ισχύος.
- Αποδοχή του συμβιβασμού: όλοι οι φορείς συνειδητοποιούν και δέχονται πως η απόφαση είναι αποτέλεσμα συμβιβασμού.
- Ο κανόνας της πλειοψηφίας: αν μια απόφαση χρειάζεται να ψηφιστεί, τότε αποφασίζει η πλειονότητα.
- Δοκιμή και λάθος: αν αλλάξουν οι συνθήκες ή αν μια απόφαση αποδειχθεί λανθασμένη, γίνονται νέες διαπραγματεύσεις.
- Δικαιοσύνη: οι αποφάσεις πρέπει να συνάδουν με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Κριτική στην έννοια του πλουραλισμού

Στην κριτική που ασκείται στο πλουραλιστικό μοντέλο τονίζεται πως, αν και η ισχύς βρίσκεται στα χέρια των πολλών, είναι άνισα κατανομημένη λόγω της ετερότητας. Οπότε, στον αγώνα για την εξασφάλιση των συμφερόντων τους κάποιοι παράγοντες είναι ευνοημένοι έναντι άλλων.

Υπάρχει, διατυπώνουν εκείνοι που επιχειρηματολογούν κριτικά, μια ένταση ανάμεσα στην ελευθερία και την ισότητα, από τη σύστασή τους – και ως εκ τούτου αναπόφευκτη, τόσο για τη δημοκρατία όσο και για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι οπαδοί του πλουραλισμού προωθούν τη φιλελεύθερη άποψη της ανταγωνιστικής δημοκρατίας και όσοι διάκινται κριτικά επιμένουν στην ερμηνεία της δημοκρατίας που διαπνέεται από την ισότητα.

Στο πλουραλιστικό μοντέλο, η ένταση ανάμεσα στην ελευθερία και την ισότητα είναι η καρδιά του ζητήματος του κοινού καλού. Ελευθερία σημαίνει ανταγωνισμός που με τη σειρά του σημαίνει νικητές και ηττημένους, δηλαδή ανισότητα. Κατά συνέπεια, όταν οι φορείς αποφασίζουν για το κοινό καλό, οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των ασθενέστερων.

Υπάρχει εναλλακτική πρόταση έναντι του πλουραλισμού;

Αν απορρίψουμε τον πλουραλισμό, κινδυνεύουμε να ενδώσουμε στον «πειρασμό του απολυταρχισμού». Το κοινό καλό ορίζεται από μια εξουσία, και όποιος διαφωνεί αντιμετωπίζεται ως εχθρός και καταπιέζεται, όπως έχει συμβεί σε κομμουνιστικά καθεστώτα. Υποστήριζαν πως είχαν την απόλυτη ηγεμονία, στηριγμένοι στη δυνατότητά τους να ορίζουν την έννοια του κοινού καλού με επιστημονικά μέσα. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, τόσο η φιλελεύθερη όσο και η εξισωτική δημοκρατία απορρίφθηκαν.

Τελικά, το εναλλακτικό μοντέλο στην πλουραλιστική δημοκρατία είναι μια μορφή δικτατορίας. Όπως είχε πει ο Winston Churchill, «η δημοκρατία είναι η χειρότερη μορφή διακυβέρνησης, αν εξαιρέσει κάποιος όλα τα άλλα που έχουν δοκιμαστεί». Η πλουραλιστική δημοκρατία δεν είναι χωρίς κινδύνους, φαίνεται όμως πως είναι η καλύτερη μορφή διακυβέρνησης για την διαχείριση της ετερότητας των μελών μιας κοινωνίας με ειρηνικό τρόπο.

2. Συμμετέχω στη δημοκρατία – τι προσφέρει η αυτή η ενότητα

Οι μαθητές μαθαίνουν ότι συμμετέχουν σε μια **πλουραλιστική δημοκρατία**:

- Αν θέλουν να ληφθούν υπόψη τα συμφέροντα και οι ιδέες τους, θα πρέπει να ακούγονται. Συμμετοχή στη δημοκρατία σημαίνει επίσης συμμετοχή στον ανταγωνισμό του πλουραλισμού.
- Συμμετοχή στη δημοκρατία σημαίνει διαπραγμάτευση για το κοινό καλό.
- Για τη συμμετοχή στη δημοκρατία απαιτείται όλοι οι παράγοντες να αποδεχθούν ως βασικές αξίες την αμοιβαία αναγνώριση, τη μη χρήση βίας, την προθυμία για συμβιβασμό και την αρχή της πλειοψηφίας.

Αυτή η ενότητα εφαρμόζει τη μέθοδο της μάθησης με δραστηριότητες. Οι μαθητές κατανοούν την ετερότητα με εμπειρικό τρόπο μέσα στην τάξη, και τον πλουραλισμό, συμμετέχοντας ενεργά σε διαδικασίες συμβιβασμού για χάρη του κοινού καλού.

Μάθημα 1: Αρχικά, ζητάμε από τους μαθητές να σκεφτούν ποιες προτεραιότητες θα έθεταν στην ατζέντα τους αν ήταν πρόεδροι ή αρχηγοί της κυβέρνησης της χώρας τους, και να μοιραστούν τις ιδέες τους με τους άλλους. Οι μαθητές θα αποκτήσουν την εμπειρία πως υπάρχει ποικιλότητα στις απόψεις και στις ιδέες μεταξύ τους. Η ίδια η τάξη είναι ένα μοντέλο ετερότητας στο σύνολο της κοινωνίας.

Μαθήματα 2 και 3: στη συνέχεια, ξεκινά η διαδικασία διαπραγμάτευσης. Κάποιοι μαθητές που μοιράζονται μια συγκεκριμένη άποψη ή μια κοινή βασική προσέγγιση σχηματίζουν πολιτικά κόμματα (σ' αυτό το μοντέλο εργασίας δε συμπεριλαμβάνονται άλλα είδη ομάδων), άλλοι μπορεί να επιλέξουν να μη συνεργαστούν και να παραμείνουν μόνοι. Οι μαθητές προσδιορίζουν τους στόχους και τις προτεραιότητές τους, και διαπραγματεύονται. Πιθανώς να καταλήξουν σε κάποια απόφαση ή σε κάποιον συμβιβασμό, στον οποίο να συμφωνούν όλοι, ή τουλάχιστον η πλειοψηφία, πιθανώς και όχι, όπως συμβαίνει και στην πραγματικότητα. Θα συνειδητοποιήσουν μέσα από την εμπειρία τους πως, στον ανταγωνισμό που υπάρχει ώστε να τεθεί η ατζέντα και να εξευρεθούν λύσεις, οι οργανώσεις –για παράδειγμα τα κόμματα – πλεονεκτούν έναντι των μεμονωμένων ατόμων.

Μάθημα 4: οι μαθητές αναστοχάζονται τις εμπειρίες τους και δίνουν ανατροφοδότηση στο σύνολο της ενότητας.

Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού είναι να προτρέπει και να διευκολύνει. Οι μαθητές πραγματεύονται το σύνολο της ενότητας με τις δραστηριότητές τους. Προτείνουμε, ο/η εκπαιδευτικός να διανθίσει τις οδηγίες για τις βασικές έννοιες με σύντομα εισαγωγικά σχόλια, ώστε να ενισχύσει την κονστрукτιβιστική μάθηση των μαθητών, κάθε φορά που αισθάνεται πως οι μαθητές του είναι έτοιμοι να τα ακούσουν. Δίνονται πηγές και πληροφορίες στα φυλλάδια για τους μαθητές, καθώς και στο υλικό για εκπαιδευτικούς.

Ανάπτυξη ικανοτήτων: σύνδεση με άλλες ενότητες αυτού του τόμου

Τι δείχνει αυτός ο πίνακας

Ο τίτλος αυτού του τόμου *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία* εστιάζει στις ικανότητες του ενεργού δημοκρατικού πολίτη. Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τις δυνατότητες συνδυασμού των ενότητων αυτού του εγχειριδίου. Στη σκιασμένη σειρά, εμφανίζονται οι ικανότητες που αναπτύσσονται στην ενότητα 3. Η στήλη που έχει έντονο περίγραμμα δείχνει τις ικανότητες για πολιτική λήψη αποφάσεων και δράση – έχει έντονο περίγραμμα διότι συνδέονται στενά με τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Οι σειρές που έπονται δείχνουν τη σχέση με τις ικανότητες που αναπτύσσονται σε άλλες ενότητες του εγχειριδίου και παράλληλα υποστηρίζουν τους μαθητές στην ενότητα 3.

Πώς χρησιμοποιείται ο πίνακας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα ως εργαλείο για τον σχεδιασμό ενός μαθήματος στην EDC/HRE με διαφορετικούς τρόπους.

- Ο πίνακας βοηθά τους/τις εκπαιδευτικούς να συνδέουν τα θέματα των ενότητων, ώστε να ασκούν τους μαθητές τους επανειλημμένα σε βασικές ικανότητες, μέσα από διαφορετικά πλαίσια και με ποικίλους συνδυασμούς.
- Βοηθά εκείνους που διαθέτουν λίγες ώρες για EDC/HRE: κάποιος μπορεί να επιλέξει μόνο αυτή την ενότητα και να παραλείψει τις άλλες, διότι κάποιες βασικές ικανότητες αναπτύσσονται, σε κάποιο βαθμό, σε αυτή την ενότητα (όπως για παράδειγμα, επιλέγω, κατανοώ τον πλουραλισμό των ταυτοτήτων, ασκώ το δικαίωμα στην ελευθερία, η ευθύνη των επιλογών επηρεάζει τους άλλους).

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και δράσεων	
3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Εντοπισμός τομέων με κοινές προθέσεις ή ανταγωνισμό. Δύο διαστάσεις της πολιτικής: επίλυση προβλημάτων και αγώνας για την εξουσία	Δημόσιος λόγος Έκκληση προς τρίτους Διαχείριση χρόνου	Προσδιορισμός πολιτικών προτεραιοτήτων και στόχων Διαπραγμάτευση και λήψη αποφάσεων	Αυτοπεποίθηση Αυτοεκτίμηση Συμβιβαστική διάθεση
6 Κυβέρνηση και πολιτική	Η πολιτική ως διαδικασία επίλυσης προβλημάτων Η διάσταση της ισχύος στη συγκρότηση της ατζέντας			
4 Σύγκρουση			Διαπραγμάτευση και λήψη αποφάσεων	
5 Νόμος και κανόνες			Επίτευξη συμφωνίας για ένα βασικό σύστημα κανόνων	Αμοιβαία αναγνώριση

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Ετερότητα και πλουραλισμός - Συναίνεση μέσω διαφωνίας; Με ποιους τρόπους καταλήγουμε σε συμφωνία για το κοινό καλό;

Θέμα του μαθήματος	Άσκηση δεξιότητας/ μαθησιακός στόχος	Δραστηριότητες για τους μαθητές	Πηγές και υλικό	Μέθοδος
Μάθημα 1 Αν ήμουν πρόεδρος...	Προσδιορισμός πολιτικών προτεραιοτήτων, δράση στο πλαίσιο της δημόσιας συζήτησης και λήψη αποφάσεων, επιβίωση σε ανοικτές συνθήκες «σύγχυσης». Λήψη απόφασης και αναστοχασμός κριτηρίων. Δημιουργία πίνακα χωρισμένου σε κατηγορίες. Δημιουργία σύντομης αιτιολογημένης δήλωσης. Τέσσερεις βασικές πολιτικές απόψεις: φιλελεύθερη, σοσιαλδημοκρατική, συντηρητική, πράσινη.	Οι μαθητές ορίζουν, παρουσιάζουν και συγκρίνουν τις πολιτικές προτεραιότητές τους.	Φύλλο μεγέθους Α3 (Υπενθυμίσεις προς τους μαθητές). Υλικό για εκπαιδευτικούς 3Α. Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1. Κομμάτι χαρτί για κάθε μαθητή και κατά προτίμηση ένας μαρκαδόρος για τον καθένα.	Παρουσίαση και ανάλυση πολιτικών δηλώσεων. Ατομική εργασία. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 2 Ποιους στόχους θέλουμε να προωθήσουμε;	Διαπραγμάτευση, έμφαση στην εξισορρόπηση ανάμεσα στους προσωπικούς στόχους και την αναγνώριση των στόχων των άλλων. Τα πολιτικά κόμματα δημιουργούν την ισχύ που είναι απαραίτητη για την προώθηση πολιτικών στόχων. Το επιτυγχάνουν με συσχετισμούς και συμβιβασμό.	Οι μαθητές διαπραγματεύονται με στόχο τη δημιουργία πολιτικής ατζέντας προτεραιοτήτων. Σε δημόσια εκδήλωση, παρουσιάζουν το προφίλ των κομμάτων τους.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1 – 3.4. Υλικό για εκπαιδευτικούς 3Β.	Εργασία σε ομάδες, παρουσίαση σε ολομέλεια, διάλεξη.

Μάθημα 3 Ποιο είναι το κοινό καλό;	Συμμετοχικότητα: δεξιότητες διαπραγμάτευσης. Ανάλυση στόχων σύγκλισης. Οι δύο διαστάσεις της πολιτικής: η επίλυση προβλημάτων και ο αγώνας για την ισχύ. Ο συμβιβασμός είναι το τίμημα της συμπράξης και της συμφωνίας.	Οι μαθητές διαπραγματεύονται ώστε να καταλήξουν σε απόφαση.	Φύλλα χαρτί διαστάσεων Α4 και μαρκαδόροι. Λωρίδες χαρτιών για την παρουσίαση της «πρισματικής ανάλυσης».	Δραστηριότητα λήψης αποφάσεως, ατομική εργασία, σε ομάδες και ολομέλεια.
Μάθημα 4 Συμμετέχω στην πλουραλιστική δημοκρατία	Διάρθρωση των αποτελεσμάτων εργασίας. Δημιουργία σύντομων δηλώσεων, ανατροφοδότηση. Ο πλουραλισμός υποστηρίζει την ισότιμη και αποτελεσματική λήψη αποφάσεων. «Συμφωνία μέσω διαφωνίας». Με τη συμμετοχή μου στη δημοκρατία, προωθώ τα συμφέροντά μου.	Οι μαθητές αναστοχάζονται, συζητούν την εμπειρία τους και ανατροφοδοτούν το σύνολο της ενότητας.	Χαρτί σεμιναρίων, μαρκαδόροι, αντίγραφο του φυλλαδίου για τους μαθητές 2.5 (ΟΔΔΑ) και 2.6 (ΕΣΔΑ).	Ο «τοίχος της σιωπής». Ατομική εργασία, παρουσίαση και συζήτηση. Δραστηριότητα του φακού.

Μάθημα 1

Αν ήμουν πρόεδρος ...

Οι μαθητές προσδιορίζουν τις πολιτικές τους προτεραιότητες

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Συμμετοχικότητα: καθορισμός πολιτικών προτεραιοτήτων, δράση στο πλαίσιο του δημόσιου διαλόγου και της λήψης αποφάσεων, ζώντας στο ανοικτό περιβάλλον της «σύγχυσης». Κριτική: πραγματοποίηση επιλογής και αναστοχασμός πάνω στα κριτήριά της. Ανάλυση: κατασκευή πίνακα βασισμένου σε κατηγορίες. Μέθοδος και δεξιότητες: δημιουργία σύντομης αιτιολογημένης δήλωσης.
Μαθησιακός στόχος	Οι μαθητές είναι ικανοί να προσδιορίσουν τη θέση τους ανάμεσα στις τέσσερις βασικές απόψεις: φιλελεύθερη, σοσιαλδημοκρατική, συντηρητική και οικολογική.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές προσδιορίζουν, παρουσιάζουν και συγκρίνουν τις πολιτικές τους προτεραιότητες.
Πηγές και υλικό	Χαρτί A4 με οδηγίες για τους μαθητές. Υλικό για εκπαιδευτικούς 3Α. Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1. Χαρτί για κάθε μαθητή, αν είναι δυνατόν, ένας μαρκαδόρος ανά μαθητή.
Μέθοδος	Παρουσίαση και ανάλυση πολιτικών δηλώσεων, ατομική εργασία, συζήτηση σε ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	Στάδιο 1. Οι μαθητές προσδιορίζουν πολιτικούς στόχους. (25 λεπτά)
	Στάδιο 2. Οι μαθητές αναλύουν τις αποφάσεις τους. (15 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Στο πρώτο μάθημα, οι μαθητές βιώνουν την τάξη τους ως μικρογραφία της κοινωνίας. Δημιουργούν ποικιλότητα προσωπικών απόψεων και πολιτικών επιλογών. Οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν ότι μια τέτοια κατάσταση χρειάζεται να ξεκαθαριστεί. Αν ο καθένας τους φανταστεί πως είναι ο πολιτικός ηγέτης της χώρας του και προσδιορίσει τις πρώτες του προτεραιότητες, είναι φανερό πως θα πρέπει να κάνει επιλογές.

Ο/η εκπαιδευτικός διευκολύνει τη διαδικασία που ακολουθεί σ' αυτό και στα επόμενα μαθήματα. Αν οι μαθητές πάρουν στα σοβαρά τους στόχους τους, θα ενδιαφερθούν να διαπραγματευθούν μια απόφαση κοινά αποδεκτή.

Περιγραφή του μαθήματος

Στάδιο 1: Οι μαθητές προσδιορίζουν τους πολιτικούς τους στόχους

Βήμα 1.1: Προετοιμασία

Οι μαθητές και ο/η εκπαιδευτικός κάθονται σε κύκλο, ο χώρος στη μέση είναι κενός. Τα θρανία έχουν μετακινηθεί στην άκρη, μόνο ένα θρανίο σε κάθε γωνία της αίθουσας είναι διαθέσιμο.

Οι μαθητές έχουν ότι τους χρειάζεται, ώστε να κρατούν σημειώσεις.

Κάθε μαθητής παίρνει ένα κομμάτι χαρτί και έναν μαρκαδόρο.

Ο/η εκπαιδευτικός κρατάει ένα κομμάτι χαρτί Α3 με τίτλο «Αν ήμουν ο Πρόεδρος... (βλ. παρακάτω)

Βήμα 1.2: Οι μαθητές αποφασίζουν⁸

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές πως αρχίζει μια νέα ενότητα και τους δίνει τις οδηγίες της εισαγωγικής δραστηριότητας:

Φανταστείτε πως μόλις εκλεχτήκατε Πρόεδρος⁹ της χώρας.

Αν ήμουν πρόεδρος της χώρας μας,
η πρώτη προτεραιότητά μου θα ήταν ...

Ο/η εκπαιδευτικός απλώνει το φύλλο με τις οδηγίες στο κέντρο του κύκλου.

Ποια θα ήταν η πρώτη σας προτεραιότητα;

Συμπληρώστε τη φράση λαμβάνοντας υπόψη πως:

Μπορείτε να προτείνετε ένα συγκεκριμένο μέτρο που να επιτυγχάνει άμεσα κάποιον στόχο – ή, να κάνετε το πρώτο βήμα προς την επίτευξη ενός μακροπρόθεσμου στόχου.

Ποια ομάδα, ζήτημα ή πρόβλημα σας απασχολεί περισσότερο;

Οι μαθητές σκέπτονται σιωπηλά και γράφουν τις αποφάσεις τους στο κομμάτι χαρτί που έχει ο καθένας. Δε μοιράζονται ακόμη τις ιδέες τους, θα το κάνουν στην ολομέλεια αργότερα.

Κάθε μαθητής μπορεί να παρουσιάσει μόνο μια ιδέα. Αν έχουν περισσότερες της μιας, τις σημειώνουν στο χαρτί τους.

Βήμα 1.3: Οι μαθητές παρουσιάζουν τις αποφάσεις τους

Οι μαθητές παρουσιάζουν τις αποφάσεις τους με τη σειρά τους. Συμπληρώνουν τη δήλωση «Η πρώτη προτεραιότητά μου θα ήταν...» και προσθέτουν τους βασικούς λόγους της απόφασης αυτής. Στη συνέχεια, τοποθετούν το χαρτί τους στο πάτωμα, στον ανοικτό χώρο του κύκλου.

Είναι αναμενόμενο να υπάρξουν μαθητές που έχουν ίδιες ιδέες. Ο/η εκπαιδευτικός το παρατηρεί και προτείνει να δημιουργηθούν ομάδες. Οι μαθητές που φτιάχνουν ομάδες τοποθετούν τα χαρτιά τους στο πάτωμα, κοντά, και αποφασίζουν να δώσουν τίτλο στις κοινές τους ιδέες π.χ. «Καταπολέμηση της φτώχειας» ή «Βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος».

8. Η μέθοδος αυτή είναι παραλλαγή της Δραστηριότητας 6.3 «Αν ήμουν μάγος» από το βιβλίο VI της EDC/HRE: *Διδάσκουμε τη δημοκρατία*, Εκδόσεις Council of Europe, Strasbourg, 2008, σελ. 64.

9. Ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τον επίσημο τίτλο του αρχηγού του κράτους.

Ο/η εκπαιδευτικός παροτρύνει τους μαθητές να λάβουν μέρος στην ομαδοποίηση των δηλώσεων. Δε γίνεται περαιτέρω συζήτηση ή σχολιασμός των αποφάσεων μέχρι να κάνουν τις δηλώσεις τους όλοι οι μαθητές.

Στο τέλος, θα υπάρξουν κάποιες ομάδες και πιθανώς κάποιες δηλώσεις που θα παραμείνουν ανεξάρτητες.

Στάδιο 2: Οι μαθητές αναλύουν τις αποφάσεις τους

Βήμα 2.1: Οι μαθητές περιγράφουν την ετερότητα των επιλογών τους

Ο/η εκπαιδευτικός προχωρεί σ' αυτό το βήμα, απευθύνοντας μια ανοικτή ερώτηση:

- Περιγράψτε το «πολιτικό τοπίο» που δημιουργήσατε.

Κάποιοι μαθητές θα απαντήσουν. Θα αναφερθούν και στην επόμενη ερώτηση. Αλλιώς, ο εκπαιδευτικός συνεχίζει:

- Ποια βασική ιδέα συνδέει τις ιδέες που συγκροτούν τις ομάδες και για ποιους λόγους άλλοι μαθητές έχουν επιλέξει διαφορετική θέση;

Οι μαθητές θα περιγράψουν τη δομή της ετερότητας. Καθώς ασχολούνται με δυνατότητες πολιτικών αποφάσεων και δεν ανταλλάσσουν ελεύθερα ιδέες, θα συνειδητοποιήσουν πως υπάρχει ανάγκη να φτάσουν σε συμφωνία – συνδυάζοντας κάποιες προτάσεις και απορρίπτοντας άλλες. Όταν λαμβάνουν μέρος στη συζήτηση πολλοί πολίτες, ασκώντας την ελευθερία σκέψης, γνώμης και έκφρασης, τότε υπάρχει πλούτος ιδεών. Πρέπει να παρθεί μια απόφαση, αλλά ποιος θα την πάρει;

Αν είναι απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός καθοδηγεί τους μαθητές προς αυτή την αποφασιστική γνώση.

Βήμα 2.2: Ο/η εκπαιδευτικός δίνει πληροφορίες για τις βασικές πολιτικές απόψεις

Κάθε μία από τις τέσσερις γωνίες της τάξης, αντιπροσωπεύει μία από τις τέσσερις πολιτικές απόψεις. Ο/η εκπαιδευτικός έχει τοποθετήσει στα θρανία τα ενημερωτικά κείμενα (που έχει ετοιμάσει με τα αποκόμματα από το υλικό για εκπαιδευτικούς 3Α). Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τις θέσεις με τη σειρά και ένας μαθητής διαβάζει τις δηλώσεις στην τάξη.

Ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να χρησιμοποιήσουν τις πληροφορίες:

Ποια βασική άποψη αντιστοιχεί στη δική τους πολιτική δήλωση ή στην ομάδα, και ποια όχι;

Ταυτίζονται με κάποια από τις θέσεις, είναι ανάμεσα σε κάποιες ή θα προτιμούσαν να ορίσουν μια νέα θέση;

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει το φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1 – το σχεδιάγραμμα της ενότητας. Σκοπός είναι να προσδιορίσουν οι μαθητές τη θέση τους στο «πολιτικό τοπίο». Τα πολιτικά κόμματα λειτουργούν ως σημαντικοί διάμεσοι ανάμεσα σε διαφορετικά συμφέροντα, αξίες και προτιμήσεις. Οπότε, οι μαθητές καλούνται να δημιουργήσουν κόμματα, με σκοπό να προωθήσουν τους πολιτικούς στόχους που έχουν προκρίνει στο μάθημα. Ο/η εκπαιδευτικός συμπληρώνει πως οι μαθητές ασκούν το ανθρώπινο δικαίωμα της συμμετοχής στην πολιτική. Είναι ελεύθεροι να συμμετάσχουν ή να φύγουν από ένα κόμμα, να ιδρύσουν νέο, να μείνουν έξω από τα κόμματα. Το σχεδιάγραμμα περιγράφει μια διαδικασία πολιτικής λήψης αποφάσεων – από τους πολιτικούς στόχους στο μυαλό των ανθρώπων, στην προσωρινή συμφωνία για χάρη του κοινού καλού.

Βήμα 2.3: Οι μαθητές συναντώνται στα νέα τους κόμματα

Στη διάρκεια των τελευταίων λεπτών του μαθήματος, οι μαθητές συναντώνται στα κόμματά τους. Υποστηρικτικά, για τη συζήτησή τους, παίρνουν τα φυλλάδια για τους μαθητές 3.2 και 3.3.

Ο/η εκπαιδευτικός απευθύνεται στους μαθητές που επέλεξαν να μη συνεργαστούν ή να μην δημιουργήσουν κόμμα. Θα πρέπει να κατανοήσουν πως σ' αυτό το πλαίσιο, όπως και στην πραγματικότητα, τα κόμματα είναι ισχυρότερα και θα πάρουν την αρχηγία. Αν παίρνουν στα σοβαρά τους στόχους τους, θα πρέπει να ενδιαφερθούν για την υλοποίησή τους. Για να συμβεί αυτό, είναι απαραίτητο το στοιχείο της ισχύος. Τα κόμματα έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν τέτοια ισχύ. Επομένως, αυτοί οι μαθητές θα πρέπει να εξετάσουν μια από τις παρακάτω επιλογές

- Αν είχατε σημειώσει νωρίτερα και άλλες επιλογές, σκεφτείτε την πιθανότητα να προσχωρήσετε σε ένα κόμμα, στη βάση αυτών των στόχων.
- Συζητήστε μεταξύ σας την πιθανότητα να ιδρύσετε ένα κόμμα.
- Περιμένετε τις προγραμματικές δηλώσεις των κομμάτων και μετά αποφασίζετε.

Μάθημα 2

Ποιους στόχους θέλουμε να προωθούμε;

Οι μαθητές δημιουργούν πολιτικά κόμματα

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα. Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE. Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές. Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη μέθοδο, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης. Ο πίνακας για επιλογή υλικού υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος. Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.	
Άσκηση ικανοτήτων	Συμμετοχικότητα: Διαπραγμάτευση – ισορρόπηση ανάμεσα στην επιμονή κάποιου στους στόχους του και την αναγνώριση των στόχων των άλλων.
Μαθησιακός στόχος	Τα πολιτικά κόμματα παράγουν την ισχύ που είναι απαραίτητη για την προώθηση των πολιτικών στόχων, συνενώνοντας τα μέλη τους, την οπτική και τα συμφέροντά τους, τα οποία γι' αυτό τον λόγο απαιτείται να συμβιβαστούν.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές διαπραγματεύονται μια κοινή ατζέντα πολιτικών προτεραιοτήτων. Παρουσιάζουν το προφίλ των κομμάτων τους σε δημόσια εκδήλωση.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.2 – 3.4. Υλικό για εκπαιδευτικούς 3B.
Μέθοδος	Εργασία σε ομάδες. Συζήτηση σε ολομέλεια, εισήγηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	Στάδιο 1. Οι μαθητές προσδιορίζουν τα προφίλ των κομμάτων τους. (15 λεπτά)
	Στάδιο 2. Δημόσια εκδήλωση: τα κόμματα παρουσιάζουν το προφίλ τους. (10 λεπτά)
	Στάδιο 3. Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει την κωνστροκτιβιστική έννοια του κοινού καλού. (5 λεπτά)
	Στάδιο 4. Οι μαθητές συζητούν για τις διαπραγματευτικές τους στρατηγικές. (10 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Ο περισσότερος χρόνος του μαθήματος έχει αφιερωθεί στις δραστηριότητες, οι μαθητές θα πρέπει να τις τελειώσουν ακολουθώντας σφικτό χρονοδιάγραμμα (βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1).

Ο/η εκπαιδευτικός, με μια σύντομη εισήγηση, προσφέρει στους μαθητές νέα οπτική στην υπάρχουσα εμπειρία τους. Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται σε πολλά που ήδη γνωρίζουν οι μαθητές και εισηγείται τις βασικές έννοιες της ενότητας – την ετερότητα, τον πλουραλισμό και το κοινό καλό.

Με την αλληλεπίδραση της κονστрукτιβιστικής μάθησης, των οδηγιών και της νέας φάσης της κονστрукτιβιστικής μάθησης, οι έννοιες αποκτούν νόημα για τους μαθητές, καθώς τους βοηθούν να κατανοήσουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται.

Περιγραφή του μαθήματος

Ο/η εκπαιδευτικός περιγράφει τη θεματολογία του μαθήματος (φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1). Τα κόμματα υιοθετούν τη θέση τους στο «πολιτικό τοπίο» - κυριολεκτικά, μεταφέρουν τις καρέκλες τους – και εργάζονται στις προτεραιότητές τους. Η δημόσια εκδήλωση που θα γίνει στο πλαίσιο αυτού του μαθήματος, θα βοηθήσει τους μαθητές να καθορίσουν τη θέση τους, σε συνεργασία ή σε αντιπαράσταση με τα άλλα κόμματα.

Στάδιο 1: Οι μαθητές ορίζουν τα προφίλ και τις ατζέντες των κομμάτων τους

Βήμα 1.1: Οι μαθητές προσδιορίζουν τη θέση τους στο «πολιτικό τοπίο»

Οι μαθητές που είχαν συνδυάσει τις πολιτικές τους δηλώσεις στο προηγούμενο μάθημα, τώρα θα πρέπει να αποφασίσουν για τη θέση τους στο «πολιτικό τοπίο». Δείχνουν, μαρκάρουν τη θέση τους με τα θρανία και τις καρέκλες τους. Η θέση τους μπορεί να είναι σε μια γωνία ή οπουδήποτε αλλού. Με αυτό τον τρόπο, στην πράξη, ο χώρος ανάμεσα στα κόμματα, υποδηλώνει ποια κόμματα βρίσκονται κοντύτερα μεταξύ τους και ποια σε αντιπολίτευση. Όσο δυο κόμματα βρίσκονται πλησιέστερα το ένα στο άλλο, έχουν περισσότερες δυνατότητες να σχηματίσουν συμμαχία με κοινούς στόχους.

Οι μαθητές που έχουν επιλέξει να μην προσχωρήσουν σε κάποιο κόμμα, συγκεντρώνονται, κατά προτίμηση στο κέντρο της τάξης. Συζητούν και ανταλλάσσουν απόψεις. Αν το επιθυμούν, ο/η εκπαιδευτικός συντονίζει τη συζήτησή τους. Ο/η εκπαιδευτικός δεν προσπαθεί να τους πείσει να συμμετάσχουν σε ένα κόμμα, αλλά ακούει τις ερωτήσεις και τις αντιρρήσεις τους. Οι ίδιοι οι μαθητές αποφασίζουν τον χρόνο και τον τρόπο που θα συμμετάσχουν, όχι ο/η εκπαιδευτικός.

Τα κόμματα είναι ανοιχτά σε νέα μέλη, όπως συμβαίνει και στην πραγματικότητα. Οι μαθητές έχουν επίσης το δικαίωμα να φύγουν από ένα κόμμα.

Βήμα 2.2: Τα κόμματα καθορίζουν το προφίλ τους

Με την καθοδήγηση των φυλλαδίων για τους μαθητές 3.2 και 3.3, οι μαθητές επεξεργάζονται τα προφίλ των κομμάτων τους. Ο/η εκπαιδευτικός ακούει και παρατηρεί, δεν παρεμβαίνει αν οι μαθητές δε ζητήσουν τη βοήθειά του ή αν δεν προκύψει κάποιο σοβαρό ζήτημα.

Στάδιο 2: Εκδήλωση δημοσιότητας – τα κόμματα παρουσιάζουν το προφίλ τους

Πρόκειται για δημόσια εκδήλωση κομμάτων, και όχι μαθητών ως άτομα. Αυτό μπορεί να αιτιολογηθεί λόγω του περιορισμένου διαθέσιμου χρόνου. Τα κόμματα, λαμβάνοντας υπόψη τις ατομικές απόψεις, συνοψίζουν και παρουσιάζουν ενιαία δήλωση.

Κάθε κόμμα έχει ίσο χρόνο -2 έως 3 λεπτά, ανάλογα με τον αριθμό των κομμάτων. Ο/η εκπαιδευτικός ενημερώνει τους μαθητές για τον χρόνο τους ενώ εκείνοι ετοιμάζονται, και είναι αυστηρός στην τήρηση του χρόνου για λόγους ισότητας.

Όπως προτείνεται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 3.2, οι ομιλητές έχουν τη δυνατότητα να απευθύνουν πρόσκληση στους μαθητές που δεν έχουν ακόμη επιλέξει. Μπορούν να προσπαθήσουν να ανταγωνιστούν με τα άλλα κόμματα και μπορούν επίσης για να ενισχύσουν τις θέσεις των κομμάτων τους, να κατασκευάσουν φυλλάδια ή πόστερ.

Όλοι οι μαθητές, είτε είναι μέλη κόμματος είτε όχι, μπορούν να αποφασίσουν να προσχωρήσουν ή να αποχωρήσουν από ένα κόμμα, μετά τη δημόσια εκδήλωση.

Στάδιο 3: Ο/η εκπαιδευτικός εισηγείται το θέμα του κοινού καλού

Η μικρή αυτή εισήγηση, με τη βοήθεια του φυλλαδίου για τους μαθητές 3.4, έχει σκοπό να συνδέσει την εμπειρία των μαθητών με τις βασικές έννοιες της ετερότητας και του πλουραλισμού. Εισάγοντας την εισήγηση στο πλαίσιο της εμπειρίας και της αλληλεπίδρασης που έχουν δημιουργήσει οι μαθητές, αλληλοπεριχωρείται η κονστρουκτιβιστική μάθηση και η συστηματική καθοδήγηση.

Στο υλικό για εκπαιδευτικούς 3B, υπάρχει σύντομη παρουσίαση της εισήγησης.

Αν το θεωρούν απαραίτητο, οι μαθητές μπορούν να ζητήσουν περαιτέρω επεξηγήσεις. Αλλιώς, δεν είναι απαραίτητο να επακολουθήσει συζήτηση, καθώς οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν τα στοιχεία της εισήγησης στη συνέχεια.

Στάδιο 4: Τα κόμματα προετοιμάζουν τη διαπραγματευτική τους στρατηγική

Ο/η εκπαιδευτικός παραπέμπει στο χρονοδιάγραμμα (φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1). Στο επόμενο μάθημα, τα κόμματα έχουν τη δυνατότητα να διαπραγματευτούν μεταξύ τους. Μπορούν να δημιουργήσουν συμμαχίες και συνασπισμούς; Όλα τα κόμματα και οι μεμονωμένοι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να διαπραγματευτούν για την έννοια του κοινού καλού σε στρογγυλή τράπεζα. Στην τελευταία φάση αυτού του μαθήματος, οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να προετοιμάσουν τη διαπραγματευτική στρατηγική τους.

- Σε ποιους στόχους θα δώσουν προτεραιότητα;
- Ποιο κόμμα ή κόμματα θέλουν να προσεγγίσουν στον πρώτο γύρο διμερών συνομιλιών;
- Πόσες αντιπροσωπείες θα συστήσουν στο πλαίσιο του κόμματος;

Οι μαθητές ολοκληρώνουν τις ενδοκομματικές τους συζητήσεις. Εργάζονται μόνοι τους, αλλά μπορούν να ζητήσουν βοήθεια και από τον/την εκπαιδευτικό.

Μάθημα 3

Ποια είναι η έννοια του κοινού καλού;

Συμφωνία μέσω διαφωνίας

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Συμμετοχικότητα: δεξιότητες διαπραγμάτευσης. Ανάλυση: ανάλυση στόχων για κοινούς σκοπούς.
Μαθησιακός στόχος	Η πολιτική έχει δύο διαστάσεις: επίλυση προβλημάτων και αγώνα για ισχύ. Το κόστος της υποστήριξης και της συμφωνίας είναι ο συμβιβασμός.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές διαπραγματεύονται για να καταλήξουν σε απόφαση.
Πηγές και υλικό	Κομμάτια χαρτιού μεγέθους A4 και μαρκαδόροι. Φύλλα παρουσίασης για την «πρισματική ανάλυση».
Μέθοδος	Παιχνίδι λήψης αποφάσεων, ατομική εργασία, εργασία σε ομάδες, ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	Στάδιο 1. Οι μαθητές προσδιορίζουν τις προτάσεις τους. (10 λεπτά)
	Στάδιο 2. Οι μαθητές διαπραγματεύονται σε στρογγυλή τράπεζα. (30 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Η ενότητα αυτή ασχολείται με τη διαδικασία διαπραγμάτευσης στόχων, που ορίζονται βάσει της κοινής αντίληψης του κοινού καλού. Καθήκον των μαθητών είναι να το προσπαθήσουν. Μπορεί να πετύχουν, μπορεί και όχι. Η προσπάθεια που θα καταβάλουν και η εμπειρία που θα αποκτήσουν είναι εξίσου σημαντική με το όποιο αποτέλεσμα.

Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού και εδώ είναι να ενισχύει και να προτρέπει. Για παράδειγμα, παρουσιάζει τρόπους διαπραγμάτευσης, αλλά δε σχολιάζει το περιεχόμενό τους.

Κατά το πρώτο στάδιο, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να δώσει ιδιαίτερη προσοχή στους μαθητές που αισθάνονται αποκλεισμένοι, επειδή δεν έχουν ενταχθεί σε κάποιο κόμμα.

Περιγραφή του μαθήματος

Εκκίνηση: Ο/η εκπαιδευτικός δίνει λεπτομέρειες για το πρόγραμμα

Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται στο πρόγραμμα (φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1) και υπενθυμίζει στους μαθητές πως σ' αυτό το μάθημα θα διαπραγματευτούν μια πολιτική ατζέντα. Ποιους στόχους θα προτείνουν;

Στάδιο 1: Οι μαθητές προσδιορίζουν τους στόχους τους

Οι μαθητές αποφασίζουν τους στόχους που θα προτείνουν. Μπορούν να καταθέσουν πρόταση άτομα και ομάδες. Αν και κατ' αρχάς φαίνεται πως με τον τρόπο αυτό δίνεται πλεονέκτημα στους «ανένταχτους», οι προτάσεις των κομμάτων έχουν περισσότερες πιθανότητες να ψηφιστούν και να τεθούν στην κορυφή της ατζέντας.

Οι μεμονωμένοι ομιλητές και οι ομιλητές των ομάδων προετοιμάζουν τις δηλώσεις προβολής των θέσεών τους.

Οι μαθητές σημειώνουν τον στόχο τους με μαρκαδόρο στο φύλλο χαρτιού τους.

Στάδιο 2: Οι μαθητές διαπραγματεύονται σε «στρογγυλή τράπεζα»

Ο/η εκπαιδευτικός φροντίζει ώστε η διαδικασία να αρχίσει στην ώρα της. Οι μαθητές κάθονται σε κύκλο. Αν και η θέση αυτή δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα σε «στρογγυλή τράπεζα», διευκολύνει την καλύτερη επικοινωνία. Κόμματα που έχουν σχηματίσει συμμαχίες, κάθονται δίπλα - δίπλα.

Βήμα 2.1: Οι μαθητές κάνουν τις προτάσεις τους

Ο/η εκπαιδευτικός ανοίγει τη συζήτηση και δίνει στον ομιλητή κάθε κόμματος και στους μεμονωμένους μαθητές την ευκαιρία να λάβουν τον λόγο. Ο/η εκπαιδευτικός τούς ζητά να αναφέρουν τυχόν συμφωνία και να προτείνουν κοινές αποφάσεις. Ταυτόχρονα, καταθέτουν το φύλλο με τις προτάσεις τους στο πάτωμα.

Βήμα 2.2: Οι μαθητές αναλύουν τους στόχους τους και διερευνούν δυνατότητες συμβιβασμού και κατάληξης σε κοινή απόφαση

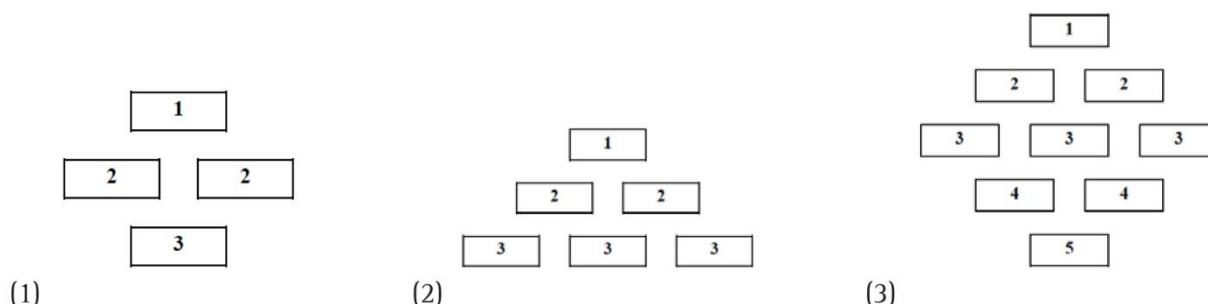
Αφού μιλήσουν όλοι οι ομιλητές, ο/η εκπαιδευτικός τους διευκολύνει ώστε να βρουν πιθανές σχέσεις και συμβιβασμούς ανάμεσα στις προτάσεις τους.

- Είναι δυνατόν κάποιες από τις προτάσεις να ταιριάζουν; Μπορούν κάποιες κάρτες να συσχετιστούν;
- Ποια πρόταση αποκλείει την άλλη; Στο σημείο αυτό, οι μαθητές θα πρέπει να παρατηρήσουν με προσοχή τις προτάσεις. Αναιρούν η μία την άλλη, ή έχουν ίδιους στόχους, αλλά χρειάζονται πολύ περισσότερη προσπάθεια, πηγές ή χρήματα;

Βήμα 2.3: Ο/η εκπαιδευτικός προτείνει ένα διαπραγματευτικό μοντέλο

Ο/η εκπαιδευτικός προτείνει ένα μοντέλο με το οποίο οι μαθητές μπορούν να σχεδιάσουν μια πολιτική ατζέντα στόχων για το κοινό καλό. Χρειάζονται χαρτιά μεγέθους A4, σημειωμένα με αριθμούς όπως φαίνεται στο σχήμα. Εισηγείται το πρώτο σχέδιο, μια απλοποιημένη έκδοση του κλασσικού μοντέλου «πρισματικής ανάλυσης (μοντέλο αριθμός 3).

Στην παραλλαγή των τεσσάρων στόχων, δίνεται προτεραιότητα σε έναν στόχο. Δύο στόχοι κατατάσσονται στη δεύτερη θέση και ένας ακόμη, που θεωρείται λιγότερο σπουδαίος ή επείγων, στην τρίτη (ή παραλείπεται εντελώς, οπότε ο/η εκπαιδευτικός αφαιρεί τον αριθμό 3).

Το στενό μοντέλο των τριών ή τεσσάρων στόχων απαιτεί διαπραγμάτευση, καθώς δε μπορεί να υπάρξουν πολλοί στόχοι. Μια ατζέντα με λιγότερους στόχους μπορεί να εφαρμοστεί καλύτερα από κάποια που κρατά τους πάντες ευχαριστημένους, όσο κι αν είναι πιο πολύπλοκο να τη διαχειριστεί κάποιος (το δίλημμα ανάμεσα στη συμπερίληψη όλων των προτάσεων και στην αποτελεσματικότητα). Ο εκπαιδευτικός επανατοποθετεί τα φύλλα χαρτιού στο πάτωμα από το μοντέλο αριθμός 1, στα μοντέλα αριθμός 2 και 3.

Καταληκτικά, ο/η εκπαιδευτικός υπογραμμίζει ότι όλα τα μοντέλα προσδιορίζουν μια πρώτη προτεραιότητα. Οπότε, μια περαιτέρω βασική δυνατότητα θα ήταν να προσδιοριστεί ένας και μοναδικός στόχος.

Βήμα 2.4: Οι μαθητές διαπραγματεύονται

Οι μαθητές καλούνται να βρουν απαντήσεις σε διάφορα ερωτήματα και να καταλήξουν σε συμφωνία. Παράλληλα, οι ερωτήσεις ανοίγουν διαφορετικούς δρόμους συμβιβασμού και υποστήριξης της πλειοψηφίας.

- Ποιο μοντέλο επιλέγουμε; Πόσους στόχους θέλουμε να εμπεριέχει;
- Σε ποιους στόχους δίνουμε πρώτη προτεραιότητα;
- Υπάρχει δυνατότητα να συμφωνήσουμε σε έναν και μοναδικό στόχο;
- Ποιους στόχους συμπεριλαμβάνουμε στην ατζέντα μας; Στόχους που αλληλοϋποστηρίζονται (οπότε ενισχύεται η αποτελεσματικότητα) ή που αλληλοαναιρούνται (οπότε ενισχύεται η συμπερίληψη περισσότερων προτάσεων);
- Το σύνολο της ατζέντας έχει νόημα;

Στο σημείο αυτό απαιτείται προσεκτική αιτιολόγηση και επιχειρηματολογία. Είναι πιθανόν τα κόμματα να έχουν ισχυρότερη υποστήριξη στους προτεινόμενους στόχους, αλλά κάποιοι άλλοι να έχουν καλύτερες ιδέες. Οπότε, το ζήτημα ποιες προτάσεις θα έχουν υψηλότερη προτίμηση είναι ανοικτό.

Η συμπερίληψη στόχων που αλληλοαναιρούνται (π.χ. οικολόγοι + συντηρητικοί) είναι συνήθης στους συνασπισμούς κομμάτων ή στην κοινή συμφωνία μεταξύ τους. Το εξορθολογισμένο μοντέλο στόχων (όπου όλα προσδιορίζονται από ένα κόμμα) είναι πιο ανταγωνιστικό και συγκρουσιακό. Κατά συνέπεια, η επιλογή ανάμεσα στα μοντέλα αυτά είναι εξίσου επιλογή πολιτικού πολιτισμού, και αφορά τους τρόπους διαχείρισης του πλουραλισμού στη δημοκρατία. Ο/η εκπαιδευτικός παρατηρεί τον τρόπο που χειρίζονται το ζήτημα οι μαθητές, και αποφασίζει ανάλογα αν θα αναφερθεί σ' αυτό στη συνέχεια.

Οι μαθητές μετακινούν τις κάρτες στο πάτωμα, ώστε να δημιουργήσουν την ατζέντα τους (να σχηματίσουν σχήμα πρίσματος ή πυραμίδας). Αν υπάρχουν πλέον του ενός μοντέλα με ίδιους σκοπούς, χρησιμοποιούνται αντίγραφά τους, ώστε να μπορούν να συγκριθούν.

Στο τέλος της διαδικασίας, οι κάρτες τοποθετούνται σε χαρτί σεμιναρίου και δημιουργούν πόστερ, που θα χρησιμοποιηθούν στο επόμενο μάθημα.

Βήμα 2.5: Οι μαθητές ψηφίζουν

Στο τέλος της συνάντησης, οι μαθητές ψηφίζουν με ανάταση της χειρός. Αν έχουν προκρίνει μία ομάδα στόχων, τότε αναμένεται το αποτέλεσμα να είναι ομοψηφία.

Αν έχουν επικρατήσει περισσότερα του ενός, τότε οι μαθητές ψηφίζουν γι' αυτά.

Σ' αυτή την περίπτωση, ο/η εκπαιδευτικός προτείνει την ακόλουθη διαδικασία ψηφοφορίας, η οποία θα πρέπει να αποφασιστεί δια ψήφου, πριν αρχίσει η κανονική ψηφοφορία: αν ένα μοντέλο ξεπεράσει σε ψήφους το 50% των προτιμήσεων, γίνεται αποδεκτό. Σε αντίθετη περίπτωση, διενεργείται δεύτερη ψηφοφορία ανάμεσα στα μοντέλα που έχουν τον μεγαλύτερο αριθμό ψήφων. Για να αντιμετωπιστεί το θέμα των αποχών, το μοντέλο με το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων γίνεται αποδεκτό.

Μάθημα 4

Συμμετοχή στην πλουραλιστική δημοκρατία

Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία τους

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Ανάλυση και κριτική – οργάνωση των αποτελεσμάτων της εργασίας. Μεθοδολογικές δεξιότητες: δημιουργία σύντομων δηλώσεων, παρουσίαση ανατροφοδότησης.
Μαθησιακός στόχος	Ο πλουραλισμός ενισχύει τη δίκαιη και αποτελεσματική λήψη αποφάσεων «Συμφωνία μέσω διαφωνίας». Η συμμετοχή στη δημοκρατία προωθεί τα συμφέροντά μου.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές αναστοχάζονται και συζητούν την εμπειρία τους, και δίνουν ανατροφοδότηση για την ενότητα αυτή.
Πηγές και υλικό	Χαρτί σεμιναρίου και μαρκαδόροι, αντίγραφο του φυλλαδίου για τους μαθητές 2.5 (ΟΔΔΑ) και 2.6 (ΕΣΔΑ).
Μέθοδος	«Ο τοίχος της σιωπής», ατομική εργασία, παρουσίαση και συζήτηση, γύρος σύντομων σχολίων.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	Στάδιο 1. Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία τους («Ο τοίχος της σιωπής»). (20 λεπτά)
	Στάδιο 2. Συζήτηση για το τι μέλλει γενέσθαι. (15 λεπτά)
	Στάδιο 3. Οι μαθητές κάνουν ανατροφοδότηση. (5 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Ο αναστοχασμός αποτελεί κονστρουκτιβιστικό τρόπο μάθησης. Οι μαθητές διαμορφώνουν τις απόψεις τους και τις μοιράζονται μεταξύ τους. Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού είναι να προσφέρει ένα πλαίσιο κατάλληλων μεθόδων και σχεδιασμού. Το μάθημα αποτελεί παράδειγμα διδασκαλίας μέσω των ανθρωπινων δικαιωμάτων: οι μαθητές ασκούν την ελευθερία σκέψης και έκφρασης. Το αυστηρό πλαίσιο δίνει σε κάθε μαθητή την ευκαιρία να λάβει μέρος στη διαδικασία. Κάθε ευκαιρία δεν θεωρείται ως ίση με τις άλλες, καθώς οι μέθοδοι που επιλέγει ο/η εκπαιδευτικός έχουν διαφορετική ανταπόκριση στους διαφορετικούς τρόπους που μαθαίνουν οι μαθητές.

Ο/η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί λίγο χρόνο για να απευθυνθεί στην τάξη. Όμως, η ηγετική παρουσία του/της εκπαιδευτικού στη διάρκεια του μαθήματος είναι συνεχώς παρούσα, καθώς ο/η εκπαιδευτικός καθορίζει το πλαίσιο και τον σχεδιασμό του μαθήματος. Όπως συμβαίνει και με άλλες ενότητες, οι μαθητές αποκτούν την εμπειρία της παραδοξότητας ότι η ελευθερία, όχι μόνο συνοδεύεται από αυστηρούς κανόνες και ηγεσία, αλλά πιθανότητα τους έχει ανάγκη.

Περιγραφή του μαθήματος

Προετοιμασία:

Τα πρότυπα πολιτικής ατζέντας που ψήφισαν οι μαθητές στο προηγούμενο μάθημα, έχουν κρεμαστεί στους τοίχους.

Στους τοίχους της τάξης έχουν αναρτηθεί τέσσερα φύλλα σεμιναρίου (οι τοίχοι της σιωπής) και σε κάθε ένα τοποθετούμε 2-3 μαρκαδόρους διαφορετικού χρώματος. Τα φύλλα βρίσκονται σε προσιτή θέση. Σε κάθε ένα, τοποθετούνται 5-6 καρέκλες σε ημικύκλιο. Εναλλακτικά, τα φύλλα τοποθετούνται πάνω σε 2-3 ενωμένα θρανία.

Ο/η εκπαιδευτικός έχει προετοιμάσει τα φύλλα πριν το μάθημα (βλ. παρακάτω). Αν οι μαθητές χρειαστούν περισσότερο χώρο για να γράψουν, ο/η εκπαιδευτικός έχει προβλέψει να υπάρχουν περισσότερα κενά φύλλα.

Ο τρόπος που τοποθετούνται τα καθίσματα έχει σημασία για την επικοινωνία των μαθητών. Οι καρέκλες τοποθετούνται σε κύκλο ή τα θρανία σε ανοιχτό τετράγωνο, ανάλογα με τον χώρο και το σχήμα της αίθουσας, όπως εξυπηρετούν καλύτερα την πρόσβαση στα φύλλα, όχι σε σειρές.

Στάδιο 1: Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία τους («τοίχοι της σιωπής»)

Βήμα 1.1: Ο/η εκπαιδευτικός δίνει οδηγίες στους μαθητές για τους «τοίχους της σιωπής»¹⁰

Ο/η εκπαιδευτικός και οι μαθητές κάθονται. Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται στο θέμα του μαθήματος (φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1) – με σχόλια και ανατροφοδότηση μάλλον, παρά με νέες πληροφορίες ή νέες δραστηριότητες. Οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να σκεφτούν, να μοιραστούν και να συζητήσουν αργότερα.

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη μέθοδο του «τοίχου της σιωπής» και εξηγεί τους λόγους για τους οποίους επελέγη: πρόκειται για μέθοδο που βοηθά στον αναστοχασμό και προσφέρει στους μαθητές αρκετό χρόνο για να σκεφτούν και να επικοινωνήσουν μεταξύ τους.

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τα τέσσερα πόστερ – τους τέσσερις «τοίχους της σιωπής»:

10. Η μέθοδος είναι παραλλαγή της Άσκησης 7.1, «Ο τοίχος της σιωπής», στο βιβλίο VI τόμο της EDC/HRE «Διδάσκουμε την δημοκρατία», Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2008, σελ. 66.

– **Πλουραλισμός**

Πώς βιώνω τον πλουραλισμό;

– **Συναίνεση μέσω διαφωνίας;**

Για ποιους λόγους πετύχαμε ή αποτύχαμε να συμφωνήσουμε σε έναν ορισμό του κοινού καλού;

– **Διαφορά στον καταμερισμό της ισχύος**

Πώς αισθανθήκαμε που είμαστε ένας από τους ισχυρότερους ή ασθενέστερους φορείς;

– **Ανθρώπινα δικαιώματα**

Ποια ανθρώπινα δικαιώματα ασκήσαμε στα μαθήματά μας; (Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει αντίγραφα του φυλλαδίου για μαθητές 2.5, την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, και 2.6, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα)

Οδηγίες:

- Οι μαθητές εργάζονται σιωπηλά σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας – γι' αυτό έχει τον τίτλο «ο τοίχος της σιωπής». Ο διάλογος γίνεται μέσω αυτών που γράφουν οι μαθητές.
- Κάθε μαθητής μπορεί να γράψει όσο θέλει.
- Ελάχιστη απαίτηση: δύο σχόλια ο καθένας σε δύο διαφορετικούς «τοίχους της σιωπής».
- Οι μαθητές μπορούν να απαντήσουν σε μία από τις βασικές ερωτήσεις ή να σχολιάσουν κάτι που έγραψε συμμαθητής τους. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν γραμμές, τόξα, σύμβολα.
- Οι μαθητές μπορούν να μείνουν σε ένα πόστερ ή να περιηγηθούν και σε άλλα.

Βήμα 1.2: Οι μαθητές γράφουν τις απόψεις τους στους «τοίχους της σιωπής»

Οι μαθητές ακολουθούν τις οδηγίες και εργάζονται. Ο/η εκπαιδευτικός παρακολουθεί την ανταλλαγή απόψεων που ξεδιπλώνεται στα φύλλα, αλλά δε συμμετέχει. Υπενθυμίζει, όμως, ότι ο κανόνας της σιωπής ισχύει για όλους.

Αυτή η φάση της δραστηριότητας διαρκεί 10-15 λεπτά.

Στάδιο 2: Συζήτηση

Ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να καθίσουν (σε κύκλο ή σε ανοικτό τετράγωνο) και παρουσιάζει την επόμενη φάση: τη συζήτηση που προεδρεύεται από τον ίδιο.

Αρχικά, οι μαθητές αποφασίζουν ποιο ή ποια από τα θέματα θέλουν να συζητήσουν. Ο/η εκπαιδευτικός τους υπενθυμίζει πως πρέπει να λάβουν υπόψη τους τον διαθέσιμο χρόνο. Αυτό σημαίνει πως είναι προτιμότερο να ασχοληθούν με έναν ή δύο «τοίχους της σιωπής», παρά να βιαστούν να τους σχολιάσουν όλους. Τελικά, οι μαθητές αποφασίζουν.

Αυτού του είδους η συζήτηση είναι κονστрукτιβιστικός τρόπος μάθησης. Ο/η εκπαιδευτικός δε μπορεί και δεν χρειάζεται να προβλέπει τι θα πουν οι μαθητές. Ο ρόλος του είναι να κωδικοποιεί όσα αναφέρουν οι μαθητές.¹¹

Στάδιο 3: Ανατροφοδότηση (γύρος με σύντομα σχόλια)

Ο/η εκπαιδευτικός τερματίζει τη συζήτηση, ώστε να υπάρξει χρόνος για έναν γύρο ανατροφοδότησης. Η μέθοδος προβλέπει έναν γύρο με σύντομα σχόλια. Κάθε μαθητής συμπληρώνει την παρακάτω δήλωση:

«*Το πιο ενδιαφέρον ή το πιο σημαντικό πράγμα που έμαθα σ' αυτή την ενότητα είναι ...*»

11. Βλ. στην εισαγωγή, το κεφάλαιο για την κονστрукτιβιστική μάθηση.

Με τη σειρά, κάθε μαθητής κάνει μια σύντομη δήλωση μίας ή δύο προτάσεων. Δεν επιτρέπονται σχόλια. Οι μαθητές μπορούν να επαναλάβουν ή να συμπληρώσουν τα σχόλια των άλλων.

Η ανατροφοδότηση βοηθάει τους μαθητές να οικοδομήσουν γνώση που να σχετίζεται με τη ζωή τους. Ο/η εκπαιδευτικός αποκτά πληροφορίες που τον βοηθούν να αξιολογήσει την ενότητα. Μαθητές και εκπαιδευτικός μπορούν να αντλήσουν ιδέες για τη συνέχεια της EDC/HRE (σύνδεση με άλλες ενότητες, επεκτάσεις, κ.λπ.).

Υλικό για εκπαιδευτικούς 3Α

Τέσσερις βασικές πολιτικές απόψεις

Η φιλελεύθερη άποψη: πρώτα η ατομική ελευθερία

- Βασικές αρχές: ατομική ελευθερία και υπευθυνότητα.
- Προστασία των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων.
- Το ελεύθερο εμπόριο και ο ανταγωνισμός αποτελούν την κινητήρια δύναμη της προόδου και του εκσυγχρονισμού, διευρύνουν την ευημερία.
- Ο καπιταλισμός λειτουργεί καλύτερα χωρίς παρεμβάσεις.
- Ισχυρό κράτος – που περιορίζεται, ωστόσο, στην επιβολή του νόμου.
- Τα προνόμια της γενναιόδωρης κοινωνικής ασφάλειας κάνουν οκνηρούς τους ανθρώπους.
- Η προσωπική προσπάθεια και η επιτυχία πρέπει να αποδίδουν – ΟΧΙ στη βαριά φορολογία εισοδήματος και κέρδους.

Σύνθημα: «Δεν υπάρχει ελευθερία χωρίς ρίσκο»

Η σοσιαλδημοκρατική άποψη: προέχει η ισότητα

- Βασικές αρχές: ισότητα, αλληλοβοήθεια, κοινωνική ασφάλιση.
- Προστασία των αδυνάτων, των φτωχών, των μη προνομιούχων.
- Αν δεν ελεγχθεί, ο καπιταλισμός βαθαίνει τις κοινωνικές διακρίσεις. Δεν υπάρχει εναλλακτική λύση στον καπιταλισμό, όμως η επίδρασή του πρέπει να ελέγχεται και να διορθώνεται με πολιτικά μέσα.
- Έχουμε ανάγκη από ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης που να φροντίζει τις οικογένειες, τους ανάπηρους, τους άρρωστους, τους ηλικιωμένους, τους άνεργους και τους φτωχούς.
- Αλληλεγγύη σημαίνει υποστήριξη των πολιτών που έχουν ανάγκη από τους οικονομικά ισχυρούς.

Σύνθημα: «Η ισχύς εν τη ενώσει»

Η συντηρητική άποψη: προέχει η ασφάλεια

- Βασικές αρχές: ασφάλεια και σταθερότητα.
- Χρειάζεται ένα ισχυρό κράτος που να προστατεύει τη χώρα από κινδύνους και απειλές.
- Ένα ισχυρό κράτος στηρίζεται σε μια σύγχρονη και αποτελεσματική οικονομία.
- Είναι ανάγκη να αποφευχθεί το άνοιγμα της ψαλίδας ανάμεσα σε πλούσιους και φτωχούς .
- Η οικογένεια έχει ανάγκη από ιδιαίτερη προστασία.
- Οι πολίτες θα πρέπει να ζητούν υποστήριξη μόνο όταν δε μπορούν να διαχειριστούν τα προβλήματά τους από μόνοι τους.

Σύνθημα: «Ισχυρό κράτος σε υγιή οικονομία»

Η οικολογική άποψη: προέχει το φυσικό περιβάλλον

- Βασικές αρχές: προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, υπευθυνότητα για τις επόμενες γενιές.
- Ο σύγχρονος τρόπος ζωής, που εστιάζει στην οικονομική ανάπτυξη και την κατανάλωση ορυκτών καυσίμων, απειλεί το μέλλον μας.
- Είναι απαραίτητο να γίνουν διεθνείς συμφωνίες που να προστατεύουν το περιβάλλον σε παγκόσμιο επίπεδο.
- Φέρουμε ευθύνη για τις μελλοντικές γενιές και για το σύνολο του πλανήτη.
- Μικρές αλλαγές στην καθημερινότητά μας μπορούν να κάνουν τη διαφορά.

Σύνθημα: “Τα λεφτά δεν είναι φαγώσιμα”.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 3B

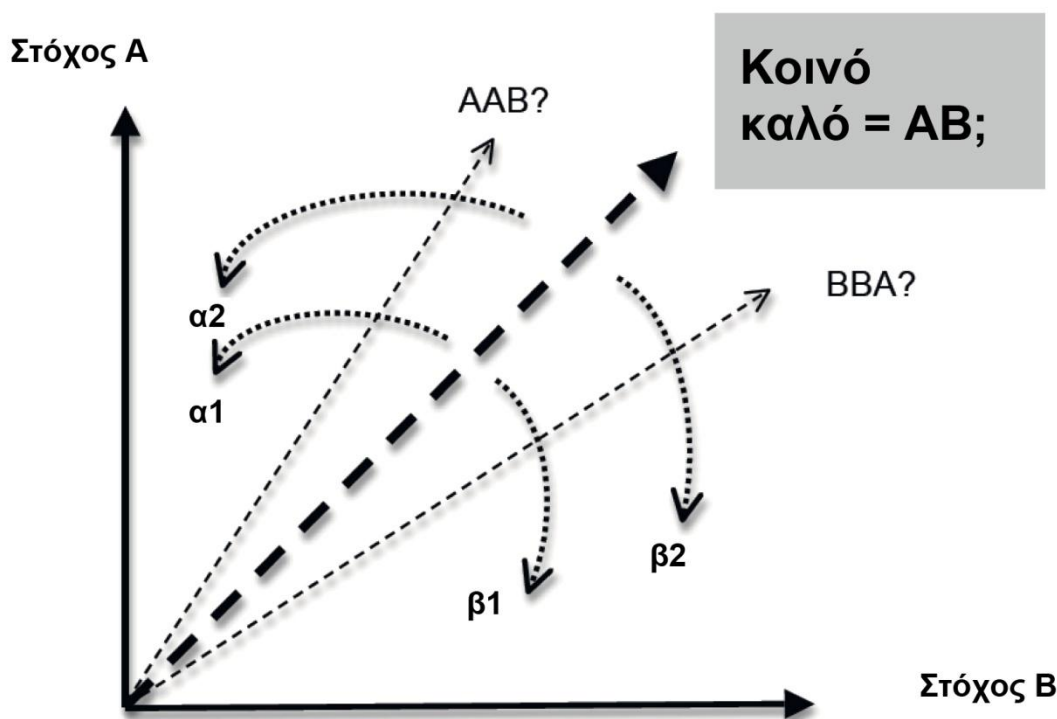
Εισήγηση: η έννοια του κοινού καλού

Το σχέδιο που ακολουθεί, περιλαμβάνει τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές της ανάλυσης. Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να προσαρμόσει την εισήγησή του στις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών του και στο περιεχόμενο της ενότητας.

Είναι κατανοητό στα δημοκρατικά συστήματα, πως κανείς δεν γνωρίζει με βεβαιότητα ποιο είναι το κοινό καλό, οπότε, οφείλουμε να συναποφασίσουμε τι είναι καλύτερο για τη δική μας κοινωνία. Στις δικτατορίες, την έννοια του κοινού καλού την ορίζει το καθεστώς – γεγονός που αποτελεί μια από τις βασικές διαφορές ανάμεσα στη δημοκρατία και τη δικτατορία.¹²

Όλοι μπορούν και πρέπει να συμμετέχουν στις συνεχείς συζητήσεις: τα πολιτικά κόμματα, οι ενδιαφερόμενες ομάδες, τα μέσα επικοινωνίας, οι πολιτικοί και οι μεμονωμένοι πολίτες. Αυτό είναι το νόημα της συμμετοχής στη δημοκρατία – η δημόσια συζήτηση και τελικά η απόφαση για το τι είναι καλύτερο για τη χώρα (ή για τον κόσμο) και για τους τρόπους που θα υλοποιήσουν αυτό τον στόχο.

Στην ενότητα αυτή, χρησιμοποιείται ένα υπεραπλουστευμένο μοντέλο της διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Ξεκινήσατε προτείνοντας τις δικές σας ιδέες για την έννοια του κοινού καλού – όταν σκέπτεστε ποιες θα ήταν οι προτεραιότητές σας αν είσατε αρχηγός του κράτους, σκέπτεστε για το κοινό καλό. Τώρα, βρίσκεσθε στη μέση της διαδικασίας δημιουργίας κομμάτων.

Στο επόμενο μάθημα, θα διαπραγματευτείτε μεταξύ σας, για να διερευνήσετε αν μπορείτε να σχηματίσετε μια πλειοψηφία η οποία να ορίσει ποιο είναι το κοινό καλό – προς το παρόν.

Το διάγραμμα παρουσιάζει το τι συμβαίνει σε μια τέτοια διαδικασία λήψης αποφάσεων. Υποθέστε πως συζητούνται δύο βασικοί στόχοι, ο στόχος Α και ο στόχος Β (οι στόχοι μπορούν να συνδεθούν με κάποιους που ήδη έχουν παρουσιάσει τα κόμματα). Τα τρία διακεκομμένα βέλη δείχνουν τις τελικές επιλογές που προωθούν τα κόμματα – κάποια δίνουν προτεραιότητα στον στόχο Α (ή στην παραλλαγή AAB), άλλα στον στόχο Β (ή στην παραλλαγή BBA), δηλαδή σε διαφορετικές συμβιβαστικές ιδέες. Κάθε

12. Για λεπτομερέστερη επεξεργασία αυτού του σημείου, βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 3.6.

κόμμα υποστηρίζει μια συγκεκριμένη ατζέντα που ενισχύει τα συμφέροντα μιας συγκεκριμένης ομάδας της κοινωνίας και παράλληλα προσφέρεται να λάβει υπόψη του τα συμφέροντα της άλλης πλευράς.

Κατά συνέπεια, τα κόμματα προσπαθούν να στρέψουν τη λήψη απόφασης προς τη δική τους κατεύθυνση –οι α1 και α2 είναι υπέρ του στόχου AAB, ενώ τα κόμματα β1 και β2 κλίνουν προς την αντίθετη κατεύθυνση (BBA).

Η AAB ή BBA είναι η καλύτερη επιλογή στα πλαίσια του κοινού καλού; Ή μήπως η χρυσή τομή AB; Πρέπει να παρθεί μια απόφαση. Τα κόμματα διαπραγματεύονται και προσπαθούν να βρουν μια συμβιβαστική λύση στην οποία θα συμφωνούν, οπότε θα μπορούν να την υποστηρίξουν μαζί. Στις δημοκρατίες, η τιμή της ισχύος είναι ο συμβιβασμός. Η πλειοψηφία έχει τη δύναμη να αποφασίζει. Η μειοψηφία, ή τα άτομα, μπορούν να επηρεάσουν την απόφαση με μια καλή επιχειρηματολογία.

Οι αποφάσεις που λαμβάνονται με αυτό τον τρόπο, υπόκεινται συνεχώς σε κριτική αναθεώρηση. Τελικά, η απόφαση ίσως δεν υπηρετεί το κοινό καλό. Οι συνθήκες αλλάζουν και η πλειοψηφία μπορεί να αλλάξει. Με την καλή επιχειρηματολογία, μπορεί να πεισθεί η πλειοψηφία και να αλλάξει γνώμη. Μια δημοκρατική κοινωνία είναι μια κοινωνία που συνεχώς μαθαίνει.

Επέκταση (αυτό το μέρος μπορεί να δοθεί ξεχωριστά)

Πώς συνδέονται όλα αυτά με τις βασικές έννοιες αυτής της ενότητας, την **ετερότητα** και τον **πλουραλισμό**;

Οι πολίτες, ασκώντας την ελευθερία σκέψης και έκφρασης, δημιουργούν ένα ευρύ και **ποικίλο** φάσμα ατομικών απόψεων για το τι είναι καλό για τη χώρα. Οι πολίτες που ενδιαφέρονται να δουν τους στόχους τους να γίνονται πραγματικότητα, σχηματίζουν ή προσχωρούν σε οργανισμούς όπως κόμματα, ομάδες ενδιαφερόντων, κ.λπ. Αυτή είναι η έννοια του οργανωμένου **πλουραλισμού** (βλ. τα α1, α2, β1 και β2 στο διάγραμμα).

Ο πλουραλισμός παράγει ανταγωνισμό για ισχύ και πολιτική επιρροή. Για να ληφθεί μια απόφαση απαιτείται να τεθούν ως προτεραιότητες κάποιοι στόχοι και συμφέροντα, ενώ άλλοι να απορριφθούν. Πολλές φορές για να υπάρξει επαρκής πλειοψηφία, είναι απαραίτητο να γίνει συμβιβασμός.

Οι μεμονωμένοι πολίτες που δε λαμβάνουν μέρος σ' αυτή τη διαδικασία, που δεν γνωστοποιούν τα συμφέροντα και τις απόψεις τους δυνατά και καθαρά, θα βρεθούν απομονωμένοι. Η συμμετοχή στη δημοκρατία είναι συμφέρον όλων.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 3C

Προτάσεις για επεκτάσεις και συνέχεια

1. Πώς αντιδρούν τα κόμματα στην κοινωνική διάσπαση;

Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.5 και συζήτηση με θέμα

- Τι μορφής κοινωνική διάσπαση υπάρχει στην κοινωνία σας;
- Πώς την αντιμετωπίζουν τα κόμματα;
- Ποιες αποφάσεις και συμβιβασμοί έχουν γίνει;

2. Πλουραλισμός

- Ποιες ομάδες ενδιαφερόντων και ΜΚΟ υπάρχουν στην πολιτική;
- Ποια συμφέροντα είναι καλά οργανωμένα; Ποια δεν είναι;

3. Συμβιβασμός

Στις δημοκρατίες, ο πλουραλισμός γεννά την ανάγκη συμβιβασμού. Υπάρχουν πολλές απόψεις για το θέμα:

1. Από τη σκοπιά της ατομικής οπτικής: ο συμβιβασμός είναι η τιμή που πρέπει κάποιος να πληρώσει για την ισχύ. Οι καλές ιδέες λειτουργούν ως δεύτερη καλύτερη επιλογή.
 2. Από τη γενική σκοπιά: ο πλουραλισμός γεννά ανταγωνισμό. Οι φορείς ελέγχουν ο ένας τον άλλον, και εξασφαλίζουν ότι κανείς τους δε γίνεται ισχυρότερος. Ο πλουραλισμός έχει την ίδια επίδραση στην κοινωνία που έχει ο έλεγχος και η εξισορρόπηση σε ένα σύνταγμα.
 3. Από τη σκοπιά του αποτελέσματος: ο πλουραλισμός γεννά την ανάγκη συμβιβασμού. Είναι σπάνιες οι αποφάσεις που φτάνουν στα άκρα. Ο συμβιβασμός ενισχύει την κοινωνική συνοχή.
- Ποια από τις παραπάνω οπτικές επιβεβαιώνεται από έναν έλεγχο της πραγματικότητας στη χώρα σας, π.χ. με μια μελέτη περίπτωσης;

4. Σύγκριση δημοκρατίας και δικτατορίας

Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.4

- Πώς χειρίζεται η δημοκρατία και η δικτατορία συμφέροντα και απόψεις που είναι διαφορετικά;
- Τι αποφάσεις λαμβάνονται; (κριτήρια σύγκρισης: συμπερίληψη όλων των συμφερόντων, αποτελεσματικότητα, άσκηση κριτικής, ρόλος των μέσων επικοινωνίας.)

5. Οι δύο διαστάσεις της πολιτικής

Max Weber¹³

1. «Η πολιτική μοιάζει με αργή και σταθερή διάνοιξη τρυπών σε χοντρές σανίδες, με πάθος και ευθυκρισία».

13. Max Weber, «Politics as a Vocation», σσ. 2, 34, (www.sscnet.ucla.edu/polisci/ethos/Weber-vocation.pdf), παραθέματα επεξεργασμένα από τον συγγραφέα.

2. «Όποιος δραστηριοποιείται στην πολιτική, παλεύει για υπερίσχυση».
- Πώς βιώσαμε αυτές τις δύο διαστάσεις της πολιτικής σ' αυτή την ενότητα; Πως διαχειρίζονται και ισορροπούν αυτές τις δύο διαστάσεις οι πολιτικοί φορείς στη χώρα μας;

Δεύτερο Μέρος

**Συμμετέχουμε στην πολιτική:
διευθέτηση συγκρούσεων,
επίλυση προβλημάτων**

Ενότητα 4: Σύγκρουση

Η σύγκρουση πάνω στο θέμα της αλιείας

Πώς μπορούμε να βρούμε λύση στο δίλημμα της βιωσιμότητας;

Ενότητα 5: Νόμος και κανόνες

Ποιοι κανόνες μας εξυπηρετούν καλύτερα;

Παιχνίδι λήψης αποφάσεων

Ενότητα 6: Κυβέρνηση και πολιτική

Ο κύκλος της πολιτικής – ένα μοντέλο

Πώς λύνει τα προβλήματά της μια δημοκρατική κοινωνία;

Ενότητα 7: Ισότητα

Είναι δίκαιος ο κανόνας της πλειοψηφίας;

**Πώς τίθεται το ζήτημα της πλειονότητας / μειονότητας στη
δημοκρατία;**

ΕΝΟΤΗΤΑ 4 ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ Για το λύκειο

**Η σύγκρουση πάνω στο θέμα της αλιείας.
Πώς μπορούμε να βρούμε λύση
στο δίλημμα της βιωσιμότητας;**

“La multitude qui ne se réduit pas à l’unité est confusion; l’unité qui ne dépend pas de la multitude est tyrannie.”

[Η ετερότητα που δε μπορεί να χωρέσει στην ενότητα, προκαλεί σύγχυση. Η ενότητα που αγνοεί την ετερότητα είναι τυραννία.]

Blaise Pascal (1623-62)

4.1 Το ψάρεμα (παιχνίδι) (1)

4.2 Το ψάρεμα (παιχνίδι) (2)

4.3 Πώς πετυχαίνουμε μια «καλή ψαριά»;

Απολογισμός και αναστοχασμός

4.4 Πώς πετυχαίνουμε τη βιωσιμότητα;

Τρόποι εξισορρόπησης στόχων και υπέρβαση συγκρούσεων

Ενότητα 4 Σύγκρουση

Η σύγκρουση πάνω στο θέμα της αλιείας
Πώς μπορούμε να βρούμε λύση στο ζήτημα της βιωσιμότητας;

Εισαγωγή για εκπαιδευτικούς

1. Το περιεχόμενο αυτής της ενότητας

Η παρούσα ενότητα εστιάζει στο πρόβλημα διαχείρισης κοινών πόρων. Αν όσοι αποφασίζουν στην πολιτική, οι εταιρείες και οι πολίτες δε λύσουν τα προβλήματα αυτής της μορφής, υπάρχει η πιθανότητα να προκληθούν σοβαρές συγκρούσεις ή ακόμη και πόλεμος.

Ως επεξήγηση του ζητήματος, ας φανταστούμε την παρακάτω καθημερινή υπόθεση: σ' έναν κινηματογράφο, γεμάτο θεατές, ένας μικροκαμωμένος άνθρωπος δε μπορεί να δει, γιατί ένας γίγαντας ύψους 1.90 κάθεται μπροστά του. Ο μικρόσωμος σηκώνεται όρθιος για να βλέπει, εμποδίζοντας τους πίσω του, οι οποίοι σηκώνονται με τη σειρά τους για να δουν. Κανένας τους δε βλέπει καλύτερα από πριν, και επιπρόσθετα, τώρα είναι πιο άβολα, γιατί είναι όρθιοι. Στην πράξη, η κατάσταση τώρα είναι πιο άδικη από πριν, γιατί οι μικρόσωμοι δεν βλέπουν τίποτα.

Το παράδειγμα αυτό έχει πολλά κοινά στοιχεία με τα «μεγάλα» προβλήματα διαχείρισης κοινών πόρων, για παράδειγμα την υπεραλίευση. Τέτοιου είδους προβλήματα λύνονται δύσκολα, διότι έχουν δύο διαστάσεις, όπως το παράδειγμα του κινηματογράφου:

1. Ποιον κανόνα χρειάζονται οι θεατές στον κινηματογράφο που να τους εξασφαλίζει ότι θα βλέπουν καλά; (το ζήτημα)
2. Με ποιο τρόπο μπορεί να επιβληθεί αυτός ο κανόνας αν κάποιος θεατής δεν τον τηρήσει; (η θεσμική παράμετρος)

Εκτός από την υπεραλίευση, άλλα παραδείγματα «μεγάλων» προβλημάτων διαχείρισης πόρων είναι η υπερθέρμανση του πλανήτη, η διαχείριση των πυρηνικών αποβλήτων, η υπερκατανάλωση των υδάτινων πόρων. Στα ζητήματα αυτά, εμπλέκονται πολλοί φορείς με ανταγωνιστικά συμφέροντα (η παράμετρος του ζητήματος). Σε παγκόσμιο επίπεδο, δεν υπάρχει ένα υπέρ-κράτος που να μπορεί να επιβάλλει κάποιον κανόνα σε ένα κυρίαρχο κράτος (η θεσμική παράμετρος). Όμως, η πίεση προβλημάτων όπως η υπερθέρμανση του πλανήτη και οι κλιματικές αλλαγές αυξάνεται, οπότε οι πολιτικοί ηγέτες και οι πολίτες ανά τον κόσμο οφείλουν να προσπαθήσουν να βρουν λύση.

Το παιχνίδι του ψαρέματος αφορά στο πρόβλημα της υπεραλίευσης, εστιάζει στο ζήτημα της βιωσιμότητας, την πρώτη παράμετρο του προβλήματος. Αν συμπεριελάμβανε και τη θεσμική παράμετρο, θα γινόταν πολύπλοκο για τους μαθητές. Είναι όμως δυνατόν η θεσμική παράμετρος να περιληφθεί ως επέκταση, αν το παιχνίδι συνδεθεί με την ενότητα 5. (Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. την εισαγωγή της ενότητας 5)

2. Το ψάρεμα (παιχνίδι)

Αυτή η ενότητα, στηρίζεται στο παιχνίδι του ψαρέματος, διότι ακολουθεί μαθησιακή προσέγγιση που βασίζεται σε δραστηριότητα. Οι μαθητές αντιμετωπίζουν ένα πρόβλημα και καλούνται να βρουν λύση – σε περιορισμένο χρόνο- όπως συμβαίνει και στην πραγματικότητα. Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία τους στα μαθήματα 3 και 4.

Στο παιχνίδι του ψαρέματος, οι μαθητές αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της διαχείρισης κοινών πόρων. Είναι σχεδιασμένο με βάση ένα σενάριο που φαίνεται αρκετά απλό. Οι μαθητές σχηματίζουν τέσσερις

ομάδες και δρουν ως τέσσερα πληρώματα ψαράδων που τα χωριά τους βρίσκονται γύρω από μια λίμνη. Το ψάρεμα στη λίμνη είναι ο κοινός τους πόρος και η μόνη πηγή εισοδήματος. Οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν αμέσως πως το κοινό τους συμφέρον είναι να αποφύγουν την υπεραλίευση της λίμνης.

Όμως, δεν υπάρχουν σχετικοί κανόνες σε ισχύ και δεν υπάρχουν οργανισμοί, όπως, για παράδειγμα, κάποιο συμβούλιο ψαράδων, όπου οι φορείς να μπορούσαν να επικοινωνήσουν και να συζητήσουν το πρόβλημα. Οι ψαράδες δεν γνωρίζουν πόσα ψάρια μπορούν να ψαρέψουν χωρίς να βλάψουν την αναπαραγωγή των ψαριών. Οι μαθητές θα πρέπει να προσδιορίσουν αυτά τα προβλήματα και να καταλήξουν σε συγκεκριμένες ενέργειες.

Ο/η εκπαιδευτικός διευθύνει το παιχνίδι. Πριν ξεκινήσει όμως, δίνει επίτηδες στους παίκτες την ασαφή οδηγία να «πιάσουν όσο μπορούν περισσότερα ψάρια». Η οδηγία έχει δύο αναγνώσεις:

- «Ως μεμονωμένη ομάδα, αυξήστε το εισόδημά σας.» (βραχυπρόθεσμη αύξηση κέρδους)
- «Ως κοινότητα, εξασφαλίστε πως πιάνετε όσο το δυνατόν περισσότερα ψάρια σε βάθος χρόνου.» (μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα)

Συνήθως, όπως δείχνει η πείρα, οι μαθητές επιλέγουν το στόχο της βραχυπρόθεσμης αύξησης κέρδους. Κάποιοι ομάδες ψαρεύουν λιγότερα και ανακαλύπτουν σύντομα ότι όχι μόνο είναι φτωχότερες, αλλά δεν έχουν πια τη δυνατότητα να σώσουν τα αλιευτικά αποθέματα αν δε προσπαθήσουν να συντονίσουν τις προσπάθειές τους. Το σενάριο ξεδιπλώνεται με γοργούς ρυθμούς και τα αλιευτικά αποθέματα κινδυνεύουν να εξαντληθούν και παράλληλα ανοίγει η ψαλίδα ανάμεσα στα πλούσια και στα φτωχά χωριά. Οι παίκτες είναι δυνατόν να εκδηλώσουν έντονα συναισθήματα, καθώς αρχικά το παιχνίδι δημιουργεί νικητές και ηττημένους, πριν πέσει σε φτώχεια ολόκληρη η κοινότητα.

Οι μαθητές αντιμετωπίζουν μια δυσοίωση πρόκληση:

- Πρέπει να κάνουν συντονισμένες κινήσεις ώστε να λύσουν τα προβλήματα.
- Πρέπει να αρχίσουν να επικοινωνούν μεταξύ τους.
- Πρέπει να πληροφορηθούν για την αναπαραγωγή των αλιευτικών αποθεμάτων και να επινοήσουν σχέδιο βιώσιμης αλιείας.
- Θα ανακαλύψουν πως χρειάζονται θεσμικό πλαίσιο, ώστε να εξασφαλίσουν ότι όλοι ακολουθούν τους κανόνες που έχουν συναποφασίσει για τη σωτηρία των αλιευτικών αποθεμάτων.
- Τέλος, πρέπει να συμφωνήσουν σε έναν κοινό κανόνα για τη δίκαιη κατανομή των αλιευμάτων.

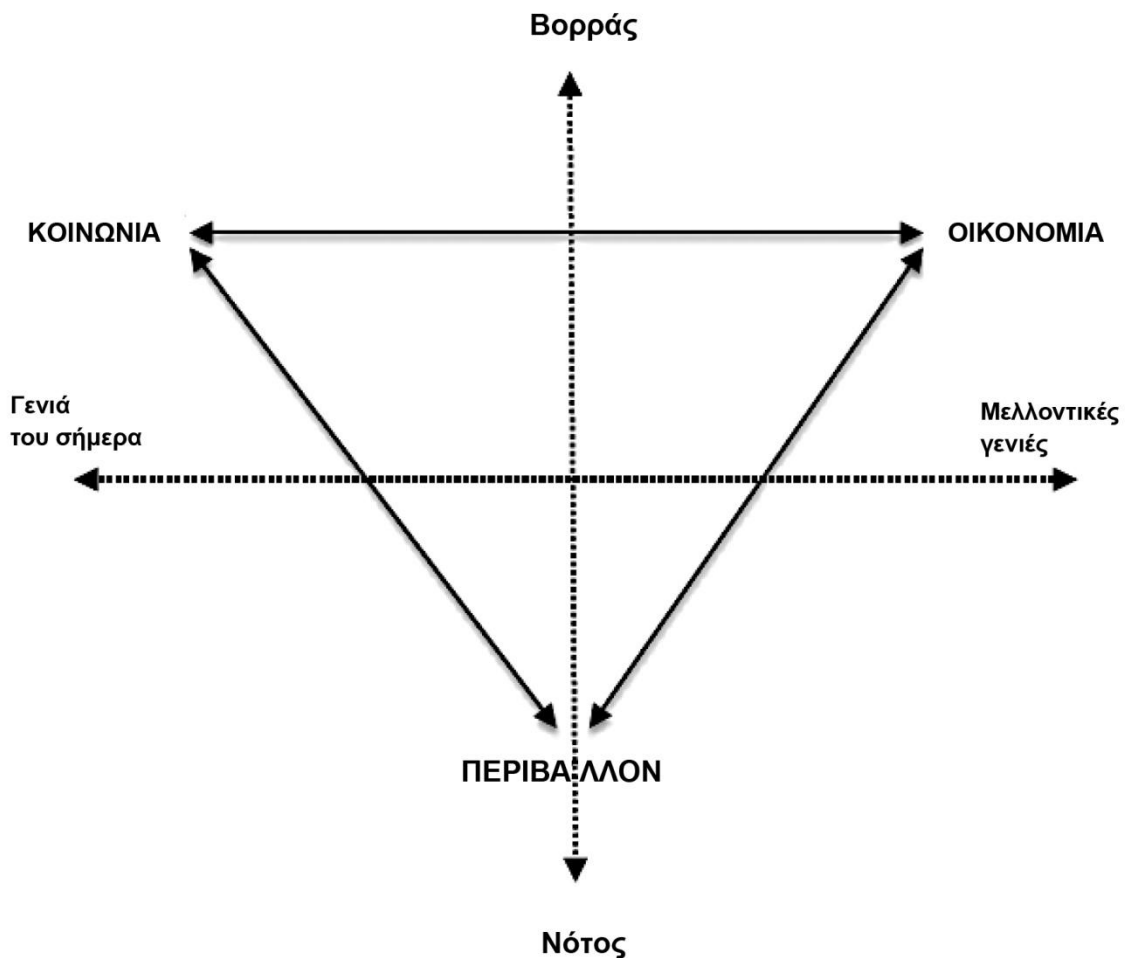
Το παιχνίδι του ψαρέματος, όσο απλό κι αν φαίνεται στον σχεδιασμό του, οδηγεί τους μαθητές στην καρδιά κάποιων από τα παγκόσμια ζητήματα του 21^{ου} αιώνα. Τους προσφέρει εμπειρία για το περιεχόμενο της πολιτικής – ως επίλυσης επειγόντων προβλημάτων που θέτουν σε κίνδυνο μια κοινότητα, ή την ίδια την ανθρωπότητα.

3. Αναστοχασμός

Οι μαθητές μπορεί να επιτύχουν τη λύση κάποιων από τα προβλήματα με τα οποία θα ασχοληθούν, μπορεί και όχι. Στη φάση του αναστοχασμού, είναι σημαντικό να κατανοήσουν πως δε θα πρέπει να αισθάνονται ντροπή αν αποτύχουν, για δύο λόγους: κατά πρώτον, διότι στην πραγματικότητα η αποτυχία είναι συνηθέστερη από την επιτυχία, και κατά δεύτερον διότι το παιχνίδι του ψαρέματος δεν είναι απλά μια σχολική δραστηριότητα, αλλά αντιπροσωπεύει ένα πολύπλοκο πολιτικό πρόβλημα. Κανείς δεν κατέχει εκ των προτέρων την κατάλληλη λύση σε ένα πολιτικό πρόβλημα, πρέπει να προσπαθήσουμε να τη βρούμε.

Στο παιχνίδι του ψαρέματος, οι μαθητές ανακαλύπτουν μια πολύπλοκη σειρά ερωτημάτων, μερικά από τα οποία συνδέονται με το μοντέλο της βιωσιμότητας (φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2):

- Ποιο είναι το επιθυμητό επίπεδο αλίευσης που να είναι συμβατό με την αναπαραγωγή των αλιευτικών αποθεμάτων;
- Με ποιον τρόπο μπορούμε να εξασφαλίσουμε ότι η εξισορρόπηση του μέγιστου αποτελέσματος (του στόχου της οικονομικής ανάπτυξης) και της προστασίας του αλιεύματος (του στόχου της οικολογικής προστασίας) θα υπάρχει μόνιμα τώρα και στο μέλλον;
- Πώς θα γίνει δίκαιος καταμερισμός του μόχθου και της σοδειάς σε ψάρια ανάμεσα στα τέσσερα χωριά της κοινότητας.

Μοντέλο βιωσιμότητας (φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2)

Το μοντέλο βιωσιμότητας περικλείει και τα τρία ερωτήματα, που αντιπροσωπεύουν τους τρεις βασικούς στόχους: της οικονομικής ανάπτυξης, της προστασίας του περιβάλλοντος και της ισοκατανομής στην κοινωνία. Συνδέονται με τις δύο διαστάσεις του χρόνου (τα συμφέροντα της παρούσης και των επερχόμενων γενεών) και του χώρου (την παγκόσμια διάσταση – βορρά και νότου).

Το μοντέλο της βιωσιμότητας περιγράφει και τα δύο διλήμματα που παράγονται αν ένας παίκτης προσπαθήσει να πετύχει μόνο τον ένα σκοπό -για παράδειγμα το κέρδος εις βάρος της προστασίας των πηγών. Περιέχει επίσης την εξισορρόπηση των στόχων μέσω μιας επιτυχημένης στρατηγικής βιωσιμότητας. Το φυλλάδιο για τους μαθητές 4.3 καθοδηγεί τους μαθητές να ξανασκεφτούν την έννοια του «πιάνω όσα περισσότερα ψάρια μπορώ» από τις δύο όψεις—τον στόχο του προσωρινού κέρδους του ενός και την οπτική της βιώσιμης εξισορρόπησης.

Στο πλαίσιο του παιχνιδιού, υπάρχει μια καλύτερη λύση, που προσδιορίζεται με μαθηματικό τρόπο. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να τη δώσει ενισχυτικά στους μαθητές (φυλλάδιο για τους μαθητές 4.4).

Η ανάλυση θα παρακινήσει τους μαθητές να αναρωτηθούν γιατί η επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης σε μεγαλύτερη κλίμακα είναι τόσο δύσκολη και τι μπορεί να κάνει κάθε πολίτης ατομικά για να υποστηρίξει έναν τέτοιο στόχο.

Δυνατότητες επέκτασης της ενότητας

1. Σύνδεση των ενοτήτων 4 και 5

Όπως ήδη αναφέρθηκε νωρίτερα, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να διερευνήσουν ποιο θεσμικό πλαίσιο εξυπηρετεί καλύτερα τα συμφέροντα των ψαράδων, είτε μέσω ενός συστήματος κανόνων και ενός δημόσιου φορέα που θα τους το νεπιβάλει, είτε μέσω μιας κοινής συμφωνίας μεταξύ ίσων. Οι μαθητές μπορούν να συνεχίσουν το παιχνίδι του ψαρέματος και να εφαρμόσουν τον φορέα τους ως εργαλείο, ούτως ώστε να το δοκιμάσουν.

2. Ερευνητική δραστηριότητα

Είναι προφανές πως το παιχνίδι του ψαρέματος αναφέρεται σε πολιτικά ζητήματα που απασχολούν μια τοπική κοινότητα και εκτείνονται σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως για παράδειγμα, οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακος, η υπεραλίευση, η διάθεση πυρηνικών αποβλήτων και η υπερκατανάλωση υδάτινων πόρων.

Έχουν, λοιπόν, οι μαθητές τη δυνατότητα να μελετήσουν ένα από τα παραπάνω ή κάποιο παρεμφερές ζήτημα, είτε ως επέκταση της δραστηριότητας του παιχνιδιού στην τάξη είτε ως project. Σ' αυτή την περίπτωση, θα χρειαστεί να αφιερώσουν ένα μάθημα για να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους και να συζητήσουν τα επόμενα βήματα που χρειάζονται.

Η βασική έννοια της σύγκρουσης

Όλοι έχουμε την εμπειρία μιας σύγκρουσης και για τους περισσότερους από εμάς είναι δυσάρεστη. Στις πλουραλιστικές κοινωνίες, οι διαφορές ανάμεσα σε ανθρώπους με διαφορετικά συμφέροντα αυξάνουν, γεγονός που αυξάνει παράλληλα την πιθανότητα συγκρούσεων.

Οι πολιτικές κοινωνίες αντιμετωπίζουν την πρόκληση να βρουν τρόπους να αντιμετωπίσουν τις συγκρούσεις. Στη δημοκρατία, η σύγκρουση μπαίνει σε κανόνες πολιτισμού, διότι προσφέρει ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο η σύγκρουση δεν γίνεται με χρήση βίας, αλλά διαλεκτικά. Με την ανταλλαγή επιχειρημάτων και την σαφή διάρθρωση των διαφορετικών συμφερόντων, προσφέρει μια ξεκάθαρη εικόνα των αναγκών και των συμφερόντων των διαφορετικών ομάδων της κοινωνίας, που πρέπει να συνυπολογιστούν στη λήψη αποφάσεων.

Στις πλουραλιστικές κοινωνίες με δημοκρατικό σύνταγμα, οι συγκρούσεις λύνονται συνήθως με συμβιβασμό, ιδιαίτερα όσες αφορούν την κατανομή μιας δυσεύρετης πηγής, όπως το εισόδημα, ο χρόνος, το νερό, κ.λπ. Οι συγκρούσεις που εστιάζουν σε ιδεολογίες – διαφορετικές αξίες, θρησκευτική πίστη, κ.α.- είναι πιο δύσκολο να λυθούν με συμβιβασμό. Σ' αυτή την περίπτωση, θα πρέπει να βρεθεί κάποιος τρόπος ειρηνικής συνύπαρξης. Συγκρούσεις που έχουν κέντρο την ταυτότητα –χρώμα, εθνική καταγωγή – δεν μπορούν να διευθετηθούν από μόνες τους και πρέπει να αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο ενός «ισχυρού κράτους».

Υπάρχει πιθανότητα σύγκρουσης όπου και όποτε οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν. Στην EDC/ HRE, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να διαχειρίζονται τη σύγκρουση σαν κάτι «φυσικό» και να μη τη φοβούνται. Αντίθετα, θα πρέπει να κατέχουν τις δεξιότητες που απαιτούνται ώστε να διαχειρίζονται τη σύγκρουση με διαπραγμάτευση και υπευθυνότητα, - δηλαδή τη βούληση να λαμβάνουν υπόψη τους τις απόψεις και τα συμφέροντα των άλλων και να υπερασπίζονται το δικαίωμα όλων να συμμετέχουν σε μια ειρηνική επίλυση συγκρούσεων. Το παρόν εγχειρίδιο, λοιπόν, μπορεί να θεωρηθεί ως μια σειρά άσκησης στις απαραίτητες δεξιότητες για την επίλυση συγκρούσεων. Η συμμετοχή στη δημοκρατία είναι στην πράξη συμμετοχή στην επίλυση συγκρούσεων.

Ανάπτυξη ικανοτήτων: σύνδεση με άλλες ενότητες αυτού του τόμου

Τι δείχνει αυτός ο πίνακας

Ο τίτλος αυτού του τόμου, *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία*, εστιάζει στις ικανότητες του ενεργού πολίτη στη δημοκρατία. Ο πίνακας που έπεται παρουσιάζει τη δυνατότητα να συνδυάσουμε τις ενότητές του. Στη σκιασμένη σειρά, φαίνονται οι ικανότητες που αναπτύσσονται στην Ενότητα 4. Στη στήλη με έντονο περιθώριο φαίνονται οι ικανότητες πολιτικής λήψης αποφάσεων και δράσης, διότι συνδέονται στενά με τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Οι άλλες σειρές υποδεικνύουν συνδέσεις με άλλες ενότητες αυτού του τόμου και συγκεκριμένα με ικανότητες που ενισχύουν τους μαθητές στην ενότητα 4.

Πώς χρησιμοποιείται ο πίνακας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα ως εργαλείο για τον σχεδιασμό ενός μαθήματος στην EDC/HRE με διαφορετικούς τρόπους.

- Βοηθά εκείνους που διαθέτουν λίγες ώρες για EDC/HRE: κάποιος μπορεί να επιλέξει μόνο αυτή την ενότητα και να παραλείψει τις άλλες, διότι κάποιες βασικές ικανότητες αναπτύσσονται, σε κάποιο βαθμό, σε αυτή την ενότητα (όπως για παράδειγμα, επιλέγω, κατανοώ τον πλουραλισμό των ταυτοτήτων, ασκώ το δικαίωμα στην ελευθερία, η ευθύνη των επιλογών επηρεάζει τους άλλους).
- Ο πίνακας βοηθά τους/τις εκπαιδευτικούς να συνδέουν τα θέματα των ενότητων, ώστε να ασκούν τους μαθητές τους επανειλημμένα σε βασικές ικανότητες, μέσα από διαφορετικά πλαίσια και με ποικίλους συνδυασμούς.

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και δράσεων	
4 Σύγκρουση	Σύγκρουση και ανάλυση διλημάτων Ανεξαρτησία Βιωσιμότητα	Προσδιορισμός σύνθετων προβλημάτων Διαπραγμάτευση	Συμβιβασμός Συντονισμός πολιτικών (τακτικών)	Θέληση για συμβιβασμό Υπευθυνότητα
2 Υπευθυνότητα	Ανάλυση διλημάτων	Εξέταση των επιπτώσεων των επιλογών		Αμοιβαία αναγνώριση
3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Πιθανότητα σύγκρουσης στις πλουραλιστικές κοινωνίες	Διαπραγμάτευση		
5 Νόμος και κανόνες	«Οι νόμοι είναι εργαλεία» διαχείρισης της σύγκρουσης	Ανάλυση προβλημάτων και λύση	Σχεδιασμός και εφαρμογή θεσμικού πλαισίου κανόνων για την αντιμετώπιση συγκρούσεων	
6 Κυβέρνηση και πολιτική	Η πολιτική ως διαδικασία επίλυσης προβλημάτων και συγκρούσεων	Περιγραφή και ανάλυση της διαδικασίας πολιτικής λήψης αποφάσεων	Συμμετοχή σε δημόσιο διάλογο και λήψη αποφάσεων	
7 Ισότητα	Σύγκρουση μεταξύ πλειονοτικών και μειονοτικών ομάδων		Σχεδιασμός μέσων εξισορρόπησης των συμφερόντων των ομάδων	Ενστερνισμός της προοπτικής των άλλων
8 Ελευθερία	Ο προφορικός λόγος ως μέσο για την πολιτισμένη επίλυση συγκρούσεων	Διαφωνία	Στρατηγικές επιχειρηματολογίας	«Στο πνεύμα του Βολταίρου»: αποδοχή της ελευθερίας σκέψης και έκφρασης για όλους

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Η σύγκρουση πάνω στο θέμα της αλιείας

Πώς μπορούμε να βρούμε λύση στο δίλημμα της βιωσιμότητας;

Θέμα του μαθήματος	Άσκηση δεξιότητας/ μαθησιακός στόχος	Δραστηριότητες για τους μαθητές	Πηγές και υλικό	Μέθοδος
Μάθημα 1 Το ψάρεμα (παιχνίδι) (1)	Ανάλυση πολυσύνθετης κατάστασης, λήψη απόφασης υπό πίεση χρόνου. Οι μαθητές έρχονται σε επαφή με διλήμματα που αφορούν τη διατήρηση της βιωσιμότητας.	Οι μαθητές προσδιορίζουν προβλήματα και αναπτύσσουν λύσεις και στρατηγικές.	Υλικό για εκπαιδευτικούς 4.1 – 4.4. Υπολογιστής ή αριθμομηχανή. Χαρτί μεγέθους A4, μαρκαδόροι.	Μάθηση μέσω δραστηριότητας.
Μάθημα 2 Το ψάρεμα (παιχνίδι) (2)	Διαπραγμάτευση και συμβιβασμός. Αλληλεξάρτηση, σύγκρουση συμφερόντων.	Οι μαθητές αναλύουν ένα πολυσύνθετο πρόβλημα. Οι μαθητές θα (πρέπει να) συνεργαστούν ώστε να βρουν κοινή λύση.	Όπως στο μάθημα 1.	Μάθηση μέσω δραστηριότητας.
Μάθημα 3 Με ποιον τρόπο πιάνουμε «όσο περισσότερα ψάρια μπορούμε»	Αναλυτική σκέψη: συνδέουμε την εμπειρία με μια αφηρημένη έννοια ή μοντέλο. Το μοντέλο των βιώσιμων στόχων.	Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία του παιχνιδιού «το ψάρεμα».	Φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2. Φυλλάδιο για τους μαθητές 4.3 (προαιρετικά).	Δηλώσεις ανατροφοδότησης. Συζήτηση σε ολομέλεια. Ατομική εργασία.
Μάθημα 4 Πώς επιτυγχάνουμε τη βιωσιμότητα;	Ανάλυση και κριτική. Αναστοχασμός της εμπειρίας με εννοιολογική ανάλυση. Τα κίνητρα επηρεάζουν δυναμικά τη συμπεριφορά μας. Η επίδραση των κινήτρων ελέγχεται από τους κανόνες (εξωτερικά) ή από την υπευθυνότητα (αυτοέλεγχο).	Οι μαθητές εφαρμόζουν τις έννοιες στην προσωπική τους εμπειρία.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2.	Παρουσιάσεις. Συζήτηση σε ολομέλεια. Εισήγηση από τον δάσκαλο.

Μάθημα 1

Το ψάρεμα (παιχνίδι) (1)

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα. Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE. Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές. Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη μέθοδο, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης. Ο πίνακας για επιλογή υλικού υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος. Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.	
Άσκηση ικανοτήτων	Ανάλυση πολυσύνθετης κατάστασης, λήψη απόφασης σε περιορισμένο χρόνο.
Μαθησιακός στόχος	Οι μαθητές έρχονται σε επαφή με διλήμματα που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές προσδιορίζουν προβλήματα και αναπτύσσουν λύσεις και στρατηγικές.
Πηγές και υλικό	Υλικό για εκπαιδευτικούς 4.1 – 4.4.: 1.1 Αντίγραφα φύλλων καταγραφής για τις ομάδες. 1.2 Πίνακας αναπαραγωγής αλιευτικού πληθυσμού (για τον/την εκπαιδευτικό). 1.3 Πίνακας καταγραφής (σε φύλλο σεμιναρίου, πίνακα ή διαφάνεια). 1.4 Διάγραμμα καταγραφής (σε φύλλο σεμιναρίου, πίνακα ή διαφάνεια). Υπολογιστής ή αριθμομηχανή. Χαρτί μεγέθους A4, μαρκαδόροι.
Μέθοδος	Μάθηση μέσω δραστηριότητας.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Εισαγωγή στο παιχνίδι. (10 λεπτά)
	2. Το παιχνίδι του ψαρέματος (τρεις γύροι). (30 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Αν το επιτρέπουν οι συνθήκες, τα μαθήματα 1 και 2 μπορούν να συνδυαστούν. Το παιχνίδι μπορεί όμως να παιχτεί σε δύο διαφορετικούς γύρους.

Στην αρχή, ο/η εκπαιδευτικός ούτε προτείνει στους μαθητές να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, ούτε παρεμβαίνει αν το κάνουν. Μόνο τούς θυμίζει να είναι μέσα στον χρόνο που διαθέτουν.

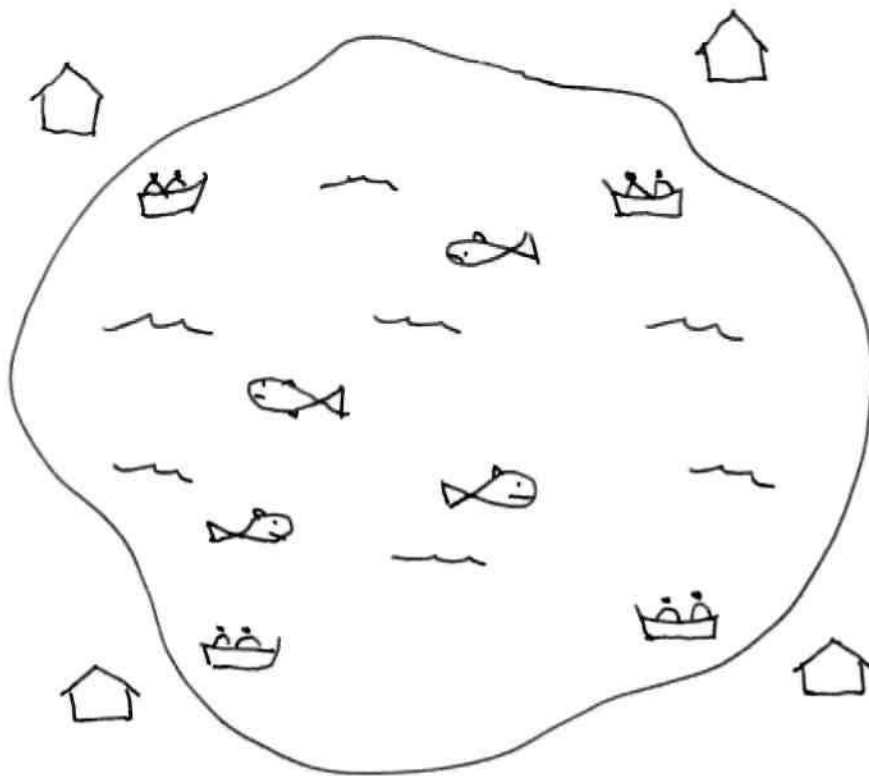
Περιγραφή του μαθήματος

Στάδιο 1: Εισαγωγή στο παιχνίδι του ψαρέματος

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές πως θα παίξουν ένα παιχνίδι – προσομοίωση ενός σημαντικού μέρους της πραγματικότητας.

«Φανταστείτε ότι είστε μέλη της κοινότητας ενός από τα τέσσερα χωριά γύρω από τη λίμνη. Η λίμνη έχει πολλά ψάρια, οπότε δε χρειάζεται να ανησυχείτε για το πώς θα ζήσετε. Όμως, το ψάρεμα είναι η μοναδική πηγή εισοδήματος στην περιοχή σας».

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ποικίλλει την εισαγωγή του με ένα απλό σκαρίφημα στον πίνακα ή σε χαρτί σεμιναρίου, που να δείχνει τη λίμνη και τα τέσσερα χωριά, το καθένα με μια βάρκα στην παραλία.

«Ψαρεύετε συνεχώς, με δύο παύσεις το χειμώνα και την άνοιξη, τις εποχές της αναπαραγωγής των ψαριών. Στους μήνες που δεν ψαρεύετε, πρέπει να ζήσετε από τα αποθέματα παστωμένων ψαριών, και να επισκευάσετε τις βάρκες και τα δίχτυα σας για την επόμενη αλιευτική περίοδο».

Στη συνέχεια, οι μαθητές παίρνουν τις οδηγίες του παιχνιδιού.

Σχηματίζουν τέσσερις ομάδες, το ανώτερο εξαμελείς (αν σχηματίζονται περισσότερες ομάδες, μη ξεχάσετε να διαμορφώσετε ανάλογα τον πίνακα των αποτελεσμάτων – βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 4.3)

Κάθε ομάδα λειτουργεί ως ομάδα ψαράδων. Τους προτείνουμε να δώσουν στη βάρκα τους όνομα, και τους δίνουμε ένα φύλλο καταγραφής για να σημειώνουν τι ψάρεψαν.

Το παιχνίδι παίζεται σε γύρους. Κάθε γύρος είναι μια εποχή ψαρέματος ή παύσης, στη διάρκεια της οποίας αναπαράγονται τα ψάρια.

Ο/η εκπαιδευτικός προσδιορίζει τον στόχο του παιχνιδιού με μία μόνο φράση: «Προσπαθήστε να πιάσετε όσα περισσότερα ψάρια μπορείτε». Η οδηγία διαβάζεται με διαφορετικούς τρόπους, αλλά ο/η εκπαιδευτικός δεν διευκρινίζει, αφήνει τους μαθητές να αποφασίσουν οι ίδιοι τι πολιτική θα ακολουθήσουν. Στο 3^ο μάθημα, οι μαθητές θα επιστρέψουν στο σημείο εκκίνησης.

Στην αρχή της εποχής, κάθε ομάδα αποφασίζει το πλήθος των ψαριών που θέλει να πιάσει. Το υψηλότερο ποσοστό είναι 15% ανά βάρκα. Το σύνολο του αλιευτικού πληθυσμού στην αρχή κάθε αλιευτικής εποχής είναι 140 τόνοι. Οπότε, κάθε ομάδα μπορεί να ψαρέψει έως 21 τόνους. (Και πάλι, το όριο των ομάδων θα πρέπει να διαμορφωθεί στην περίπτωση που συμμετέχουν περισσότερες από τέσσερις ομάδες).

Ο/η εκπαιδευτικός δεν δίνει περισσότερες πληροφορίες για το τι θα συμβεί αν κάθε μία από τις τέσσερις ομάδες φτάσει στο όριο των 21 τόνων, και άρα το σύνολο των ψαριών που έπιασαν όλοι μαζί είναι 84 τόνοι. Αυτό ανήκει στο παιχνίδι: οι μαθητές καταλαβαίνουν πως γνωρίζουν ελάχιστα. Δεν ξέρουν ούτε τη διαδρομή που θα ακολουθήσουν οι ανταγωνιστές τους, ούτε την αναπαραγωγή των ψαριών. Αν το θελήσουν, θα το βρουν μόνοι τους.

Στάδιο 2: Το παιχνίδι του ψαρέματος

Αρχίζει ο πρώτος γύρος. Οι ομάδες συζητούν για το ποσοστό που θα διαλέξουν. Μετά από τέσσερα λεπτά, ο/η εκπαιδευτικός ζητά τα διαγράμματα των ομάδων. Περνάει τα ποσοστά τους στον πίνακα καταγραφής, υπολογίζει τους τόνους που έπιασε κάθε βάρκα και το συνολικό ύψος αλίευσης της πρώτης περιόδου (εδώ χρειάζεται κομπιουτεράκι ή υπολογιστής). Σημειώνει τα αποτελέσματα και τα ανακοινώνει στην τάξη. Η ανάπτυξη των αλιευτικών αποθεμάτων και το σύνολο των αλιευμένων ψαριών σημειώνεται σε ένα διάγραμμα, πρότυπο του οποίου υπάρχει στο υλικό για εκπαιδευτικούς 4.4.

Αναφερόμενος στον πίνακα ανάπτυξης, ο/η εκπαιδευτικός ενημερώνει τους μαθητές για τον πληθυσμό των ψαριών στην αρχή της δεύτερης περιόδου.

Οι μαθητές παίρνουν πίσω τα φύλλα καταγραφής και επεξεργάζονται το σύνολο των ψαριών που μπορούν να ψαρέψουν όλες τις εποχές.

Η εμπειρία έχει δείξει πως συνήθως οι μαθητές τείνουν να φτάνουν στα όρια από την αρχή του παιχνιδιού, οπότε είναι δυνατόν να πιάσουν στο σύνολο 70 τόνους –τον μισό πληθυσμό- ή και περισσότερο. Αν ο πληθυσμός των ψαριών έχει μειωθεί στο μισό, με την αναπαραγωγή θα φτάσει στους 94 τόνους. Αυτό σημαίνει, πως μέσα σ' έναν χρόνο, ο πληθυσμός των ψαριών έχει μειωθεί κατά ένα τρίτο. Κατά συνέπεια, οι καμπύλες του διαγράμματος γέρνουν απότομα προς τα κάτω και παρουσιάζουν τον κίνδυνο τα ψάρια να εξαφανιστούν στο εγγύς μέλλον.

Σ' αυτό το σημείο, οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν την απειλή. Αν ψαρεύουν το ανώτερο δυνατό ποσοστό του 15%, τα ψάρια θα κινδυνεύσουν να εξαφανιστούν μέσα σε δύο ή τρεις αλιευτικές περιόδους. Οι ομάδες θα συζητήσουν την πιθανότητα να μειώσουν το ύψος αλίευσης, ώστε να εμποδίσουν την εξαφάνιση. Από αυτό το σημείο, κάθε παιχνίδι παίρνει διαφορετική τροπή, ανάλογα, για παράδειγμα, με την ηλικία ή το φύλλο των μαθητών.

Οι επόμενοι γύροι παίζονται με τον ίδιο τρόπο. Στους τρεις επόμενους, δεν προτείνουμε στις ομάδες να συνεννοηθούν, αλλά πιθανώς να πάρουν μόνες τους την πρωτοβουλία. Ο/η εκπαιδευτικός, ως διαχειριστής του παιχνιδιού, δίνει χρόνο στους μαθητές, αλλά επιμένει πως ο επόμενος γύρος πρέπει να αρχίσει μετά από 5 λεπτά. Αυτό συμβαίνει και στην πραγματικότητα – όταν αρχίζει η επόμενη εποχή, οι ψαράδες γυρίζουν στη δουλειά τους.

Μετά από μερικούς γύρους, αν τα ψάρια έχουν μειωθεί δραματικά, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να κάνει ένα «θαύμα» και να προσθέσει μερικούς παραπάνω τόνους στο διάγραμμα όπου σημειώνεται η ανάπτυξη των ψαριών.

Μετά τον τέταρτο γύρο, ο/η εκπαιδευτικός προτρέπει τις ομάδες να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, αν δεν το έχουν κάνει ήδη.

Κάποιες φορές, οι ομάδες θα φτάσουν σε κοινές αποφάσεις, κάποιες όχι. Οι ίδιες οι ομάδες αποφασίζουν εάν και σε ποιο βαθμό επιθυμούν να δεσμευτούν με κοινές αποφάσεις, όπως συμβαίνει και στην πραγματικότητα.

Μάθημα 2

Το ψάρεμα (παιχνίδι) (2)

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι μαθησιακοί στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη μέθοδο, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή υλικού υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Διαπραγμάτευση συμβιβασμού.
Μαθησιακοί στόχος	Ανεξαρτησία, σύγκρουση συμφερόντων.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές αναλύουν ένα σύνθετο πρόβλημα. Οι μαθητές (θα πρέπει να) συνεργάζονται ώστε να βρουν κοινή λύση.
Πηγές και υλικό	Οι ίδιες με το Μάθημα 1.
Μέθοδος	Μάθηση μέσω δραστηριότητας.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Το παιχνίδι του ψαρέματος (4 ^{ος} γύρος). (7 λεπτά)
	2. Διαπραγματεύσεις. (15 λεπτά)
	3. Το παιχνίδι του ψαρέματος (5 ^{ος} – 7 ^{ος} γύρος). (20 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Οι μαθητές συνεχίζουν το παιχνίδι του ψαρέματος, παίζοντας τρεις ή τέσσερις ακόμη γύρους.

Μετά τον τέταρτο γύρο, ο/η εκπαιδευτικός προτείνει στους μαθητές να συνομιλήσουν, αν δεν το έχουν κάνει ήδη. Ο χρόνος σταματά, ώστε να έχουν οι μαθητές τη δυνατότητα να ανταλλάξουν απόψεις και προτάσεις. Ο/η εκπαιδευτικός αποφασίζει πόσο χρόνο να αφήσει πριν συνεχίσουν το παιχνίδι οι μαθητές.

Περιγραφή του μαθήματος

Στάδιο 1: Οι μαθητές παίζουν έναν γύρο

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τα αποτελέσματα. Αν οι μαθητές αναλάβουν πρωτοβουλίες, ο/η εκπαιδευτικός τους αφήνει να συνεχίσουν και τους δίνει χρόνο. Ανακοινώνει πως το διάστημα ανάμεσα στις αλιευτικές περιόδους έχει επιμηκυνθεί κατά 10 λεπτά.

Στάδιο 2: Διαπραγματεύσεις

Οι μαθητές βρίσκονται αντιμέτωποι με ένα σοβαρό πρόβλημα, την υπεραλίευση, και δεν διαθέτουν κάποιο θεσμικό πλαίσιο να τους στηρίξει (κανόνες επικοινωνίας, σύστημα κανόνων ψαρέματος και ελέγχου, κλπ.), εκτός αν το δημιουργήσουν οι ίδιοι.

Ο/η εκπαιδευτικός δεν πρέπει να συμμετέχει με κανέναν τρόπο (συμβουλευόντας, σχολιάζοντας, καθοδηγώντας, προεδρεύοντας) στις συζητήσεις των μαθητών. Βλέπει και ακούει με προσοχή. Οι ευκαιρίες μάθησης στην προσέγγιση μέσω δραστηριοτήτων βρίσκεται μέσα στο ίδιο το πρόβλημα, και, όπως συμβαίνει έξω από το σχολείο, οι μαθητές πρέπει να το αντιμετωπίσουν μόνοι τους.

Στάδιο 3: Οι μαθητές παίζουν τους τρεις τελευταίους γύρους

Ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να συνεχίσουν το παιχνίδι στον φυσιολογικό του ρυθμό. Ανάλογα με τα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων, οι παίκτες μπορεί να αλλάξουν την αλιευτική τους πολιτική, και τα αποτελέσματα να δείξουν κάποια βελτίωση, που να απομακρύνει την κατάρρευση του αλιευτικού αποθέματος.

Μάθημα 3

Πώς πιάνουμε «όσα περισσότερα ψάρια μπορούμε»;

Απολογισμός και αναστοχασμός

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Αναλυτική σκέψη: σύνδεση της εμπειρίας με μια αφηρημένη έννοια ή μοντέλο.
Μαθησιακός στόχος	Μοντέλο βιώσιμων στόχων.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές αναστοχάζονται την εμπειρία που παιχνιδιού του ψαρέματος.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2. Φυλλάδιο για τους μαθητές 4.3 (προαιρετικά).
Μέθοδος	Απολογιστικές δηλώσεις. Συζήτηση σε ολομέλεια. Ατομική εργασία.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Απολογισμός: οι μαθητές βγαίνουν απ' τους ρόλους τους (15 λεπτά)
	2. Οι μαθητές διερευνούν την αμφισημία της οδηγίας «Προσπαθήστε να πιάσετε όσα περισσότερα ψάρια μπορείτε». (10 λεπτά)
	3. Το μοντέλο των βιώσιμων στόχων. (15 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Απολογισμός: οι μαθητές βγαίνουν από τους ρόλους τους. Πιθανώς να έχουν έντονα συναισθήματα.

Επαγωγική προσέγγιση στο μοντέλο των βιώσιμων στόχων: οι μαθητές αναπτύσσουν τις κατηγορίες στόχων του μοντέλου βιωσιμότητας από τις δηλώσεις που έκαναν στον απολογισμό. Άσκηση στην αφηρημένη σκέψη.

Κονστрукτιβιστική μάθηση: οι μαθητές δημιουργούν το περιβάλλον στο οποίο κατανοούν και έχουν ανάγκη το μοντέλο βιωσιμότητας. Αντί να ρωτήσουν τον/την εκπαιδευτικό, θέτουν τα ερωτήματα στην ώρα του αναστοχασμού.

Περιγραφή του μαθήματος

Στάδιο 1: Απολογισμός

Οι μαθητές βγαίνουν από τους ρόλους που είχαν στο παιχνίδι του ψαρέματος

Ο/η εκπαιδευτικός κρατάει σημειώσεις στο φύλλο σεμιναρίου ή στον πίνακα, αφήνοντας χώρο για μια δεύτερη στήλη.

Οι μαθητές πιθανώς να εκφράσουν έντονα συναισθήματα, λόγω:

- Της σύγκρουσης νικητών και ηττημένων.
- Της ύπαρξης πλούσιων και φτωχών ψαράδων.
- Της καταστροφής των φυσικών πόρων.
- Της ευρύτερης επιδείνωσης της αλιευτικής απόδοσης (εξαθλίωσης του συνόλου της κοινότητας των ψαράδων).
- Των δύσκολων διαπραγματεύσεων, για παράδειγμα, την έλλειψη υπευθυνότητας ή την άρνηση κάποιων συνεταίρων να συνεργαστούν.
- Της δυσκολίας να αποκτήσουν πολύ χρήσιμες πληροφορίες. Κάνουν υποθέσεις και ταυτόχρονα υπεραλιεύουν.
- Της απουσίας κάποιας αρχής που να επιβάλει κανόνες.
- Της έλλειψης κάποιας ανταμοιβής σε όσους ψαρεύουν υπεύθυνα – δηλαδή, λιγότερα ψάρια σημαίνει φτώχεια και περισσότερα ψάρια για τους άλλους ψαράδες.

Στάδιο 2: Αναστοχασμός

Οι μαθητές διερευνούν την αμφισημία της οδηγίας «Προσπαθήστε να πιάσετε όσα περισσότερα ψάρια μπορείτε»

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές πως μέσω του παιχνιδιού έχουν σκιαγραφήσει ένα πολύπλοκο πρόβλημα. Το πρώτο απαραίτητο βήμα για να ξεπεράσουμε προβλήματα αυτού του είδους είναι να τα κατανοήσουμε σε βάθος, όπως στην ιατρική, ο γιατρός χρειάζεται να βγάλει διάγνωση πριν αποφασίσει για τη θεραπεία που θα εφαρμόσει.

Ο/η εκπαιδευτικός θυμίζει στους μαθητές την οδηγία που τους έδωσε πριν ξεκινήσει το παιχνίδι του ψαρέματος και τη γράφει στον πίνακα: «Προσπαθήστε να πιάσετε όσα περισσότερα ψάρια μπορείτε».

Τους ζητά να θυμηθούν πώς την εξέλαβαν, και ποιος ήταν ο στόχος τους όταν όρισαν το ποσοστό που θα ψάρευαν. Να θυμηθούν, δηλαδή, τρία σημεία:

«Προσπαθήστε» - ποιος να προσπαθήσει;

«Όσα περισσότερα μπορείτε» - σε ποιο όριο αναφέρεται η λέξη «μπορείτε»;

«Πότε;» - σε ποιον χρόνο αφορά η οδηγία;

Οι μαθητές σκέπτονται σιωπηλά για ένα λεπτό. Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός ζητά τις παρατηρήσεις τους. Οι μαθητές εξηγούν τον τρόπο που κατανόησαν την οδηγία και το πώς την ακολούθησαν. Όταν σχηματιστεί καθαρά η εικόνα, ο/η εκπαιδευτικός καταγράφει στον πίνακα τις κυριότερες απαντήσεις.

Αν οι μαθητές δηλώσουν πως αποφάσισαν με βάση το χωριό τους, εστιάζοντας στα συμφέροντά τους, και αν έπρεπε, σε βάρος των άλλων και του περιβάλλοντος, το αποτέλεσμα θα ήταν όπως παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί. Κάποιοι μαθητές, όμως, μπορεί να συμπληρώσουν και άλλες προοπτικές, οπότε το γενικό αποτέλεσμα θα μοιάζει με τη συνολική εικόνα (όπως παρουσιάζεται στον δεύτερο πίνακα).

Στόχος στο παιχνίδι του ψαρέματος					
«Προσπαθήστε να πιάσετε όσα περισσότερα ψάρια μπορείτε.»					
Ποιος;		Όσα περισσότερα μπορείτε;		Πότε;	
Η βάρκα μας		Όριο		Σήμερα	
		Ποσοστό			
Η ευημερία μας		Κέρδος		Η ευημερία μας	

Αν η προοπτική τους ήταν να αυξήσουν την ευημερία του χωριού τους, το αποτέλεσμα θα είναι εντυπωσιακό. Οι μαθητές θα δουν πως με τον περιορισμό του ενδιαφέροντός τους «αποκλειστικά στη δική τους ευημερία», όλοι μαζί προκάλεσαν την καταστροφή.

Το γεγονός αυτό εγείρει το ερώτημα αν οι μαθητές μπορούν να φανταστούν κάποιον εναλλακτικό, πιο εποικοδομητικό τρόπο να εφαρμόσουν τον στόχο «να πιάσουν όσα περισσότερα ψάρια μπορούν».

Αντίθετα, αν οι μαθητές έχουν συμπεριλάβει και άλλους στόχους, όπως την προστασία της αλιευτικής πηγής ή την υπευθυνότητα για τα άλλα χωριά της κοινότητας της λίμνης, γίνεται αμέσως εμφανής η αντίθεση ανάμεσα στους τρόπους ερμηνείας του βασικού στόχου.

Οι μαθητές θα πρέπει να ελέγξουν αν η αρχική οδηγία θα πρέπει να αλλάξει. Αν όμως συμφωνήσουν με την υπόθεση του μοντέλου πως το ψάρεμα στη λίμνη αποτελεί τη μόνη διαθέσιμη πηγή πρωτεΐνης, τότε θα τη δεχθούν.

Όποια κατεύθυνση και να ακολουθήσει η συζήτηση, οι μαθητές στο τέλος θα έχουν κατανοήσει και θα έχουν αναγνωρίσει πως το να «πιάσουν όσα περισσότερα ψάρια μπορούν» έχει διαφορετικές ερμηνείες, που οδηγούν σε διαφορετικές συνέπειες.

Ο/η εκπαιδευτικός συνοψίζει τα όσα είπαν οι μαθητές και τα προσθέτει στον πίνακα:

Στόχος στο παιχνίδι του ψαρέματος					
«Προσπαθήστε να πιάσετε όσα περισσότερα ψάρια μπορείτε.»					
Ποιος;		Όσα περισσότερα μπορείτε;		Πότε;	
Η βάρκα μας	Όλοι μας	Όριο		Σήμερα	Μακροπρόθεσμα
		Ποσοστό	Ρυθμός αναπαραγωγής		
Κέρδος για εμάς	Κέρδος για όλους	Κέρδος για εμάς	Προστασία των φυσικών πόρων	Κέρδος για εμάς	Υπευθυνότητα (περιβάλλον, μελλοντικές γενιές)
Σύγκρουση	Ειρήνη	Σύγκρουση	Ειρήνη	Σύγκρουση	Ειρήνη

Η παραπάνω εικόνα είναι δυνατόν να παρακινήσει τους μαθητές να εγείρουν περαιτέρω ερωτήματα.

Είναι ξεκάθαρο πως οι εναλλακτικές λύσεις είναι κατά πολύ λογικότερες από την εμμονή στο «κέρδος για μας» σε βάρος όλων, γεγονός που οδηγεί σε σύγκρουση. Γιατί όμως, εμείς, οι παίκτες, δεν προσπαθήσαμε να εξισορροπήσουμε αυτούς τους στόχους από την αρχή και γιατί δυσκολευτήκαμε τόσο να συμφωνήσουμε σ' αυτούς τους στόχους κατά τη διαπραγμάτευση;

Στάδιο 3: Το μοντέλο των αειφόρων στόχων

Βήμα 3.1: Οι μαθητές συνδέουν τη συζήτηση με το μοντέλο

Ο/η εκπαιδευτικός διανέμει το φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2 (Μοντέλο βιώσιμων στόχων). Οι μαθητές καλούνται να αναγνωρίσουν τον στόχο στο μοντέλο που μόλις συζήτησαν («κέρδος για μας» - «κέρδος για όλους» - «προστασία του περιβάλλοντος» - «υπευθυνότητα για τις επερχόμενες γενιές»).

Οι μαθητές απαντούν μετά από μερικά λεπτά σιωπηλής ανάγνωσης. Θα προσδιορίσουν τους στόχους στο τρίγωνο του φυλλαδίου, και, ανάλογα με τη συζήτηση που προηγήθηκε, θα σημειώσουν επιπλέον στόχους.

Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται στις επεξηγηματικές σημειώσεις (τη σημασία των διπλών τόξων, τις διαστάσεις των στόχων: στόχοι βιωσιμότητας, διάσταση χρόνου, διάσταση παγκοσμιότητας).

Βήμα 3.2: Εργασία για το σπίτι: οι μαθητές προετοιμάζουν μια εισαγωγή για το επόμενο μάθημα

Ο/η εκπαιδευτικός αναθέτει εργασία για το σπίτι. Οι μαθητές οφείλουν να προετοιμάσουν μια εισαγωγή που θα παρουσιαστεί στην αρχή του επόμενου μαθήματος, ακολουθώντας τις παρακάτω οδηγίες (βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 4.5)

1. Εξηγείστε τους λόγους για τους οποίους είναι δύσκολο να επιτευχθούν δύο ή περισσότεροι στόχοι βιωσιμότητας ταυτόχρονα. Αναφερθείτε στο φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2 και στη συζήτησή μας στην τάξη.
2. Εξηγείστε τους λόγους για τους οποίους οι περισσότεροι φορείς εμμένουν στον στόχο του ατομικού κέρδους, ακόμα και όταν είναι εμφανείς οι καταστροφικές του συνέπειες.

Αν θέλετε, μπορείτε να αναφερθείτε σε συγκεκριμένα παραδείγματα.

Θα πρέπει να απαντήσετε γραπτά.

Αν το θεωρεί απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί επικουρικά να δώσει στους μαθητές το φυλλάδιο για τους μαθητές 4.3.

Μάθημα 4

Πώς επιτυγχάνεται η βιωσιμότητα;

Τρόποι εξισορρόπησης στόχων και υπέρβαση συγκρούσεων

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Ανάλυση και κριτική: Αναστοχασμός της εμπειρίας με εννοιολογική ανάλυση.
Μαθησιακός στόχος	Τα κίνητρα επηρεάζουν δυναμικά τη συμπεριφορά μας. Η επίδρασή τους είναι δυνατόν να ελεγχθεί με κανόνες (εξωτερικά) ή με υπευθυνότητα (αυτοέλεγχος). Έννοιες: κίνητρο, δίλημμα.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές συνδέουν στην πράξη έννοιες με τις προσωπικές τους εμπειρίες.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2.
Μέθοδος	Παρουσιάσεις, συζήτηση σε ολομέλεια, σχολιασμός από τον/την εκπαιδευτικό.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές ανακοινώνουν τα σχόλιά τους. (10 λεπτά)
	2. Οι μαθητές συζητούν για την επίδραση των κινήτρων στη συμπεριφορά τους. (15 λεπτά)
	3. Οι μαθητές συζητούν δύο βασικές προσεγγίσεις ώστε να λύσουν το δίλημμα κέρδους-βιώσιμων επιλογών. (15 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές εφαρμόζουν την έννοια των κινήτρων ώστε να αναλύσουν τη συμπεριφορά τους στο παιχνίδι του ψαρέματος. Ο τρόπος που είναι στημένο το παιχνίδι προέτρεψε τους μαθητές να εστιάσουν στον στόχο της αύξησης του βραχυπρόθεσμου κέρδους, ανεξάρτητα από τις συνέπειες που είχε για τους άλλους ψαράδες ή για την κοινή αλιευτική πηγή.

Σε αυτό το καταληκτικό μάθημα, οι μαθητές συζητούν τρόπους ελέγχου των κινήτρων που έχουν αντιπαραγωγικές συνέπειες. Υπάρχουν δύο πρόσφοροι τρόποι: πρώτον, με πολιτικά μέσα (εξουσιαστική προσέγγιση), όπου κανόνες και νόμοι επιτρέπουν ή απαγορεύουν τρόπους συμπεριφοράς. Εδώ, η ανταμοιβή και η τιμωρία αποτελούν μέσα επιβολής. Δεύτερον, τα άτομα ελέγχουν τη συμπεριφορά τους, αναλαμβάνοντας ευθύνες. Οι μαθητές συζητούν ποια προσέγγιση προκρίνουν.

Η εργασία στο σπίτι είναι σημαντική για διάφορους λόγους: οι μαθητές αναστοχάζονται και καταγράφουν το αποτέλεσμα του προηγούμενου μαθήματος. Παίρνουν τον λόγο στην έναρξη αυτού του μαθήματος και εμπλέκονται ενεργά ευθύς εξ αρχής. Ο/η εκπαιδευτικός παίρνει ανατροφοδότηση για το τι έμαθαν και τι κατάλαβαν οι μαθητές του, γεγονός που τον καθοδηγεί για τη συνέχεια που θα δώσει (κονστрукτιβιστική μάθηση και μαθητοκεντρική καθοδήγηση).

Περιγραφή του μαθήματος

Στάδιο 1: Οι μαθητές ανακοινώνουν τις σκέψεις τους

Ο/η εκπαιδευτικός συνδέει το θέμα του μαθήματος με τις βασικές ερωτήσεις

Οι μαθητές, για το σημερινό μάθημα, έχουν ετοιμάσει τις απόψεις τους για τη μία ή και τις δύο βασικές ερωτήσεις που τους δόθηκαν ως εργασία για το σπίτι. Με τον τρόπο αυτό, έχοντας σκεφτεί από πριν, οι μαθητές έχουν δημιουργήσει το εννοιολογικό πλαίσιο για το σύνολο του μαθήματος (κονστрукτιβιστική μάθηση).

1. Εξηγείστε τους λόγους για τους οποίους είναι δύσκολο να επιτευχθούν δύο ή περισσότεροι στόχοι βιωσιμότητας ταυτόχρονα. Αναφερθείτε στο φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2 και στη συζήτησή μας στην τάξη.
2. Εξηγείστε τους λόγους για τους οποίους οι περισσότεροι φορείς εμμένουν στον στόχο του ατομικού κέρδους, ακόμα και όταν είναι εμφανείς οι καταστροφικές του συνέπειες.

Αν θέλετε, μπορείτε να αναφερθείτε σε συγκεκριμένα παραδείγματα.

Θα πρέπει να απαντήσετε γραπτά.

Ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει το θέμα του μαθήματος: πώς μπορούμε να πετύχουμε τη βιώσιμη ανάπτυξη; Το γράφει στον πίνακα και δίνει τον λόγο στους μαθητές, που ανακοινώνουν τις απόψεις τους πρώτα για τη μία και μετά για την άλλη ερώτηση.

1^η ερώτηση: στόχοι βιωσιμότητας

Οι μαθητές πιθανώς έχουν σκεφτεί το παρακάτω πρόβλημα: ενώ οι στόχοι της βιωσιμότητας εναρμονίζονται, μερικοί αλληλοαναιρούνται. Για παράδειγμα, η προστασία του περιβάλλοντος ταιριάζει με την ευθύνη για τις επερχόμενες γενιές και το σύνολο της ανθρωπότητας (παγκόσμια προοπτική, ενότητα του κόσμου). Αυτοί οι στόχοι τίθενται σε κίνδυνο αν η τωρινή γενιά προσπαθεί να αυξήσει βραχυπρόθεσμα το κέρδος (οικονομία). Η κοινωνία (ο στόχος της ισοκατανομής) και η οικονομία (η αύξηση του προϊόντος και της παραγωγικότητας) είναι δυνατόν να ταιριάζουν, αλλά σε πολλές περιπτώσεις είναι αταίριαστες.

Το σενάριο στο παιχνίδι του ψαρέματος περιέγραψε τη χειρότερη περίπτωση, όπου όλα πήγαν στραβά. Ακόμη και τα πλουσιότερα ψαροχώρια αντιμετώπισαν οικονομική πτώση.

Οι μαθητές ίσως αναφερθούν στις προσπάθειες εναρμονισμού της οικονομικής ανάπτυξης με την προστασία της φύσης: με ανακύκλωση απορριμμάτων, χρήση αιολικής, ηλιακής και υδάτινης ενέργειας (γεννητριών), ακόμη και ηλεκτρικά αυτοκίνητα.

2^η ερώτηση: ο στόχος της ατομικής ευημερίας

Οι μαθητές πιθανώς να έχουν σκεφτεί το παρακάτω πρόβλημα: στο παιχνίδι, «νικητής» αναδείχτηκε το χωριό που είχε τα περισσότερα αλιεύματα. Δεν δόθηκε μεγάλη προσοχή στην ευθύνη για το περιβάλλον.

Σε κάθε γύρο, ο/η εκπαιδευτικός δίνει τον λόγο σε 6 έως 10 μαθητές. Όταν ολοκληρωθεί η εικόνα, οι μαθητές προσπαθούν να κωδικοποιήσουν όσα άκουσαν. Το αποτέλεσμα μπορεί να μοιάζει με τα όσα περιγράφηκαν εδώ, μπορεί όμως και να είναι διαφορετικό. Αν οι μαθητές διαφωνούν, θα πρέπει να το πουν.

Στάδιο 2: Οι μαθητές συζητούν για την επίδραση των κινήτρων στη συμπεριφορά τους

Ο/η εκπαιδευτικός με λίγα λόγια παρουσιάζει δύο έννοιες που θα βοηθήσουν τους μαθητές να κατανοήσουν τη συμπεριφορά τους στο παιχνίδι του ψαρέματος.

Στο παιχνίδι, έπαιξε μεγαλύτερο ρόλο η αύξηση του ψαρέματος με σκοπό περισσότερο ατομικό κέρδος, ενώ, κυριολεκτικά, δεν δόθηκε η ίδια σημασία στην ευθύνη για το περιβάλλον και την ευημερία των άλλων, δίνοντας ένα ξεκάθαρο μήνυμα. Αυτό το είδος της λεπτής επιρροής που μας κάνει να συμπεριφερόμαστε με συγκεκριμένο τρόπο, χωρίς παράλληλα να μας υποχρεώνει, ονομάζεται *κίνητρο*.

Στο σημείο αυτό ο/η εκπαιδευτικός σταματάει, και ζητά από τους μαθητές να σκεφτούν για τα κίνητρα στην καθημερινότητά τους. Παραδείγματα που μπορεί να προκύψουν είναι τα ακόλουθα:

- Αν η ποιότητα είναι σχεδόν ίδια, τείνουμε να αγοράζουμε τα φθηνότερα προϊόντα.
- Προσπαθούμε να πάρουμε καλούς βαθμούς στο σχολείο.
- Οι γονείς τάζουν διάφορα πράγματα στα παιδιά τους αν πάρουν καλούς βαθμούς.
- Οι ασφαλιστικές εταιρίες δίνουν μπόνους στους πελάτες τους αν δεν κάνουν χρήση της ασφάλειας για κάποιο χρονικό διάστημα.
- Αν γίνεις συνδρομητής, ή αν πείσεις κάποιον φίλο σου να γίνει συνδρομητής σε κάποιο περιοδικό, παίρνεις δώρο.
- Κάποιοι δε θέλουν να μεθύσουν γιατί φοβούνται πως θα χαλάσουν την εικόνα τους.

Οι μαθητές ή ο/η εκπαιδευτικός, μετά τα παραδείγματα, συνοψίζουν σε συμπεράσματα.

Τα παραδείγματα δείχνουν ξεκάθαρα πως τα κίνητρα σχετίζονται με τα συμφέροντά μας. Τις περισσότερες φορές σχετίζονται ξεκάθαρα με χρήματα, αλλά επίσης με την επιθυμία μας να πετύχουμε ή να γίνουμε αποδεκτοί από τους άλλους. Οι ανταγωνιστικές οικονομικές αγορές βασίζονται κυρίως στα κίνητρα. Το κίνητρο του κέρδους βρίσκεται στην καρδιά της ανταγωνιστικής ελεύθερης αγοράς. Οπότε, δεν αποτελεί έκπληξη αν οι μαθητές αναφερθούν στα κίνητρα που τούς είναι περισσότερο οικεία.

Στάδιο 3: Οι μαθητές συζητούν για δύο βασικές προσεγγίσεις που αποπειρώνται να λύσουν το δίλημμα-βιωσιμότητα ή κέρδος

Ο/η εκπαιδευτικός προσθέτει μια δεύτερη οδηγία που σχετίζεται με την έννοια του διλήμματος. Ένα από τα πιο ισχυρά κίνητρα είναι αυτό της αύξησης του κέρδους. Αν όλοι χρησιμοποιήσουν αυτό το κίνητρο,

γνωρίζουμε πως από πλευράς βιωσιμότητας, οι επιπτώσεις θα είναι καταστροφικές. Οπότε, βρισκόμαστε σε δίλημμα. Ενώ ξέρουμε πως θα έπρεπε να κάνουμε κάτι για να προστατεύσουμε τους κοινούς πόρους, αν το προσπαθήσουμε, θα αποτύχουμε και θα καταλήξουμε φτωχότεροι από τους άλλους. Άρα, επιστρέφουμε στον στόχο του κέρδους, φοβούμενοι τα χειρότερα. Αυτή η κατάσταση, όπου κάνουμε κάτι εντελώς λάθος, ανεξάρτητα από το τι διαλέγουμε –όντας υποχρεωμένοι να διαλέξουμε– ονομάζεται *δίλημμα*.

Οι πρώτες ερωτήσεις των μαθητών θα αφορούν την κατανόηση του όρου. Μόλις συμφωνήσουν με την παραδοχή πως το κίνητρο του κέρδους στην αρχική φάση του παιχνιδιού του ψαρέματος ήταν ισχυρό, πιθανώς θα οδηγηθούν στην ερώτηση πώς να ξεπεράσουν την καταστροφική του πιθανότητα. Στο σημείο αυτό είναι σημαντική η εμπειρία τους στο παιχνίδι. Κατάφεραν οι μαθητές να ελέγξουν ή να συντονίσουν την αλειτουργία τους πολιτική; Ακόμη κι αν απέτυχαν, ποιες λύσεις προτάθηκαν; Τι θα πρότειναν τώρα, μετά το παιχνίδι;

Γενικά, είναι αναμενόμενο να παρουσιαστούν δύο κατηγορίες σκέψεων, αν και δεν είναι πιθανόν να ανταποκρίνονται στο σύνολο των ζητημάτων που παρουσιάζει η παρακάτω ιδεατή περιγραφή:

- *Η αυταρχική προσέγγιση*: οι ψαράδες χρειάζονται ένα σύνολο κανόνων και νόμων και ένα σύστημα ελέγχου και κυρώσεων, που να τους επιβάλλει τι πρέπει να κάνουν. Οι ψαράδες ελέγχονται από έναν φορέα ανώτερο από αυτούς, -πιθανότατα μια κυβέρνηση- που παράλληλα θα προσδιορίζει τους στόχους της βιωσιμότητας. Σ' αυτή την περίπτωση, η ελευθερία να μπορεί να ακολουθήσει κάποιος κίνητρα κέρδους θα ήταν αυστηρά περιορισμένη.
- *Η προσέγγιση που βασίζεται σε κοινή σύμβαση*: οι ψαράδες συνυπογράφουν κοινή σύμβαση με κανόνες ή αρχές συμπεριφοράς και πιθανώς και βιώσιμους στόχους. Είναι πιθανό να συμφωνήσουν σε ένα σύστημα ελέγχου και κυρώσεων.

Ποια από τις δύο δυνατότητες προτιμούν οι μαθητές; Αν έχει μείνει λίγος χρόνος, ο/η εκπαιδευτικός ζητά να σηκώσουν χέρια, και ένας ή δύο μαθητές από κάθε πλευρά να αιτιολογήσουν την προτίμησή τους. Αν το επιτρέπει ο χρόνος, μπορεί να γίνει συζήτηση. Είναι πιθανόν οι μαθητές να υπογραμμίσουν πως το αδύνατο σημείο της ιεραρχικής και εξουσιαστικής προσέγγισης είναι πως ένας φορέας δε μπορεί από μακριά να κατανοήσει πλήρως τους βιώσιμους στόχους. Η προσέγγιση της κοινής σύμβασης έχει τα δυνατά της σημεία, αλλά είναι πιθανό να πάσχει στην επιβολή κυρώσεων για παραβάσεις. Είναι δύσκολο οι ψαράδες να αστυνομεύουν ο ένας τον άλλον, αφού είναι ισότιμοι συνεργάτες.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 4.1

Το ψάρεμα: φύλλο καταγραφής για τους παίκτες

Φύλλο καταγραφής		
Αριθμός Βάρκας:	Όνομα:	
Περίοδος Αρ.	Αλιευτική ποσότητα (το ανώτερο 15%)	Αλίευση (σε τόνους, σύνολο)
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		

Φύλλο καταγραφής		
Αριθμός Βάρκας:	Όνομα:	
Περίοδος Αρ.	Αλιευτική ποσότητα (το ανώτερο 15%)	Αλίευση (σε τόνους, σύνολο)
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		

Υλικό για εκπαιδευτικούς (διαχειριστές του παιχνιδιού) 4.2

Πίνακας αναπαραγωγής: ανανέωση του αλιεύματος (σε τόνους ψαριών)

- Στο τέλος της αλιευτικής περιόδου μένουν 47 τόνοι ψάρια στη λίμνη.
- Στη λήξη της αλιευτικής περιόδου (σεζόν), ο πληθυσμός των ψαριών ανανεώνεται. Στο παράδειγμά μας, στην αρχή της αλιευτικής περιόδου, ο πληθυσμός των ψαριών είναι 56 τόνοι.
- Ο διαχειριστής του παιχνιδιού ανακοινώνει τον αριθμό αυτό στους παίκτες, οι οποίοι στη συνέχεια αποφασίζουν σχετικά με τα αλιεύματα τους στη νέα σεζόν.
- Ο διαχειριστής του παιχνιδιού δεν πρέπει να δείξει τον πίνακα αναπαραγωγής στους παίκτες.

Τέλος σεζόν	Αρχή νέας σεζόν	Τέλος σεζόν	Αρχή νέας σεζόν	Τέλος σεζόν	Αρχή νέας σεζόν	Τέλος σεζόν	Αρχή νέας σεζόν
τόνοι	τόνοι	τόνοι	τόνοι	τόνοι	τόνοι	τόνοι	τόνοι
0	0	38	43	76	103	114	147
1	0	39	45	77	104	115	147
2	1	40	46	78	106	116	147
3	1	41	47	79	107	117	147
4	2	42	49	80	109	118	147
5	2	43	50	81	110	119	147
6	3	44	52	82	112	120	148
7	4	45	53	83	113	121	148
8	5	46	55	84	115	122	148
9	7	*47	*56	85	116	123	148
10	11	48	58	86	118	124	148
11	12	49	59	87	119	125	149
12	13	50	61	88	121	126	149
13	14	51	62	89	122	127	149
14	15	52	64	90	124	128	149
15	16	53	65	91	126	129	149
16	17	54	67	92	128	130	150
17	18	55	69	93	130	131	150
18	20	56	71	94	132	132	150
19	21	57	73	95	134	133	150
20	22	58	75	96	136	134	150
21	23	59	76	97	138	135	150
22	24	60	78	98	140	136	150
23	25	61	79	99	141	137	150
24	27	62	81	100	142	138	150
25	28	63	82	101	142	139	150
26	29	64	84	102	142	140	150
27	30	65	85	103	143	141	150
28	31	66	87	104	143	142	150
29	32	67	89	105	144	143	150
30	34	68	91	106	145	144	150
31	35	69	92	107	145	145	145
32	36	70	94	108	145	146	150
33	37	71	95	109	146	147	150
34	38	72	97	110	146	148	150
35	40	73	98	111	146	149	150
36	41	74	100	112	146	150	150
37	42	75	101	113	146		

* υποδηλώνει το παράδειγμα που χρησιμοποιείται στο παιχνίδι – 47 τόνοι στο τέλος της αλιευτικής περιόδου, 56 τόνοι στην αρχή της νέας περιόδου. Πηγή: Wolfgang Ziefle, “Das Fischerspiel”, σελ. 13.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 4.3

Το παιχνίδι του ψαρέματος: πίνακας καταγραφής

Περίοδος Αρ.	Πληθυσμός ψαριών πριν την αλιευτική περίοδο	Βάρκα αρ. 1		Βάρκα αρ. 2		Βάρκα αρ. 3		Βάρκα αρ. 4		Συνολικό ποσοστό	Συνολική ψαριά	Πληθυσμός ψαριών μετά την αλιευτική περίοδο
		Μερίδιο βάρκας επί τοίς εκατό (%)	Ψαριά (τόνοι)	Μερίδιο βάρκας επί τοίς εκατό (%)	Ψαριά (τόνοι)	Μερίδιο βάρκας επί τοίς εκατό (%)	Ψαριά (τόνοι)	Μερίδιο βάρκας επί τοίς εκατό (%)	Ψαριά (τόνοι)			
1	140											
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												
9												
10												

Υλικό για εκπαιδευτικούς 4.4

Το παιχνίδι του ψαρέματος: διάγραμμα αλιευτικών αποθεμάτων και σύνολο αλιευμάτων

Τόνοι	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
160										
150										
140	X									
130										
120										
110										
100										
90										
80										
70										
60										
50										
40										
30										
20										
10										
0										
Περίοδος αρ.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Αντιγράψτε το διάγραμμα σε διαφανεια επιδιακρότιου, στον πίνακα ή σε φύλλο σεμιναρίου. Καταγράψτε την ανάπτυξη των αλιευτικών αποθεμάτων (στην έναρξη της περιόδου) και το σύνολο των αλιευμάτων (στο τέλος της περιόδου), σημειώνοντας σε τόνους, το σύνολο και τις ψαριές κάθε φορά. Σχηματίστε δύο γραμμές διαφορετικού χρώματος.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 4.5

Οδηγίες για την εργασία στο σπίτι (σημειώσεις για τους μαθητές)

Οι μαθητές παίρνουν τις παρακάτω οδηγίες για την εργασία στο σπίτι. Αντιγράψτε τη σελίδα και κόψτε σε μικρά σημειωματάκια. Με τις γραπτές οδηγίες είστε πιο συγκεκριμένοι και γλυτώνετε χρόνο στην τάξη.

1. Εξηγήστε τους λόγους για τους οποίους είναι δύσκολο να επιτευχθούν δύο ή περισσότεροι βιώσιμοι στόχοι ταυτόχρονα. Αναφερθείτε στο φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2 και στη συζήτησή μας στην τάξη.
2. Εξηγήστε τους λόγους για τους οποίους οι περισσότεροι φορείς εμμένουν στο στόχο του ατομικού κέρδους, ακόμα και όταν είναι εμφανείς οι καταστροφικές του συνέπειες.

Αν θέλετε, μπορείτε να αναφερθείτε σε συγκεκριμένα παραδείγματα.

Θα πρέπει να απαντήσετε γραπτά.

1. Εξηγήστε τους λόγους για τους οποίους είναι δύσκολο να επιτευχθούν δύο ή περισσότεροι βιώσιμοι στόχοι ταυτόχρονα. Αναφερθείτε στο φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2 και στη συζήτησή μας στην τάξη.
2. Εξηγήστε τους λόγους για τους οποίους οι περισσότεροι φορείς εμμένουν στο στόχο του ατομικού κέρδους, ακόμα και όταν είναι εμφανείς οι καταστροφικές του συνέπειες.

Αν θέλετε, μπορείτε να αναφερθείτε σε συγκεκριμένα παραδείγματα.

Θα πρέπει να απαντήσετε γραπτά.

1. Εξηγήστε τους λόγους για τους οποίους είναι δύσκολο να επιτευχθούν δύο ή περισσότεροι βιώσιμοι στόχοι ταυτόχρονα. Αναφερθείτε στο φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2 και στη συζήτησή μας στην τάξη.
2. Εξηγήστε τους λόγους για τους οποίους οι περισσότεροι φορείς εμμένουν στο στόχο του ατομικού κέρδους, ακόμα και όταν είναι εμφανείς οι καταστροφικές του συνέπειες.

Αν θέλετε, μπορείτε να αναφερθείτε σε συγκεκριμένα παραδείγματα.

Θα πρέπει να απαντήσετε γραπτά.

1. Εξηγήστε τους λόγους για τους οποίους είναι δύσκολο να επιτευχθούν δύο ή περισσότεροι βιώσιμοι στόχοι ταυτόχρονα. Αναφερθείτε στο φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2 και στη συζήτησή μας στην τάξη.
2. Εξηγήστε τους λόγους για τους οποίους οι περισσότεροι φορείς εμμένουν στο στόχο του ατομικού κέρδους, ακόμα και όταν είναι εμφανείς οι καταστροφικές του συνέπειες.

Αν θέλετε, μπορείτε να αναφερθείτε σε συγκεκριμένα παραδείγματα.

Θα πρέπει να απαντήσετε γραπτά.

Ενότητα 4.5 Γενικές πληροφορίες για εκπαιδευτικούς

Υποστηρικτικό υλικό για το παιχνίδι του ψαρέματος

Κατάλογος δημοσιεύσεων

Garrett Hardin (1968), "The tragedy of the commons", in *Science*, τόμ. 162 (1968), σελ. 1244, www.garretthardinsociety.org.

Elinor Ostrom (1990), *Governing the commons. The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press.

Wolfgang Ziefle (2000), "Fischerspiel und Verfassungsspiel. Die Allmendeklemme und mögliche Auswege", in: Gotthard Breit/Siegfried Schiele (eds.), *Werte in der politischen Bildung*, Wochenschau-Verlag, σσ.396-426, www.lpb-bw.de/publikationen/did_reihe/band22/ziefle.htm.

Wolfgang Ziefle (1995), "Das Fischerspiel", in: Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg (ed.), *Politik und Unterricht* (1/1995), σσ. 7-35.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5
ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ
Για το λύκειο

**Ποιοι κανόνες μας εξυπηρετούν καλύτερα;
Παιχνίδι λήψης αποφάσεων**

5.1 και 5.2 Γιατί χρειάζεται κανόνες μια κοινότητα;

Κανόνες και εργαλεία επίλυσης προβλημάτων

Οι μαθητές σχεδιάζουν ένα θεσμικό πλαίσιο

5.3 Ποιοι κανόνες μας εξυπηρετούν καλύτερα;

Οι μαθητές συγκρίνουν και κρίνουν τις λύσεις που έδωσαν

5.4 Το συνέδριο

Τα μέλη της κοινότητας συνομολογούν ένα πλαίσιο κανόνων

Ενότητα 5

Νόμος και κανόνες

Ποιοι κανόνες μας εξυπηρετούν καλύτερα;

«Οι κανόνες είναι εργαλεία» - κονστρουκτιβιστική προσέγγιση κατανόησης των θεσμών

Η βασική ιδέα αυτής της ενότητας συνοψίζεται στο σλόγκαν «οι κανόνες είναι εργαλεία». Νόμοι, κανόνες, συντάγματα, η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, με μια λέξη, θεσμοί. Σ' αυτό το εγχειρίδιο, οι θεσμοί θεωρούνται ως προϊόντα –άνθρωποι τους δημιούργησαν ώστε να υπηρετήσουν συγκεκριμένο σκοπό. Με αυτή την έννοια, «οι κανόνες – και γενικότερα οι θεσμοί – είναι εργαλεία» που υπηρετούν σκοπούς όπως οι επόμενοι:

- δίνουν λύσεις σε προβλήματα της κοινωνίας,
- εξουδετερώνουν πιθανές πηγές συγκρούσεων, εξασφαλίζοντας σταθερότητα και ασφάλεια,
- καθορίζουν τις σχέσεις εξουσίας ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες με διαφορετικά συμφέροντα, κι έτσι προστατεύουν τους αδύναμους, ή παρέχουν τα μέσα της εξουσίας σε μια συγκεκριμένη ομάδα ή άτομα.

Κατά συνέπεια, για να κατανοήσουμε τους θεσμούς, πρέπει πρώτα να κατανοήσουμε τον λόγο ή τα συμφέροντα που είχαν κατά νου οι δημιουργοί τους. Οι θεσμοί είναι πολύπλοκα συστήματα που προσπαθούν να λύσουν περίπλοκα προβλήματα. Είναι αποτέλεσμα διαδικασίας συμβιβασμών και συγκρούσεων, επαναστάσεων ή μεταρρυθμίσεων. Στις δημοκρατίες, η ανάπτυξη των θεσμών γίνεται με διαδικασία συλλογικής μάθησης που με τη σειρά της γίνεται σε ένα πλαίσιο διαδικαστικών κανόνων, καθότι τα συντάγματα πρέπει να τροποποιούνται με προσοχή και υπευθυνότητα.

Οι μαθητές κατανοούν τους θεσμούς σχεδιάζοντας έναν θεσμό

Στη βασική δραστηριότητα αυτής της ενότητας αντικατοπτρίζεται η κονστρουκτιβιστική διάσταση της θεσμικής ανάπτυξης. Οι μαθητές αντιμετωπίζουν ένα πολιτικό πρόβλημα και πρέπει να επινοήσουν ένα πλαίσιο κανόνων για να το λύσουν. Συνειδητοποιούν τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσουν οι δημιουργοί των θεσμών και έχουν τη δυνατότητα να αναλύσουν βαθύτερα το σύνταγμα, τους νόμους της χώρας τους και τα ανθρώπινα δικαιώματα, εστιάζοντας στους σκοπούς των θεσμών και όχι σε μεμονωμένους κανόνες και κανονισμούς.

Η ενότητα 5 έχει σχεδιαστεί ως επέκταση της ενότητας 4, μπορεί όμως να χρησιμοποιηθεί ως ξεχωριστή ενότητα τεσσάρων μαθημάτων (περισσότερες λεπτομέρειες παρακάτω). Και οι δύο παραλλαγές στηρίζονται στην ίδια δραστηριότητα και το ίδιο θέμα. Το πρόβλημα που καλούνται οι μαθητές να αντιμετωπίσουν είναι ο τρόπος που θα πρέπει να διαχειριστεί μια κοινότητα ψαράδων τις κοινές τους πηγές, δηλαδή τα ψάρια της λίμνης. (περισσότερα για το μοντέλο βιωσιμότητας στο φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2). Πρέπει να βρεθεί λύση σε τέσσερα τουλάχιστον προβλήματα:

1. Πώς θα αποφύγουν οι ψαράδες την υπεραλίευση και την καταστροφή των αλιευτικών αποθεμάτων;
2. Πώς θα πετύχουν οι ψαράδες μεγαλύτερη ψαριά;
3. Πώς θα πετύχουν οι ψαράδες ισότιμη κατανομή του εισοδήματός τους;
4. Πώς μπορούν οι ψαράδες να πετύχουν τους στόχους τους μακροπρόθεσμα, για το παρόν και το μέλλον;

Οι μαθητές γνωρίζουν το κλειδί για τη λύση των παραπάνω προβλημάτων. Στο φυλλάδιο εργασίας για τους μαθητές 4.4, δίνονται οι τιμές της επιθυμητής βιώσιμης αλίευσης (42 τόνοι). Οι ψαράδες έχουν

ανάγκη από ένα πλαίσιο κανόνων που να ελέγχει τη συμπεριφορά τους, ώστε να πετύχουν τους στόχους. Οι μαθητές πρέπει να σχεδιάσουν αυτό το πλαίσιο. Σε γενικές γραμμές, μπορούν να επιλέξουν ανάμεσα στην «κρατική» προσέγγιση ή στην προσέγγιση της «σύμβασης». Και οι δύο επιλογές έχουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα (βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 5.2).

Και οι δύο προσεγγίσεις άλλοτε πέτυχαν και άλλοτε όχι.¹⁴ Ανεξάρτητα από το αν λειτουργεί η λύση που θα δώσουν οι μαθητές, είναι απαραίτητο να δοκιμαστεί, δηλαδή να παίξουν οι μαθητές μερικούς ακόμη γύρους του παιχνιδιού του ψαρέματος (βλ. την ενότητα 4), στην επέκτασή της. Επομένως, οι ενότητες 4 και 5 είναι δυνατόν να συνδυαστούν, ώστε μπορέσουν οι μαθητές να σχεδιάσουν ένα θεσμό και τη βιώσιμη διαχείριση πόρων. Αυτό το project είναι συναρπαστικό, αλλά χρειάζεται πολύ χρόνο.

Η ενότητα – ένα πραγματικό μοντέλο

Και αυτή η ενότητα, όπως και η ενότητα 4, λειτουργεί σαν παιχνίδι. Οι μαθητές ολοκλήρωσαν την ενότητα 4, αποκτώντας μια ιδέα για τους τρόπους επίλυσης του προβλήματος της υπεραλίευσης, υιοθετώντας τον στόχο της βιωσιμότητας (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2). Συζήτησαν τον τύπο του θεσμικού πλαισίου που θα κρινόταν κατάλληλος (μάθημα 4), αλλά δε διερεύνησαν το ζήτημα σε βάθος. Η ενότητα 5 αποτελεί συνέχεια του παιχνιδιού του ψαρέματος, αλλά εστιάζει στο ερώτημα: ποιοι κανόνες και νόμοι υπηρετούν με τον καλύτερο τρόπο την κοινότητα των ψαράδων;

Στην ενότητα 5 γίνεται μια προσομοίωση. Οι μαθητές ασχολούνται με τη διαδικασία κατά την οποία σχεδιάζεται ένα θεσμικό πλαίσιο και γίνεται αποδεκτό από την κοινότητα των ψαράδων. Για να γίνει αυτό, οι μαθητές επιστρέφουν στους ρόλους τους ως μέλη της κοινότητας των ψαράδων, αλλά με διαφορετικό καθήκον αυτή τη φορά. Σχεδιάζουν ένα πλαίσιο κανόνων. Το μοντέλο αυτής της προσομοίωσης απλουστεύει τις συνθήκες, ώστε να δοθεί έμφαση σε συγκεκριμένους παράγοντες που είναι απαραίτητοι για τη μελέτη του προβλήματος. Σε αυτή τη φάση, οι παίκτες δεν χρειάζεται να ασχοληθούν με το ψάρεμα και την εξασφάλιση της ύπαρξης ψαριών. Κανένας εξωτερικός παράγοντας δεν διακόπτει τις συζητήσεις τους. Το παιχνίδι εστιάζει στη δημιουργία ενός πλαισίου κανόνων. Όπως συμβαίνει και στην πραγματικότητα, οι διαπραγματεύσεις είναι δυνατόν να αποτύχουν και οι παίκτες να μην καταλήξουν σε συμφωνία. Σε αυτή την περίπτωση, τόσο τα κριτήρια επιτυχίας των πολιτικών διαπραγματεύσεων όσο και η διαδικασία μάθησης της EDC/HRE διαφέρουν. Οι μαθητές θα μάθουν πολλά, ακόμη και στην περίπτωση που θα αποτύχουν να φτάσουν σε συμφωνία.

Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού– διαχειριστής του παιχνιδιού και πρόεδρος

Ως διαχειριστής, ο/η εκπαιδευτικός παρεμβαίνει ακόμη λιγότερο απ' ό,τι στη διάρκεια του παιχνιδιού του ψαρέματος. Λειτουργεί ως διαχειριστής του χρόνου, δίνει οδηγίες για τη διαδικασία. Το παιχνίδι δε θα μπορούσε να λειτουργήσει αλλιώς σε τάξεις EDC/HRE. Ο/η εκπαιδευτικός δεν θα πρέπει να κατευθύνει τους μαθητές σε συγκεκριμένες επιλογές. Η διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι ανοιχτή, είναι πιθανό να αποτύχει και να μη συμφωνήσουν οι μαθητές σε ένα σχέδιο πλαισίου, καθώς υπάρχει η δυνατότητα για διαφορετικές επιλογές. Η διαδικασία όπου οι μαθητές αιτιολογούν τις επιλογές τους είναι εξίσου ενδιαφέρουσα όσο το ίδιο το αποτέλεσμα.

Χρήση της ενότητας 5 ως ξεχωριστής ενότητας με τέσσερα μαθήματα

Ο βασικός σχεδιασμός της ενότητας μένει ο ίδιος. Αν κάποιος κάνει τις αλλαγές που περιγράφονται στη συνέχεια μπορεί να τη χρησιμοποιήσει ως ξεχωριστή ενότητα με τέσσερα μαθήματα:

- Οι μαθητές λειτουργούν μάλλον ως σύμβουλοι της κοινότητας των ψαράδων, παρά ως πολίτες. Οι σύμβουλοι συγκροτούν ομάδες που σχεδιάζουν πλαίσια κανόνων, τα συζητούν και τελικά καταλήγουν σε συμφωνία για το μοντέλο που επιθυμούν να προτείνουν στην κοινότητα.
- Το πρώτο μάθημα αφιερώνεται στη μελέτη του προβλήματος. Δίνεται στους μαθητές μια υπόθεση εργασίας σχετική με τη διαμάχη του ψαρέματος (φυλλάδιο για τους μαθητές 4.1 και η λύση στο ζήτημα

14. Βλ. Elinor Ostrom, *Governing the Commons. The evolution of institutions for collective action*, Cambridge University Press, 1990.

της βιωσιμότητας στα φυλλάδια για τους μαθητές 4.2, 4.4). Οπότε, οι μαθητές δεν είναι ανάγκη να λύσουν και αυτό το πρόβλημα, αλλά να συγκεντρωθούν στο ερώτημα: με ποιους κανόνες θα ενθαρρυνθούν, θα ελεγχθούν ή ακόμη και θα πιεστούν οι ψαράδες, ώστε να υποστηρίξουν τον στόχο της βιώσιμης αλιείας; Επιπρόσθετα, οι μαθητές πρέπει να χειριστούν και το ζήτημα της ιδιοκτησίας.

Με την εφαρμογή αυτών των τροποποιήσεων, η ενότητα μπορεί να ακολουθήσει το σχήμα που προτάθηκε στην εμπλουτισμένη έκδοση της ενότητας 5.

Ανάπτυξη ικανοτήτων: σύνδεση με άλλες ενότητες αυτού του τόμου

Τι δείχνει αυτός ο πίνακας

Ο τίτλος αυτού του εγχειριδίου, *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία*, εστιάζει στις ικανότητες του ενεργού πολίτη στη δημοκρατία. Ο πίνακας που έπεται, παρουσιάζει τη δυνατότητα να συνδυάσουμε τις ενότητές του. Στη σκιασμένη σειρά, φαίνονται οι ικανότητες που αναπτύσσονται στην Ενότητα 5. Στη στήλη με έντονο περιθώριο φαίνονται οι ικανότητες της πολιτικής λήψης αποφάσεων και δράσης, διότι συνδέονται στενά με τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Οι άλλες σειρές υποδεικνύουν συνδέσεις με άλλες ενότητες αυτού του τόμου και συγκεκριμένα με ικανότητες που ενισχύουν τους μαθητές στην ενότητα 5.

Πώς χρησιμοποιείται ο πίνακας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα ως εργαλείο για τον σχεδιασμό ενός μαθήματος στην EDC/HRE με διαφορετικούς τρόπους.

- Βοηθά εκείνους που διαθέτουν λίγες ώρες για EDC/HRE: κάποιος μπορεί να επιλέξει μόνο αυτή την ενότητα και να παραλείψει τις άλλες, διότι κάποιες βασικές ικανότητες αναπτύσσονται, σε κάποιο βαθμό, σε αυτή την ενότητα (όπως για παράδειγμα, επιλέγω, κατανοώ τον πλουραλισμό των ταυτοτήτων, ασκώ το δικαίωμα στην ελευθερία, η ευθύνη των επιλογών επηρεάζει τους άλλους).
- Ο πίνακας βοηθά τους/τις εκπαιδευτικούς να συνδέουν τα θέματα των ενότητων, ώστε να ασκούν τους μαθητές τους επανειλημμένα σε βασικές ικανότητες, μέσα από διαφορετικά πλαίσια και με ποικίλους συνδυασμούς.

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και δράσεων	
5 Νόμος και κανόνες	Βασικός σχεδιασμός θεσμικού πλαισίου και κανόνες ιδιοκτησίας	Εργασία σε ομάδες, διαχείριση χρόνου Σύγκριση Επιλογή	Κοινωνικό συμβόλαιο ή συμφωνία για παράταση επιλογής	Αποδοχή νόμων και κανόνων σε μια πολιτισμένη σύγκρουση
4. Σύγκρουση	Η απουσία κανόνων υποθάλπει τη σύγκρουση		Αντιμετώπιση άτυπων καταστάσεων αντικρουόμενων συμφερόντων	
2 Υπευθυνότητα	Τα κίνητρα επηρεάζουν δυναμικά τη συμπεριφορά μας		Χειρισμός διλημμάτων, θέση προτεραιοτήτων	Επίγνωση των συνεπειών των αποφάσεών μας
8 Ελευθερία	Η άσκηση της ελευθερίας απαιτεί ένα πλαίσιο κανόνων που να προστατεύουν τον αδύναμο	Αντιπαράθεση επιχειρημάτων, υποστήριξη θέσεων	Ελευθερία και θέση ορίων	Αμοιβαία αναγνώριση
6 Κυβέρνηση και πολιτική	Οι κανόνες και οι νόμοι αποτελούν απαραίτητα εργαλεία για τη λύση προβλημάτων και την υπέρβαση συγκρούσεων		Συμβιβασμός, δοκιμή και λάθος στη διαδικασία λήψης αποφάσεων	

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Κανόνες και νόμος - Τι μας εξυπηρετεί καλύτερα; Παιχνίδι λήψης αποφάσεων

Θέμα του μαθήματος	Άσκηση δεξιότητας/ μαθησιακός στόχος	Δραστηριότητες για τους μαθητές	Πηγές και υλικό	Μέθοδος
Μαθήματα 1 και 2 Για ποιους λόγους μια κοινότητα χρειάζεται κανόνες;	Αναλυτική σκέψη, σχεδιασμός έργου. Προσδιορισμός πολιτικού προβλήματος. Ένα πλαίσιο κανόνων αποτελεί τη θεσμική ραχοκοκαλιά μιας κοινότητας. Ιεραρχία και δικτύωση – δύο συστήματα κανόνων· δημόσια και ιδιωτική περιουσία.	Οι μαθητές σχεδιάζουν ένα πλαίσιο κανόνων για την κοινότητά τους. Στη συνέχεια, προετοιμάζουν τις παρουσιάσεις τους.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 5.1, 5.2, 5.4. Χαρτί σεμιναρίου και μαρκαδόροι, διαφάνειες ή φυλλάδια.	Εργασία σε ομάδες. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 3 Ποιοι κανόνες μας εξυπηρετούν καλύτερα;	Αναλυτική σκέψη: σύγκριση με χρήση κριτηρίων. Απόφαση: επιλογή κριτηρίων και στόχων. Στάσεις και αξίες: αμοιβαία αναγνώριση. Αποδοτικότητα, έλεγχος ισχύος, επιβολή κανόνων, εφαρμοσιμότητα, δικαιοσύνη.	Οι μαθητές συγκρίνουν και κρίνουν τα σχέδιά τους. Εργασία για το σπίτι: οι μαθητές αποφασίζουν σχετικά με το σχέδιο του πλαισίου και τους κανόνες για το συνέδριο.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 5.3, 5.4. Χαρτί παρουσίασης, (ή άλλες εναλλακτικές λύσεις).	Παρουσιάσεις. Συζήτηση.
Μάθημα 4 Το συνέδριο	Λήψη αποφάσεων. Συμβιβασμός, πλαίσιο συναίνεσης.	Οι μαθητές αποπειρώνται να πετύχουν απόφαση με καθολική συναίνεση. Οι μαθητές συζητούν για την εμπειρία τους.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 5.4 – 5.6.	Ψηφοφορία. Εισήγηση από τον δάσκαλο και συζήτηση.

Μαθήματα 1 και 2

Για ποιους λόγους μια κοινωνία χρειάζεται κανόνες;

Οι κανόνες είναι εργαλεία για τη λύση προβλημάτων

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Σχέδιο εργασίας (συνεργασία, διαχείριση χρόνου, αυτοελεγχόμενη μάθηση, προσανατολισμός του τελικού προϊόντος, εξεύρεση λύσης σε προβλήματα). Αναλυτική σκέψη, σχεδιασμός στόχων, προσδιορισμός πολιτικού προβλήματος.
Μαθησιακός στόχος	Οι κανόνες και οι νόμοι είναι ισχυρά εργαλεία που επηρεάζουν και ελέγχουν την ανθρώπινη συμπεριφορά. Μια κοινωνία χωρίς πλαίσιο κανόνων είναι δυνατόν να διαταραχθεί από ανεξέλεγκτες συγκρούσεις ανάμεσα στα μέλη της. Ένα πλαίσιο κανόνων αποτελεί τη θεσμική ραχοκοκαλιά μιας κοινότητας. Βασικές επιλογές: ιεραρχία και δικτύωση – δύο συστήματα κανόνων - δημόσια και ιδιωτική περιουσία.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές σχεδιάζουν ένα πλαίσιο κανόνων για την κοινότητά τους.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδια μαθητών 5.1, 5.2, 5.4. Χαρτί παρουσίασης και μαρκαδόροι, διαφάνειες ή φυλλάδια.
Μέθοδος	Παιχνίδι λήψης αποφάσεων, εργασία project.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου (μάθημα 1)	1. Ο εκπαιδευτικός εξηγεί τη δραστηριότητα. (20 λεπτά)
	2. Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες και εργάζονται. (20 λεπτά)
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου (μάθημα 2)	3. Οι μαθητές εργάζονται. (40 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Το παιχνίδι ακολουθεί τις αρχές της μάθησης μέσω δραστηριότητας: οι μαθητές αντιμετωπίζουν ένα πρόβλημα και πρέπει να βρουν λύση. Πληροφορούνται για τα στάδια της διαδικασίας και το χρονοδιάγραμμα, και στη συνέχεια εργάζονται μόνοι τους.

Το παιχνίδι απαιτεί οι μαθητές να παίξουν τον ρόλο των μελών της κοινότητας των ψαράδων και να γίνουν παίκτες για μια ακόμη φορά, μέχρι το μάθημα 4. Όμως, σ' αυτή τη φάση, οι μαθητές λειτουργούν σε διαφορετικό επίπεδο σκέψης και έχουν νέο καθήκον. Η πίεση χρόνου που είχαν στη διάρκεια του παιχνιδιού ψαρέματος δεν ισχύει πλέον.

Το νέο τους καθήκον είναι να σχεδιάσουν ένα πλαίσιο κανόνων. Το καθήκον αυτό έχει πολιτική διάσταση: οι παίκτες πρέπει να καταλήξουν σε απόφαση, διότι η κοινότητα δε μπορεί να επιβιώσει χωρίς κανόνες. Οι μαθητές αποκτούν την εμπειρία της πολιτικής ως πρακτικής υπόθεσης. Κάθε ομάδα θα πρέπει να συμπεριλάβει μέλη από όλα τα ψαροχώρια, ώστε να αποφασίσουν χωρίς προκαταλήψεις και να λάβουν υπόψη τους διαφορετικές απόψεις και εμπειρίες.

Ο/η εκπαιδευτικός κρατά τον ρόλο του διαχειριστή στο παιχνίδι. Τα μέλη των ομάδων που είναι υπεύθυνα για τη διαχείριση υλικού, προσεγγίζουν τον/την εκπαιδευτικό ώστε να συλλέξουν το υλικό της εργασίας τους. Στην αρχή του δεύτερου μαθήματος, ο/η εκπαιδευτικός παίρνει τον λόγο για πέντε λεπτά.

Με την ευκαιρία αυτή, ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει το σχέδιο κανόνων για το συνέδριο του μαθήματος 4. Εξηγώντας τη διαδικασία πριν το συνέδριο, το μάθημα 4 θα κυλήσει ομαλά και θα υπάρξει αρκετός χρόνος για τη φάση συζήτησης, που έχει μεγάλη σημασία στη μάθηση μέσω δραστηριοτήτων. Αν οι μαθητές έχουν ερωτήσεις ή προτάσεις που βελτιώνουν τους κανόνες, μπορούν να τους αναλύσουν στη διάρκεια του δεύτερου μαθήματος και να αποφασίσουν μαζί με τον/την εκπαιδευτικό για τον χειρισμό κάθε σημείου.

Περιγραφή του μαθήματος

1. Ο εκπαιδευτικός εξηγεί τη δραστηριότητα

Οι μαθητές εκφράζουν την εμπειρία τους από το παιχνίδι του ψαρέματος με ιδεοθύελλα

Ο/η εκπαιδευτικός εμπλέκει άμεσα τους μαθητές, παρακινώντας τους να ανακαλέσουν την εμπειρία τους από το παιχνίδι του ψαρέματος:

1. Περιγράψτε τα προβλήματα που αντιμετωπίσατε στο παιχνίδι.

Οι μαθητές πιθανώς να αναφερθούν στους στόχους της βιωσιμότητας. Ανάλογα με τα θέματα που συζήτησαν και την κατανόησή τους, θα μιλήσουν για τη δυσκολία να ισορροπήσουν τους στόχους και να τους πετύχουν για μεγάλο χρονικό διάστημα. Το ζήτημα είναι πιθανόν να λάβει πολλές απαντήσεις. Μπορεί να γίνει συζήτηση με τον συντονισμό του/της εκπαιδευτικού.

2. Πείτε τη γνώμη σας για τις προσπάθειες που κάνατε να λύσετε τα προβλήματα.

Η ερώτηση τα περιέχει όλα: τους στόχους των παικτών, τον τρόπο επικοινωνίας τους, τη βούληση και την ικανότητα να συνεργαστούν, το βάθος της κατανόησης του προβλήματος, το τελικό αποτέλεσμα – επιτυχές ή αποτυχημένο. Αν είναι απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός περιορίζει το περιεχόμενο της ερώτησης αυτής.

Υπάρχει περίπτωση οι μαθητές να φέρουν στη συζήτηση το θέμα της απουσίας ξεκάθαρων κανόνων. Ανάλογα με τις αποφάσεις τους, μπορεί να έχουν ήδη προσπαθήσει να αναπτύξουν τέτοιους κανόνες.

Οι μαθητές πιθανώς να προτείνουν συγκεκριμένες προσεγγίσεις: οι κανόνες απαιτούν κρατική εξουσία, ή είναι πιο λειτουργικοί σε μικρά δίκτυα με πιο άτυπα πλαίσια κανόνων. Ίσως ακόμη έχουν σκεφτεί το θέμα της ιδιωτικής ή δημόσιας ιδιοκτησίας του αποθέματος των ψαριών. Ο/η εκπαιδευτικός σημειώνει τις παρατηρήσεις, και μπορεί να τις συνδέσει με το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.2

Ο/η εκπαιδευτικός δίνει το περίγραμμα της δραστηριότητας.

Στην αρχή, στην ιδεοθύελλα, έχει εξασφαλιστεί το περιεχόμενο της δραστηριότητας. Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί ότι η κοινότητα των ψαράδων υπέστη σοβαρά προβλήματα γιατί δεν υπήρχε ένα ξεκάθαρο πλαίσιο κανόνων που να προσδιορίζει τον τρόπο, και ίσως και τον σκοπό, της αλληλεπίδρασής τους.

Η εμπειρία που απόκτησαν οι μαθητές από το παιχνίδι του ψαρέματος μπορεί να γενικευτεί:

- Δεν υπάρχει ανθρώπινη κοινωνία χωρίς συγκρούσεις.
- Καμία ανθρώπινη κοινωνία δεν επιβιώνει χωρίς συνεργασία.
- Καμία κοινωνία δε μπορεί να συνεργαστεί ή να διευθετήσει τις συγκρούσεις της με ειρηνικό τρόπο, χωρίς θεσμικό πλαίσιο κανόνων.
- Οι κανόνες αυτοί μπορούν να επιβληθούν δια νόμου, όμως υπάρχουν παράλληλα εναλλακτικές λύσεις.

Τώρα οι μαθητές μπορούν να διερευνήσουν το είδος των κανόνων που εξυπηρετούν την κοινότητα με τον καλύτερο τρόπο. Επιστρέφουν στους ρόλους τους, ως μέλη των κοινοτήτων των ψαράδων, αλλά τώρα το παιχνίδι είναι διαφορετικό. Καλούνται να εφεύρουν τους κανόνες. Σχηματίζουν ομάδες και σχεδιάζουν κανόνες, τους συγκρίνουν, τους κρίνουν και στο συνέδριο, ψηφίζουν ώστε να υιοθετήσουν ένα πλαίσιο κανόνων για την κοινότητα των ψαράδων.

Σχεδιασμός λήψης αποφάσεων

Οι μαθητές παίρνουν το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.1.

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί πως το παιχνίδι είναι ένα μοντέλο διαδικασίας λήψης πολιτικών αποφάσεων – αλλά με ιδιαίτερο χαρακτήρα, που σχετίζεται περισσότερο με την εισαγωγή βασικών κανόνων παρά με διαδικασία που εφαρμόζεται όταν ήδη υπάρχει ένα πλαίσιο κανόνων.

Το παιχνίδι συνεχίζει ως το μάθημα 4, όπου οι μαθητές βγαίνουν από τους ρόλους τους και συζητούν την εμπειρία τους. Το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.1 περιγράφει την ατζέντα και παρέχει πληροφορίες για τους λόγους που χρησιμοποιείται εδώ αυτή η συγκεκριμένη μέθοδος παιχνιδιού. Στο παιχνίδι, όπως και στην πραγματικότητα, αυτό που εξασφαλίζει ένα καλό πλαίσιο για την κοινότητα είναι ένα πρακτικό και όχι ένα ακαδημαϊκό ερώτημα. Οι μαθητές πρέπει να πάρουν μια απόφαση.

Ο εκπαιδευτικός μοιράζει το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.1, που περιέχει έναν οδηγό για κάποια βασικά ερωτήματα που αξίζει να ληφθούν υπόψη. Στην περίπτωση που κάποιο από αυτά τα ερωτήματα έχει σημειωθεί κατά την ιδεοθύελλα, ο /η εκπαιδευτικός το υπογραμμίζει.

Όταν οι μαθητές είναι έτοιμοι, σχηματίζουν ομάδες.

2. Οι μαθητές εργάζονται στο project τους (μαθήματα 1 και 2)

Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες των 4 έως 6 μελών. Με τη σειρά τους, τα μέλη κάθε αλιευτικού πληρώματος γράφουν τα ονόματά τους σε λίστες στον πίνακα ή σε χαρτί σεμιναρίου, εξασφαλίζοντας πως το πλήρωμά τους εκπροσωπείται με τουλάχιστον ένα μέλος κάθε ομάδας. Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί πως η εκπροσώπηση είναι απαραίτητη, ώστε να λάβουν υπόψη τους τις διαφορετικές εμπειρίες και προοπτικές και των τεσσάρων πληρωμάτων. Ο/η εκπαιδευτικός καταγράφει τα μέλη των ομάδων.

Τα μέλη των ομάδων αρχικά μοιράζονται βασικά καθήκοντα: 1-2 παρουσιαστές, 1-2 γραμματείς, πρόεδρος, διαχειριστή υλικών και χρόνου, ερευνητή. Οι ομάδες εργάζονται με τα θρανία τοποθετημένα όσο γίνεται πιο μακριά το ένα από το άλλο. Οι διαχειριστές υλικού συγκεντρώνουν το υλικό της ομάδας τους.

Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες στο δεύτερο μισό του 1^{ου} μαθήματος και στο 2^ο μάθημα.

Είναι ελεύθεροι να σχεδιάσουν την εργασία τους, και αυτή για το σπίτι.

Περιγραφή του μαθήματος 2

Οι μαθητές μοιράζονται τις βασικές τους επιλογές

Στην αρχή του μαθήματος 2, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από κάθε ομάδα να ανακοινώσει τις βασικές επιλογές –ιεραρχία ή δίκτυο – ή μικτό σύστημα. Το αλιευτικό απόθεμα θα πρέπει να είναι ιδιωτικό ή δημόσιο; Αν δύο ή περισσότερες ομάδες έχουν κάνει ίδιες επιλογές, ο/η εκπαιδευτικός τους ενθαρρύνει να μοιραστούν τα αποτελέσματά τους σε κάποιο σημείο στη διάρκεια του μαθήματος. Η ανταλλαγή αυτή μπορεί να φανεί πολύ βοηθητική κατά τη διάρκεια του συνεδρίου, καθώς παρόμοια μοντέλα μπορούν να συγχωνευτούν σε ένα.

Οι ομάδες που θέλουν να εργαστούν μόνες τους δε θα πρέπει να πιεστούν για το αντίθετο.

Εκ των προτέρων συμφωνία για τους διαδικαστικούς κανόνες

Μόλις λάβει τον λόγο ο/η εκπαιδευτικός, στην αρχή του δεύτερου μαθήματος μοιράζει το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.4 και ζητά από τις ομάδες να διαβάσουν τα σχέδια και να αποφασίσουν αν είναι αποδεκτά. Στο τέλος του μαθήματος, οι ομάδες θα κληθούν να ψηφίσουν. Στην περίπτωση που υπάρχουν ενστάσεις ή ερωτήσεις, αυτές θα πρέπει να τεθούν στην διάρκεια του μαθήματος.

Οι ομάδες ετοιμάζουν τις παρουσιάσεις τους

Οι διαχειριστές υλικού συλλέγουν το υλικό για την παρουσίαση στη διάρκεια του μαθήματος.

Ο/η εκπαιδευτικός δεν παρεμβαίνει αν μια ομάδα καθυστερήσει. Μπορεί να υπενθυμίσει, όμως, ότι ευθύνη τους είναι να έχουν την παρουσίασή τους έτοιμη πριν την αρχή του τρίτου μαθήματος. Αν χρειάζεται, μπορούν να γίνουν κάποιες τελικές διορθώσεις στο σπίτι.

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους γραμματείς να ετοιμάσουν ένα τελικό κείμενο με το σχέδιό τους, χειρόγραφο ή εκτυπωμένο, που πρέπει να είναι υπογεγραμμένο από όλα τα μέλη της κοινότητας (βλ. και διαδικαστικοί κανόνες στο φυλλάδιο για τους μαθητές 5.4).

Μάθημα 3

Ποιοι κανόνες μας εξυπηρετούν καλύτερα;

Οι μαθητές συγκρίνουν και κρίνουν τις λύσεις που έδωσαν

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη μέθοδο, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή υλικού υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Αναλυτική σκέψη: σύγκριση βάσει κριτηρίων. Κρίση: επιλογή κριτηρίων και στόχων. Στάσεις και αξίες: αμοιβαία αναγνώριση.
Μαθησιακός στόχος	Αποτελεσματικότητα, έλεγχος ισχύος, επιβολή κανόνων, δυνατότητα υλοποίησης, δικαιοσύνη.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές συγκρίνουν και κρίνουν τα σχέδιά τους. Εργασία για το σπίτι: οι μαθητές αποφασίζουν σχετικά με το βασικό πλαίσιο και τους βασικούς κανόνες του συνεδρίου.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδια για τους μαθητές 5.3, 5.4, χαρτί σεμιναρίου (ή εναλλακτικά μέσα). Χαρτί παρουσίασης και μαρκαδόροι, διαφάνειες ή φυλλάδια.
Μέθοδος	Παρουσιάσεις. Συζήτηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές παρουσιάζουν τις λύσεις τους. (20 λεπτά)
	2. Οι μαθητές συγκρίνουν τα σχέδιά τους. (15 λεπτά)
	3. Ο εκπαιδευτικός αναθέτει στους μαθητές δύο εργασίες για το σπίτι. (5 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί μόνο να προβλέψει αδρά τη διαδρομή που θα ακολουθήσουν οι μαθητές, τίποτε περισσότερο. Τα δεδομένα είναι καινούρια τόσο για εκείνον, όσο και για τους μαθητές. Ασχολούνται με δύσκολα ερωτήματα που έχουν απαντηθεί με διαφορετικούς τρόπους, όπως δείχνει η ιστορία αλλά και η σύγκριση των σύγχρονων πολιτικών συστημάτων. Τα μέλη της κοινότητας αναζητούν την προσφορότερη λύση. Συμφωνούν για τον στόχο, αλλά είναι πιθανόν να έχουν διαφορετικές ιδέες για την επίτευξή του.

Αυτό το μάθημα είναι άσκηση δημοκρατικού πολιτικού πολιτισμού.

Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να ενθαρρύνει τους μαθητές να συγκρίνουν και να κρίνουν την αναλυτική και πρακτική αξία των σχεδίων τους, και να κάνει το ίδιο. Οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν ότι στον θεσμικό σχεδιασμό, η προτίμηση προς μία συγκεκριμένη προσέγγιση συνδέεται με την εμπειρία και τις αξίες, που δεν τίθενται σε συζήτηση ή αιτιολόγηση. Οι μαθητές θα πρέπει να ενθαρρυνθούν να τις εκφράσουν σε περιβάλλον αμοιβαίας αναγνώρισης. Το αν τελικά η κοινωνία θα υιοθετήσει τα σχέδιά τους είναι ζήτημα που ανήκει σε άλλη συζήτηση.

Περιγραφή του μαθήματος

1. Οι μαθητές παρουσιάζουν τις λύσεις τους

Οι ομάδες παρουσιάζουν στη σειρά τα σχέδιά τους. Όλοι οι μαθητές χρησιμοποιούν ως εργαλείο σύγκρισης το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.3.

Σειρά παρουσίασης: οι ομάδες που έχουν κοινές βασικές επιλογές, παρουσιάζουν η μία μετά την άλλη, διότι έτσι διευκολύνεται η σύγκριση και γίνεται ευκολότερο να αναδυθούν εναλλακτικές λύσεις.

2. Οι μαθητές συγκρίνουν τα σχέδιά τους

Τα κριτήρια σύγκρισης βρίσκονται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 5.3. Στο φυλλάδιο υπάρχουν, επίσης, μερικοί πιθανοί συνδυασμοί, αν και η δημιουργικότητα των μαθητών μπορεί να έχει παράξει ακόμη περισσότερα αποτελέσματα.

A. Βασικά στοιχεία

	Μοντέλο 1	Μοντέλο 2	Μοντέλο 3	Μοντέλο 4
Μοντέλο διακυβέρνησης	Κρατική εξουσία	Κρατική εξουσία	Δικτύωση	Σύνθετο μοντέλο
Είδος ιδιοκτησίας	Δημόσια ιδιοκτησία	Ιδιωτική ιδιοκτησία	Δημόσια ιδιοκτησία	Ιδιωτική ιδιοκτησία
Τάση	Οικονομία σχεδιασμένη συγκεντρωτικά ή «πράσινη δικτατορία»	Ανταγωνιστική αγορά (καπιταλισμός) + «ισχυρό κράτος» (Δυτικό μοντέλο)	Μοντέλο καντονιών, αυτονομία, συνεταιρισμός	Ημιαυτόνομα συνεταιριστική· κανόνες για την παράδοση του πλεονάσματος στο συνεταιρισμό

B. Κανόνες

Δεν υπάρχει σαφής σύνδεση συγκεκριμένου μοντέλου με συγκεκριμένους κανόνες. Υπάρχουν πολλοί πιθανοί συνδυασμοί. Στο φυλλάδιο για τους μαθητές 5.3 αναφέρονται κάποιοι από τους σπουδαιότερους:

- Πώς ορίζεται ένας στόχος;
- Ποιος έχει την ισχύ να λάβει αποφάσεις;
- Έχουν εξασφαλιστεί εργαλεία για την επιβολή κανόνων;
- Έχουν προβλεφθεί μέτρα προστασίας ώστε να μην γίνει κατάχρηση εξουσίας;
- ...

3. Οι μαθητές συζητούν για τα σχέδια

Στη συζήτηση, οι μαθητές εφαρμόζουν στα μοντέλα τα δικά τους κριτήρια. Κατά πάσα πιθανότητα θα προτιμήσουν μοντέλα που εκφράζουν τη βασική προσέγγιση του δικού τους μοντέλου, οπότε η αιτιολόγηση των επιλογών τους θα γίνει θέμα συζήτησης. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν κάποια κριτήρια με τα οποία μπορούν να κριθούν όλα τα μοντέλα. Αν οι μαθητές δεν τα αναφέρουν, μπορεί να το κάνει ο/η εκπαιδευτικός:

- Βιωσιμότητα: το πλαίσιο του σχεδιασμού βοηθά τους φαράδες να πετύχουν τον στόχο της βιωσιμότητας; (βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 4.1)

- Σκοπιμότητα: το σύστημα κανόνων είναι τόσο απλό ώστε να είναι κατανοητό και εφαρμόσιμο;
- Δικαιοσύνη: είναι δίκαιοι οι κανόνες;
- Δημοκρατία και ανθρώπινα δικαιώματα: ακολουθούν οι κανόνες τα πρότυπα της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων;
- Νομιμοποίηση: είναι επιθυμητό η απόφαση για το πλαίσιο κανόνων να είναι ομόφωνη. Μπορούν τα μέλη της κοινότητας να συμφωνήσουν σε ένα σύνολο κανόνων;

4. Εργασία στο σπίτι: οι μαθητές επιλέγουν

Ο/η εκπαιδευτικός κλείνει τη συζήτηση μερικά λεπτά πριν το τέλος του μαθήματος. Ενεργεί ως διαχειριστής του παιχνιδιού ή της διαδικασίας και εξηγεί στους μαθητές ότι στο τελευταίο μάθημα τα μέλη της κοινότητας θα συναντηθούν σε ένα συνέδριο και θα υιοθετήσουν ένα πλαίσιο.

Οι μαθητές, ενόψει του συνεδρίου, έχουν δύο καθήκοντα:

1^ο καθήκον: να επιλέξουν ένα προσχέδιο πλαισίου

Δεν θα υπάρχει περισσότερος χρόνος για λεπτομερή συζήτηση. Ως εκ τούτου, η εργασία των μαθητών για το σπίτι είναι να αποφασίσουν. Πρέπει να ληφθεί μια απόφαση, και γι' αυτό θα πρέπει να είναι πρόθυμοι να συμβιβαστούν. Ένα πλαίσιο που θα ικανοποιεί ορισμένα βασικά κριτήρια είναι καλύτερο από την εναλλακτική λύση να συνεχίσουν χωρίς κανένα πλαίσιο.

Μπορούν να δώσουν προτεραιότητα σε ορισμένους βασικούς στόχους ή κριτήρια, και έτσι να καταλήξουν σε μια επιλογή.

Θα πρέπει να προετοιμάσουν ένα μικρό κείμενο για να απευθύνουν έκκληση προς τα άλλα μέλη της κοινότητας προκειμένου να υιοθετήσουν το αγαπημένο τους μοντέλο.

2^ο καθήκον: να αποδεχτούν ή να τροποποιήσουν τους διαδικαστικούς κανόνες του συνεδρίου

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί:

Σε μια κοινότητα, αλλά και σε μία τόσο σπουδαία συνάντηση όπως είναι το συνέδριο μιας κοινότητας, απαιτείται να υπάρχει ένα πλαίσιο κανόνων. Τα μέλη είναι απαραίτητο να συμφωνήσουν γι' αυτούς τους κανόνες πριν την έναρξη του συνεδρίου. Αν δεν προηγηθεί αυτή η συμφωνία, μπορεί να προκύψουν δυσκολίες, όπως για παράδειγμα αν τα μέλη του συνεδρίου δε συμφωνήσουν για τον τρόπο της ψηφοφορίας και την καταμέτρηση των ψήφων.

Στο φυλλάδιο για τους μαθητές 5.4 υπάρχουν κάποιοι από αυτούς τους διαδικαστικούς κανόνες. Θα πρέπει να προηγηθούν στην ατζέντα, γιατί θα εφαρμοστούν αμέσως στη συνέχεια. Οπότε, οι μαθητές θα πρέπει να έχουν σχηματίσει γνώμη: δέχονται τους κανόνες όπως έχουν, ή θέλουν να αλλάξουν κάτι;

Μάθημα 4

Το συνέδριο

Τα μέλη της κοινότητας συμφωνούν σε ένα πλαίσιο κανόνων

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Λήψη απόφασης.
Μαθησιακός στόχος	Συμβιβασμός, συναινετικό πλαίσιο.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές προσπαθούν να επιτύχουν ομόφωνη απόφαση. Οι μαθητές συζητούν για την εμπειρία τους.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδια για τους μαθητές 5.4 – 5.6.
Μέθοδος	Ψηφοφορία. Σχόλια από τον/την εκπαιδευτικό και συζήτηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές υλοποιούν το συνέδριο. (20 λεπτά)
	2. Οι μαθητές συζητούν για την εμπειρία τους. (20 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Για τους μαθητές, ένα συνέδριο για το σύνταγμα των ιδρυτών κράτους, τρόπος του λέγειν, αποτελεί άσκηση συμμετοχής στη δημοκρατία. Ασκούν ρόλο συνταγματικού νομοθέτη. Η λειτουργία του ίδιου του συνεδρίου απαιτεί οι μαθητές να υιοθετήσουν ένα πλαίσιο κανόνων πριν την έναρξή του. Διαμορφώνοντας τη διαδικασία, αναλαμβάνουν πλήρη ευθύνη, ακόμα και για την προεδρία των συνεδριάσεων.

Η μάθηση μέσω δραστηριοτήτων απαιτεί συζήτηση. Οι μαθητές μαθαίνουν κάνοντας, αν έχουν τη δυνατότητα να αναστοχάζονται αυτά που έκαναν. Καθώς προβληματίζονται, αποκτούν τις απαραίτητες βασικές γνώσεις. Κατανοούν τι μπορεί να γενικευτεί. Σε αυτή τη συνθήκη μάθησης, μαθαίνουν τους λόγους για τους οποίους οι κοινωνίες, για να επιβιώσουν, έχουν ανάγκη να υπάρχει θεσμικό πλαίσιο, καθώς και τα προβλήματα και τους κινδύνους που πρέπει να λάβουν υπόψη τους όταν δίνουν ισχύ σ' εκείνους που ασκούν εξουσία.

Σ' αυτή την ενότητα, προτείνουμε να κάνει ο/η εκπαιδευτικός μια σύντομη εισήγηση, ώστε να αναφερθεί και να υπογραμμιστεί ο πλούτος των σκέψεων των παιδιών. Οι μαθητές συζητούν αυτά που αναφέρθηκαν στην εισήγηση και συμπληρώνουν ένα ερωτηματολόγιο ανατροφοδότησης.

Περιγραφή του μαθήματος

Καθορισμός θέσεων

Στη διάρκεια του συνεδρίου και της συζήτησης, οι μαθητές κάθονται σε κύκλο, χωρίς θρανία, ή με τα θρανία τους σε σχήμα τετραγώνου. Ο πρόεδρος κάθεται σε σημείο που να μπορεί να χρησιμοποιεί τον πίνακα ή το μπλοκ σεμιναρίου.

1. Οι μαθητές υλοποιούν το συνέδριο

Οι μαθητές υλοποιούν το συνέδριο εφαρμόζοντας τους κανόνες που συμφωνήθηκαν. Ο/η εκπαιδευτικός παρατηρεί και ακούει. Ο/η εκπαιδευτικός δεν παρεμβαίνει με κανέναν τρόπο, εκτός εάν παρουσιαστεί κάποιο σοβαρό πρόβλημα που δε μπορούν να λύσουν οι ίδιοι οι μαθητές (πχ. διαφωνία για τον τρόπο εφαρμογής των κανόνων).

Καθώς οι μαθητές παίζουν τους ρόλους τους, ο/η εκπαιδευτικός τους παρατηρεί, έτσι ώστε στην εισήγησή του, στη συνέχεια, να αναφερθεί στην εμπειρία των μαθητών του.

2. Οι μαθητές συζητούν για την εμπειρία τους

Ο/η εκπαιδευτικός συνοψίζει τις ενότητες 4 και 5 με εισήγηση

Το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.5 μοιράζεται πριν την εισήγηση. Στην εισήγησή του, ο/η εκπαιδευτικός κάνει ανασκόπηση των γεγονότων των δύο παιχνιδιών, δηλαδή του ψαρέματος και της λήψης αποφάσεων. Οι μαθητές αναπαριστούν μια ιστορική διαδικασία, κατά την οποία μέσω ενός θεσμικού πλαισίου κανόνων μια κοινωνία γίνεται κοινότητα. Ανάλογα με τις επιλογές του συνεδρίου, η κοινωνία μπορεί από αυτή τη στιγμή να έχει ιδρύσει ένα κράτος, με ένα σύνταγμα και ξεκάθαρα καθορισμένες τις αρμοδιότητες της νομοθεσίας και την επιβολή του νόμου. Ή, αν τα μέλη της κοινότητας έχουν επιλέξει το μοντέλο του δικτύου, να έχουν παρακάμψει το πρόβλημα της κατάχρησης εξουσίας. Ο/η εκπαιδευτικός προσαρμόζει την εισήγησή του στα αποτελέσματα του παιχνιδιού. Επιπρόσθετα, οι μαθητές επιχείρησαν να υπερβούν την πηγή της συνεχούς διαμάχης στην κοινωνία των ψαράδων, διαμορφώνοντας μια βιώσιμη πολιτική.

Ουσιαστικά, πρόκειται για μια διαδικασία εκσυγχρονισμού. Τα παιχνίδια παραλληλίζουν την κοινωνική και ιστορική πραγματικότητα, ενώ ταυτόχρονα αναδεικνύουν χαρακτηριστικές διαφορές (βλ. τα συμπεράσματα).

Οι μαθητές συζητούν με βάση την εισήγηση

Μια τέτοια εισήγηση, δίνει στους μαθητές τροφή για σκέψη. Μέσω του παιχνιδιού, γνωρίζουν όλα τα στοιχεία. Το νέο και απαραίτητο στοιχείο στη συζήτησή τους είναι να ανακαλύψουν τι μπορεί να γενικευτεί και να εφαρμοστεί σε άλλα ζητήματα και δραστηριότητες.

Οι μαθητές θα πρέπει να είναι ελεύθεροι να υποβάλουν διευκρινιστικές ερωτήσεις και να κάνουν σχόλια, να εκφράσουν τη συμφωνία και τη διαφωνία τους.

Πιθανώς να υποβάλουν ερωτήσεις σε ζητήματα που τους ενδιαφέρουν. Με αυτό τον τρόπο, δίνεται η ευκαιρία να συνδιοργανώσουν κι άλλα μαθήματα και ενότητες με τον/την εκπαιδευτικό, όπως για παράδειγμα ζητήματα που καλύπτονται σε άλλες ενότητες αυτού του βιβλίου, ή θέματα που συνδέονται με άλλα μαθήματα του αναλυτικού τους προγράμματος, τον διαθέσιμο χρόνο και τη δυνατότητά τους να διερευνήσουν πράγματι περαιτέρω τέτοια ζητήματα.

Υπάρχει η πιθανότητα, οι μαθητές να προτείνουν να ξαναπαίξουν το παιχνίδι του ψαρέματος, να παίξουν κι άλλους γύρους, χρησιμοποιώντας τα στοιχεία και τους τρόπους που εξέλιξαν.

Οι μαθητές εκφράζουν τις προσωπικές τους απόψεις

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει το φυλλάδιο για τους μαθητές 5.6. Το ερωτηματολόγιο του φυλλαδίου βοηθάει τους μαθητές να προβληματιστούν για τη διαδικασία μάθησής τους. Οι δηλώσεις που περιέχει δίνουν απαραίτητες πληροφορίες στον/στην εκπαιδευτικό, ώστε να βελτιώσει τη δουλειά του/της στο μέλλον. Αν οι μαθητές διατηρούν φάκελο εργασιών, το ερωτηματολόγιο θα πρέπει να καταχωρηθεί.

Αν ο/η εκπαιδευτικός επιθυμεί να διαβάσει τα ερωτηματολόγια, τότε είναι καλύτερα να είναι ανώνυμα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6
ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
Για το λύκειο

Ο κύκλος της πολιτικής – ένα μοντέλο
Πώς λύνει τα προβλήματά της μια δημοκρατική κοινότητα;

6.1 Το πιο επείγον πρόβλημά μας είναι...”

Συζήτηση για τη διαμόρφωση πολιτικής ατζέντας

6.2 Πολιτική – πώς λύνει τα προβλήματά της μια δημοκρατική κοινότητα
Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής

6.3 Εφαρμογή του μοντέλου του κύκλου της πολιτικής

Εργασία project

6.4 Με ποιους τρόπους συμμετέχουμε;

Ο πολιτικός κύκλος ως εργαλείο πολιτικής συμμετοχής

6.5 Συνεδρίαση ανατροφοδότησης (προαιρετικό)

Ενότητα 6

Κυβέρνηση και πολιτική

Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής

Εισαγωγή για εκπαιδευτικούς

Οι δύο διαστάσεις της πολιτικής

Σύμφωνα με τον κλασσικό ορισμό του Max Weber, η πολιτική έχει δύο διαστάσεις: είναι αφ' ενός μεν αναζήτηση και αγώνας για εξουσία, και αφ' ετέρου μια αργή και ισχυρή «διάνοιξη οπών σε χοντρές σανίδες, με πάθος και καλή κρίση».¹⁵ Η μεταφορά αυτή περιγράφει την απόπειρα επίλυσης πολιτικών προβλημάτων. Είναι ανάγκη να ασχολείται κανείς με αυτού του είδους τα προβλήματα, διότι είναι επείγοντα και επηρεάζουν την κοινωνία στο σύνολό της, οπότε είναι σύνθετα και δύσκολα.

Αυτή η ενότητα εστιάζει στους τρόπους που μπορεί να επιτευχθεί αυτή η «διάνοιξη οπών σε χοντρές σανίδες», αλλά και στους τρόπους με τους οποίους πολίτες που θέλουν να συμμετέχουν στη δημοκρατία μπορούν να ενεργοποιηθούν, αποφασίζοντας ποια προβλήματα έχουν πρώτη προτεραιότητα και πώς θα μπορούσαν να επιλυθούν με τον καλύτερο τρόπο.

Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής

Οι μαθητές μαθαίνουν πώς να χρησιμοποιούν το «μοντέλο του κύκλου της πολιτικής», ένα εργαλείο με το οποίο αποκτούν τη δυνατότητα να περιγράψουν και να κατανοήσουν τη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 6.1) Η πολιτική είναι μια διαδικασία προσδιορισμού των προβλημάτων, διαπραγμάτευσης, επιλογής και εφαρμογής λύσεων. Αν οι λύσεις υπηρετούν τον σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκαν και αν θα γίνουν αποδεκτές, θα φανεί από την κοινή γνώμη και από τις αντιδράσεις των ανθρώπων και των ομάδων που επηρεάζονται τα συμφέροντά τους. Αν η απόπειρα εξεύρεσης λύσης σε ένα πρόβλημα πετύχει, τότε ο κύκλος της πολιτικής τελειώνει (τερματισμός πολιτικής). Αν αποτύχει, αρχίζει ένας νέος κύκλος. Σε κάποιες περιπτώσεις, η λύση σε ένα πρόβλημα δημιουργεί νέα προβλήματα, που με τη σειρά τους θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με νέο κύκλο πολιτικής.

Ο κύκλος της πολιτικής τονίζει σημαντικές πτυχές της πολιτικής λήψης αποφάσεων στα δημοκρατικά συστήματα:

- την ευεργετική (κονστрукτιβιστική) έννοια των πολιτικών προβλημάτων και του κοινού καλού,
- τη διαμόρφωση ανταγωνιστικής ατζέντας - τα πολιτικά επιχειρήματα συχνά συνδέονται με τα συμφέροντα ,
- τη λήψη πολιτικών αποφάσεων ως διαδικασία κοινής μάθησης· την απουσία παραγόντων που είναι παντογνώστες (όπως για παράδειγμα ηγετών ή κομμάτων με σωτηριολογικές ιδεολογίες),
- την ισχυρή επίδραση της κοινής γνώμης και της κάλυψης από τα μέσα επικοινωνίας - τη δυνατότητα που παρέχεται σε πολίτες και ομάδες συμφερόντων να παρέμβουν και να λάβουν μέρος.

Πώς λειτουργεί το μοντέλο, τι δείχνει και τι παραλείπει

Ο κύκλος της πολιτικής είναι ένα μοντέλο – ένα σχέδιο που λειτουργεί όπως ο χάρτης. Δείχνει πολλά και βοηθάει στην εκλογίκευση και την κατανόηση. Τα μοντέλα χρησιμοποιούνται συχνά στην εκπαίδευση και στην επιστήμη, γιατί χωρίς αυτά θα κατανοούσαμε πολύ λιγότερα πράγματα στον σύνθετο κόσμο μας.

Στο φυλλάδιο για τους μαθητές υπάρχει υλικό που έχει σχεδιαστεί ως μοντέλο:

15. Max Weber, *Politik als Beruf* [Η πολιτική ως επάγγελμα], Reclam: Stuttgart, 1997, σελ. 82.

φυλλάδιο για τους μαθητές:

- 1.2 Τρεις επιλογές που διαμορφώνουν το μέλλον μας·
- 3.4 Πώς χειρίζεται το δημοκρατικό πολιτικό σύστημα την ετερότητα και τον πλουραλισμό·
- 3.5 Η έννοια του κοινού καλού·
- 3.6 Χάρτης κοινωνικών διαιρέσεων και πολιτικών κομμάτων.

Ένας χάρτης δεν υποκαθιστά έναν τόπο. Δείχνει πολλά, ακριβώς διότι παραλείπει πολλά. Αν είχε όλα τα στοιχεία του τόπου, θα ήταν τόσο σύνθετος που θα γινόταν ακατανόητος. Το ίδιο συμβαίνει και με μοντέλα, όπως ο κύκλος της πολιτικής. Δεν θα μπορούσε να υποκαταστήσει την πραγματικότητα. Εστιάζει στη διαδικασία πολιτικής λήψης αποφάσεων - «τη διάνοιξη οπών σε χοντρές σανίδες» - και όχι στη δεύτερη διάσταση της πολιτικής, την αναζήτηση και τον αγώνα για εξουσία και επιρροή¹⁶.

Στα δημοκρατικά συστήματα, οι δύο διαστάσεις της πολιτικής συνδέονται: τα πρόσωπα που παίρνουν πολιτικές αποφάσεις αντιπαρατίθενται με δύσκολα προβλήματα, αλλά και μεταξύ τους, ως πολιτικοί αντίπαλοι. Στο μοντέλο του κύκλου της πολιτικής, το στάδιο του καθορισμού της ατζέντας δείχνει ότι αυτές οι δύο διαστάσεις συμπορεύονται. Το να καταφέρει κάποιος να συμπεριλάβει την κατανόηση ενός πολιτικού προβλήματος στην ατζέντα, είναι στοιχείο ισχύος και επιρροής.

Για παράδειγμα: μια ομάδα δηλώνει, «η φορολογία είναι πολύ υψηλή και αποθαρρύνει τους επενδυτές». Κάποιος αντιπαραβάλλει, «η φορολογία είναι πολύ χαμηλή με αποτέλεσμα η εκπαίδευση και η κοινωνική μέριμνα να υποχρηματοδοτούνται». Πίσω από κάθε ορισμό για τη φορολογία υπάρχουν συμφέροντα, και βασικές πολιτικές προοπτικές και οι λύσεις που προτείνονται οδηγούν σε αντίθετες κατευθύνσεις: να μειωθεί η φορολογία των ομάδων με υψηλά εισοδήματα ή να αυξηθεί; Η πρώτη περιγραφή του προβλήματος είναι νεοφιλελεύθερη και η δεύτερη σοσιαλδημοκρατική (βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 3.6)

Οι πολίτες θα πρέπει να είναι ενήμεροι και για τις δύο περιγραφές. Το μοντέλο του κύκλου πολιτικής είναι ένα εργαλείο που βοηθά τους πολίτες να προσδιορίσουν και να κρίνουν τις προσπάθειες εκείνων που χαράζουν τις πολιτικές αποφάσεις για να λύσουν τα προβλήματα της κοινωνίας.

Η προσδοκώμενη μάθηση στη χρήση του κύκλου της πολιτικής

Οι δυνατότητες για ανάπτυξη ικανοτήτων που περιλαμβάνει αυτή η ενότητα είναι:

Ικανότητες ανάλυσης και κριτικής:

- Οι μαθητές ασκούνται στην ενεργητική χρήση των πληροφοριών που παρέχουν τα μέσα επικοινωνίας.
- Καλλιεργούν το ενδιαφέρον τους για ζητήματα διαμόρφωσης της ατζέντας και για τις διαφορετικές φάσεις της χάραξης πολιτικών αποφάσεων.
- Εκτιμούν τη διαπραγμάτευση για το συμβιβασμό ανάμεσα σε διαφορετικά συμφέροντα (ευρετική εννοιολόγηση των πολιτικών προβλημάτων και του κοινού καλού).

Ικανότητες πολιτικής συμμετοχικότητας:

Οι μαθητές αποκτούν τη δυνατότητα να προσδιορίσουν τις φάσεις της διαδικασίας λήψης πολιτικών αποφάσεων, στη διάρκεια των οποίων μπορούν να παρέμβουν και να ασκήσουν επιρροή (στις φάσεις πριν και μετά την απόφαση).

16. Συγκρίνετε το υλικό για δασκάλους 6.2.

Διδακτικό πλαίσιο της ενότητας

Παρουσιάζεται στους μαθητές το μοντέλο του κύκλου πολιτικής ως εργαλείο και το εφαρμόζουν μέσω εργασίας project. Στο τελευταίο μάθημα, ανταλλάσσουν και συζητούν τα ευρήματά τους και το περιεχόμενο της δουλειάς τους. Το πρώτο μάθημα παρέχει μια πρώτη οργανωτική δομή που εστιάζει σε ένα βασικό στοιχείο του κύκλου της πολιτικής, δηλαδή στο ζήτημα της διαμόρφωσης της πολιτικής ατζέντας. Οι μαθητές θα κατανοήσουν καλύτερα το μοντέλο, αφού δοκιμάσουν μια προσομοίωση συζήτησης για τη διαμόρφωση της ατζέντας στην τάξη. Οι δραστηριότητες αυτής της ενότητας παρέχουν τη δυνατότητα στους μαθητές να εργαστούν σε υψηλό επίπεδο.

Σ' αυτή την ενότητα, υπάρχει το εργαλείο με το οποίο μπορεί κάποιος να αναλύσει τη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων, αλλά δεν δίνεται υλικό υπόθεσης εργασίας. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατόν, αλλά και απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός ή/και οι μαθητές να επιλέξουν το κατάλληλο θέμα. Μερικά κριτήρια για να επιλέξουν κάποιο θέμα ως υπόθεση εργασίας είναι: η σχέση του με την πραγματικότητα, η σαφήνεια του θέματος, να υπάρχει κάλυψή του από τα μέσα επικοινωνίας. Μια τρέχουσα υπόθεση μπορεί καλυφθεί στις αρχικές φάσεις του μοντέλου κύκλου της πολιτικής, αλλά αν καλύπτεται από τα μέσα επικοινωνίας, γίνεται πιο προσιτή. Αλλά και μια υπόθεση από το παρελθόν προσφέρει χρήσιμη γνώση σε σχέση με το ιστορικό εφαρμογής της και την αξιολόγηση των λύσεων που δόθηκαν στο πρόβλημα. Θα πρέπει, τέλος, να λάβουμε υπόψη μας το συνταγματικό, νομικό και θεσμικό πλαίσιο της υπόθεσης.

Στην ενότητα προτείνεται προαιρετική ανατροφοδότηση, ώστε να αξιολογηθεί το μαθησιακό αποτέλεσμα και να χρησιμοποιηθεί η ενδεχόμενη μάθηση, όπως θα προκύψει από την ανατροφοδότηση που θα δώσουν εκπαιδευτικός και μαθητές. Για να γίνει, όμως, αυτό, θα πρέπει να αφιερωθεί ένα πέμπτο κατά σειρά μάθημα.

Ανάπτυξη δεξιοτήτων: σύνδεση με άλλες ενότητες αυτού του τόμου

Τι δείχνει αυτός ο πίνακας

Ο τίτλος αυτού του τόμου, *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία*, εστιάζει στις ικανότητες του ενεργού πολίτη στη δημοκρατία. Ο πίνακας που έπεται παρουσιάζει τη δυνατότητα να συνδυάσουμε τις ενότητές του. Στη σκιασμένη σειρά, φαίνονται οι ικανότητες που αναπτύσσονται στην Ενότητα 6. Στη στήλη με έντονο περιθώριο φαίνονται οι ικανότητες της πολιτικής λήψης αποφάσεων και δράσης, διότι συνδέονται στενά με τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Οι άλλες σειρές υποδεικνύουν συνδέσεις με άλλες ενότητες αυτού του τόμου και συγκεκριμένα με ικανότητες που ενισχύουν τους μαθητές στην ενότητα 6.

Πώς χρησιμοποιείται ο πίνακας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα ως εργαλείο για τον σχεδιασμό ενός μαθήματος στην EDC/HRE με διαφορετικούς τρόπους.

- Βοηθά εκείνους που διαθέτουν λίγες ώρες για EDC/HRE: κάποιος μπορεί να επιλέξει μόνο αυτή την ενότητα και να παραλείψει τις άλλες, διότι κάποιες βασικές ικανότητες αναπτύσσονται, σε κάποιο βαθμό, σε αυτή την ενότητα (όπως για παράδειγμα, επιλέγω, κατανοώ τον πλουραλισμό των ταυτοτήτων, ασκώ το δικαίωμα στην ελευθερία, η ευθύνη των επιλογών επηρεάζει τους άλλους).
- Ο πίνακας βοηθά τους εκπαιδευτικούς να συνδέουν τα θέματα των ενότητων, ώστε να ασκούν τους μαθητές τους επανειλημμένα σε βασικές ικανότητες, μέσα από διαφορετικά πλαίσια και με ποικίλους συνδυασμούς.

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και δράσεων	
6 Κυβέρνηση και πολιτική	Δημόσια αντιπαράθεση και διαπραγμάτευση: άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ουσία της δημοκρατικής λήψης αποφάσεων	Κριτήρια επιλογής πληροφοριών	Στρατηγική προσέγγιση της παρέμβασης στη διαδικασία λήψης αποφάσεων	Εκτίμηση της διαπραγμάτευσης και του ανταγωνισμού συμφερόντων
3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Πλουραλισμός Ανταγωνισμός συμφερόντων Διαπραγμάτευση για το κοινό καλό Δύο διαστάσεις της πολιτικής	Εκφορά σύντομων δηλώσεων	Διαπραγματεύσεις, συμβιβασμοί και συμφωνία για το προσωρινό περιεχόμενο της έννοιας του κοινού καλού	Αμοιβαία αναγνώριση
4 Σύγκρουση	Η έννοια ενός πολιτικού προβλήματος		Προσδιορισμός προβλήματος, απόπειρα εξεύρεσης λύσης	

5 Νόμος και κανόνες	Η σπουδαιότητα της από κοινού εκτίμησης του θεσμικού πλαισίου, συμπεριλαμβανομένου του πολιτικού πολιτισμού, σε ένα δημοκρατικό σύστημα		Σχεδιασμός θεσμικού πλαισίου διαδικασίας ειρηνικής λήψης αποφάσεων	Εκτίμηση της δικαιοσύνης ως κριτηρίου στη διαπραγμάτευση για συμβιβασμούς
8 Ελευθερία	Αντιπαράθεση	Δημόσια έκφραση	Δημόσιος λόγος	Αποδοχή ειρηνικών μέσων επίλυσης συγκρούσεων
9 Μέσα επικοινωνίας	Διαμόρφωση ατζέντας και περιφρούρηση έναντι των μέσων επικοινωνίας και του κοινού τους	Αποδόμηση πληροφοριών που μεταδίδονται από τα μέσα επικοινωνίας Κριτήρια επιλογής πληροφοριών	Υιοθέτηση της προοπτικής περιφρούρησης των μέσων επικοινωνίας: προσδιορισμός πολιτικών προβλημάτων	

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Κυβέρνηση και πολιτική - το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής

Πώς λύνει τα προβλήματά της μια δημοκρατική κοινωνία;

Θέμα του μαθήματος	Άσκηση δεξιότητας/ μαθησιακός στόχος	Δραστηριότητες για τους μαθητές	Πηγές και υλικό	Μέθοδος
Μάθημα 1 «το πιο επείγον πρόβλημά μας είναι...»	Κριτική: επιλογή, αιτιολόγηση. Συμμετοχή: αμοιβαία αναγνώριση προσωπικής εμπειρίας, συμφερόντων και αξιών. Ένα πολιτικό πρόβλημα είναι ένα ζήτημα, όχι ένα γεγονός.	Οι μαθητές πραγματοποιούν συζήτηση για την αποσαφήνιση της ατζέντας	Χαρτί παρουσίασης, μαρκαδόροι διαφόρων χρωμάτων, σελοτεϊπ.	«Ο τοίχος της σιωπής» - ομαδική εργασία. Παρουσιάσεις και συζήτηση.
Μάθημα 2 Πολιτική – πώς λύνει τα προβλήματά της μια δημοκρατική κοινωνία;	Εργασία με μοντέλο. Η πολιτική εξυπηρετεί στη λύση προβλημάτων που επηρεάζουν την κοινωνία.	Οι μαθητές εφαρμόζουν το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής σε συγκεκριμένα παραδείγματα της επιλογής τους (εργασία project).	Φυλλάδια μαθητών 6.1 και 6.2. Χαρτί παρουσίασης και μαρκαδόροι. Εφημερίδες.	Εισήγηση. Εργασία σε ομάδες.
Μάθημα 3 Εφαρμογή του μοντέλου κύκλου της πολιτικής (project)	Ανάλυση και κριτική: Περιγραφή και κριτική μιας διαδικασίας λήψης πολιτικής απόφασης. Κατανόηση του μοντέλου κύκλου της πολιτικής.	Οι μαθητές εφαρμόζουν το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής σε συγκεκριμένο ζήτημα.	Φυλλάδια μαθητών 6.1 και 6.2. Εφημερίδες.	Εργασία project. .

Μάθημα 4 Πώς μπορούμε να συμμετάσχουμε;	Μέθοδοι: Παρουσίαση και ακρόαση παρουσιάσεων. Συμμετοχή: προσδιορισμός ευκαιριών πολιτικής συμμετοχής. Ένα μοντέλο εξυπηρετεί στην ανάλυση μέρους ενός σύνθετου συνόλου.	Οι μαθητές ανταλλάσσουν πληροφορίες για τα αποτελέσματα της έρευνάς τους. Οι μαθητές συζητούν για το προϊόν και τη διαδικασία της εργασίας τους.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 6.2 με σημειώσεις των μαθητών.	Έκθεση παρουσιάσεων Συζήτηση σε ολομέλεια
Μάθημα 5 Ανατροφοδότηση (προαιρετικό)	Ανταλλαγή απόψεων για την προσωπική διαδικασία μάθησης και την ανάπτυξη ικανοτήτων. Δημιουργική ανατροφοδότηση. Συζήτηση για την κοινή ευθύνη της τάξης και του/της εκπαιδευτικού για την επιτυχία του προγράμματος EDC/HRE.	Οι μαθητές ανταλλάσσουν απόψεις για την εργασία τους (μαθησιακά αποτελέσματα και διαδικασία μάθησης).	Φυλλάδιο για τους μαθητές 6.3 (ανατροφοδότηση μαθητών). Χαρτί παρουσίασης και μαρκαδόροι διαφόρων χρωμάτων. Πίνακας παρουσίασης με ένα μεγάλο αντίγραφο του φυλλαδίου για τους μαθητές 6.3.	Ατομική εργασία. Ολομέλεια. Παρουσίαση και συζήτηση.

Μάθημα 1

«Το πιο επείγον πρόβλημά μας είναι ... »

Συζήτηση για τη διαμόρφωση της πολιτικής ατζέντας

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Κριτική: επιλογή, αιτιολόγηση. Συμμετοχή: αμοιβαία αναγνώριση της προσωπικής εμπειρίας, των συμφερόντων και των αξιών.
Μαθησιακός στόχος	Ένα πολιτικό πρόβλημα είναι ζήτημα, όχι γεγονός. Είναι επείγον, απαιτεί πράξη. Επηρεάζει την κοινωνία. Το αν το πρόβλημα θα αναγνωριστεί ως θέμα της πολιτικής ατζέντας είναι προς διαπραγμάτευση, εφόσον εμπλέκονται σ' αυτό διαφορετικά συμφέροντα, ιδεολογίες και αξίες. Σε ένα δημοκρατικό καθεστώς, οι πολίτες, με τη συμμετοχή τους σε τέτοια ζητήματα, ασκούν την ελευθερία λόγου και έκφρασης. Τα μέσα επικοινωνίας επηρεάζουν σημαντικά τη διαμόρφωση της ατζέντας (ελευθερία του τύπου).
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές συζητούν για τη διαμόρφωση της πολιτικής ατζέντας.
Πηγές και υλικό	Χαρτί παρουσίασης και μαρκαδόροι διαφόρων χρωμάτων, σελοτέϊπ.
Μέθοδος	Ο «τοίχος της σιωπής» - εργασία σε ομάδες. Παρουσιάσεις και συζήτηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Ο τοίχος της σιωπής. (15 λεπτά)
	2. Παρουσιάσεις. (10 λεπτά)
	3. Συζήτηση: εισαγωγή στη εργασία project. (15 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Ο «τοίχος της σιωπής» είναι μέθοδος ιδεοθύελλας, που διευκολύνει τους μαθητές οι οποίοι είναι εσωστρεφείς ή χρειάζονται χρόνο για να σκεφτούν πριν εκφράσουν τις απόψεις τους. Η σιωπηλή εργασία βοηθάει τους μαθητές να συγκεντρώνονται και οι δηλώσεις τους γίνονται πιο ενδιαφέρουσες και ουσιαστικές. Ο «τοίχος της σιωπής» καταδεικνύει παραδειγματικά το παράδοξο ότι ένα αυστηρό πλαίσιο κανόνων ενισχύει μάλλον παρά παρακωλύει την ελευθερία. Οι μαθητές λειτουργούν ως ειδικοί. Δε μπορούν να δώσουν «λανθασμένη» απάντηση στο βασικό ερώτημα.

Οι μαθητές προσομοιώνουν στην τάξη τους μια δημόσια αντιπαράθεση για τη διαμόρφωση πολιτικής ατζέντας. Η εμπειρία τους τους βοηθάει να κατανοήσουν καλύτερα το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής, καθώς η πρώτη φάση του αφορά στην αντιπαράθεση για τη διαμόρφωση της ατζέντας.

Στη διάρκεια της ερευνητικής φάσης (μαθήματα 2 και 3), οι μαθητές συλλέγουν υλικό το οποίο μπορούν να μελετήσουν σε βάθος. Η κονστрукτιβιστική προσέγγιση, όπως διαμορφώνεται από τον κύκλο πολιτικής, ανταποκρίνεται στην κονστрукτιβιστική μέθοδο προσδιορισμού και λύσης πολιτικών προβλημάτων στις δημοκρατίες.

Περιγραφή του μαθήματος

1. Ο «τοίχος της σιωπής»¹⁷

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες των πέντε. Κάθε ομάδα κάθεται σε ημικύκλιο κοιτώντας προς τον τοίχο, όπου έχουμε κολλήσει ένα χαρτί παρουσίασης, άδειο (ένα για κάθε ομάδα). Κάθε ομάδα παίρνει δύο ή τρεις μαρκαδόρους διαφόρων χρωμάτων. Οι μαθητές εργάζονται σιωπηλά. Μέσα σε 10 λεπτά, κάθε μέλος της ομάδας θα πρέπει να συμπληρώσει και να γράψει στο χαρτί τουλάχιστον μία φορά την παρακάτω πρόταση

«Κατά τη γνώμη μου, το πιο επείγον πρόβλημα είναι ...»

Οι μαθητές μπορούν να συμπληρώσουν ή να σχολιάσουν λέξεις ή φράσεις που γράφουν άλλοι στο χαρτί, και μπορούν να γράψουν όσα και όσο συχνά θέλουν. Αν χρειαστεί, ζητούν περισσότερο χαρτί. Μπορούν επίσης να συνδέσουν φράσεις, χρησιμοποιώντας γραμμές, βέλη ή σύμβολα, όπως θαυμαστικά, ερωτηματικά, κ.ά. Το πόστερ που θα δημιουργηθεί από όλα αυτά, στην ουσία, καταγράφει τη συζήτησή τους.

Ο/η εκπαιδευτικός παρακολουθεί τη σιωπηλή συζήτηση από απόσταση. Δεν παρεμβαίνει, δε συμμετέχει, φροντίζει, όμως, να ακολουθείται ο βασικός κανόνας της σιωπής και να συνεχίζεται η διαδικασία.

2. Παρουσίαση

Μετά το τέλος του χρόνου (10 λεπτά), οι μαθητές συγκεντρώνονται γύρω από τα πόστερ σε δύο ημικύκλια. Με τη σειρά, οι ομάδες παρουσιάζουν το πόστερ τους στην τάξη. Κάθε μαθητής επιλέγει την πρόταση κάποιου άλλου, όχι τη δική του, και τη διαβάζει στην τάξη, εξηγώντας γιατί διάλεξε να παρουσιάσει αυτή τη συγκεκριμένη πρόταση. Συχνά, οι μαθητές εστιάζουν σε μια ή δύο προτάσεις. Δεν θα πρέπει να ξεκινήσει συζήτηση, πριν διαβάσουν προτάσεις όλοι οι μαθητές, όλων των ομάδων.

Ο/η εκπαιδευτικός ομαδοποιεί τις δηλώσεις των μαθητών κάτω από γενικούς τίτλους, και τις μεταφέρει στον πίνακα ή σε χαρτί σεμιναρίου, όπως στο παρακάτω παράδειγμα:

Το πιο επείγον πρόβλημά μας είναι ...				
Οικονομία	Ασφάλεια	Περιβάλλον	Κοινωνία	...
Αντιμετώπιση της ανεργίας	Τα αυτοκινητιστικά δυστυχήματα	Η μείωση της εκπομπής του διοξειδίου του άνθρακα	Η βελτίωση των σχολείων	...
Περισσότερες θέσεις εργασίας στους νέους	...	...	Υποστήριξη στις νέες γυναίκες	...
...			...	

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει από κάποιον μαθητή να γράψει στον πίνακα. Οι παρουσιαστές και η τάξη προτείνει κι άλλες κατηγορίες, και αποφασίζει σε ποια θα μπει τι.

3. Συζήτηση

Ο «τοίχος της σιωπής» προσομοιώνει τη δημιουργία μιας πολιτικής ατζέντας. Ποια είναι η πρώτη προτεραιότητα σύμφωνα με τη γνώμη των παιδιών; Μπορεί να συμφωνήσει η τάξη ποιο πρόβλημα είναι το πιο επείγον; Ο πίνακας που φτιάχτηκε διευκολύνει τους μαθητές να απαντήσουν σ' αυτές τις

17. Πηγή: *Διδάσκουμε τη δημοκρατία*, EDC/HRE, Βιβλίο VI, Council of Europe Publishing, Strasbourg 2008, Δραστηριότητα 7.1, σ.σ. 66.

ερωτήσεις. Παράλληλα δείχνει αν οι μαθητές δίνουν έμφαση σε ζητήματα κάποιας κατηγορίας και αν τα ζητήματα αυτά συνδέονται μεταξύ τους (βλ. τη στήλη της οικονομίας στο παραπάνω παράδειγμα).

Ίσως, όμως, οι μαθητές δεν θέλουν να συμφωνήσουν σε ένα ζήτημα. Είναι άραγε απαραίτητο να συμφωνήσουν; Αυτή η ερώτηση θέλει σκέψη.

Οι μαθητές ζουν σε μια ελεύθερη χώρα. Είναι ελεύθεροι να επιλέξουν όποιο ζήτημα θεωρούν πως είναι σημαντικό και να το υποστηρίξουν δημόσια. Παράλληλα όμως, οι πόροι είναι περιορισμένοι, -δεν πρόκειται εδώ μόνο για το ζήτημα των χρημάτων των φορολογουμένων και τα κεφάλαια, αλλά και για το ζήτημα του χρόνου και της ενέργειας, καθώς επίσης και του δημόσιου ενδιαφέροντος. Πολλοί άνθρωποι μπορούν να διαχειριστούν έναν μικρό αριθμό ζητημάτων ταυτόχρονα, και τείνουν να χάνουν σύντομα το ενδιαφέρον τους. Κάποια μέσα επικοινωνίας προβάλλουν συγκεκριμένα μόνο θέματα, και έτσι αυξάνουν την τάση προς μια «μονοθεματική ατζέντα».

Πιθανώς οι μαθητές να αισθανθούν πως αυτή η διαδικασία για τη διαμόρφωση της ατζέντας είναι άδικη, ή ακόμη "ανόητη", εφόσον τα ζητήματα που εκείνοι θεωρούν πραγματικά σημαντικά δεν συγκεντρώνουν την προσοχή που θα έπρεπε. Ποιος διορθώνει τέτοιες «λανθασμένες» αποφάσεις;

Η απάντηση είναι πως οι ίδιοι οι μαθητές τις διορθώνουν αν σκεφτούν τι θα έπρεπε να γίνει. Κατά κάποιον τρόπο, σχηματίζουν κόμματα που έχουν διαφορετικούς στόχους και αξίες («ιδεολογίες»), που είναι οι μόνιμοι πρωταγωνιστές στη διαμάχη για τη διαμόρφωση της ατζέντας (π.χ. εργαζόμενοι, περιβαλλοντολόγοι, ακτιβιστές για τα δικαιώματα των μειονοτήτων).

Αυτή η συζήτηση ανοίγει δρόμο για την κατανόηση των σκοπών που υπηρετούν τα κόμματα. Στο τέλος του κεφαλαίου, βλ. την πρόταση για μία εκτεταμένη έρευνα.

4. Ερευνητική εργασία

Οι μαθητές μπορούν να ακολουθήσουν τα δικά τους ενδιαφέροντα. Ο/η εκπαιδευτικός τούς ενημερώνει πως θα έχουν την ευκαιρία να μελετήσουν σε βάθος ένα ζήτημα της επιλογής τους. Ως προετοιμασία, οι μαθητές πρέπει να συλλέξουν υλικό από τον έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας για το ζήτημα αυτό. Δεν θα πρέπει να αναζητήσουν υλικό μόνο για διαφωνίες ως προς τη διαμόρφωση της ατζέντας, αλλά να συλλέξουν όλες τις πιθανές πληροφορίες σχετικά με αποφάσεις που πάρθηκαν ή εφαρμόστηκαν, στατιστικά στοιχεία, δηλώσεις πολιτικών κομμάτων, λόμπι, ΜΚΟ, κ.λπ.

Μάθημα 2

Πολιτική - πώς λύνει τα προβλήματά της μια δημοκρατική κοινωνία Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα. Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE. Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές. Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη μέθοδο, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης. Ο πίνακας για επιλογή υλικού υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος. Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.	
Άσκηση ικανοτήτων	Ανάλυση: εργασία με το μοντέλο.
Μαθησιακός στόχος	Η πολιτική χρησιμεύει στη λύση προβλημάτων που επηρεάζουν την κοινωνία.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές εφαρμόζουν το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής σε παραδείγματα της επιλογής τους.
Πηγές και υλικό	Χαρτί παρουσίασης και μαρκαδόροι. Εφημερίδες. Φυλλάδια μαθητών 6.1 και 6.2.
Μέθοδος	Εισήγηση, εργασία σε ομάδες
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Εισήγηση και ερωτήσεις. (15 λεπτά)
	2. Χωρισμός ομάδων για την έρευνα. (10 λεπτά)
	3. Ερευνητική εργασία. (15 λεπτά)

1. Εισήγηση και σχετικές ερωτήσεις

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει στους μαθητές το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής. Παίρνουν μια πρώτη ιδέα για τον τρόπο που λειτουργεί, για την εισαγωγική του φάση, για τη διαμόρφωση της ατζέντας και είναι έτοιμοι για ερωτήσεις σχετικές με το τι συμβαίνει όταν ένα πρόβλημα προσελκύσει το δημόσιο ενδιαφέρον.

Ο/η εκπαιδευτικός τοποθετεί τα φυλλάδια για τους μαθητές 6.1 και 6.2 στον πίνακα ή σε διαφάνεια, μοιράζει από ένα αντίγραφο στους μαθητές και προχωρεί σε σύντομη σχετική εισήγηση (συνδέοντας τις οδηγίες με την κονστрукτιβιστική μάθηση), με αναφορές στα φυλλάδια. Οι μαθητές θα εφαρμόσουν τις οδηγίες του στην έρευνα που θα ακολουθήσει.

Ένα αφηρημένο μοντέλο γίνεται ευκολότερα κατανοητό αν συνδεθεί με συγκεκριμένο παράδειγμα. Προτείνεται ο/η εκπαιδευτικός να επιλέξει κάποιο από τα ζητήματα με τα οποία οι μαθητές ασχολήθηκαν στο προηγούμενο μάθημα. Εναλλακτικά, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει μια ιστορία, ακόμη και φανταστική, που την έχει προετοιμάσει από πριν. Παρατίθεται εδώ ένα παράδειγμα μιας τέτοιας

εισαγωγικής εισήγησης, με θέμα τα αυτοκινητιστικά δυστυχήματα (βλ. μάθημα 1, πίνακας για τους μαθητές, δηλώσεις).

Πριν προχωρήσει σε λεπτομέρειες, οι μαθητές θα πρέπει να έχουν σε γενικές γραμμές, πλήρη εικόνα του ζητήματος. Οι μαθητές συμβουλευονται το φυλλάδιο για τους μαθητές 6.1. Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί χρησιμοποιώντας τα παρακάτω σημεία:

- Το διάγραμμα είναι ένα μοντέλο της διαδικασίας λήψης πολιτικών αποφάσεων. Δείχνει τις διαφορετικές φάσεις μιας τέτοιας διαδικασίας. Η διαδικασία ξεκινά από την κορυφή – τη *δημόσια αντιπαράθεση* για το τι μπορεί να θεωρηθεί «*πρόβλημα*». Πρόκειται για τη διαδικασία διαμόρφωσης της ατζέντας που είδαμε στο προηγούμενο μάθημα. Η αντιπαράθεση για την κατάλληλη λύση αρχίζει μόλις ένα πρόβλημα έχει συμπεριληφθεί στην ατζέντα.
- Η αντιπαράθεση έχει ως αποτέλεσμα μια *λύση* – για παράδειγμα έναν νόμο ή κάποια δράση.
- Στη συνέχεια, η απόφαση *εφαρμόζεται* – τίθεται σε ισχύ. Για παράδειγμα, εφαρμόζεται ένας νέος νόμος, ή κτίζεται ένα νέο νοσοκομείο.
- Σύντομα οι άνθρωποι θα εκφράσουν *άποψη*. Συμφωνούν με την απόφαση, τώρα που βιώνουν τις επιπτώσεις εφαρμογής της λύσης; Για παράδειγμα, εξυπηρετεί τα συμφέροντά τους;
- Αργά ή γρήγορα, θα υπάρξουν *αντιδράσεις*. Θα παρουσιαστούν στα μέσα επικοινωνίας, θα υπάρξουν δηλώσεις πολιτικών, κινητοποιήσεις υπέρ ή εναντίον.
- Οι αντιδράσεις πιθανώς να οδηγήσουν σε *νέα δημόσια αντιπαράθεση*, για τα *προβλήματα* που θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στην πολιτική ατζέντα. Κάποιοι άνθρωποι θα θεωρούν πως το αρχικό πρόβλημα δε λύθηκε ποτέ και τα πράγματα επιδεινώθηκαν. Ή, ότι τα μέτρα που πάρθηκαν προκάλεσαν παράπλευρα προβλήματα, που με τη σειρά τους δημιούργησαν νέα προβλήματα. Η πολιτική ασκείται σε κύκλους: κάποια θέματα πρέπει να αντιμετωπίζονται μια και καλή, κάποιες λύσεις χρειάζονται βελτιώσεις. Ο κύκλος, λοιπόν, δείχνει πως η πολιτική είναι πολύ πρακτική εργασία, που χρησιμοποιεί την αρχή της δοκιμής και του λάθους.
- Υπάρχει, επίσης, η πιθανότητα να *ολοκληρωθεί* η διαδικασία (τερματισμός της πολιτικής), είτε γιατί η απόφαση λειτούργησε αποτελεσματικά και λύθηκε το πρόβλημα, είτε διότι το πρόβλημα δεν προσελκύει πια την προσοχή και δεν δικαιολογεί περαιτέρω πολιτικές κινήσεις.

Είναι η σειρά των μαθητών να κάνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις. Ο/η εκπαιδευτικός εξετάζει σε ποιες ερωτήσεις θα απαντήσει αμέσως και ποιες θα απαντηθούν με την παρουσίαση του παραδείγματος.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός δίνει ένα παράδειγμα για να επεξηγήσει καλύτερα το μοντέλο. Αν και στη διαδικασία αυτή υπάρχουν επαναλήψεις, μας χρειάζονται, διότι ξεκαθαρίζουν τα πράγματα και τα παιδιά καταλαβαίνουν καλύτερα. Στην παρουσίαση, ο/η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί το φυλλάδιο για τους μαθητές 6.2, όπου οι κατηγορίες των εννοιών συνδέονται με βασικές ερωτήσεις και λεπτομέρειες.

Για μεγαλύτερη διευκόλυνση των μαθητών, χρησιμοποιείται ως παράδειγμα μια φανταστική ιστορία. Στηρίζεται στο παράδειγμα που δίνεται στο μάθημα 1, στο ζήτημα της μείωσης των αυτοκινητιστικών δυστυχημάτων (βλ. υλικό για τους εκπαιδευτικούς 6.1, που βασίζεται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 6.2)

Αν το κρίνουν απαραίτητο, οι μαθητές κάνουν και άλλες ερωτήσεις. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί τώρα να τις απευθύνει στην τάξη. Με τον τρόπο αυτό, διαπιστώνει αν η τάξη κατάλαβε το νόημα της εισήγησής του. Οι μαθητές ίσως να έχουν σαστίσει από το πλήθος των αμφισβητήσεων και των συζητήσεων, ή από τον «εγωιστικό» τρόπο που οι πρωταγωνιστές προωθούν τα συγκεκριμένα τους συμφέροντα. Ο/η εκπαιδευτικός υπογραμμίζει πως στη δημοκρατία είναι απαραίτητο να διεκδικεί κάποιος τα συμφέροντά του. Μόνο όταν κάποιος κάνει γνωστές και ακουστές τις απόψεις του, υπάρχει η πιθανότητα να ληφθούν υπόψη στις αποφάσεις που λαμβάνονται. Σε μερικές περιπτώσεις, βρίσκονται και συμβιβαστικές λύσεις.

2. Χωρισμός σε ομάδες για την έρευνα

Η συζήτηση μπορεί να σταματήσει σε αυτό το σημείο, θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση και στο τελευταίο μάθημα. Ο/η εκπαιδευτικός μαζί με τους μαθητές, με οδηγό το υλικό που έχουν συγκεντρώσει, αποφασίζουν ποια ζητήματα θέλουν να μελετήσουν. Ποια ζητήματα είναι υπό συζήτηση; Ποιες αποφάσεις έχουν ληφθεί στο πιο πρόσφατο παρελθόν;

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες των δύο έως τεσσάρων ατόμων. Θα πρέπει να έχουν έτοιμες τις παρουσιάσεις τους για το τέταρτο μάθημα. Θα πρέπει να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα του φυλλαδίου για τους μαθητές 6.2, που θα αντιγραφεί για να μοιραστεί στην τάξη.

Οι μαθητές χρειάζονται κριτήρια ώστε να επιλέξουν ένα θέμα:

- *Πρόσβαση στην πληροφορία:* στη διάρκεια της διαδικασίας λήψης αποφάσεως, οι μαθητές θα βρουν πολύ υλικό στις εφημερίδες και στο διαδίκτυο. Όμως, καθώς ο κύκλος δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί, θα είναι σε θέση να καλύψουν μόνο τις πρώτες φάσεις, για παράδειγμα ως την απόφαση ή την εφαρμογή. Οπότε, για να προσεγγίσουν το ζήτημα ρεαλιστικά, καλό θα ήταν να διατρέξουν τις εφημερίδες των τελευταίων εβδομάδων και να επιλέξουν κάτι που απασχόλησε την πολιτική ατζέντα.
- *Προσωπικό ενδιαφέρον:* οι μαθητές επιλέγουν κάποιο θέμα που θεωρούν πως είναι ιδιαίτερα επείγον. Μπορούν να αναφερθούν στον «τοίχο της σιωπής» του πρώτου μαθήματος. Θα πρέπει, όμως, να αντιληφθούν πως μπορεί να αποδειχθεί δύσκολη η πρόσβαση στην πληροφορία.

3. Έρευνα

Οι μαθητές την υπόλοιπη ώρα του μαθήματος 2 και όλο το μάθημα 3 ερευνούν. Σχεδιάζουν την εργασία τους με ανεξαρτησία.

Μάθημα 3

Εφαρμογή του μοντέλου κύκλου της πολιτικής

Ερευνητική εργασία

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Μέθοδος: ερευνητική εργασία. Πολιτική ανάλυση και κρίση: περιγραφή και κριτική της διαδικασίας πολιτικής λήψης αποφάσεων. Συμμετοχή και πράξη: υπευθυνότητα, άσκηση ελευθερίας.
Μαθησιακός στόχος	Οι μαθητές εξοικειώνονται με το μοντέλο κύκλου της πολιτικής και μπορούν να το εφαρμόσουν σε κάθε πληροφορία σχετική με τη λήψη πολιτικής απόφασης.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές εφαρμόζουν το μοντέλο κύκλου της πολιτικής σε συγκεκριμένο ζήτημα.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδια μαθητών 6.1 και 6.2 και εφημερίδες.
Μέθοδος	Εργασία project.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Εργασία σε ομάδες. (35 λεπτά)
	2. Απολογιστική συζήτηση. (5 λεπτά)

Το μάθημα είναι αφιερωμένο σε εργασία στις ομάδες. Οι μαθητές εργάζονται ανεξάρτητα και είναι υπεύθυνοι για τη δουλειά τους. Έργο τους είναι να συλλέξουν όλες τις πληροφορίες που χρειάζονται.

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να βοηθήσει στην έρευνά τους, παρέχοντας κάποιες πηγές πληροφόρησης, για παράδειγμα στατιστικές, σχολικά βιβλία, αντίγραφο του συντάγματος ή πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Ο/η εκπαιδευτικός παρατηρεί τους μαθητές ενώ εργάζονται χωρίς την καθοδήγησή του, όπως θα κάνουν και μετά το σχολείο. Τα ισχυρά και αδύνατα σημεία τους του/της δείχνουν σε ποια σημεία υπάρχει ανάγκη να ασκήσει τις δεξιότητές τους πιο πολύ.

Ο/η εκπαιδευτικός καλεί τα παιδιά να συμμετάσχουν σε ένα σύντομο γύρο ανατροφοδότησης σε ολομέλεια. Ο/η εκπαιδευτικός και οι μαθητές σχεδιάζουν τις παρουσιάσεις τους στο επόμενο μάθημα. Αν κάποια ομάδα δεν έχει προλάβει να τελειώσει, είναι δική της ευθύνη να βρει κάποια λύση στο πρόβλημα.

Αρχικά, η ομάδα θα πρέπει να εξηγήσει τους λόγους που αισθάνεται πως δεν έχει τελειώσει. Υπάρχουν πληροφορίες που δεν τις έχουν διαβάσει ακόμη; Ή είναι απογοητευμένοι από το πόσο λίγες πληροφορίες υπάρχουν;

Ο καλύτερος τρόπος είναι να αφήσει ο/η εκπαιδευτικός το πρόβλημα στην ευθύνη της ομάδας. Όσο σκληρό και να φαίνεται, έτσι θα έχουν τα πράγματα στην ενήλικη ζωή τους. Οι ευκαιρίες που έχουν οι μαθητές για να μάθουν υπερτερούν έναντι των λαθών στην παρουσίασή τους. Είναι απαραίτητο να εξασφαλιστεί αρκετός χρόνος για ανατροφοδότηση μετά το τέταρτο μάθημα. Εναλλακτικά, θα μπορούσε να αφιερωθεί για ανατροφοδότηση ένα πέμπτο μάθημα, ιδιαίτερα αν η πλειοψηφία των μαθητών δεν έχουν τελειώσει την εργασία τους.

Μάθημα 4

Πώς μπορούμε να συμμετάσχουμε;

Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής ως εργαλείο πολιτικής συμμετοχής

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη μέθοδο, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή υλικού υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Μέθοδος: παρουσιάσεις και ακρόασή τους. Συμμετοχή: προσδιορισμός ευκαιριών για πολιτική συμμετοχή.
Μαθησιακός στόχος	Ένα μοντέλο χρησιμεύει ως εργαλείο ανάλυσης κάποιου μέρους από ένα σύνθετο σύνολο. Η πολιτική έχει δύο όψεις: τη λύση των προβλημάτων και τον αγώνα για επικράτηση. Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής εστιάζει στην πρώτη διάσταση.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές συζητούν μεταξύ τους για τα αποτελέσματα. Οι μαθητές συζητούν για το τελικό προϊόν και τη διαδικασία της εργασίας τους.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδια για τους μαθητές 6.2 και σημειώσεις των μαθητών.
Μέθοδος	Δημόσιες παρουσιάσεις, συζήτηση στην ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Παρουσιάσεις από τους μαθητές. (15 λεπτά)
	2. Συζήτηση και ανατροφοδότηση. (25 λεπτά)

Περιγραφή του μαθήματος

1. Παρουσιάσεις των μαθητών

Το μάθημα αρχίζει με τις σκέψεις των μαθητών. Τα θρανία είναι τοποθετημένα κοντά στον τοίχο, ώστε να υπάρχει αρκετός άδειος χώρος στη μέση. Οι ομάδες κάθονται γύρω από τα θρανία. Κάθε ομάδα ορίζει δύο παρουσιαστές, που παρουσιάζουν εναλλάξ τα αποτελέσματα της εργασίας της ομάδας τους. Έτσι, όλοι οι μαθητές μπορούν να επισκεφτούν τις άλλες ομάδες και να πληροφορηθούν για τα αποτελέσματα της εργασίας τους.

Η αποκεντρωμένη τοποθέτηση των θρανίων δίνει τη δυνατότητα σε πολλούς μαθητές να ενεργοποιηθούν ταυτόχρονα. Κανείς από τους μαθητές δεν θα έχει στο τέλος συνολική εικόνα από μόνος του, οπότε θα χρειαστεί αρκετά περισσότερος χρόνος. Οι πληροφορίες θα είναι τόσο πολλές, που θα είναι δύσκολο να τις θυμούνται.

Ο/η εκπαιδευτικός κινείται ανάμεσα στους μαθητές και ακούει. Δεν κάνει ερωτήσεις, δε σχολιάζει.

2. Συζήτηση και αναστοχασμός

Οι μαθητές συγκεντρώνονται σε ολομέλεια. Με τις καρέκλες τους σχηματίζουν κύκλο, ώστε να μπορούν να βλέπουν ο ένας τον άλλον.

Αρχικά, οι μαθητές και ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να συμφωνήσουν για την ατζέντα. Ο/η εκπαιδευτικός προτείνει να εστιάσουν στο μοντέλο του κύκλου της πολιτικής, παρά να ασχοληθούν με τα ζητήματα που μελέτησαν οι μαθητές. Οι μαθητές θα πρέπει να συμφωνήσουν πριν προχωρήσει το μάθημα με τον τρόπο που προτείνεται εδώ.

Ο/η εκπαιδευτικός θέτει ένα ανοικτό ερώτημα και δίνει τον λόγο στους μαθητές:

«Τι σας διευκόλυνε και τι σας δυσκόλεψε στην εφαρμογή του μοντέλου του κύκλου της πολιτικής στο συγκεκριμένο παράδειγμα;»

Οι μαθητές απαντούν ως ειδικοί, επιχειρηματολογώντας με βάση την εμπειρία τους από την έρευνα. Μπορεί να αναφέρουν τεχνικά προβλήματα, όπως το να βρουν πληροφορίες, ή την έλλειψη χρόνου. Μπορεί να αναφερθούν σε δυσκολίες ανάλυσης, για παράδειγμα να ταξινομήσουν κάποιο γεγονός στο αντίστοιχο στάδιο: στο σχεδιασμό της ατζέντας, στην αντιπαράθεση για τη λήψη αποφάσεων ή στην αντίδραση για το αποτέλεσμα μιας απόφασης. Μπορεί να αναφέρουν κάποιες σκέψεις για το ίδιο το μοντέλο, όπως να αναρωτηθούν κατά πόσον αντιστοιχεί στην πραγματικότητα.

Δεν είναι απαραίτητο να σχολιαστεί και να απαντηθεί κάθε σχόλιο των μαθητών, αν και ο/η εκπαιδευτικός και οι μαθητές είναι ελεύθεροι να το κάνουν, και στη συνέχεια να επαναπροσδιορίσουν το διαθέσιμο χρόνο τους.

Υπάρχουν τρία βασικά σημεία του μοντέλου κύκλου της πολιτικής που θα πρέπει να σκεφτούν οι μαθητές (βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 6.2). Δεν είναι απαραίτητο ο/η εκπαιδευτικός να αναφερθεί και στα τρία. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως απάντηση στα σχόλια των μαθητών. Σε διαφορετική περίπτωση, ο/η εκπαιδευτικός επιλέγει ένα ή περισσότερα και τα χρησιμοποιεί ως καταληκτικό σχόλιο στη συζήτηση.

Μάθημα 5

Συνεδρίαση ανατροφοδότησης (προαιρετική)

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Παρατήρηση και συζήτηση της προσωπικής διαδικασίας μάθησης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων ικανοτήτων. Συζήτηση για την κοινή ευθύνη της τάξης και του δασκάλου όσον αφορά στην επιτυχία του προγράμματος EDC/HRE.
Μαθησιακός στόχος	Η συζήτηση και η ανταλλαγή απόψεων είναι απαραίτητο εργαλείο για την ανάπτυξη της διαδικασίας διδασκαλίας και μάθησης.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές ανταλλάσσουν γνώμες και απόψεις για την εργασία τους (το αποτέλεσμα και τη διαδικασία μάθησης).
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 6.3 (αξιολόγηση από τους μαθητές). Χαρτί παρουσίασης και μαρκαδόροι διαφόρων χρωμάτων. Το φυλλάδιο για τους μαθητές 6.3 σε μεγέθυνση στον πίνακα.
Μέθοδος	Ατομική εργασία, παρουσιάσεις στην ολομέλεια και συζήτηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Ατομική αξιολόγηση. (7 λεπτά)
	2. Συζήτηση και αποτελέσματα. (13 λεπτά)
	3. Συζήτηση για το πώς συνεχίζουμε. (20 λεπτά)

Πληροφορίες για τον/την εκπαιδευτικό

Αυτό το μάθημα είναι το ένα από δύο που έχουν επιλεγεί σ' αυτόν τον τόμο¹⁸ ως παραδείγματα για τον τρόπο που μπορεί μια συζήτηση ανατροφοδότησης να χρησιμοποιηθεί για την αξιολόγηση μιας ενότητας. Είναι προαιρετική, αλλά καλό θα ήταν να γίνει.

Οι μαθητές συζητούν για τη δουλειά τους, εστιάζοντας στη διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης. Ποιες δυσκολίες συνάντησαν; Τι πήγε καλά; Ποιες δεξιότητες απέκτησαν και ποιες θα ήθελαν να αναπτύξουν περισσότερο;

Η συζήτηση ανατροφοδότησης χρησιμεύει για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των μαθημάτων EDC/HRE, επειδή οι απόψεις των μαθητών συγκρίνονται μεταξύ τους, αλλά και με του/της εκπαιδευτικού. Η ανατροφοδότηση χρειάζεται χρόνο, αξίζει, όμως, τον κόπο, διότι βελτιώνει την ατμόσφαιρα και την αποτελεσματικότητα του μαθήματος. Μια συνάντηση ανατροφοδότησης αποτελείται από τη φάση της πληροφόρησης (βήματα 1 και 2) και τη συζήτηση. (βήμα 3).

18. Βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 5 (για τις ενότητες 4 και 5).

Περιγραφή του μαθήματος

Η παρακάτω διαδικασία προτείνεται για μαθητές που δεν είναι εξοικειωμένοι στο να δίνουν ανατροφοδότηση. Μετά από αυτήν, παρουσιάζεται μια εναλλακτική διαδικασία για τάξεις και εκπαιδευτικούς που έχουν κάποια εμπειρία στην ανατροφοδότηση.

1. Προσωπική ανατροφοδότηση

Στον τοίχο ή στον πίνακα έχει αναρτηθεί το μεγεθυμένο αντίγραφο του φυλλαδίου για τους μαθητές 6.3, ώστε να είναι ορατό από όλους τους μαθητές. Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί τον σκοπό του μαθήματος: οι μαθητές δεν θα ασχοληθούν με κάποιο νέο ζήτημα, αλλά θα παρατηρήσουν από απόσταση τα αποτελέσματα και τη διαδικασία μέσω της οποίας έμαθαν. Θα πρέπει να απαντήσουν στις ερωτήσεις του φυλλαδίου που θα τους μοιραστεί, ανώνυμα, ειλικρινά και δίκαια.

Στη συζήτηση ανατροφοδότησης, η τάξη και ο/η εκπαιδευτικός θα ασχοληθούν με τις πληροφορίες ανατροφοδότησης, ώστε μαζί να βρουν τρόπους για να βελτιώσουν το αποτέλεσμα της μάθησης τους στο πρόγραμμα EDC/HRE, σημειώνοντας τα θετικά του σημεία και εκείνα που χρειάζονται βελτίωση.

Κάθε μαθητής παίρνει ένα αντίγραφο του φυλλαδίου για τους μαθητές 6.3. Ο/η εκπαιδευτικός διευκρινίζει ότι καθένας πρέπει να εργαστεί μόνος του. Δεν πρόκειται για τεστ, και δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις.

Το πρώτο μέρος του φυλλαδίου αποτελείται από έξι προτάσεις που αφορούν σε διαφορετικές πλευρές της διδασκαλίας και της μάθησης – το εργαλείο του κύκλου της πολιτικής, τις μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης, τη συνεργασία και την αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών και με τον/την εκπαιδευτικό. Ως απάντηση, οι μαθητές σημειώνουν μια κουκίδα στον «στόχο». Το κέντρο (αρ. 5) σημαίνει «συμφωνώ απόλυτα» και το εξώτερο διάστημα (αρ. 1) σημαίνει «διαφωνώ πλήρως».

Στο δεύτερο μέρος, οι μαθητές σημειώνουν την κατά τη γνώμη τους «καλύτερη στιγμή», δηλαδή το πιο ενδιαφέρον και σπουδαίο πράγμα, αυτό που θα τους μείνει από την ενότητα, και την «χειρότερη στιγμή», δηλαδή το λιγότερο ενδιαφέρον ή βαρετό, κάτι που θα ήθελαν να ξεχάσουν.

2. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ανατροφοδότησης στην ολομέλεια

Οι μαθητές εργάζονται σιωπηλά. Δύο μαθητές συλλέγουν τα συμπληρωμένα φυλλάδια και πηγαίνουν κοντά στο αναρτημένο φυλλάδιο. Ο ένας διαβάζει δυνατά τα αποτελέσματα κάθε «στόχου» και ο άλλος τα σημειώνει στον μεγάλο «στόχο». Κάποιος άλλος προσθέτει τις κουκίδες κάθε τμήματος και διαιρεί το αποτέλεσμα διά του αριθμού των μαθητών.

Διαβάζονται, επίσης, οι προσωπικές ανατροφοδοτήσεις (2^ο μέρος) και συμπληρώνονται σε δύο μεγάλα χαρτιά, δεξιά και αριστερά από τον «στόχο». Σε κάθε ένα έχουμε γράψει τον τίτλο της ερώτησης –για παράδειγμα «τι νομίζω πως ήταν ενδιαφέρον/αδιάφορο».

Εναλλακτική διαδικασία

Η παραπάνω διαδικασία χρειάζεται πολύ χρόνο, αλλά διευκολύνει τους μαθητές που πραγματοποιούν ανατροφοδότηση για πρώτη φορά. Μπορεί να εφαρμοστεί μια πιο σύντομη μέθοδος, αν:

- οι μαθητές έχουν εμπειρία στην ανατροφοδότηση,
- (σημαντικό) έχουν εμπιστοσύνη ότι ο εκπαιδευτικός δεν θα κριτικάρει ανοικτά, χαμηλώνοντας, για παράδειγμα, τη βαθμολογία ή επιτιθέμενος φραστικά,
- (επίσης σημαντικό) οι μαθητές δεν έχουν εμπιστοσύνη ότι καθένας θα σεβαστεί τις διαφορετικές απόψεις και τις μαθησιακές εμπειρίες των άλλων.

1^ο βήμα: οι μαθητές, με τη σειρά, πλησιάζουν στον κεντρικό «στόχο» και σημειώνουν τη βαθμολογία τους. Σ' αυτή την περίπτωση, δε συμπληρώνουν πρώτα το ατομικό φυλλάδιο για τους μαθητές 6.3. Αντ' αυτού, κάθε μαθητής παίρνει κόκκινα και πράσινα κομμάτια χαρτί (ή άσπρα σημειωμένα ανάλογα), και καταχωρεί τη δική του άποψη. Στη συνέχεια, μια ομάδα μαθητών συλλέγει, τα χαρτιά και οι μαθητές ο ένας μετά τον άλλον, τα παρουσιάζουν. Ή, οι μαθητές κάνουν ένα βήμα εμπρός, διαβάζουν τις δηλώσεις και, αν θέλουν, τις σχολιάζουν.

Στη συνέχεια, οι μαθητές κολλάνε τα χαρτιά στον κεντρικό πίνακα, συνδυάζοντας όσα είναι παρόμοια. Μπορούν ακόμη να προσθέσουν τίτλους ή λέξεις κλειδιά, ώστε να κάνουν τον πίνακα πιο δομημένο.

Βασικός κανόνας κατά τη διαδικασία ανατροφοδότησης με δηλώσεις: όχι ενδιάμεσα σχόλια, όχι συζητήσεις

Όποια από τις παραπάνω διαδικασίες ακολουθηθεί, θα πρέπει να διέπεται από έναν βασικό κανόνα: οι δηλώσεις δεν σχολιάζονται την ώρα που αναρτώνται ή ανακοινώνονται. Αν σ' αυτή τη φάση ξεκινήσει κάποια συζήτηση, θα καταναλώσει χρόνο και θα καταργήσει την αρχή της παροχής ίσων ευκαιριών. Ο/η εκπαιδευτικός παρακολουθεί τη διαδικασία και παρεμβαίνει όταν οι μαθητές σχολιάζουν, γελούν ή κάνουν ειρωνικά σχόλια για τις δηλώσεις άλλων μαθητών.

3. Συζήτηση για το πώς συνεχίζουμε

Η φάση της ανατροφοδότησης δημιουργεί τη δική της ατζέντα, οπότε δεν έχει νόημα να κάνει κάποιος προτάσεις για τη δομή του περιεχομένου της.

Κάποιοι από τους τρόπους που θα βοηθήσουν την τάξη να διαβάσει τα βασικά μηνύματα είναι:

Στόχος

- Ποιες ερωτήσεις δείχνουν πως υπάρχει κάποια τάση συμφωνίας ή διαφωνίας; Γιατί;
- Ποιες ερωτήσεις δείχνουν πως υπάρχει διασπορά από το ένα άκρο στο άλλο; Γιατί;

Προσωπική ανατροφοδότηση:

- Υπάρχουν δηλώσεις που επαναλαμβάνονται;

Η συζήτηση μπορεί να περιστραφεί σε σημεία όπως:

- Ποια είναι τα θετικά σημεία του προγράμματος EDC/HRE; Να συνεχίσουμε με τον τρόπο που εργαστήκαμε ως τώρα;
- Ποιες είναι οι αδυναμίες του προγράμματος EDC/HRE; Τι χρειάζεται να αλλάξουμε ή να βελτιώσουμε; Με ποιον τρόπο;

(οι παρακάτω ερωτήσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως επέκταση του φυλλαδίου για τους μαθητές 6.3.)

- Σε τι συνίσταται η προσωπική μου ευθύνη; Πώς μπορώ να συνεισφέρω προσωπικά στην επιτυχία μας;
- Ως μαθητής, τι θα ήθελα να μάθω στη συνέχεια; Τι με ενδιαφέρει ή θα με βοηθήσει περισσότερο;

Οι μαθητές και ο/η εκπαιδευτικός αποφασίζουν –ίσως και μαζί– ποια από τα αποτελέσματα της ανατροφοδότησης θα χρησιμοποιηθούν στον μελλοντικό σχεδιασμό των μαθημάτων. Ένα από τα σπουδαιότερα σημεία που θα πρέπει να καταλάβουν οι μαθητές –και ίσως και ο/η εκπαιδευτικός– είναι ότι ο/η εκπαιδευτικός και οι μαθητές για να πετύχουν ως επαγγελματίες ή ως μαθητές, εξαρτώνται αντίστοιχα ο ένας από τον άλλον.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 6.1

Επεξήγηση του μοντέλου του κύκλου της πολιτικής – προτάσεις για τη μείωση αυτοκινητιστικών δυστυχημάτων

Έννοιες και βασικά ερωτήματα	Σημειώσεις
0. Θέμα Ποιο είναι το ζήτημα;	Τρόποι μείωσης των αυτοκινητιστικών δυστυχημάτων
1. Πρόβλημα Ποιος διαμορφώνει την ατζέντα; Ποιο είναι το πρόβλημα; Συμφωνούν στον ορισμό του προβλήματος όλοι οι πρωταγωνιστές;	Υπουργός Εσωτερικών: περισσότερα δυστυχήματα. Νέοι οδηγοί – άπειροι, παράτολμοι. Άνδρες κάθε ηλικίας – πάρα πολύ αλκοόλ. Σύνδεσμος αυτοκινητιστών: περισσότερα αυτοκίνητα στους δρόμους - οι φόροι δεν χρησιμοποιούνται για τη βελτίωση του οδικού δικτύου. Περιβαλλοντολόγοι: αύξηση εκπομπών CO ₂ , η εξάντληση των αποθεμάτων πετρελαίου αυξάνει τις τιμές – είναι υπέρ των εναλλακτικών λύσεων στη χρήση του αυτοκινήτου.
2. Διαβούλευση Ποιος εμπλέκεται; Συμφέροντα και αξίες όσων έχουν πρωτεύοντα ρόλο.	Όλοι συμφωνούν για τη μείωση των αυτοκινητιστικών δυστυχημάτων. Στη διαβούλευση εμπλέκονται διαφορετικά συμφέροντα και στόχοι: Ο Υπουργός θέλει να πιέσει τους ασυνείδητους οδηγούς. Οι αυτοκινητιστές θέλουν καλύτερες συνθήκες για τους οδηγούς. Οι περιβαλλοντολόγοι ανησυχούν για την υπερθέρμανση του πλανήτη.
3. Απόφαση Ποιο είναι το αποτέλεσμα; Δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα σε συγκεκριμένα συμφέροντα; Είναι η απόφαση συμβιβαστική;	Η κυβέρνηση αποφασίζει δύο μέτρα: Βαρύτερα πρόστιμα για υπέρβαση ορίου ταχύτητας, αυστηρότερα επίπεδα στο αλκοτέστ, περισσότερη αστυνόμευση της κυκλοφορίας. Εθνικές οδοί τεσσάρων λωρίδων κυκλοφορίας σε διάστημα 5 ετών.
4. Εφαρμογή Πώς εφαρμόζονται οι αποφάσεις; Ποιος εμπλέκεται; Ποιος είναι υπεύθυνος; Υπάρχουν προβλήματα ή συγκρούσεις;	Μεγαλύτερος έλεγχος κυκλοφορίας, ιδιαίτερα τα απογεύματα και τα σαββατοκύριακα. Σχεδιάζεται η επέκταση της εθνικής οδού, πρώτα εργοτάξια στους δρόμους.

5. Απόψεις Ποια άτομα, ενδιαφερόμενοι, ομάδες κ.λπ. υποστηρίζουν ή ασκούν κριτική στο αποτέλεσμα; Ποιες αξίες, ιδεολογίες, συμφέροντα έχουν;	Οι αυτοκινητιστές υποδέχονται θετικά το σχέδιο κατασκευών και αμφισβητούν τους ελέγχους (περισσότερα πρόστιμα – περισσότερη χρηματοδότηση;) Οι περιβαλλοντολόγοι απογοητεύονται. Πορείες στην πρωτεύουσα. Συζητήσεις για την ίδρυση πράσινου κόμματος.
6. Αντιδράσεις Πώς αντιδρούν; (ατομικά, συλλογικά) Με ποια μέσα ασκούν εξουσία και πίεση;	Οι περιβαλλοντολόγοι οργανώνουν πορείες στην πρωτεύουσα. Μελετούν την ίδρυση πράσινου κόμματος. Οι οδηγοί φορτηγών παραπονούνται για καθυστερήσεις στις κεντρικές αρτηρίες. Ο Υπουργός δηλώνει: πτώση 15% στα στατιστικά στοιχεία για τα δυστυχήματα μέσα σε έναν χρόνο. Υποστηρίζει πως η επιτυχία αποδεικνύει την ορθότητα της πολιτικής του.
7. Νέο πρόβλημα ή Λήξη της πολιτικής Μια νέα διαμάχη αρχίζει για τον σχεδιασμό της πολιτικής ατζέντας; Πρόκειται για το ίδιο πρόβλημα ή για νέο που συζητείται; Ή η απόφαση οδήγησε σε λύση που βάζει τέλος στη διαδικασία;	Υπουργός: δεν χρειάζεται περαιτέρω χειρισμός του ζητήματος. Παρακολούθηση της εξέλιξης και συζήτηση σε 12 μήνες Περιβαλλοντολόγοι: προειδοποιούν για την αύξηση της εκπομπής CO₂. Παράπονα από παραγωγούς μπύρας: οι πωλήσεις έπεσαν κατά 10% με κίνδυνο απώλειας θέσεων εργασίας. Οι βιομηχανίες απαιτούν την επιτάχυνση του σχεδίου οδοποιίας. ...

Υλικό για εκπαιδευτικούς 6.2

Βασικές δηλώσεις για το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής

1. Η πολιτική έχει δύο όψεις: την επίλυση προβλημάτων και τον αγώνα για εξουσία. Ο κύκλος της πολιτικής, ως μοντέλο, εστιάζει στην πρώτη πτυχή - την επίλυση προβλημάτων. Εμπεριέχεται και η πτυχή της εξουσίας, καθόσον η διαμόρφωση της ατζέντας εξαρτάται από την πίεση που μπορεί να ασκήσει ο ενδιαφερόμενος. Κύριος στόχος του μοντέλου είναι να περιγράψει την πρακτική πλευρά της πολιτικής – όπως λέει ο ο Max Weber, «να διανοίξει οπές σε χοντρές σανίδες αργά και δυνατά, με πάθος και δικαιοκρίσια». Αυτό σημαίνει πως ενώ η προπαγάνδα που θα γίνει για την άγρα ψηφοφόρων –που εμπεριέχει προσωπική κριτική σε πολιτικούς αντιπάλους, λαϊκισμό και σκανδαλολογία- μπορεί να θολώσει το τοπίο. Φιλτράρεται, όμως, με τη χρήση του μοντέλου.
2. Το μοντέλο προσφέρει μια ενδιαφέρουσα οπτική στην έννοια του κοινού καλού. Σε μια δημοκρατία, κανείς από τους πρωταγωνιστές δε γνωρίζει τι είναι καλό για όλους –αυτή είναι η μεγάλη διαφορά ανάμεσα στη δημοκρατία και τη δικτατορία. Αντίθετα, πρέπει να το βρούμε όλοι μαζί, να διαπραγματευτούμε, να παζαρέψουμε, να διαφωνήσουμε και τελικά να συμβιβαστούμε. Αν κάνουμε λάθος ή αν η λύση είναι άδικη, θα το μάθουμε σύντομα και πρέπει να προσπαθήσουμε πάλι. Σε μία ανοικτή κοινωνία, είναι απαραίτητο να έχουμε ρεαλιστική και κονστрукτιβιστική προσέγγιση στο ζήτημα του κοινού καλού.
3. Σχεδιασμοί, όπως ο κύκλος της πολιτικής, είναι μοντέλα. Δείχνουν ξεκάθαρα κάποιες πτυχές της πραγματικότητας, αλλά το επιτυγχάνουν μόνο αν αποκλείσουν κάποιες άλλες πτυχές. Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής χρησιμεύει ως χάρτης που απαντάει στο ερώτημα: σε ποιο στάδιο, μπορούμε, ως πολίτες, να παρέμβουμε και να γίνουμε ακουστοί; Αν δεν είμαστε μέλη του κοινοβουλίου ή της κυβέρνησης, δεν θα λάβουμε μέρος στη δημόσια διαβούλευση που θα καταλήξει στη λήψη αποφάσεων – αυτή είναι η **εξωτερική** πλευρά του πολιτικού συστήματος. Οι άλλες φάσεις χαρτογραφούν την **εσωτερική** πλευρά, τα σημεία όπου μπορούμε να ενεργοποιηθούμε. Μπορεί να σχολιάζουμε μια απόφαση, να είμαστε υπέρ ή εναντίον της, μπορεί να λαμβάνουμε μέρος σε δημόσιες συζητήσεις για τη διαμόρφωση πολιτικής ατζέντας. Τα πολιτικά προβλήματα δεν είναι αυθύπαρκτα, αλλά χρειάζεται να προσδιοριστούν και να γίνει αποδεκτό ότι είναι πολιτικά προβλήματα. (βλ. το θέμα του μαθήματος 4).

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

ΙΣΟΤΗΤΑ

Για το λύκειο

**Είναι δίκαιος ο νόμος της πλειονότητας;
Πώς μπορούμε να διευθετήσουμε
το ζήτημα της πλειονότητας/μειονότητας
στη δημοκρατία;**

7.1 Πάντα κυβερνάει η πλειονότητα. Εντάξει;

Παράδειγμα με μια ιστορία

7.2 Πώς εξισορροπούμε τα συμφέροντα της πλειονότητας και της μειονότητας;

Δημιουργία καταστατικού για μια μικρο-κοινωνία

7.3 Σχέδιο καταστατικού

Σύγκριση ιδεών θεσμικού σχεδιασμού ως λύση για το ζήτημα της πλειονότητας/μειονότητας

7.4 Τι σημαίνει καλός τρόπος διακυβέρνησης μιας δημοκρατικής κοινότητας;

Τι είναι δίκαιο και τι λειτουργικό;

Προέκταση: έρευνα

Τι συμβαίνει στη χώρα σας με το ζήτημα της πλειονότητας/μειονότητας και πώς κανονίζεται;

Ενότητα 7

Ισότητα

Είναι δίκαιος ο νόμος της πλειονότητας;

Εισαγωγή για εκπαιδευτικούς

Στη δημοκρατία, η πλειονότητα αποφασίζει και η μειονότητα πρέπει να αποδεχτεί τις αποφάσεις της. Επειδή, στα δημοκρατικά συστήματα, οι αποφάσεις είναι προσωρινές και ανοικτές για αναθεώρηση, η μειονότητα αποδέχεται ότι μειοψήφησε. Τι συμβαίνει, όμως, αν η μειονότητα γίνει «επίμονη μειονότητα»; Αν μειοψηφεί συνεχώς; Οι κριτικοί ονομάζουν αυτή την κατάσταση «τυραννία της πλειονότητας».

Το πρόβλημα αυτό είναι βασικό στη δημοκρατία, γι' αυτό του αφιερώνεται ολόκληρη η ενότητα. Απαιτεί λύση, διότι αν κάποιες ομάδες της κοινωνίας έχουν την εντύπωση πως τα συμφέροντά τους αγνοούνται συστηματικά, η κοινωνική συνοχή τίθεται σε κίνδυνο.

Οι μαθητές αναλύουν μια ιστορία που σχετίζεται με ένα αθλητικό σωματείο όπου δύο ομάδες, μια μεγάλη και μια μικρή, διαφωνούν για τον τρόπο που θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν τα χρήματα του προϋπολογισμού τους. Αν και αυτό το πρόβλημα είναι λιγότερο σύνθετο απ' ό,τι στην πραγματική κοινωνία, το βασικό ζήτημα είναι το ίδιο. Οι μαθητές προσπαθούν να βρουν λύση, σχεδιάζοντας ένα καταστατικό. Προτείνονται διάφορες προσεγγίσεις, όπως συμβαίνει στον σχεδιασμό ενός συντάγματος – για παράδειγμα, αν δοθούν δικαιώματα αυτονομίας στις μειονότητες (ομοσπονδιακό σύστημα ή σύστημα καντονιών) και αν θεσπιστούν πρότυπα ανθρώπινης αξιοπρέπειας και αμοιβαίας αναγνώρισης, η άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων περιορίζει την έκταση των αποφάσεων της πλειονότητας. Παρ' όλα αυτά, κανένα σύνολο κανόνων δε μπορεί να διασφαλίσει ότι οι μειονότητες αντιμετωπίζονται δίκαια και ότι τηρείται η πλειοψηφία. Οι δημοκρατίες εξαρτώνται από μια κουλτούρα υπευθυνότητας και αλληλοσεβασμού, δηλαδή, από τον τρόπο που χειρίζονται οι πολίτες ο ένας τον άλλον με τη δική τους ελεύθερη βούληση.

Οπότε, τα εργαλεία που θα έχουν αναπτύξει οι μαθητές τούς προσφέρουν τη δεξιότητα να κατανοούν καλύτερα τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται το ζήτημα της πλειοψηφίας/μειοψηφίας στη χώρα τους. Η καταληκτική εργασία προτείνεται ως επέκταση και εφαρμογή.

Ανάπτυξη ικανοτήτων: σύνδεση με άλλες ενότητες αυτού του τόμου

Τι δείχνει αυτός ο πίνακας

Ο τίτλος αυτού του τόμου, *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία*, εστιάζει στις ικανότητες του ενεργού πολίτη στη δημοκρατία. Ο πίνακας που έπεται παρουσιάζει τη δυνατότητα να συνδυάσουμε τις ενότητές του. Στη σκιασμένη σειρά, φαίνονται οι ικανότητες που αναπτύσσονται στην Ενότητα 7. Στη στήλη με έντονο περιθώριο φαίνονται οι ικανότητες της πολιτικής λήψης αποφάσεων και δράσης, διότι συνδέονται στενά με τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Οι άλλες σειρές υποδεικνύουν συνδέσεις με άλλες ενότητες αυτού του τόμου, και συγκεκριμένα με ικανότητες που ενισχύουν τους μαθητές στην ενότητα 7.

Πώς χρησιμοποιείται ο πίνακας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα ως εργαλείο για τον σχεδιασμό ενός μαθήματος στην EDC/HRE με διαφορετικούς τρόπους.

- Βοηθά εκείνους που διαθέτουν λίγες ώρες για EDC/HRE: κάποιος μπορεί να επιλέξει μόνο αυτή την ενότητα και να παραλείψει τις άλλες, διότι κάποιες βασικές ικανότητες αναπτύσσονται, σε κάποιον βαθμό, σε αυτή την ενότητα (όπως για παράδειγμα, ανάληψη ευθύνης, ανάλυση προβλήματος, δεξιότητες διαπραγμάτευσης).
- Ο πίνακας βοηθά τους/τις εκπαιδευτικούς να συνδέουν τα θέματα των ενότητων, ώστε να ασκούν τους μαθητές τους επανειλημμένα σε βασικές δεξιότητες, μέσα από διαφορετικά πλαίσια και με ποικίλους συνδυασμούς.

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και δράσεων	
7 Ισότητα	Το βασικό ζήτημα της ισορρόπησης των δικαιωμάτων της πλειονότητας και της μειονότητας στη δημοκρατία. Τα ανθρώπινα δικαιώματα προστατεύουν μειονότητες και άτομα. Οι ομοσπονδιακοί θεσμοί και τα καντόνια προστατεύουν τα δικαιώματα των μειονοτήτων.	Ανάλυση και λύση πολιτικών προβλημάτων.	Παρουσίαση και υποστήριξη ιδεών και λύσεων. Λήψη απόφασης.	Αμοιβαία αναγνώριση.
2 Υπευθυνότητα				Αμοιβαία αναγνώριση.

1 Ταυτότητα			Επιλογή και ορισμός προτεραιοτήτων.	
4 Σύγκρουση	Σύγκρουση συμφερόντων.			
5 Κανόνες και νόμος	Στη δημοκρατία, το θεσμικό πλαίσιο ενισχύει την ειρηνική επίλυση συγκρούσεων.		Σχεδιασμός θεσμικού πλαισίου με σκοπό την επίλυση συγκρούσεων στην κοινωνία.	Αποδοχή της επίλυσης συγκρούσεων με ειρηνικό τρόπο.
3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Η πλουραλιστική κοινωνία αποτελείται από μειονότητες με διαφορετικά συμφέροντα.		Διαπραγμάτευση.	

ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Ισότητα - είναι δίκαιος ο κανόνας της πλειονότητας; Πώς διαχειριζόμαστε το ζήτημα της πλειονότητας/μειονότητας στη δημοκρατία;

Θέμα του μαθήματος	Άσκηση δεξιότητας/ μαθησιακός στόχος	Δραστηριότητες για τους μαθητές	Πηγές και υλικό	Μέθοδος
Μάθημα 1 Η πλειονότητα κυβερνάει πάντοτε— εντάξει;	Ανάλυση προβλήματος. Το πρόβλημα της «επίμονης πλειονότητας».	Οι μαθητές προσδιορίζουν το πρόβλημα της «επίμονης πλειονότητας» και προτείνουν λύσεις.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 7.1, (παράδειγμα με μια ιστορία), χαρτί σεμιναρίου και μαρκαδόροι.	Ατομική εργασία, εργασία σε ομάδες, ολομέλεια, συζήτηση.
Μάθημα 2 Πώς εξισορροπούμε τα συμφέροντα της πλειονότητας και της μειονότητας;	Εργασία σε ομάδες, διαχείριση χρόνου, λύση προβλήματος. Οι κανόνες, οι νόμοι και τα συντάγματα είναι εργαλεία επίλυσης προβλημάτων και σχετίζονται με πηγές συγκρούσεων στην κοινωνία. Αυτή είναι η δικαιολογία της κυβέρνησης και της εξουσίας. Όμως, μπορεί και να εξυπηρετούν συγκεκριμένα συμφέροντα.	Οι μαθητές σχεδιάζουν ένα καταστατικό που σχετίζεται με το ζήτημα της πλειονότητας/ μειονότητας σε μια μικρο-κοινωνία.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 7.1 – 7.3. Χαρτί παρουσίασης και μαρκαδόροι.	Εργασία σε ομάδες.
Μάθημα 3 Σχέδιο καταστατικών	Σύντομες παρουσιάσεις που συγκρίνουν και κρίνουν ιδέες και επιχειρήματα. Ο θεσμικός σχεδιασμός περιλαμβάνει κριτήρια όπως η δυνατότητα υλοποίησης, η ισότητα και η σταθερότητα.	Οι μαθητές εξερευνούν κριτήρια θεσμικού σχεδιασμού. Παρουσιάζουν και συγκρίνουν τις ιδέες τους.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 7.4. Υπόδειγμα για τις παρουσιάσεις των μαθητών (για πίνακα ή πίνακα σεμιναρίου). Χαρτί σεμιναρίου. Φύλλα A4. Μαρκαδόροι. Κόλλα ή σελοτέϊπ.	Παρουσιάσεις ομάδων, συζήτηση στην ολομέλεια.
Μάθημα 4 Ποιος είναι ένας καλός τρόπος διακυβέρνησης μιας δημοκρατικής κοινότητας;	Κρίση: κριτήρια εξισορρόπησης. Διαλεκτική ανάμεσα στη δημοκρατία, τη δικαιοσύνη και την αποδοτικότητα.	Οι μαθητές κρίνουν και σχεδιάζουν καταστατικά και εξηγούν την επιχειρηματολογία τους.	Πίνακας τοίχου ή σεμιναρίου.	Παρουσιάσεις, συζήτηση.

Επέκταση: Έρευνα: το ζήτημα της πλειονότητας και των μειονοτήτων στη χώρα μας.	Εργασία.	Ερευνητική εργασία: 1. Παραδείγματα μειονοτήτων που καταπιέζονται. 2. Προστασία μειονοτήτων στο σύνταγμά μας.	Σύνταγμα, πρόσθετο υλικό (εκτυπωτής, μέσα επικοινωνίας, στατιστικές, διαδίκτυο).	Ατομική εργασία, εργασία σε ομάδες, παρουσίαση εργασιών.

Μάθημα 1

Η πλειοψηφία κυβερνάει πάντοτε;

Παράδειγμα για μια ιστορία

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Ανάλυση προβλήματος.
Μαθησιακός στόχος	Το πρόβλημα της «επίμονης πλειονότητας»: σε ένα δημοκρατικό σύστημα αποφασίζει η πλειοψηφία. Η μειονότητα αναμένεται ότι θα δεχθεί αυτή την αρχή και τις αποφάσεις της ψήφου της πλειονότητας. Τι συμβαίνει, όμως, όταν μονίμως μια μειονότητα μειοψηφεί;
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές προσδιορίζουν το πρόβλημα της «επίμονης πλειονότητας» και προτείνουν λύσεις.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 7.1: παράδειγμα με μια ιστορία (ένα αντίγραφο ανά μαθητή), μαρκαδόροι, χαρτί παρουσίασης.
Μέθοδος	Ατομική εργασία, εργασία σε ομάδες, συζήτηση σε ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Εισαγωγή: αναφορά στο πρόβλημα. (15 λεπτά)
	2. Προσδιορισμός εργασιών. (20 λεπτά)
	3. Εργασία σε ομάδες. (10 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Το μάθημα βοηθάει τους μαθητές να προσεγγίσουν το ζήτημα της πλειονότητας/μειονότητας. Στη φανταστική ιστορία, το πρόβλημα παρουσιάζεται με τον απλούστερο δυνατό τρόπο. Ένα αθλητικό σωματείο παίρνει τη θέση μιας μικρο-κοινωνίας που αποτελείται από δύο ομάδες, μια μεγάλη και μια μικρή. Η λύση του προβλήματος – δηλαδή ο τρόπος εξισορρόπησης των δικαιωμάτων της πλειονότητας και της μειονότητας – προσομοιάζει στην κοινωνία και στην πολιτική κοινότητα.

Περιγραφή του μαθήματος

1. Εισαγωγή: θέτοντας το πρόβλημα

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί ότι το μάθημα θα ξεκινήσει με μια ιστορία. Μοιράζει το φυλλάδιο για τους μαθητές 7.1. Ένας μαθητής διαβάζει δυνατά την ιστορία. Είναι προτιμότερο να γίνει έτσι, γιατί οι μαθητές έρχονται πιο κοντά από το να διαβάσουν την ιστορία μόνοι τους, σιωπηλά.

Ο/η εκπαιδευτικός θέτει το ερώτημα:

«Ποιο είναι το πρόβλημα;»

Ζητάει από τους μαθητές να σκεφτούν το ερώτημα για μερικά λεπτά και να γράψουν την απάντηση. Με αυτό τον τρόπο, δίνει στους μαθητές που το χρειάζονται χρόνο για να σκεφτούν ή στους εσωστρεφείς μαθητές την ευκαιρία να συνεισφέρουν στη συζήτηση.

Με τη σειρά, στην ολομέλεια, οι μαθητές δίνουν τις απαντήσεις τους με βάση τις σημειώσεις τους. Ο/η εκπαιδευτικός ακούει και προτρέπει τους μαθητές να επεξηγήσουν με ακρίβεια τις ιδέες τους (ενεργητική ακρόαση). Μετά από περίπου 10 λεπτά, ο/η εκπαιδευτικός καταγράφει στον πίνακα τις πιο βασικές από τις ιδέες που ακούστηκαν. Είναι αναμενόμενο, οι μαθητές να αναφερθούν στη βασική αρχή της δημοκρατίας, που φαίνεται πως λειτουργεί για χάρη της μεγαλύτερης ομάδας, ενώ για τη μικρή ομάδα, είναι πιθανόν να γίνει αναφορά στην αρχή της μη-διάκρισης (ισότητα). Ο/η εκπαιδευτικός συνδέει τις ιδέες των μαθητών με αυτές τις κατηγορίες ώστε να δομήσει και να διευκολύνει τη συζήτηση.

Μια μικρή κοινωνία: το αθλητικό σωματείο	
Το πρόβλημα	Προτεινόμενες λύσεις
Παραβίαση των ίσων δικαιωμάτων Αίσθηση διακρίσεων (παραβίαση των ίσων δικαιωμάτων) Νικητές και ηττημένοι πάντοτε οι ίδιοι («επίμονη πλειονότητα»)	Πρέπει να γίνονται σεβαστά και τα συμφέροντα της μειονότητας (συμβιβασμός) Οι παίκτες του σκάκι εγκαταλείπουν το σωματείο (σενάριο αποτυχίας)
Η δημοκρατία τίθεται σε αμφισβήτηση Η πλειονότητα αποφασίζει – οι χαμένοι διαφωνούν	Αλλαγή του ορισμού της πλειονότητας

Οι μαθητές θα πρέπει να γνωρίζουν πως αυτού του είδους οι συγκρούσεις απαιτούν κάποιο είδος διακανονισμού. Η έξοδος των παικτών του σκάκι είναι δυνατόν να βλάψει τα συμφέροντα του συνόλου. Για παράδειγμα, κάθε σωματείο θα πρέπει να διαχειριστεί περισσότερα έξοδα. Οπότε, αξίζει τον κόπο να βρεθεί λύση που να λαμβάνει υπόψη τις αρχές της δημοκρατίας, αλλά και της ισότητας.

2. Προσδιορισμός εργασιών

α. Το πρόβλημα

Οι μαθητές θα έχουν αντιληφθεί, ήδη, πως η ιστορία παρουσιάζει προβλήματα που συναντάμε στην κοινωνία και πως το ζήτημα της πλειονότητας/μειονότητας έχει πολιτική διάσταση. Μελετώντας ένα παράδειγμα, αντί για την πραγματικότητα, το πρόβλημα γίνεται πιο ξεκάθαρο και οι εργασίες ευκολότερες. Τα αποτελέσματα αυτού του παραδείγματος μπορούν να εφαρμοστούν ή να συγκριθούν με την πραγματικότητα. Ο/η εκπαιδευτικός υπογραμμίζει τη σύνδεση ανάμεσα στην ιστορία και την πραγματικότητα, εξηγώντας τον σκοπό αυτής της εργασίας.

Πρέπει να τηρηθούν δύο αρχές: **δικαιοσύνη και δημοκρατία.**

Αφενός μεν, πρέπει να λυθεί με δικαιοσύνη το ζήτημα των αναγκών της πλειονότητας/μειονότητας – η μειονότητα δεν θα αποδεχθεί να εξουσιάζεται μονίμως και να βλέπει να συμφέροντα και τις ανάγκες της να αγνοούνται. Αφετέρου, δημοκρατία σημαίνει πως η πλειονότητα δίκαια επιμένει να έχει το δικαίωμα απόφασης στα χέρια της. Άρα, οι μαθητές θα πρέπει να σχεδιάσουν ένα καταστατικό που να συνδέει αυτές τις δύο αρχές.

Ο/η εκπαιδευτικός διανέμει τα φυλλάδια για τους μαθητές 7.2 και 7.3, και δίνει τους χρόνο να διαβάσουν το φυλλάδιο 7.2 σιωπηλά. Σε ένα σύντομο γύρο στην ολομέλεια, οι μαθητές συνδέουν τις βασικές προσεγγίσεις που αναφέρονται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 7.2 με τις ιδέες που έχουν καταγραφεί στον πίνακα.

β. Η αναμενόμενη λύση

Οι μαθητές πρέπει να γνωρίζουν τι πρέπει να παραδώσουν. Σε μικρές ομάδες, θα επεξεργαστούν ένα σχέδιο καταστατικού που να περιέχει κανόνες, και να δίνει λύσεις στο σενάριο μιας «επίμονης πλειονότητας» που μονίμως πλειοψηφεί. Μπορούν να προτείνουν κανόνες λήψης αποφάσεων ή ακόμη και κανόνες κατανομής πόρων. Οι μαθητές δεν θα πρέπει να λησμονούν πως το αθλητικό σωματείο είναι μία μικρο-κοινωνία και πως το καταστατικό τους προσομοιάζει το σύνταγμα του κράτους. Εκπαιδευτικός και μαθητές αναφέρονται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 7.3, όπου, αν είναι απαραίτητο, διευκρινίζονται κάποια ερωτήματα.

γ. Η διαδικασία

Τέλος, ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί τις τεχνικές πλευρές της εργασίας. Οι μαθητές φτιάχνουν ομάδες. Οι διαχειριστές υλικού εξασφαλίζουν μαρκαδόρους και χαρτί, ο/η εκπαιδευτικός δίνει οδηγίες στους διαχειριστές χρόνου, ώστε να φροντίσουν να είναι έτοιμες οι ομάδες ως το τέλος του δεύτερου μαθήματος.

Ο/η εκπαιδευτικός έχει αντιγράψει τη λίστα των βασικών ερωτημάτων του φυλλαδίου για τους μαθητές 7.3 σε ένα μεγάλο χαρτί (βλ. παρακάτω Μάθημα 3). Εξηγεί ότι αυτά τα βασικά ερωτήματα θα λειτουργήσουν ως λίστα ελέγχου βάσει της οποίας θα κρίνουν και θα συγκρίνουν τις ιδέες των μαθητών.

3. Εργασία σε ομάδες

Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες των 4 έως 6 μελών. Χρησιμοποιούν τον χρόνο που απέμεινε από το πρώτο μάθημα και συνεχίζουν στο δεύτερο μάθημα.

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει από τους προέδρους των ομάδων να τον συναντήσουν στο τέλος του μαθήματος και να τον ενημερώσουν για την πρόοδο των εργασιών της ομάδας τους.

Μάθημα 2

Πώς μπορούμε να εξισορροπήσουμε τα συμφέροντα της πλειονότητας και της μειονότητας;

Προσχέδιο καταστατικού για μια μικρο-κοινωνία

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Εργασία σε ομάδες, διαχείριση χρόνου. Λύση ενός προβλήματος.
Μαθησιακός στόχος	Οι κανόνες, οι νόμοι και τα συντάγματα είναι εργαλεία επίλυσης προβλημάτων και αντιμετωπίζουν πηγές συγκρούσεων στην κοινωνία. Αυτή είναι η δικαιολογία της κυβέρνησης και της εξουσίας. Όμως, μπορεί να εξυπηρετούν συγκεκριμένα συμφέροντα.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές σχεδιάζουν ένα καταστατικό που να αντιμετωπίζει το ζήτημα της πλειονότητας/μειονότητας σε μια μικρο-κοινωνία.
Πηγές και υλικό	Χαρτί σεμιναρίου και μαρκαδόροι. Φυλλάδιο για τους μαθητές 7.1 – 7.3.
Μέθοδος	Εργασία σε ομάδες.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	(40 λεπτά)

Περιγραφή του μαθήματος

Οι μαθητές συνεχίζουν την εργασία τους σε ομάδες.

Ο/η εκπαιδευτικός τους παρατηρεί καθώς εργάζονται, σημειώνοντας τις μεθόδους και τις δεξιότητες που χρησιμοποιούν καλά κι εκείνες στις οποίες χρειάζονται περισσότερη εξάσκηση και βοήθεια. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να θέσει ερωτήσεις και να δώσει ανατροφοδότηση για τους τρόπους συνεργασίας των μαθητών στη διάρκεια της τελικής συζήτησης (μάθημα 4). Οι ομάδες θα πρέπει όσο το δυνατόν περισσότερο να εργαστούν μόνες τους, και ο/η εκπαιδευτικός σίγουρα δεν θα πρέπει να παρεμβαίνει όταν οι μαθητές «κάνουν λάθη». Θα μάθουν περισσότερα αν τους δοθεί η ελευθερία και η ευθύνη να ανακαλύψουν μόνοι τους τα λάθη τους, και αν είναι απαραίτητο, η ίδια η τάξη θα διορθώσει τα περισσότερα λάθη στη διάρκεια της ολομέλειας.

Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να αποφύγει τις παρεμβάσεις και όταν μια ομάδα προτείνει «πολιτικά μη ορθές» λύσεις, όπως για παράδειγμα να αναθέσει τη λήψη αποφάσεων σε ένα μόνο πρόσωπο («δικτατορική λύση»). Ακόμη και σ' αυτή την περίπτωση, προσφέρεται η δυνατότητα για ενδιαφέροντα θέματα προς συζήτηση. Αρκετά συχνά οι μαθητές θα προκαλέσουν με επισφαλείς και μη αποδεκτούς συλλογισμούς. Ο/η εκπαιδευτικός αξιολογεί τα επιτεύγματα των μαθητών στην ανάπτυξη ικανοτήτων και εξάγει συμπεράσματα για τις μαθησιακές τους ανάγκες.

Μάθημα 3

Σχέδιο καταστατικού

Σύγκριση απόψεων θεσμικού σχεδιασμού για τη λύση του ζητήματος της πλειονότητας/μειονότητας

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Σύντομες παρουσιάσεις με σκοπό τη σύγκριση και κριτική απόψεων και επιχειρημάτων.
Μαθησιακός στόχος	Ο θεσμικός σχεδιασμός συμπεριλαμβάνει κριτήρια, όπως η δυνατότητα υλοποίησης, η δικαιοσύνη και η σταθερότητα.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές εξερευνούν κριτήρια θεσμικού σχεδιασμού. Παρουσιάζουν και συγκρίνουν τις απόψεις τους.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 7.4. Φόρμα για τις παρουσιάσεις των μαθητών (πίνακας ή χαρτί σεμιναρίου). Πέντε φύλλα A4, μαρκαδόροι για κάθε ομάδα, σελοτεϊπ.
Μέθοδος	Παρουσιάσεις από τις ομάδες, συζήτηση σε ολομέλεια.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Παρουσιάσεις: σχέδιο καταστατικού για το αθλητικό σωματείο. (30 λεπτά)
	2. Σύγκριση των σχεδίων καταστατικού. (10 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Δίνεται αρκετός χρόνος στους μαθητές ώστε να εκφράσουν τις απόψεις τους (συμμετοχή) με την προϋπόθεση ότι είναι έτοιμες οι παρουσιάσεις τους και οι ομιλητές τηρούν τον χρόνο που τους έχει δοθεί (αποδοτικότητα). Η συμμετοχικότητα στηρίζεται στην αποδοτικότητα. Η αποδοτικότητα στην εργασία είναι προϋπόθεση για τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Γι' αυτό, στην EDC/HRE είναι απαραίτητη η άσκηση σε μεθοδολογικές δεξιότητες.

Περιγραφή του μαθήματος

1. Παρουσιάσεις των μαθητών

Ο/η εκπαιδευτικός σχεδιαγραφεί την ατζέντα: τα μέλη που έχουν επιλεγεί από κάθε ομάδα παρουσιάζουν, λαμβάνοντας υπόψη τις βασικές ερωτήσεις του φυλλαδίου για τους μαθητές 7.3. Οι ερωτήσεις εμφανίζονται και στη φόρμα. Αναφέρονται σε κριτήρια θεσμικού σχεδιασμού: δυνατότητα υλοποίησης, δικαιοσύνη, σταθερότητα.

Ο/η εκπαιδευτικός σχεδιάζει τη φόρμα σε τρία χαρτιά ή στον πίνακα. Για οικονομία χρόνου, ο/η εκπαιδευτικός τοποθετεί φύλλα A4 στη φόρμα με τις βασικές ερωτήσεις. Με τον ίδιο τρόπο θα παρουσιάσουν και οι μαθητές.

Βασικές ερωτήσεις	Ομάδα 1	Ομάδα 2	Ομάδα 3	Ομάδα 4	Σύγκριση
Κατανομή κονδυλίων: Πώς;					
Ποιος αποφασίζει για την κατανομή;					
Αυτονομία των ομάδων;					
Καμία διάκριση;					
...					

Κάθε ομάδα έχει στη διάθεσή της έξι λεπτά για την παρουσίαση. Οι ομάδες παρουσιάζουν το αποτέλεσμα της εργασίας τους στη σειρά. Ο/η εκπαιδευτικός συντονίζει. Οι μαθητές δεν αρχίζουν τη συζήτηση πριν ακούσουν όλες τις παρουσιάσεις. Οι παρουσιαστές θα πρέπει να εξηγήσουν τους λόγους που οδήγησαν στις προτάσεις τους.

Ο/η εκπαιδευτικός προτρέπει τους παρουσιαστές να απευθύνονται στην τάξη και όχι στον ίδιο.

Ένα δεύτερο μέλος κάθε ομάδας έχει την ευθύνη να καταγράφει τις πληροφορίες. Ο μαθητής αυτός κρατάει σημειώσεις στον πίνακα, ή καλύτερα σε χαρτί σεμιναρίου (ή διαφάνεια, αν χρησιμοποιείται επιδιασκόπιο). Οι μαθητές κρατούν σημειώσεις στο φυλλάδιο για τους μαθητές. Οι σημειώσεις θα χρησιμοποιηθούν στη συζήτηση του επόμενου μαθήματος.

Ο/η εκπαιδευτικός προτρέπει τους παρουσιαστές να εξηγούν τα επιχειρήματα των προτάσεών τους.

2. Σύγκριση των σχεδίων καταστατικών

Οι μαθητές πριν προχωρήσουν σε κριτική, συγκρίνουν τις προτάσεις τους. Στις παρουσιάσεις, οι ομάδες έγραφαν τις απαντήσεις τους κάθετα, απαντώντας στις βασικές ερωτήσεις. Τώρα, αλλάζουν προοπτική και διαβάζουν τη φόρμα οριζόντια και διαγώνια, ώστε να συγκρίνουν τις απαντήσεις των ομάδων σε μια συγκεκριμένη βασική ερώτηση. Ο/η εκπαιδευτικός, που συντονίζει αυτή τη φάση του μαθήματος, σημειώνει τα πορίσματα των μαθητών στην τελευταία στήλη.

Οι μαθητές κρατούν τις δικές τους σημειώσεις στο φυλλάδιο για τους μαθητές 7.4.

3. Εργασία για το σπίτι – προετοιμασία για τη συζήτηση

Ο/η εκπαιδευτικός ενημερώνει τους μαθητές ότι το επόμενο μάθημα θα ξεκινήσει με τις δικές τους ιδέες. Ποιο από τα σχέδια καταστατικών είναι κατά τη γνώμη τους πιο πειστικό και για ποιους λόγους;

Στο φυλλάδιο για τους μαθητές 7.4 υπάρχουν βασικές ερωτήσεις κριτικής του καταστατικού, καθώς και οδηγίες για τη χρήση των ερωτήσεων. Εκεί, επίσης, εξηγείται η σχέση των ερωτήσεων με την EDC/HRE.

Μάθημα 4

Ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος διακυβέρνησης μιας δημοκρατικής κοινωνίας;

Τι είναι δίκαιο και τι λειτουργικό;

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Κριτική: κριτήρια εξισορρόπησης.
Μαθησιακός στόχος	Διαλεκτική μεταξύ δημοκρατίας, δικαιοσύνης και αποτελεσματικότητας.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές κρίνουν τα σχέδια καταστατικού και αιτιολογούν τις αποφάσεις τους.
Πηγές και υλικό	Πίνακας ή χαρτί σεμιναρίου.
Μέθοδος	Παρουσιάσεις, συζήτηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές γνωστοποιούν και παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της ομάδας τους. (20 λεπτά)
	2. Συζήτηση. (10 λεπτά)
	3. Συμπεράσματα. (10 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Οι μαθητές μοιράζονται τα αποτελέσματα της εργασίας της ομάδας τους και σχεδιάζουν μια κοινή δήλωση (με την τεχνική της «χιονοστιβάδας», δηλαδή, πρώτα σχεδιάζει καθένας μόνος του μια δήλωση, μετά μία κοινή με τον διπλανό του, στη συνέχεια το ένα ζευγάρι με το άλλο, και καταλήγουν σε ένα κείμενο). Με αυτό τον τρόπο εμπλέκονται όλοι οι μαθητές. Η τεχνική της χιονοστιβάδας εξασφαλίζει ότι αντί να μιλούν μερικοί και η πλειοψηφία απλά να ακούει, δηλαδή να αγνοείται, συμμετέχουν όλοι.

Περιγραφή του μαθήματος

1. Οι μαθητές μοιράζονται και ανακοινώνουν τα αποτελέσματα

Στην αρχή ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να ψηφίσουν κάποιο καταστατικό (ή κανένα), με ανάταση της χειρός. Στη συνέχεια, οι μαθητές που ψήφισαν το ίδιο καταστατικό σχηματίζουν ομάδες των τεσσάρων ή πέντε μελών. Μοιράζονται τα αποτελέσματα και σχεδιάζουν μια δήλωση. Έπειτα, οι ομάδες παρουσιάζουν μια σύντομη δήλωση για τους λόγους της επιλογής τους (βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 7.4).

2. Συζήτηση

Οι μαθητές έχουν ψηφίσει διαφορετικά καταστατικά, άρα έχουν διαφορετικές απόψεις και κρίνουν με διαφορετικό τρόπο τα μοντέλα. Σ' αυτή τη συζήτηση, θέτουν κριτικές ερωτήσεις για τις επιλογές τους.

3. Συμπέρασμα

Ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει τον σκοπό της καταληκτικής φάσης: οι μαθητές σ' αυτή τη φάση παρατηρούν τη διαδικασία και το αποτέλεσμα της σκέψης τους από διαφορετική οπτική ώστε να επανεκτιμήσουν τη σημασία της.

Ο/η εκπαιδευτικός θέτει ένα ερώτημα: με ποιον τρόπο η υπόθεση εργασίας του αθλητικού σωματείου παραπέμπει στην πολιτική;

Οι μαθητές ανταλλάσσουν απόψεις μεταξύ τους και με τον/την εκπαιδευτικό. Ο/η εκπαιδευτικός ακούει και σημειώνει τις ιδέες που συμφωνούν ή έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους.

Στην πολιτική, οι συζητήσεις για τέτοια σύνθετα ζητήματα δεν είναι ακαδημαϊκές, είναι πρακτικές. Μια κοινότητα είναι ανάγκη να επιλέξει – ως θεσμικό πλαίσιο, χρειάζεται ένα καταστατικό. Έτσι, αφού έχουν ληφθεί υπόψη διαφορετικές δυνατότητες και εναλλακτικές λύσεις, με τα θετικά και τα αρνητικά τους, πρέπει να ληφθεί μια απόφαση –ιδεατά με ομοφωνία ή με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη πλειοψηφία. Στην πολιτική, η συζήτηση για ένα τέτοιο θέμα αντιστοιχεί με τη νομοθετική διαδικασία ή ακόμη και με τις συνταγματικές αποφάσεις.

Επέκταση: ερευνητική εργασία

Σε αυτή την ενότητα, οι μαθητές απέκτησαν ένα μοντέλο ανάλυσης ενός βασικού στοιχείου του συνταγματικού και νομοθετικού συστήματος, και ασχολήθηκαν τόσο με το ζήτημα της σύνθεσης, όσο και με τη λειτουργία του σε πραγματικές καταστάσεις. Μπορούν να συνεχίσουν την έρευνα για τα παρακάτω ερωτήματα:

1. Τι παραδείγματα ζητημάτων πλειονότητας/μειονότητας έχουμε στην κοινωνία μας;
2. Υπόθεση εργασίας: με ποιο τρόπο αντιμετωπίζει το συγκεκριμένο ζήτημα το σύνταγμά μας ή το νομικό μας σύστημα;
3. Πώς κρίνουμε αυτή την αντιμετώπιση;

Τρίτο μέρος

**Συμμετέχουμε στην πολιτική:
συμμετοχή μέσω επικοινωνίας**

Ενότητα 8: Ελευθερία

Δημόσια αντιπαράθεση

Γιατί η ελευθερία (του λόγου) δεν λειτουργεί χωρίς αυστηρούς κανόνες;

Ενότητα 9: Τα μέσα επικοινωνίας

Συμμετοχή στη δημοκρατία μέσα από τα μέσα επικοινωνίας

Οι παραγωγοί και οι χρήστες των μέσων επικοινωνίας ως φύλακες και σχεδιαστές της ατζέντας

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Για το λύκειο

**Δημόσια αντιπαράθεση
Γιατί η ελευθερία (του λόγου)
δεν λειτουργεί χωρίς αυστηρούς κανόνες;**

8.1 Ζητήματα που μας ενδιαφέρουν

Οι μαθητές λαμβάνουν μέρος στο σχεδιασμό της ατζέντας

8.2 Προετοιμασία της αντιπαράθεσης

Βασικές δηλώσεις και στρατηγικές

8.3 Αντιπαράθεση – απόφαση - αναφορά

Δημόσια αντιπαράθεση και λήψη αποφάσεων

8.4 Μια αντιπαράθεση – διαφορετικές προοπτικές

Οι μαθητές συζητούν για την αντιπαράθεση

Ενότητα 8

Ελευθερία

Δημόσια αντιπαράθεση

Γιατί η ελευθερία (του λόγου)

δεν λειτουργεί χωρίς αυστηρούς κανόνες;

Εισαγωγή για εκπαιδευτικούς

Γιατί η ελευθερία (λόγου) δεν λειτουργεί χωρίς αυστηρούς κανόνες;

Ορισμένοι αναγνώστες μπορεί να παραξενευτούν με αυτό το ερώτημα. Στο κάτω-κάτω, ελευθερία σημαίνει να μπορούμε να κάνουμε αυτό που θέλουμε. Η δημοκρατία είναι σύστημα για ανοικτές, ελεύθερες κοινωνίες. Οι αυστηροί κανόνες παραπέμπουν σε πολύ διαφορετικά, αυταρχικά καθεστώτα. Τι κρύβει, λοιπόν, το αρχικό ερώτημα; Με λίγα λόγια, η ελευθερία και η ισότητα είναι δίδυμες αδελφές. Απολαμβάνουμε το δικαίωμα στην ελευθερία, αλλά είναι απαραίτητο να έχουμε όλοι ίσες ευκαιρίες να το απολαμβάνουμε. Εδώ υπεισέρχονται οι κανόνες. Σ' αυτή την ενότητα, οι μαθητές θα δοκιμάσουν τη σημασία αυτής της αρχής στη συμμετοχή στη δημοκρατία.

Λόγοι για τους οποίους αυτή η ενότητα εστιάζει στη δημόσια αντιπαράθεση (debate)

Οι πολίτες που συμμετέχουν στη δημοκρατία θα λάβουν μέρος σε συζητήσεις και αντιπαραθέσεις, μέσα από τις οποίες θα ασκήσουν το ανθρώπινο δικαίωμα της ελευθερίας σκέψης και έκφρασης. Η δημόσια αντιπαράθεση είναι δεξιότητα που μαθαίνεται, οπότε είναι απαραίτητη η εκπαίδευση των μαθητών σε αυτή στο σχολείο. Σ' αυτή την ενότητα έχουν ιδιαίτερη σημασία η ελευθερία λόγου και έκφρασης, που θα χρησιμοποιηθούν για να ασκηθούν οι μαθητές στους τρόπους που πρέπει να γίνεται η δημόσια αντιπαράθεση.

Ο ρόλος των μαθητών στο μάθημα για την αντιπαράθεση

Στην αντιπαράθεση λαμβάνουν μέρος έντεκα μαθητές. Σχηματίζονται δύο αντίπαλες ομάδες με πέντε μαθητές η καθεμία και ορίζεται συντονιστής. Οι υπόλοιποι μαθητές παρακολουθούν, και συγχρόνως έχουν ενεργό ρόλο. Τρεις ομάδες μαθητών, η μία μετά την άλλη, γράφουν ένα άρθρο για την αντιπαράθεση και το παρουσιάζουν στην τάξη στο τελευταίο μάθημα της ενότητας. Οι υπόλοιποι μαθητές έχουν ρόλο ακροατηρίου, είναι κριτές της αντιπαράθεσης, αποφασίζουν ποια ομάδα τους έπεισε τελικά και ψηφίζουν την πλευρά που υποστηρίζουν. Όπως συμβαίνει και στην πολιτική, η μία πλευρά κερδίζει την πλειοψηφία.

Τι θα μάθουν οι μαθητές σ' αυτή την ενότητα

Η αντιπαράθεση ακολουθεί αυστηρούς κανόνες που εξασφαλίζουν πως κάθε μαθητής έχει δίκαιο και ισότιμο χρόνο για να μιλήσει. Ο συντονιστής θα διακόψει τους μαθητές που προσπαθούν να μιλήσουν περισσότερο από τον χρόνο που τους επιτρέπεται. Αυτός ο κανόνας είναι απαραίτητος γιατί προστατεύει το δικαίωμα κάθε ομιλητή στην ελευθερία έκφρασης, με αυστηρά όρια. Γι' αυτό τον λόγο, η ελευθερία δε λειτουργεί χωρίς αυστηρούς κανόνες (βλ. τον υπότιτλο της ενότητας). Χωρίς αυτή την αρχή, κανένα δημοκρατικό σύστημα δε μπορεί να λειτουργήσει, αλλά και τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν θα είχαν νόημα για τη ζωή των ανθρώπων.

Καθήκοντα του εκπαιδευτικού σ' αυτή την ενότητα

Σ' αυτή την ενότητα, αφιερώνεται πολύς χρόνος ώστε οι μαθητές να εργαστούν ατομικά για να να ασκήσουν τις δεξιότητες της παρατήρησης και της αντιπαράθεσης, αλλά παράλληλα να αναλάβουν την

ευθύνη των πράξεών τους. Τα μαθήματα 2-4 αρχίζουν με τις απόψεις των μαθητών. Την ώρα που οι μαθητές εργάζονται ατομικά, ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως προπονητής: τους παρατηρεί, ώστε να σημειώσει σε ποια σημεία πάνε καλά και σε ποια οι ικανότητές τους χρειάζονται περισσότερη προσοχή και άσκηση. Τους βοηθά αν το ζητήσουν, αλλά δεν τους προσφέρει απαντήσεις ή λύσεις στην εργασία τους.

Ανάπτυξη ικανοτήτων: σύνδεση με άλλες ενότητες αυτού του τόμου. Τι δείχνει αυτός ο πίνακας

Ο τίτλος αυτού του τόμου, *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία*, εστιάζει στις ικανότητες του ενεργού πολίτη στη δημοκρατία. Ο πίνακας που έπεται παρουσιάζει τη δυνατότητα να συνδυάσουμε τις ενότητές του. Στη σκιασμένη σειρά, φαίνονται οι ικανότητες που αναπτύσσονται στην Ενότητα 8. Στη στήλη με έντονο περιθώριο φαίνονται οι ικανότητες της πολιτικής λήψης αποφάσεων και δράσης, διότι συνδέονται στενά με τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Οι άλλες σειρές υποδεικνύουν συνδέσεις με άλλες ενότητες αυτού του τόμου και συγκεκριμένα με ικανότητες που ενισχύουν τους μαθητές στην ενότητα 8.

Πώς χρησιμοποιείται ο πίνακας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα ως εργαλείο για τον σχεδιασμό ενός μαθήματος στην EDC/HRE με διαφορετικούς τρόπους.

- Βοηθά εκείνους που διαθέτουν λίγες ώρες για EDC/HRE: κάποιος μπορεί να επιλέξει μόνο αυτή την ενότητα και να παραλείψει τις άλλες, διότι κάποιες βασικές ικανότητες αναπτύσσονται, σε κάποιο βαθμό, σε αυτή την ενότητα (όπως για παράδειγμα, ανάλυση, χρήση των μέσων επικοινωνίας, υπευθυνότητα).
- Ο πίνακας βοηθά τους/τις εκπαιδευτικούς να συνδέουν τα θέματα των ενότητων, ώστε να ασκούν τους μαθητές τους επανειλημμένα σε βασικές ικανότητες, μέσα από διαφορετικά πλαίσια και με ποικίλους συνδυασμούς.

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και δράσεων	
8 Ελευθερία	Προσδιορισμός βασικών δηλώσεων. Σύνδεση και κατάταξη επιχειρημάτων, επιλογή. Ανάλυση της επιλεκτικής κατασκευής της πραγματικότητας από τα μέσα επικοινωνίας.	Αντιπαράθεση: κατασκευή σύντομων ξεκάθαρων δηλώσεων. Ομαδικό παιχνίδι. Συγγραφή ιστορίας.	Ψηφοφορία, λήψη απόφασης με πλειοψηφία.	Ηθική της αμοιβαίας αναγνώρισης.
2 Υπευθυνότητα			Για τη λειτουργία της δημοκρατίας, η υπευθυνότητα είναι σπουδαιότερη από τους κανόνες (ενότητες 2 και 7).	
7 Ισότητα	Ανάλυση και λύση του ζητήματος της πλειονότητας/ μειονότητας.			
5 Κανόνες και νόμος			Εξουδετέρωση της πιθανότητας μόνιμης σύγκρουσης συμφερόντων με τον σχεδιασμό πλαισίου νόμων και κανόνων.	
6 Κυβέρνηση και πολιτική	Μελέτη της αντιπαράθεσης σε θέματα διαμόρφωσης της ατζέντας και της λήψης πολιτικών αποφάσεων.		Προσδιορισμός των σημείων όπου οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να παρέμβουν στη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων.	
9 Τα μέσα επικοινωνίας	Ανάλυση της επιλεκτικής κατασκευής της πραγματικότητας από τα μέσα επικοινωνίας.	Συγγραφή άρθρου.	Αναστοχαστική χρήση πληροφοριών που μεταδίδουν τα μέσα .	

ΕΝΟΤΗΤΑ 8: Ελευθερία - δημόσια αντιπαράθεση

Γιατί δε λειτουργεί η ελευθερία (του λόγου) χωρίς αυστηρούς κανόνες;

Θέμα του μαθήματος	Άσκηση δεξιότητας/ μαθησιακός στόχος	Δραστηριότητες για τους μαθητές	Πηγές και υλικό	Μέθοδος
Μάθημα 1 Ποια ζητήματα μας ενδιαφέρουν; (3 εβδομάδες πιο πριν)	Ανάληψη ευθύνης. Κριτήρια επιλογής θεμάτων για αντιπαράθεση στην τάξη: η πολιτική τους σημασία για το παρόν, τα ενδιαφέροντα των μαθητών, σύνδεση με το μαθησιακό επίπεδο και τις εμπειρίες των μαθητών.	Οι μαθητές, με ιδεοθύελλα, συγκεντρώνουν ιδέες και συλλέγουν πληροφορίες για ζητήματα που θα απασχολήσουν την αντιπαράθεση.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 8.1. Πληροφορίες από τα μέσα επικοινωνίας. Εκθέσεις από την προσωπική εμπειρία και το αποτέλεσμα της έρευνας. Χαρτί σεμιναρίου.	Εργασία σε ομάδες στη σειρά.
Μάθημα 2 Προετοιμασία της αντιπαράθεσης	Συμμετοχή: οι μαθητές επιλέγουν με ψηφοφορία. Μέθοδοι και δεξιότητες: ομαδική εργασία.	Οι μαθητές προετοιμάζουν τον ρόλο τους για την αντιπαράθεση.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 8.2-8.5, 9.1. Πληροφορίες από τα μέσα επικοινωνίας. Μία εφημερίδα, ένα νεανικό περιοδικό.	Εργασία σε ομάδες, συνεργατική μάθηση.
Μάθημα 3 Συζητούμε – αποφασίζουμε - αναφέρουμε	Ελεύθερη ανταλλαγή απόψεων, επιχειρηματολογία με αντίδικο, συνεργασία σε ομάδα. Παρατήρηση και αξιολόγηση ανταλλαγής επιχειρημάτων.	Οι μαθητές συμμετέχουν, παρατηρούν ή ακούν μια ανταλλαγή απόψεων. Δραστηριότητα για τις ομάδες, να προετοιμαστούν για την καταληκτική συζήτηση.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 8.2-8.5, 9.1.	Αντιπαράθεση. Ομαδική εργασία (ψηφοφορία). Αναστοχασμός

Μάθημα 4 Μία αντιπαράθεση, διαφορετικές προοπτικές	Ανάλυση και κριτική μιας κοινής εμπειρίας. Τα μέσα κατασκευάζουν την αντίληψή μας για την πραγματικότητα. Οι κανόνες εξασφαλίζουν ίσες ευκαιρίες στην άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία.	Οι μαθητές συγκρίνουν άρθρα και ιστορίες σε άσκηση αντιπαράθεσης. Οι μαθητές συζητούν για την εμπειρία της αντιπαράθεσης.	Άρθρα γραμμένα από τους μαθητές. Υλικό για εκπαιδευτικούς 9.1.	Παρουσιάσεις. Συζήτηση. .

Μάθημα 1

Ποια ζητήματα μας ενδιαφέρουν;

Οι μαθητές συμμετέχουν στον σχεδιασμό της αντιπαράθεσης

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Ανάληψη ευθύνης, επιλογή θεμάτων και υλικού με τη χρήση κριτηρίων.
Μαθησιακός στόχος	Κριτήρια επιλογής θεμάτων για μια άσκηση αντιπαράθεσης στην τάξη: πολιτική σημασία, ενδιαφέρον των μαθητών, σύνδεση με την αντίληψη και τις εμπειρίες των μαθητών.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές βρίσκουν ιδέες και συλλέγουν πληροφορίες για θέματα κατάλληλα για την αντιπαράθεση.
Πηγές και υλικό	Πληροφορίες από τα μέσα επικοινωνίας. Καταγραφές προσωπικής εμπειρίας και πορισμάτων. Χαρτί στον τοίχο για την παρουσίαση των μαθητικών προτάσεων, με κουτάκι συμπλήρωσης δίπλα σε κάθε όνομα. Φυλλάδιο για τους μαθητές 8.1.
Μέθοδος	Εργασία σε ομάδες στη σειρά.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	Κινητοποίηση των μαθητών. (15 λεπτά)
	Εισαγωγή – οδηγίες. (20 λεπτά)
	Εργασία σε ομάδες στη σειρά. (15 λεπτά)
	Χρονικό διάστημα μεταξύ των μαθημάτων 1 και 2. (3 εβδομάδες)

Πληροφορίες για τον/την εκπαιδευτικό: ο λόγος που γίνεται αυτό το μάθημα τρεις εβδομάδες πριν

Αυτό το μάθημα γίνεται τρεις εβδομάδες πριν από τα άλλα για να δώσει τη δυνατότητα στους μαθητές να προετοιμαστούν για το δεύτερο μάθημα, και να συμμετάσχουν στον σχεδιασμό της αντιπαράθεσης του 3^{ου} μαθήματος. Αυτό το μάθημα λειτουργεί ως **προ-οργανωτής**: οι μαθητές εξασφαλίζουν τις πληροφορίες που χρειάζονται για τη δραστηριότητά τους από πριν.

Η συμμετοχή στον σχεδιασμό μαθημάτων ανταποκρίνεται στη συμμετοχή σε μια κοινότητα. Σε κάθε περίπτωση, ενεργός πολίτης είναι ο ενημερωμένος πολίτης. Από αυτή την άποψη, ο προ-οργανωτής αυτής της ενότητας καταδεικνύει μια γενική αρχή συμμετοχής στη δημοκρατία.

Ο προ-οργανωτής απαιτεί να μεσολαβεί διάστημα περίπου τριών εβδομάδων ανάμεσα στο πρώτο και στο δεύτερο μάθημα. (Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να αποφασίσει πώς θα χρησιμοποιήσει τα μαθήματα σ' αυτό το διάστημα). Ο προ-οργανωτής περιέχει δύο φάσεις:

Πρώτη φάση (δύο εβδομάδες): οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες στη σειρά. Στο τέλος της πρώτης φάσης, κάθε ομάδα έχει καταλήξει σε μια πρόταση για ένα θέμα που πιστεύει ότι είναι ενδιαφέρον και κατάλληλο για αντιπαράθεση. Ετοιμάζουν πληροφοριακό υλικό για την τάξη (σε μια σελίδα).

Το τέλος της πρώτης φάσης και η αρχή της δεύτερης, ορίζονται με προθεσμία.

Δεύτερη φάση (μία εβδομάδα): χρόνος για μελέτη. Στο τέλος της δεύτερης φάσης, κάθε μαθητής γνωρίζει όλα τα θέματα που προτάθηκαν και έχει διαβάσει όλο το υλικό. Κάθε μαθητής έχει επιλέξει ένα θέμα για την αντιπαράθεση.

Χρονοδιάγραμμα του προ-οργανωτή

Μαθήματα	Μάθημα 1		Μάθημα 2
Δραστηριότητες των μαθητών	Πρώτη φάση Οι μαθητές προετοιμάζουν τις προτάσεις τους για μια αντιπαράθεση επιχειρημάτων (debate).	Δεύτερη φάση Οι μαθητές διαβάζουν τις προτάσεις τους.	Η τάξη επιλέγει με ψηφοφορία ένα ζήτημα.
Χρόνος	1 ^η εβδομάδα – 2 ^η εβδομάδα	3 ^η εβδομάδα	
Προθεσμία			

Περιγραφή του μαθήματος

Ετοιμασίες πριν το μάθημα

Για το πρώτο μέρος, τοποθέτηση της «γραμμής της αντιπαράθεσης»: αν είναι απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός αδειάζει την αίθουσα για τους σκοπούς της δραστηριότητας αντιπαράθεσης.

Για το δεύτερο και το τρίτο μέρος, οδηγίες για τη δραστηριότητα: ο/η εκπαιδευτικός έχει αναρτήσει δύο φύλλα σεμιναρίου στον τοίχο της τάξης.

1. Κινητοποίηση των μαθητών

Προετοιμασία: ο/η εκπαιδευτικός σχηματίζει μια γραμμή στο πάτωμα με ένα κορδόνι, περίπου πέντε μέτρων. Οι μαθητές θα πρέπει να έχουν αρκετό χώρο, ώστε να μπορούν να σταθούν στις δύο πλευρές του κορδονιού, αντικριστά. Αν η τάξη είναι πολύ μικρή ή αν δεν υπάρχει χώρος, η δραστηριότητα μπορεί να γίνει σε διάδρομο.

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να σταθούν όρθιοι, σε κύκλο, γύρω από τη γραμμή. Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει:

«Κάθε παιδί θα έπρεπε να μένει έναν χρόνο παραπάνω στο σχολείο».

Ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να μετακινηθούν σε μία πλευρά της γραμμής

-στην αριστερή, αν υποστηρίζουν την πρόταση αυτή, και στη δεξιά εάν διαφωνούν. Τους δίνονται μερικά λεπτά για να μοιραστούν τα επιχειρήματα και τις ιδέες τους.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τις ομάδες να ανταλλάξουν επιχειρήματα, τηρώντας μερικούς κανόνες:

1. Οι δύο πλευρές διατυπώνουν ένα επιχείρημα η μία μετά την άλλη.
2. Όποιος μιλάει δεν διακόπτεται.
3. Οι ομιλητές έχουν 30 δευτερόλεπτα για να εκφράσουν την άποψή τους.

Στη συνέχεια οι μαθητές ανταλλάσσουν επιχειρήματα, όπως σε μια αντιπαράθεση (debate). Μετά από πέντε λεπτά, ή νωρίτερα αν κάποια πλευρά έχει εξαντλήσει τα επιχειρήματά της, ο/η εκπαιδευτικός σταματάει την ανταλλαγή επιχειρημάτων και ζητάει από τους μαθητές να επιστρέψουν στις θέσεις τους – συνιστάται τα καθίσματα να έχουν τοποθετηθεί σε ανοικτό τετράγωνο, ώστε η επικοινωνία να είναι καλύτερη.

2. Εισαγωγή στη δραστηριότητα

2.1 Γιατί η αντιπαράθεση είναι απαραίτητη για τη συμμετοχή στη δημοκρατία

Ο/η εκπαιδευτικός κάνει αναφορά στη δραστηριότητα που προηγήθηκε – ήταν μια αντιπαράθεση. Μέσα σε λίγο χρόνο, έγινε ανταλλαγή πολλών ιδεών και επιχειρημάτων. Δόθηκε η δυνατότητα στους μαθητές να ανταλλάξουν απόψεις για την εμπειρία τους.

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί πως οι μαθητές θα πρέπει να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους στην αντιγνωμία, διότι πολλές από τις συζητήσεις που γίνονται σε δημοκρατικό περιβάλλον γίνονται με αυτό τον τρόπο. Οι πολίτες απολαμβάνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα της ελεύθερης γνώμης και έκφρασης, αλλά χρειάζονται δεξιότητες αντιπαράθεσης για να τα ασκήσουν.

Ο/η εκπαιδευτικός εξασφαλίζει ότι οι μαθητές κατανοούν και δέχονται αυτό τον ορισμό.

2.2 Διευκρίνιση: τι κάνει ένα θέμα κατάλληλο για συζήτηση;

Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται στο θέμα –όπως το παρουσίασαν οι μαθητές, ήταν καλό θέμα για αντιπαράθεση. Τι είναι αυτό που το κάνει καλό;

Ο/η εκπαιδευτικός ακούει τις ιδέες και τις προτάσεις των μαθητών τις συνοψίζει στον πίνακα με λέξεις κλειδιά. Αναμένεται ότι θα ανταποκρίνονται στα πέντε κριτήρια ($3^a - 3^e$) του φυλλαδίου για τους μαθητές 8.1.

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί πως η αντιπαράθεση που έπεται θα γίνει πιο ενδιαφέρουσα, και οι μαθητές θα τη φέρουν εις πέρας με μεγαλύτερη επιτυχία αν γίνει πάνω σε θέμα της επιλογής τους. Γι' αυτό, θα έχουν την ευκαιρία να επιλέξουν θέμα στο επόμενο μάθημα, σε τρεις εβδομάδες. Ως τότε, θα πρέπει να αναπτύξουν προτάσεις για το θέμα πάνω στο οποίο θα γίνει η αντιπαράθεση. Η τάξη θα αποφασίσει στο δεύτερο μάθημα.

Ο/η εκπαιδευτικός διανέμει το φυλλάδιο για τους μαθητές 8.1, κάνει αναφορά στα κριτήρια που πρότειναν οι μαθητές και τους ζητάει να τα συγκρίνουν με τα κριτήρια 3^a έως 3^e του φυλλαδίου. Αν οι μαθητές και ο/η εκπαιδευτικός συμφωνήσουν να αλλάξουν τη λίστα των κριτηρίων, το κάνουν.

2.3 Οδηγίες: συλλογή πληροφοριών σε πίνακα

Ο/η εκπαιδευτικός πλησιάζει στα χαρτιά που είναι τοποθετημένα στον τοίχο και ζητάει από τους μαθητές να διαβάσουν το φυλλάδιο για τους μαθητές 8.1, ενώ σχεδιάζει τον παρακάτω πίνακα:

Ποιο θέμα είναι καλό για αντιπαράθεση;			
Καθημερινότητα ή σχολική ζωή	Κοινωνικά και πολιτιστικά θέματα	Πολιτικά ζητήματα	Άλλα θέματα

Αφού διαβάσουν οι μαθητές το φυλλάδιο, ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται στον πίνακα. Το ζήτημα που συζήτησαν οι μαθητές στην αρχή του μαθήματος ήταν πολιτικής φύσης – με ποιο τρόπο θα πρέπει να οργανωθεί η εκπαίδευση στη χώρα μας. Υπάρχουν, όμως, και άλλα ενδιαφέροντα ζητήματα:

- Πολιτικά
- Κοινωνικά
- Θέματα της καθημερινής σχολικής ζωής
- Άλλα θέματα – άλλες ιδέες.

Οι μαθητές μπορούν είτε να αντλήσουν στοιχεία από τις προσωπικές τους εμπειρίες ή από την τρέχουσα πολιτική ατζέντα, ή να αναζητήσουν άλλες πληροφορίες.

Σ' αυτό το σημείο, οι μαθητές θα έχουν κάποια παραδείγματα. Ο/η εκπαιδευτικός τούς παρακινεί να εκφράσουν τις ιδέες τους. Αν δυσκολεύονται, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να τους βοηθήσει με τα παρακάτω παραδείγματα:

- Καθημερινότητα ή σχολική ζωή: «Τα αυτοκίνητα κάνουν περισσότερο κακό παρά καλό»
- Κοινωνικά ή πολιτιστικά θέματα: « Η τηλεόραση παίζει θετικό ρόλο στην κοινωνία (ή το διαδίκτυο ή τα κινητά τηλέφωνα, κ.λπ.)
- Πολιτικά ζητήματα: «Οι γυναίκες θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ισότιμα με τους άνδρες».

2.4 Οδηγίες: τήρηση της προθεσμίας

Τέλος, ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί τον λόγο που υπάρχει καταληκτική προθεσμία. Δίνεται προθεσμία ώστε να δοθεί σε όλους η δυνατότητα να διαβάσουν το υλικό – πέντε σχολικές μέρες πριν τη λήξη του πρώτου μαθήματος. Οι μαθητές πρέπει να καταλάβουν ότι θα επιλέξουν ένα θέμα, αλλά θα πρέπει από πριν να έχουν διαβάσει το υλικό. Αλλιώς, δε μπορούν να ψηφίσουν δημοκρατικά, καθώς η ψηφοφορία θα πρέπει να οργανωθεί αποτελεσματικά μέσα στον χρόνο που διατίθεται κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Δεν θα υπάρχει χρόνος να διαβάσει κάποιος το υλικό στη διάρκεια του μαθήματος.

Ο/η εκπαιδευτικός υποδεικνύει στους μαθητές που να εναποθέσουν τις σημειώσεις τους και το υλικό.

Τέλος, υπογραμμίζει ότι είναι απαραίτητο οι μαθητές να αποφασίσουν το θέμα πάνω στο οποίο θα γίνει η δραστηριότητα της αντιπαράθεσης.

3. Εργασία σε ομάδες στη σειρά

Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες που εργάζονται μόνες τους, ακολουθώντας τις οδηγίες που δόθηκαν από το φυλλάδιο και στη διάρκεια του μαθήματος. Προσδιορίζουν οι ίδιοι την εργασία τους για το σπίτι.

Μάθημα 2

Προετοιμασία της αντιπαράθεσης

Βασικές δηλώσεις και στρατηγικές αντιπαράθεσης

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Συμμετοχή: οι μαθητές επιλέγουν με ψηφοφορία. Μέθοδοι και δεξιότητες: εργασία σε ομάδες.
Μαθησιακός στόχος	
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές προετοιμάζουν τον ρόλο τους στην αντιπαράθεση.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 8.2 – 8.5, 9.1. Πληροφορίες από τα μέσα επικοινωνίας. Μία εφημερίδα και ένα νεανικό περιοδικό.
Μέθοδος	Εργασία σε ομάδες, συνεργατική μάθηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές επιλέγουν ένα θέμα. (10 λεπτά)
	2. Σχηματισμός ομάδων για την αντιπαράθεση. (10 λεπτά)
	3. Εργασία σε ομάδες. (10 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Η ενότητα αποτελείται από δυο δραστηριότητες: 1. οι μαθητές επιλέγουν θέμα για αντιπαράθεση, και 2. οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες και προετοιμάζονται για την αντιπαράθεση, με τους διαφορετικούς τους ρόλους: οι δύο αντιπαρατιθέμενες ομάδες (η «θετική» ή η ομάδα υποστήριξης του θέματος, και η «αρνητική» ή η ομάδα εναντίον του θέματος)

Στο μεγαλύτερο μέρος του μαθήματος, οι μαθητές θα προετοιμάσουν την αντιπαράθεση. Γι' αυτό τον λόγο, είναι απαραίτητο να κάνουν την ψηφοφορία ομαλά και αποτελεσματικά.

Επειδή το να δουν τα μέλη των ομάδων των δημοσιογράφων την ιστορία τους δημοσιευμένη σε πραγματική εφημερίδα θα είναι κάτι συναρπαστικό, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να προτείνει, και αν οι μαθητές συμφωνήσουν, να σκεφτούν τρόπους προσέγγισης μιας εφημερίδας.

1. Οι μαθητές επιλέγουν ένα θέμα

Στο πρώτο μάθημα, ο/η εκπαιδευτικός συντονίζει. Ευχαριστεί τους μαθητές για την παραγωγή τόσων πολλών και ενδιαφερουσών ιδεών. Στη συνέχεια, εξηγεί τη διαδικασία.

Οι μαθητές θα πρέπει να έχουν διαβάσει τις ιδέες και το υλικό που παρήγαγαν οι συμμαθητές τους, και να έχουν αποφασίσει για το θέμα που θα ήθελαν να απασχολήσει την αντιπαράθεση (debate). Δύο μαθητές θα διεξάγουν την ψηφοφορία. Ο ένας ρωτάει κάθε μαθητή για την επιλογή του. Ο δεύτερος σημειώνει τα θέματα στον πίνακα, βάζοντας ειδικό σημάδι στην περίπτωση που κάποιο θέμα επαναλαμβάνεται. Στη συνέχεια, τα θέματα κατατάσσονται σε σειρά, και η τάξη επιλέγει ανάμεσα στα τρία που συγκεντρώνουν τις προτιμήσεις των περισσότερων μαθητών.

2. Σχηματισμός ομάδων για την αντιπαράθεση

Ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει ότι ήρθε η ώρα να προετοιμαστούν οι μαθητές για την αντιπαράθεση. Η διαδικασία ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες και οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες που θα έχουν διαφορετικούς ρόλους.

Διανέμεται στους μαθητές το φυλλάδιο για τους μαθητές 8.2. Το διαβάζουν από μέσα τους. Κάνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις, στις οποίες απαντούν κατά προτίμηση οι συμμαθητές τους ή ο/η εκπαιδευτικός. Είναι απαραίτητο να κατανοήσουν οι μαθητές τον ρόλο της κάθε ομάδας.

Οι μαθητές συμμετέχουν σε μια από τις παρακάτω ομάδες. Στον πίνακα που ακολουθεί εμφανίζονται οι ομάδες που συμμετέχουν στην αντιπαράθεση και τα φυλλάδια που θα χρειαστεί κάθε μία. Οι ομάδες που θα αντιπαρατεθούν θα πρέπει να έχουν ένα παραπάνω μέλος για την περίπτωση που κάποιο μέλος τους απουσιάσει την ημέρα της αντιπαράθεσης.

Οι δύο συντονιστές μοιράζονται τα καθήκοντα της διεξαγωγής της αντιπαράθεσης και της ψηφοφορίας του ακροατηρίου. Αν απουσιάσει ένας από τους δύο, ο άλλος αναλαμβάνει και τους δύο ρόλους.

Ομάδα	Αριθμός μελών (+ αναπληρωματικά μέλη)	Φυλλάδιο για τους μαθητές αρ.
Ομάδα 1, «θετικοί»	5 (+1)	8.3
Ομάδα 2, «αρνητικοί»	5 (+1)	8.3
Πρώτος και δεύτερος συντονιστής	2	8.2, 8.4, 8.5
Ομάδες δημοσιογράφων (εφημερίδων, νεανικών περιοδικών)	3 x 2	8.6, 9.1
Ακροατήριο	Υπόλοιποι μαθητές	8.5

Ο παραπάνω πίνακας σχεδιάζεται με στήλες στον πίνακα τοίχου ή σε χαρτί σεμιναρίου. Οι μαθητές γράφουν τα ονόματά τους στην ομάδα της επιλογής τους. Αν σε μια ομάδα εγγραφούν πολλά μέλη, ο/η εκπαιδευτικός και η τάξη αποφασίζουν με ποιο τρόπο θα αντιμετωπίσουν το θέμα. Είναι θέμα της τάξης, όχι του/της εκπαιδευτικού. Η εμπειρία έχει δείξει ότι οι μαθητές δείχνουν διάθεση συνεργασίας και οι ομάδες σχηματίζονται γρήγορα με ικανοποιητικά αποτελέσματα για τους μαθητές.

3. Προετοιμασία της αντιπαράθεσης

Οι ομάδες παίρνουν ένα αντίγραφο των φυλλαδίων για τους μαθητές ως εξής: οι ομάδες 1 και 2 το φυλλάδιο 8.3, το ακροατήριο το φυλλάδιο 8.4 και το φυλλάδιο 8.5 οι δημοσιογράφοι. Οι ομάδες στον χρόνο του δεύτερου μισού του μαθήματος οργανώνουν τις δραστηριότητές τους και, αν το θεωρήσουν απαραίτητο, μπορούν προγραμματίσουν κάποια εργασία για το σπίτι. Ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως παρατηρητής και προπονητής. Ως προπονητής, ο/η εκπαιδευτικός δεν πλησιάζει τις ομάδες, δε διαβάζει τις σημειώσεις τους, ούτε συμμετέχει στην παραγωγή αποτελεσμάτων. Αν οι ομάδες χρειαστούν βοήθεια,

προσεγγίζουν τον δάσκαλο. Στην αντίθετη περίπτωση, έχουν την ελευθερία και την ευθύνη να εργαστούν όπως νομίζουν. Η εμπειρία έχει δείξει ότι οι μαθητές εκτιμούν την εμπιστοσύνη που τους αποδίδεται και ως αποτέλεσμα κινητοποιούνται και ενθαρρύνονται.

Ο/η εκπαιδευτικός προμηθεύει τους δημοσιογράφους με ένα φύλλο της εφημερίδας ή του περιοδικού του είδους που εκπροσωπούν (ημερήσιος ή ειδικός τύπος, νεανικό περιοδικό) ώστε να φανταστούν το είδος, τον χαρακτήρα και το αναγνωστικό κοινό που απευθύνεται η εφημερίδα ή το περιοδικό, και άρα το είδος του άρθρου που θα γράψουν.

Αν υπάρχει η δυνατότητα, ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές, πριν από την αρχή του δεύτερου μαθήματος, να διαμορφώσουν τα θρανία και τις καρέκλες στο σχήμα που προτείνεται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 8.2.

Μάθημα 3

Συζητούμε - αποφασίζουμε - ανακοινώνουμε

Δημόσια αντιπαράθεση και λήψη αποφάσεων

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Ελεύθερη έκφραση, διαφωνία με έναν αντίδικο, συνεργασία σε ομάδα. Παρατήρηση και αξιολόγηση της ανταλλαγής επιχειρημάτων.
Μαθησιακός στόχος	Αναλόγως με το θέμα που συζητείται.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές λαμβάνουν μέρος, παρατηρούν και παρακολουθούν μια αντιπαράθεση. Ανάθεση αρμοδιοτήτων για την προετοιμασία του μαθήματος ανατροφοδότησης.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 8.2 – 8.5, 9.1.
Μέθοδος	Δημόσια αντιπαράθεση, ομαδική εργασία (ψηφοφορία), ανατροφοδότηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	Δημόσια αντιπαράθεση, ομαδική εργασία (ψηφοφορία), ανατροφοδότηση.
	2. Ψηφοφορία του ακροατηρίου. (10 λεπτά)
	3. Εργασία στο σπίτι: σημειώσεις αξιολόγησης της διαδικασίας. (5 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Σ' αυτό το μάθημα, πραγματοποιείται η κεντρική δραστηριότητα όλης της ενότητας, η αντιπαράθεση. Η εκτενής προετοιμασία που έγινε στο προηγούμενο μάθημα ήταν σκόπιμη, ώστε να βοηθήσει τους μαθητές να παίξουν το ρόλο τους με αυτοπεποίθηση.

Οι συντονιστές έχουν την ευθύνη να διαχειριστούν την αντιπαράθεση, και την ψηφοφορία του ακροατηρίου.

Ο/η εκπαιδευτικός εισάγει τη διαδικασία και εξάγει συμπεράσματα στο τέλος. Λειτουργεί πρωταρχικά ως παρατηρητής.

Τα φυλλάδια για τους μαθητές γνωστοποιούν στους μαθητές τους κανόνες και τις οδηγίες για τον τρόπο που θα παίξουν τον ρόλο τους. Αυτή η μέθοδος αποτελεί τυπικό παράδειγμα μάθησης μέσω

δραστηριοτήτων: το μάθημα έχει σχεδιαστεί να γίνει μέσω διαφορετικών δραστηριοτήτων σε ένα αυστηρό πλαίσιο κανόνων και σχεδιασμού, όπου ο/η εκπαιδευτικός δεν παίρνει τον λόγο σχεδόν ποτέ. Όμως, οι μαθησιακοί στόχοι που έχει κατά νου λειτουργούν σε όλη τη διάρκεια του μαθήματος, περισσότερο από την μετωπική διδασκαλία, καθ' ότι οι μαθητές έχουν αναλάβει τις ευθύνες τους.

Περιγραφή του μαθήματος

Στο φυλλάδιο για τους μαθητές 8.4 (ο ρόλος των συντονιστών) δίνεται λεπτομερής περιγραφή για τον τρόπο που θα διενεργηθεί η αντιπαράθεση και η ψηφοφορία του ακροατηρίου. Γι' αυτό τον λόγο, η περιγραφή των βημάτων μπορεί να είναι σύντομη.

1. Η αντιπαράθεση

Ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει το περιεχόμενο του μαθήματος: η αντιπαράθεση, στη συνέχεια η ψηφοφορία του ακροατηρίου και τέλος η ανατροφοδότηση. Αν είναι απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να τοποθετήσουν τα θρανία και τις καρέκλες σύμφωνα με το σχέδιο που προτείνεται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 8.2.

Αναλαμβάνει ο πρώτος συντονιστής. Οι μαθητές παίρνουν τις θέσεις τους ως ομάδες που θα αντιπαρατεθούν, συντονιστές, ακροατήριο και δημοσιογράφοι. Ο/η εκπαιδευτικός κάθεται στο ακροατήριο, κατά προτίμηση σε πίσω σειρά. Οι μαθητές θα πρέπει να μην έχουν τη δυνατότητα να απευθύνονται στον δάσκαλο, αλλά ο ένας στον άλλο. Παίζουν τον ρόλο τους και ο/η εκπαιδευτικός ακούει.

2. Η ψηφοφορία του ακροατηρίου

Ο δεύτερος συντονιστής συντονίζει τη συζήτηση του ακροατηρίου και την ψηφοφορία. Κατά τη συζήτηση, ο/η εκπαιδευτικός αλλάζει θέση και παρατηρεί τους μαθητές από απόσταση. Την ώρα που οι μαθητές ως ακροατήριο συζητούν και ψηφίζουν, οι ομάδες που αντιπαρατέθηκαν και οι δημοσιογράφοι απλώς παρακολουθούν.

Μετά από πέντε λεπτά, ο συντονιστής κλείνει τη συζήτηση και διεξάγει την ψηφοφορία. Μετά το τέλος της καταμέτρησης, παίρνει τον λόγο ο/η εκπαιδευτικός.

3. Εργασία για το σπίτι: σκέψεις για τη συνέχεια (μάθημα 4)

Ο/η εκπαιδευτικός ευχαριστεί τους συντονιστές για τον τρόπο που διαχειρίστηκαν τη "μερίδα του λέοντος" στο μάθημα. Στη συνέχεια ευχαριστεί τους μαθητές και το ακροατήριο, και επαινεί ανάλογα. Η στιγμή δεν είναι κατάλληλη για κριτική ή παρατηρήσεις. Στο τέταρτο μάθημα υπάρχει χρόνος για ανατροφοδότηση και σκέψεις για το μάθημα της αντιπαράθεσης και της ψηφοφορίας. Καλό είναι ο/η εκπαιδευτικός να πληροφορήσει τους μαθητές ανάλογα.

Στη συνέχεια, ζητάει από τους μαθητές, εκτός από τους δημοσιογράφους, να σκεφτούν τα συναισθήματα, τις εντυπώσεις και τις ιδέες τους για την αντιπαράθεση, την ψηφοφορία και τη συζήτηση που ακολούθησε. Τους ζητάει να ετοιμάσουν ένα μικρό κείμενο για το επόμενο μάθημα, λαμβάνοντας υπόψη τα παρακάτω βασικά ερωτήματα:

1. Πείτε τη γνώμη σας για το θέμα της αντιπαράθεσης. Εξηγήστε ποιο επιχείρημα σάς έπεισε περισσότερο ώστε να διαμορφώσετε άποψη.
2. Σχολιάστε και περιγράψτε τις επιπτώσεις που είχαν οι κανόνες στην αντιπαράθεση και ιδιαίτερα το χρονικό όριο του ενός λεπτού.

Οι δημοσιογράφοι πρόκειται να γράψουν άρθρο, οπότε δεν θα ήταν καλό να συμμετάσχουν στα παραπάνω. Ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από έξι μαθητές να αποφασίσουν τον τρόπο που θα γνωστοποιηθούν τα άρθρα – με ανάρτηση δύο ή τριών αντιγράφων στον τοίχο ή με διανομή προσωπικών αντιγράφων σε κάθε μαθητή.

Μάθημα 4

Μια αντιπαράθεση - διαφορετικές προοπτικές

Οι μαθητές συζητούν για την αντιπαράθεση

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Ανάλυση και κριτική της κοινής εμπειρίας.
Μαθησιακός στόχος	Τα μέσα επικοινωνίας κατασκευάζουν την αντίληψή μας για την πραγματικότητα. Οι κανόνες εξασφαλίζουν ίσες ευκαιρίες στην άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές συγκρίνουν άρθρα σχετικά με την αντιπαράθεση. Οι μαθητές συζητούν για την εμπειρία της αντιπαράθεσης.
Πηγές και υλικό	Άρθρα που έγραψαν οι μαθητές. Υλικό για εκπαιδευτικούς 9.1.
Μέθοδος	Παρουσιάσεις. Συζήτηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Παρουσίαση τριών άρθρων και συζήτηση. (15 λεπτά)
	2. Συζήτηση για τον τρόπο που επέδρασαν οι κανόνες στην αντιπαράθεση. (15 λεπτά)
	3. Ανατροφοδότηση. (5 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Οι μαθητές σχολιάζουν το μάθημα από δύο πλευρές: του περιεχομένου και του πλαισίου κανόνων. Υπάρχει περίπτωση οι μαθητές να ενδιαφερθούν περισσότερο για τη μια πλευρά από την άλλη, με αποτέλεσμα να εστιάσουν βαθύτερα και να αφιερώσουν περισσότερο χρόνο σε ένα θέμα.

Η συζήτηση δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να εκφράσουν την άποψή τους για το σύνολο της ενότητας.

Οι μαθητές έχουν προετοιμάσει όσα θα πουν. Με αυτό τον τρόπο είναι ευκολότερο να εκφραστούν όλοι στη διάρκεια του μαθήματος. Γι' αυτό, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί και πρέπει να διαθέσει αρκετό χρόνο

για να μιλήσουν οι μαθητές. Είναι πιθανό οι συνεισφορές των μαθητών να εξαντλήσουν όλο το μάθημα (βλ. τα βασικά ερωτήματα πάνω στα οποία προετοιμάστηκαν οι μαθητές). Ο/η εκπαιδευτικός συντονίζει το μάθημα και με σύντομες παρεμβάσεις του καθοδηγεί τη συζήτηση και στο τέλος, βγάζει τα τελικά συμπεράσματα.

Περιγραφή του μαθήματος

Αποσαφήνιση της ατζέντας του μαθήματος

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει την ατζέντα του μαθήματος και υπογραμμίζει ότι συνδέεται με τα βασικά ερωτήματα που είχαν οι μαθητές για την εργασία τους στο σπίτι. Αν οι μαθητές συμφωνήσουν και δεν προτείνουν να ασχοληθούν περισσότερο με ένα συγκεκριμένο σημείο, ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί την πρώτη φάση του μαθήματος.

1. Τρία άρθρα και συζήτηση

Ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει ότι οι τρεις ομάδες δημοσιογράφων θα παρουσιάσουν τα άρθρα τους. Οι μαθητές πρέπει να ακούσουν και να συγκρίνουν τη δημοσιογραφική εργασία για τρεις διαφορετικούς τύπους εφημερίδων. Οι μαθητές θα πρέπει να κρατήσουν σημειώσεις, ώστε να μπορέσουν να συγκρίνουν τα άρθρα. Ο/η εκπαιδευτικός δίνει διευκρινήσεις για τη μέθοδο, σχεδιάζοντας μια απλή φόρμα στον πίνακα:

Άρθρο	αρ. 1	αρ. 2	αρ. 3
Γλώσσα - έκφραση			
...			
...			
...			
Κριτική			

Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται στα άρθρα μόνο με τον αριθμό τους, αφήνοντας τους μαθητές να περιγράψουν το άρθρο τους. Η γλώσσα και η έκφραση προσφέρονται για τη σύγκριση των άρθρων. Οι μαθητές είναι ελεύθεροι να σημειώσουν ό,τι παρατηρούν. Αν έχουν προτίμηση σε έναν τύπο εφημερίδας ή άρθρου, θα πρέπει να το δικαιολογήσουν.

Αφού ο/η εκπαιδευτικός σιγουρευτεί ότι δεν υπάρχουν άλλες ερωτήσεις για το τι κάνει ποιος, δίνει το βήμα στις τρεις ομάδες των δημοσιογράφων. Οι ρεπόρτερ διαβάζουν τα άρθρα τους ο ένας μετά τον άλλον, χωρίς συζήτηση ή σχόλια ανάμεσα στις παρουσιάσεις.

Στη συνέχεια, οι μαθητές κοινοποιούν τα σχόλιά τους. Ο/η εκπαιδευτικός ακούει και τους παροτρύνει να εξηγήσουν τα κριτήρια που χρησιμοποίησαν για να συγκρίνουν ή να κρίνουν τα άρθρα.

Ο/η εκπαιδευτικός κλείνει τη συζήτηση με μερικά καταληκτικά σχόλια, υπογραμμίζοντας μια βασική πτυχή: οι τρεις ομάδες δημοσιογράφων παρακολούθησαν την ίδια αντιπαράθεση, αλλά τα άρθρα που παρήγαγαν για τον αναγνωστικό τους κοινό διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους. Αυτό αποδεικνύει ότι τα μέσα μεταβιβάζουν την πραγματικότητα σε όσους δεν ήταν παρόντες στο γεγονός, κατασκευάζοντάς την – επιλέγοντας και υπογραμμίζοντας κάποια στοιχεία, παραλείποντας ή υποτιμώντας άλλα. Προς υποστήριξη των λεγομένων του, ο/η εκπαιδευτικός, μπορεί να αναφερθεί σε συγκεκριμένες λεπτομέρειες των άρθρων ή στα σχόλια των μαθητών (βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 9.1).

2. Αναστοχασμός: πώς επέδρασαν οι κανόνες στην αντιπαράθεση;

Για μια ακόμη φορά, ο/η εκπαιδευτικός ζητάει τις απόψεις των μαθητών. Ο/η εκπαιδευτικός ακούει, οι μαθητές κάνουν το ίδιο. Είναι επόμενο κάποια από τα σχόλια να είναι αρκετά κριτικά (το χρονικό όριο είναι «αντιδημοκρατικό», δεν επιτρέπει την ελεύθερη έκφραση), και κάποιοι άλλοι μαθητές μπορεί να είναι υπέρ των κανόνων.

Στη διάρκεια της συζήτησης, ο/η εκπαιδευτικός θα μπορούσε να ζητήσει εκτιμήσεις των μαθητών ως προς το τι θα γινόταν αν δεν υπήρχε όριο χρόνου. Οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν ότι η αντιπαράθεση θα διαρκούσε περισσότερο, ενώ η οικονομία του μαθήματος θέτει από τη φύση της απόλυτα χρονικά όρια, οπότε οι κανόνες συνυπολογίζουν την πραγματικότητα και μοιράζουν κατάλληλα τον χρόνο, ομολογουμένως σε μικρά κομμάτια. Οι ομιλητές θα πρέπει να σχολιάσουν τη δική τους εμπειρία για το χρονικό όριο: τους έδωσε την ευκαιρία να εστιάσουν στα βασικά σημεία που ήθελαν να παρουσιάσουν;

3. Σύντομος τελικός σχολιασμός

Σε αυτό το σημείο, οι μαθητές κάνουν γενικά σχόλια.

Ο/η εκπαιδευτικός δεν θα πρέπει να αποπειραθεί να δικαιολογήσει τη δουλειά του ενόψει της κριτικής, ούτε να εξουδετερώσει τις κριτικές παρατηρήσεις. Οι μαθητές ανέλαβαν μεγάλο μέρος των δραστηριοτήτων και της ευθύνης του μαθήματος, οπότε η επιτυχία ή αποτυχία ανήκει τόσο σ' αυτούς όσο και στον/στην εκπαιδευτικό. Αν δεν το έχουν αντιληφθεί ήδη οι μαθητές, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να το τονίσει.

Αν οι μαθητές ευχαριστήθηκαν την αντιπαράθεση, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να προτείνει μια επέκταση της δραστηριότητας, για παράδειγμα τη δημιουργία λέσχης αντιπαραθέσεων, η οποία θα μπορούσε να ασχοληθεί με θέματα που προτείνουν οι μαθητές. Οι λέσχες αντιπαραθέσεων συνηθίζονται στις αγγλόφωνες χώρες του κόσμου, αλλά και μεταξύ των εκπαιδευτικών της Αγγλικής ως ξένης γλώσσας. Στο διαδίκτυο, υπάρχει πλούσιο υλικό για εκπαιδευτικούς και μαθητές που ενδιαφέρονται για τις αντιπαραθέσεις (debate).

Υλικό για εκπαιδευτικούς 8.1

Γιατί η ελευθερία εξαρτάται από την πλαισίωσή της με κανόνες και νόμους

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα σ' αυτή την ενότητα

Αλληλεξάρτηση λόγω έλλειψης χρόνου

Η πολυτιμότερη πηγή διδασκαλίας και μάθησης, και γενικά στη ζωή μας, είναι ο χρόνος. Οι εκπαιδευτικοί, ως επαγγελματίες, αντιμετωπίζουν συνέχεια το ζήτημα της καλύτερης αξιοποίησης του χρόνου στην τάξη. Στη συνεργατική μάθηση, οι μαθητές αναλαμβάνουν μέρος αυτής της ευθύνης. Ο προ-οργανωτής αυτής της ενότητας θα λειτουργήσει μόνο αν οι μαθητές αποδεχτούν την ευθύνη να χρησιμοποιήσουν τον χρόνο για να διαβάσουν το υλικό που συνέλεξαν οι άλλοι, πριν το πρώτο μάθημα. Στο πρώτο μάθημα μπορούν να αφιερωθούν μόνο έως 10 λεπτά, ώστε οι τέσσερις ομάδες να επιλέξουν το θέμα της αντιπαράθεσης. Αν δεν έχουν διαβάσει το υλικό εκ των προτέρων, η τάξη δεν θα έχει διαμορφώσει πλήρη άποψη ώστε να επιλέξει – το παραπάνω αποτελεί παράδειγμα για το πόσο εξαρτόμαστε ο ένας από τον άλλον (αλληλεξάρτηση).

Οι αυστηροί κανόνες προστατεύουν την ελευθερία λόγου

Η αντιπαράθεση πρέπει να διεξαχθεί μέσα σε συγκεκριμένο χρόνο. Όλοι οι ομιλητές έχουν ίσα δικαιώματα ελευθερίας σκέψης και έκφρασης. Οπότε, ο διαθέσιμος χρόνος ομιλίας θα πρέπει να μοιραστεί ισότιμα, ένα λεπτό για κάθε παρέμβαση. Φαίνεται παράδοξο, αλλά οι αυστηροί κανόνες είναι απαραίτητοι για την προστασία της ελευθερίας μας. Η χρήση χρονικού ορίου λειτουργεί με δύο τρόπους: ο χρόνος ομιλίας του καθενός είναι εγγυημένος και ισότιμος, και συνάμα περιορίζει κάθε ομιλητή σε συγκεκριμένο χρονικό περιθώριο. Οι ομιλητές, λοιπόν, πρέπει να προετοιμάσουν με προσοχή όσα θέλουν να πουν. Να εστιάσουν στα βασικά επιχειρήματα και να αφήσουν ο,τιδήποτε έχει λιγότερη σημασία, ώστε να κάνουν το σχόλιό τους ξεκάθαρο και σύντομο.

Ελευθερία και ορισμός πλαισίου

Η ελευθερία δράσης και έκφρασης των μαθητών μπαίνει σε πλαίσιο, ή περιορίζεται και προσδιορίζεται με δύο τρόπους: πρώτον, μέσω του διαθέσιμου χρόνου μάθησης – η διδακτική ώρα διαρκεί 40 λεπτά, οπότε αφού η αντιπαράθεση πρέπει να χωρέσει σε μια ώρα δε μπορεί να διαρκέσει πάνω από 20 λεπτά, διότι στην ίδια διδακτική ώρα πρέπει να χωρέσουν και άλλα πράγματα. Δεύτερον, οι κανόνες της αντιπαράθεσης δίνουν σε κάθε ομιλητή ίσο, αλλά αυστηρά περιορισμένο χρόνο ενός λεπτού ανά παρέμβαση. Τα πλαίσια έχουν διαρθρωτική – στη ζωή μας υπάρχει έλλειψη χρόνου – και πολιτική, τεχνητή διάσταση: οι κανόνες ορίζουν πλαίσια χωρίς τα οποία δεν θα μπορούσαμε να απολαμβάνουμε τις ελευθερίες μας χωρίς να παραβιάζουμε τα δικαιώματα των άλλων. Η έλλειψη χρόνου δεν αποτελεί αντικείμενο διαπραγμάτευσης, αντίθετα από την πλαισίωσή του από κανόνες που είναι διαπραγματεύσιμη.

Το σχολείο είναι όπως στη ζωή

Η διαλεκτική της ελευθερίας και του ορισμού πλαισίων, που έχει τις ρίζες της στην παγκόσμια έλλειψη χρόνου, συμβαίνει στο σχολείο ακριβώς όπως στην πραγματική δημόσια ζωή. Κυριολεκτικά, στο σχολείο τα πράγματα γίνονται όπως και στη ζωή.

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

ΤΑ ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Για το λύκειο

Συμμετοχή στη δημοκρατία μέσα από τα μέσα επικοινωνίας
Οι παραγωγοί και οι χρήστες των μέσων επικοινωνίας
ως φύλακες και σχεδιαστές της ατζέντας

9.1 Είμαστε οι φύλακες!

Εμείς αποφασίζουμε τι θέλουμε να διαβάσουμε

9.2 και 9.3 Είμαστε οι φύλακες!

Εμείς αποφασίζουμε ποιες ειδήσεις θα δοθούν στους αναγνώστες για να επιλέξουν

9.4 Ποιος ελέγχει τα μέσα επικοινωνίας; Εμείς ή εκείνα;

Τα μέσα επικοινωνίας – εργαλείο επικοινωνίας και ισχύος

Ενότητα 9

Τα μέσα επικοινωνίας

Συμμετοχή στη δημοκρατία μέσα από τα μέσα επικοινωνίας

Εισαγωγή για εκπαιδευτικούς

1. Συμμετοχή στη δημοκρατία μέσα από τα μέσα επικοινωνίας

Ουσιαστικά, η συμμετοχή στην κοινωνία και στη δημοκρατία είναι επικοινωνία με άλλους – δεχόμαστε και δίνουμε πληροφορίες μέσα από τα μέσα επικοινωνίας. Οι πολίτες που δεν επικοινωνούν δια των μέσων επικοινωνίας δε μπορούν να λάβουν μέρος στη δημοκρατία ή στην πολιτική.

Τα μέσα επικοινωνίας εξασφαλίζουν ποικίλους τρόπους επικοινωνίας και παρέχουν περισσότερες πληροφορίες παρά ποτέ άλλοτε, ταυτόχρονα όμως ελέγχουν το περιεχόμενο και τον τρόπο της επικοινωνίας. Ζούμε σε πολιτισμό της επικοινωνίας. Η σύγχρονη επικοινωνία που στηρίζεται και ελέγχεται από τα μέσα επικοινωνίας αποτελεί πρόκληση για κάθε άτομο.

Αφ' ενός, τα μέσα προσφέρουν συναρπαστικές ευκαιρίες σ' εκείνους από τους πολίτες που έχουν εκπαιδευτεί στη χρήση των μέσων, και κατά συνέπεια μπορούν να τα χειρίζονται κριτικά και με τη βούλησή τους, και μπορούν να διαχειριστούν τον όγκο των εντελώς διαφορετικών τύπων και ποιότητας πληροφοριών.

Αφ' ετέρου, τα μέσα επικοινωνίας αποκλείουν όλους εκείνους που δεν έχουν τη δυνατότητα να τα αποκτήσουν ή δεν έχουν τις δεξιότητες να τα χρησιμοποιήσουν, όσο και εκείνους που δε μπορούν να κρίνουν την ποιότητα της πληροφορίας.

2. Γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας– μια βασική ικανότητα στην EDC/HRE

Ο γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας είναι ίσως η βασική ικανότητα στην EDC/HRE και συνδέεται άμεσα με τη διδασκαλία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ελευθερία των μέσων και το δικαίωμα σε ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία εξαρτάται από την ικανότητα άσκησης αυτού του δικαιώματος. Η ανισότητα στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας που υπάρχει στην κοινωνία, δημιουργεί μια νέα διάσταση άνισων ευκαιριών και νέες μορφές συμμετοχής και αποκλεισμού.

Η ενότητα αυτή επιχειρεί να βοηθήσει τους μαθητές να κάνουν ένα σημαντικό βήμα στην κατεύθυνση της ανάπτυξης του γραμματισμού στα μέσα. Οι μαθητές αποκτούν εικόνα της κατασκευής της πραγματικότητας μέσα από τα μέσα επικοινωνίας, τόσο ως παραγωγοί όσο και ως δέκτες μηνυμάτων που προέρχονται από αυτά. Μέσα από διαφορετικές διαδικασίες, είτε ως φύλακες είτε ως σχεδιαστές της ατζέντας, συμμετέχουν στο γεγονός ότι η εικόνα που έχουμε για τον κόσμο και στη συγκεκριμένη περίπτωση για την πολιτική, βασίζεται και διαμορφώνεται από μηνύματα που προέρχονται από τα μέσα και τα αντιλαμβανόμαστε αφού έχουν περάσει από δύο φίλτρα – τις επιλογές εκείνων που παράγουν αυτά τα μηνύματα και τις δικές μας, που είναι ανάλογες με τον τρόπο που χρησιμοποιούμε τα μέσα επικοινωνίας.

Η ενότητα εστιάζει σε μια σημαντική πτυχή του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας: όλα τα μηνύματα των μέσων είναι κατασκευασμένα. Υπάρχουν πολλές δυνατότητες διαπολιτισμικής διδασκαλίας, όπως για παράδειγμα στη γλώσσα, με ανάλυση της ιδιαίτερης γλώσσας που χρησιμοποιείται από τα μέσα (βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 9Α – Μαθαίνοντας τι να ψάξουμε, αρ. 1 και 2).

3. Περίγραμμα της ενότητας

Η παρούσα ενότητα εστιάζει στο ζήτημα του τρόπου που επιτελείται η φύλαξη και η διαμόρφωση της ατζέντας στα μέσα επικοινωνίας. Οι μαθητές προσεγγίζουν το ζήτημα από την πλευρά των χρηστών και των παραγωγών των μέσων, με βιωματικό τρόπο.

Μάθημα 1: Είμαστε οι φύλακες! Εμείς αποφασίζουμε τι θέλουμε να διαβάσουμε.

Μαθήματα 2 και 3: Είμαστε οι φύλακες! Εμείς αποφασίζουμε ποιες ειδήσεις θα δοθούν στους αναγνώστες για να επιλέξουν.

Μάθημα 2: Ποιος ελέγχει τα μέσα επικοινωνίας; Εμείς ή εκείνα; Ανατροφοδότηση.

Στο πρώτο μάθημα οι μαθητές συνειδητοποιούν τον ρόλο τους ως άτομα που επιλέγουν και φιλτράρουν τις πληροφορίες. Επιλέγουν ανάμεσα σε δύο διαφορετικές εφημερίδες, διαλέγουν ένα σύνολο πληροφοριών και απορρίπτουν ένα άλλο. Με αυτό τον τρόπο ασκούν το δικαίωμα της ελεύθερης πρόσβασης και της επιλογής πληροφοριών.

Στο δεύτερο και το τρίτο μάθημα, οι μαθητές ασχολούνται με μια βασική δραστηριότητα, ένα μικρό project στο οποίο θα δημιουργήσουν μια εφημερίδα τοίχου. Πάλι δρουν ως φύλακες, αλλά αυτή τη φορά ως αποστολείς και όχι ως δέκτες. Ασκούν το δικαίωμα πρόσβασης σε ελεύθερο και αλογόκριτο τύπο.

Στο τέταρτο μάθημα, οι μαθητές συζητούν για τις επιλογές τους και για τη δύναμη των μέσων, τόσο ως εργαλείο επικοινωνίας όσο και δύναμης. Συνειδητοποιούν επίσης το ισχυρό κονστρουκτιβιστικό στοιχείο της εικόνας του κόσμου, όπως διαπλάθεται από εκείνους που παράγουν και λαμβάνουν τις πληροφορίες.

4. Κονστρουκτιβιστική μάθηση και διδασκαλία

Η παρούσα ενότητα παρέχει στους μαθητές χρόνο και ελευθερία για κονστρουκτιβιστική μάθηση. Στο συγκεκριμένο περιβάλλον των μέσων επικοινωνίας, η κονστρουκτιβιστική μάθηση αντιστοιχεί άμεσα στην κατασκευή του μηνύματος που μεταφέρουν τα μέσα. Το μήνυμα αυτό κατασκευάζεται από κάποιον άλλον, που έχει συγκεκριμένο συμφέρον και έχει κατά νου συγκεκριμένο στρατηγικό σκοπό («να κοινοποιήσει ή να πουλήσει») και από τον χρήστη.

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει με τη διδασκαλία του τις έννοιες του φύλακα, του σχεδιαστή της ατζέντας, του πολιτισμού των μέσων, της ελευθερίας των μέσων και της ελεύθερης πρόσβασης στην πληροφορία, συνδέοντάς τις με το περιεχόμενο της κονστρουκτιβιστικής μάθησης (βλ. παρακάτω τον πίνακα με τις βασικές έννοιες)

5. Η επιλογή του μέσου

Στην ενότητα αυτή ασχολούμαστε με το κλασσικό έντυπο μέσο επικοινωνίας, την εφημερίδα, παρ' όλο που δεν είναι η πρώτη επιλογή των νέων. Για ποιον λόγο τότε, οι μαθητές να ασχοληθούν σ' αυτή την ενότητα με τη δημιουργία και την ανάγνωση εφημερίδων;

1. Ο πρώτος λόγος είναι πραγματιστικός. Η ανάγνωση και η παραγωγή μιας απλής εφημερίδας τοίχου απαιτεί πηγές που μπορούν να βρεθούν οπουδήποτε και εξασφαλίζονται χωρίς μεγάλο κόστος.
2. Από διδακτική άποψη, ένα απλό παράδειγμα λειτουργεί καλύτερα για τη διδασκαλία ενός μέρους του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Γράφοντας με το χέρι, κόβοντας, κολλώντας και ζωγραφίζοντας, οι μαθητές επιστρέφουν στις ρίζες της παραγωγής των μέσων. Ακόμη όμως και στην παραγωγή μιας απλής εφημερίδας τοίχου, γίνεται φανερό το φαινόμενο της φύλαξης από τους συντάκτες, όπως και η αρχή της κατασκευής μιας εικόνας της πραγματικότητας με τη χρήση ενός μηνύματος.
Φυσικά, αυτές οι βασικές πτυχές υπάρχουν και σε όλα τα άλλα μέσα –το ραδιόφωνο, την τηλεόραση, κάθε είδους φωτογραφία, τους τρόπους επικοινωνίας μέσω διαδικτύου, τα μηνύματα στα κινητά, κ.λπ. Όμως, όλα αυτά τα μέσα έχουν μεγαλύτερες απαιτήσεις πηγών και πιο σύνθετη παραγωγή, αλλά και

πιο πολύπλοκη ανάλυση και αποδόμηση.

3. Η προσέγγιση με τη χρήση της εφημερίδας ακολουθεί την αρχή της σπειροειδούς ανάπτυξης της θεματολογίας της EDC/HRE. Οι δραστηριότητες με τις οποίες ασχολούνται οι μαθητές συνδέονται με τις αντίστοιχες της Ενότητας 7 στον τόμο III, *Ζούμε δημοκρατικά*, για το επίπεδο του γυμνασίου. Οι ενότητες αυτές διαφέρουν ως προς το επίπεδο της ανατροφοδότησης από τους μαθητές.

Βασικές έννοιες

Φιλτράροντας την πληροφορία

Στην τελική εκτύπωση εμφανίζεται μόνο ένα μικρό ποσοστό των πληροφοριών που φτάνουν καθημερινά στους συντάκτες των ειδήσεων, γιατί φιλτράρουν ό,τι δε μπορεί να κοινοποιηθεί. Ένα κριτήριο είναι αν αυτή η πληροφορία αξίζει να συμπεριληφθεί – αξίζει, ή είναι αρκετά ενδιαφέρουσα; Ένα άλλο κριτήριο είναι απλά ο διαθέσιμος χώρος. Ένα τρίτο είναι το είδος της ισορροπίας που περιμένουν οι αναγνώστες ανάμεσα στην πληροφορία και τη διασκέδαση, ανάμεσα στην πολιτική, την οικονομία, τον αθλητισμό, τις διασημότητες, κ.λπ.

Και ο αναγνώστης, όμως, με τη σειρά του, φιλτράρει την περισσότερη από την ύλη που προσφέρει η εφημερίδα. Γνωρίζουμε από την προσωπική μας εμπειρία πως συνήθως επιλέγουμε κάποια άρθρα και κείμενα, και τελικά πετάμε την εφημερίδα αφού έχουμε διαβάσει το 5-10% από το περιεχόμενό της.

Η αρχή της φύλαξης αφορά και τα άλλα μέσα επικοινωνίας: την τηλεόραση και το ραδιόφωνο, το διαδίκτυο και τα βιβλία.

Ρύθμιση της ατζέντας

Οι συντάκτες των ειδήσεων επηρεάζουν κατά πολύ την πολιτική ατζέντα. Φέρνοντας στην επιφάνεια συγκεκριμένα προβλήματα ή σκάνδαλα και προσελκύοντας την προσοχή του κοινού, προκαλούν συζητήσεις και, έτσι συχνά, εκείνοι που διαμορφώνουν την πολιτική με κάποιον τρόπο αντιδρούν. Και σ' αυτό το σημείο, οι αναγνώστες πρέπει να παίξουν τον ρόλο τους, ανάλογα με τον τρόπο που αντιδρούν στα θέματα που προωθούνται.

Ο πολιτισμός των μέσων

Ζούμε στον πολιτισμό των μέσων επικοινωνίας (βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 9Α). Κατά την τελευταία δεκαετία, έχουν αναδυθεί τρόποι επικοινωνίας και μεταφοράς πληροφοριών μέσω διαδικτύου, που υποβοηθούνται από την τεχνολογία των κινητών τηλεφώνων και που είναι ιδιαίτερα αγαπητοί από τη νέα γενιά. Επιπρόσθετα, η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης έχει ενισχύσει την επικράτηση των μέσων. Τα μηνύματα που μεταφέρονται από τα μέσα, από γραπτά έχουν γίνει εικονομηνύματα, αλλάζοντας τις συνήθειες της επικοινωνίας και της ανάγνωσης.

Ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία και ελευθερία του τύπου

Ευρωπαϊκή Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Άρθρο 10.1. (φυλλάδιο για τους μαθητές 2.6.)

Βλέπε επίσης την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Άρθρο 19 (φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5).

Οι παραγωγοί και οι χρήστες των μέσων ασκούν ένα θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Κάθε λογοκρισία αυτών των ελευθεριών κάνει τη διαφορά ανάμεσα στις δικτατορίες και τις δημοκρατίες. Αυτές οι ελευθερίες, μαζί με την τεχνολογική επανάσταση που έγινε μετά την ανακάλυψη του υπολογιστή και του διαδικτύου έχουν συντελέσει στη δημιουργία του πολιτισμού των μέσων στον οποίο ζούμε σήμερα. Η εμπειρία μας έχει θετικά και αρνητικά στοιχεία, όπως συμβαίνει πάντοτε στη διαδικασία του εκσυγχρονισμού: αν μπορέσουμε να διαχειριστούμε τις δυνατότητες, κερδίζουμε - αν δε μπορέσουμε να ανταποκριθούμε στις απαιτήσεις, χάνουμε. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ο γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας αποτελεί βασική ικανότητα στην EDC/HRE.

Ανάπτυξη ικανοτήτων: σύνδεση με άλλες ενότητες αυτού του τόμου

Τι δείχνει αυτός ο πίνακας

Ο τίτλος αυτού του εγχειριδίου, *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία*, εστιάζει στις ικανότητες του ενεργού πολίτη στη δημοκρατία. Ο πίνακας που έπεται, παρουσιάζει τη δυνατότητα να συνδυάσουμε τις ενότητες του. Στη σκιασμένη σειρά, φαίνονται οι ικανότητες που αναπτύσσονται στην Ενότητα 9. Στη στήλη με έντονο περιθώριο φαίνονται οι ικανότητες της πολιτικής λήψης αποφάσεων και δράσης, διότι συνδέονται στενά με τη συμμετοχή στη δημοκρατία. Οι άλλες σειρές υποδεικνύουν συνδέσεις με άλλες ενότητες αυτού του τόμου και συγκεκριμένα με ικανότητες που ενισχύουν τους μαθητές στην ενότητα 9.

Πώς χρησιμοποιείται ο πίνακας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα ως εργαλείο για τον σχεδιασμό ενός μαθήματος στην EDC/HRE με διαφορετικούς τρόπους.

- Βοηθά εκείνους που διαθέτουν λίγες ώρες για EDC/HRE: κάποιος μπορεί να επιλέξει μόνο αυτή την ενότητα και να παραλείψει τις άλλες, διότι κάποιες βασικές ικανότητες αναπτύσσονται, σε κάποιο βαθμό, σε αυτή την ενότητα (όπως για παράδειγμα, κατανοώ τη σημασία του γραμματισμού στα μέσα, ασκώ βασικές ελευθερίες, η ένταση ανάμεσα στην ισότητα και την ελευθερία).

Ενότητες	Διαστάσεις ανάπτυξης ικανοτήτων			Στάσεις και αξίες
	Πολιτική ανάλυση και κριτική ικανότητα	Μέθοδοι και δεξιότητες	Εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων και δράσεων	
9 Τα μέσα	Συμμετοχή στη δημοκρατία με τη χρήση επικοινωνίας μέσα από τα μέσα επικοινωνίας Οι παραγωγοί και οι χρήστες των μέσων επιλέγουν την πληροφορία.	Κατασκευή και αποδόμηση μηνυμάτων που εκπέμπουν τα μέσα	Χρήση των μέσων ως μέσων για τη μετάδοση των απόψεων και των συμφερόντων μας	Επίγνωση της εξάρτησης από την προσέγγιση της πραγματικότητας από «δεύτερο χέρι», ιδιαίτερα στον χώρο της πολιτικής
7 Ισότητα	Οι ίσες ευκαιρίες συμμετοχής εξαρτώνται από τον γραμματισμό στα μέσα.			Επίγνωση ότι η πληροφορία είναι πηγή ισχύος.
8 Ελευθερία	Ελευθερία των μέσων και ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία.		Επιλογή πληροφορίας και διαμόρφωση ατζέντας: άσκηση στα ανθρώπινα δικαιώματα.	Επίγνωση ότι η πληροφορία είναι μέσο ελέγχου της ισχύος και της εξουσίας.
3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Η ποικιλία απόψεων και συμφερόντων αντανακλάται στα μέσα επικοινωνίας.			
6 Κυβέρνηση και πολιτική	Διαμόρφωση της ατζέντας.			

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Κανόνες και νόμος - Τι μας εξυπηρετεί καλύτερα; Παιχνίδι λήψης αποφάσεων

Θέμα του μαθήματος	Άσκηση δεξιότητας/ μαθησιακός στόχος	Δραστηριότητες για τους μαθητές	Πηγές και υλικό	Μέθοδος
Μάθημα 1 Είμαστε οι φύλακες! Εμείς αποφασίζουμε τι θέλουμε να διαβάσουμε.	Επιλέγοντας την πληροφορία για δικό τους λογαριασμό, οι μαθητές αντιλαμβάνονται τις επιλογές τους για συγκεκριμένα μέσα και μηνύματα. Τόσο οι παραγωγοί όσο και οι χρήστες των μέσων λειτουργούν ως φύλακες.	Οι μαθητές, συζητούν με θέμα την προτίμησή τους για μια συγκεκριμένη εφημερίδα.	Πρωτοσέλιδα δύο διαφορετικών εφημερίδων της ίδιας μέρας. Φυλλάδιο για τους μαθητές 9.1 – 9.3. Χαρτί σεμιναρίου, μαρκαδόροι, ψαλίδια και κόλλες. Συλλογή άρθρων από έντυπα μέσα.	Παρουσιάσεις στην ολομέλεια και συζήτηση. Εισήγηση. Εργασία σε ομάδες.
Μαθήματα 2 και 3 Είμαστε οι φύλακες! Εμείς αποφασίζουμε ποιες ειδήσεις θα δοθούν στους αναγνώστες για να επιλέξουν.	Συνεργασία στην ομάδα, λήψη αποφάσεων, συμφωνία για τους στόχους και τον σχεδιασμό. Διαχείριση ομάδας και επίβλεψη. Οι συντάκτες κατασκευάζουν τα νέα που διαμορφώνουν την αντίληψή μας για την πραγματικότητα.	Οι μαθητές δημιουργούν τη δική τους εφημερίδα τοίχου. Συγκρίνουν τις εφημερίδες τους και τις επιλογές τους.	Φυλλάδιο για τους μαθητές 9.2 και 9.3. Χαρτί σεμιναρίου, μαρκαδόροι και ψαλίδια, κόλλες. Έντυπα μέσα όλων των ειδών και των κατηγοριών.	Εργασία project.
Μάθημα 4 Ποιος ελέγχει τα μέσα επικοινωνίας; Εμείς ή εκείνα; Ανατροφοδότηση.	Συζήτηση για τις επιλογές και τις επιπτώσεις τους. Τα μέσα είναι ισχυρό όργανο επικοινωνίας και ελέγχου.	Οι μαθητές συγκρίνουν και συζητούν για τις επιλογές και τις αποφάσεις τους.	Έκθεση των εφημερίδων τοίχου. Υλικό για εκπαιδευτικούς 9Α.	Παρουσιάσεις, συζήτηση σε ολομέλεια. Εισήγηση.

Μάθημα 1

Είμαστε οι φύλακες!

Εμείς αποφασίζουμε τι θέλουμε να διαβάσουμε

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Επιλέγοντας την πληροφορία για λογαριασμό τους, οι μαθητές συνειδητοποιούν τις προτιμήσεις τους για συγκεκριμένα μέσα και μηνύματα.
Μαθησιακός στόχος	Τόσο οι παραγωγοί όσο και οι χρήστες των μέσων λειτουργούν στη βάση της επιλογής της πληροφορίας. Τα μέσα οικοδομούν την εικόνα μας για τον κόσμο. Έχουν τη δύναμη να αποφασίσουν για το περιεχόμενο της πληροφόρησής μας (φύλαξη, διαμόρφωση της ατζέντας). Παράλληλα όμως, εμείς, οι χρήστες των μέσων, επιλέγουμε για δικό μας λογαριασμό. Επιλέγουμε να απορρίψουμε συγκεκριμένα μέσα και επίσης επιλέγουμε σε ποια μηνύματα θα δώσουμε την προσοχή μας.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές συζητούν για την προτίμησή τους σε μια συγκεκριμένη εφημερίδα.
Πηγές και υλικό	Πρωτοσέλιδα δύο διαφορετικών εφημερίδων της ίδιας μέρας. Σε μεγάλες τάξεις θα χρειαστούν δύο ή τρία αντίτυπα των πρωτοσέλιδων. Φυλλάδιο για τους μαθητές 9.1 – 9.3, χαρτί σεμιναρίου, μαρκαδόροι, ψαλίδια και κόλλα. Συλλογή θεμάτων από εφημερίδες.
Μέθοδος	Παρουσιάσεις σε ολομέλεια και συζήτηση. Εισήγηση. Ομαδική εργασία.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	Φάση 1: Ο/η εκπαιδευτικός εισηγείται την έννοια της φύλαξης. (25 λεπτά)
	Φάση 2: Οι μαθητές σχεδιάζουν την εφημερίδα τοίχου της ομάδας τους. (15 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Οι μαθητές, ως χρήστες, και λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στα μέσα, επιλέγουν κάποιο και απορρίπτουν κάποιο άλλο. Με αυτές τις επιλογές, οι μαθητές δρουν επιλέγοντας πληροφορίες για δικό τους λογαριασμό και το αντιλαμβάνονται.

Αλλάζοντας την προοπτική, οι μαθητές συνειδητοποιούν ότι και οι συντάκτες έχουν καθορίσει προτεραιότητες και κάνουν επιλογές. Ποιες επιλογές και για ποιους λόγους; Έχοντας αυτό το ερώτημα κατά νου, οι μαθητές θα ξεκινήσουν το project τους. Θα βρουν την απάντηση κάνοντας παρόμοιες επιλογές – κατανοώντας τα μέσα με το να παράγουν μέσα. Αρχίζουν τη βασική δραστηριότητα της ενότητας αυτής.

Η εισήγηση του/της εκπαιδευτικού σχετίζεται με τη διαδικασία κονστροκτιβιστικής μάθησης των μαθητών. Ο/η εκπαιδευτικός εισηγείται την έννοια της φύλαξης, αφότου οι μαθητές έχουν δει τις αποδείξεις. Αλλού, οι μαθητές εφαρμόζουν τη νέα έννοια στο project τους, καθώς τους παρέχει τα βασικά ερωτήματα της δραστηριότητάς τους.

Περιγραφή του μαθήματος

Προετοιμασία του μαθήματος

Τρεις εβδομάδες πριν την έναρξη της ενότητας, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να συλλέξουν έντυπα μέσα: εφημερίδες, περιοδικά, διαφημιστικά φυλλάδια, κ.λπ. Είναι απαραίτητο να συλλέξουν και φωτογραφίες. Οι μαθητές πρέπει να φέρουν το υλικό αυτό στην τάξη στο πρώτο μάθημα της ενότητας.

Ανάλογα με τον διαθέσιμο χώρο, το υλικό τοποθετείται στα θρανία της τάξης. Οι μαθητές θα το χρησιμοποιήσουν όταν θα παράξουν την εφημερίδα τοίχου, στα μαθήματα 2 και 3.

Και ο/η εκπαιδευτικός συλλέγει εφημερίδες και περιοδικά. Προετοιμάζοντας το πρώτο μάθημα, ο/η εκπαιδευτικός επιλέγει από το υλικό ζεύγη πρωτοσέλιδων από διαφορετικές εφημερίδες. Τα πρωτοσέλιδα με τα οποία θα εργαστεί κάθε ομάδα θα πρέπει να είναι της ίδιας ημέρας, ώστε να είναι δυνατή η σύγκρισή τους, αλλά και η σύγκριση των αποτελεσμάτων στην ολομέλεια. Κάθε ομάδα θα πρέπει να πάρει ένα ζευγάρι πρωτοσέλιδων διαφορετικών εφημερίδων. Αν οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα, μπορούν να επιλέξουν και ξενόγλωσσες εφημερίδες.

Στην ιστοσελίδα www.newseum.org υπάρχουν πρωτοσέλιδα εφημερίδων πολλών Ευρωπαϊκών χωρών σε Α4. Αν τις χρησιμοποιήσει ο/η εκπαιδευτικός, θα πρέπει να τις τυπώσει και να τις δώσει στους μαθητές, όχι να τις χρησιμοποιήσει ως διαφάνειες (βλ. παρακάτω βήμα 1.1).

Φάση 1: Ο/η εκπαιδευτικός εισηγείται την έννοια της επιλογής της πληροφορίας

Βήμα 1.1: Οι μαθητές εκδηλώνουν τις προτιμήσεις τους για μια εφημερίδα

Ο/η εκπαιδευτικός τοποθετεί δύο πρωτοσέλιδα διαφορετικών εφημερίδων στον πίνακα, για παράδειγμα μια σοβαρή εφημερίδα και μια κίτρινου τύπου, ή μια τοπική και μια εφημερίδα με πανελλήνια κυκλοφορία, ή εφημερίδες που παρουσιάζουν διαφορετικές πολιτικές απόψεις.

Αν είναι διαθέσιμα παραπάνω από ένα αντίτυπα πρωτοσέλιδων, τοποθετούνται με διάστημα ανάμεσά τους, ώστε να τις βλέπουν όλοι οι μαθητές. Σε μεγάλες τάξεις, με τον τρόπο αυτό εξοικονομείται χρόνος.

Οι μαθητές πλησιάζουν και μελετούν σιωπηλά τα δύο πρωτοσέλιδα.

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να συγκεντρωθούν μπροστά από την εφημερίδα που προτιμούν. Οι μαθητές σχηματίζουν δύο ομάδες, και αν είναι απαραίτητο και μια τρίτη που δεν προτιμά καμία από τις δύο. Οι μαθητές ανταλλάσσουν τις απόψεις τους με συντομία στις ομάδες και αιτιολογούν την επιλογή τους στην ολομέλεια.

Ο/η εκπαιδευτικός ακούει και συντονίζει την ανταλλαγή απόψεων, αλλά δε σχολιάζει τα όσα αναφέρουν οι μαθητές για τις επιλογές τους.

Βήμα 1.2: Οδηγία: η βασική έννοια της επιλογής της πληροφορίας

Ο/η εκπαιδευτικός εισηγείται σύντομα την έννοια της επιλογής και του φιλτραρίσματος της πληροφορίας, και τη διττή σημασία της. Τη συνδέει με το περιεχόμενο των όσων ανέφεραν οι μαθητές στο βήμα 1.1. Όπως μόλις έδειξαν οι μαθητές, συχνά έχουμε ξεκάθαρες προτιμήσεις για μια συγκεκριμένη εφημερίδα. Οι εφημερίδες έχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ τους. Προτιμούμε μια εφημερίδα και απορρίπτουμε μίαν άλλη. Στην καθημερινότητά μας, πολλές φορές, για την πληροφόρησή μας, αντί για εφημερίδες επιλέγουμε να χρησιμοποιήσουμε άλλα μέσα, όπως την τηλεόραση ή το διαδίκτυο. Σ' αυτό το ζήτημα, λειτουργούμε με βάση την επιλογή. Αποφασίζουμε σε ποιο μέσον και σε ποια μηνύματα αυτού του μέσου θα δώσουμε προσοχή. Τα μέσα εξαρτώνται από μας – χωρίς την προσοχή μας, οι προσπάθειές τους πέφτουν στο κενό.

Στο σημείο αυτό, ο/η εκπαιδευτικός αλλάζει την προοπτική του ζητήματος: δεν είναι μόνο οι αναγνώστες που λειτουργούν επιλέγοντας, αλλά και οι συντάκτες των εφημερίδων. Αποφασίζουν τι θα προσφέρουν στους αναγνώστες ώστε εκείνοι με τη σειρά τους να επιλέξουν από αυτά. Οπότε, εξαρτόμαστε από τα μέσα – λαμβάνουμε τις πληροφορίες που αυτά έχουν επιλέξει.

Φάση 2: Οι μαθητές σχεδιάζουν την εφημερίδα τοίχου της ομάδας τους

Φυλλάδια για τους μαθητές 9.1-9.3.

Βήμα 2.1 Ο/η εκπαιδευτικός δίνει οδηγίες στους μαθητές για τη δραστηριότητα

Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες των τεσσάρων έως έξι, και δημιουργούν ομάδες συντακτών. Στα δύο επόμενα μαθήματα εργάζονται για τη δημιουργία της εφημερίδας τοίχου της ομάδας τους.

Αυτή η δραστηριότητα αντικατοπτρίζει το ρόλο του φύλακα για τους συντάκτες και σχετίζεται με ζητήματα όπως:

- Τι θέματα θα συμπεριλάβουμε;
- Ποιο από τα θέματα θα επιλέξουμε ως βασικό άρθρο, που να προσελκύσει τα βλέμματα;
- Τι θα πρέπει να αφήσουμε έξω, λόγω στενότητας χώρου;

Οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν ότι αυτά τα ζητήματα αναδεικνύουν την εφαρμογή της ελευθερίας του τύπου στην πράξη – απόλαυση της ελευθερίας, αλλά παράλληλα υπευθυνότητα για την επίλυση δύσκολων προβλημάτων.

Ο/η εκπαιδευτικός δίνει εξηγήσεις σε τεχνικά ζητήματα. Οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν μέχρι δύο φύλλα σεμιναρίου. Τα άρθρα πρέπει να είναι χειρόγραφα. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν φωτογραφίες και διαγράμματα από τις εφημερίδες και να τις χρησιμοποιήσουν για να αντλήσουν πληροφορίες. Όμως, ο χρόνος και ο χώρος είναι περιορισμένος. Η εφημερίδα τους θα πρέπει να είναι έτοιμη για ανάρτηση στο τέλος του επόμενου μαθήματος.

Οι μαθητές μετακινούν τα θρανία τους ώστε να εξασφαλίσουν μεγάλη επιφάνεια για να εργαστούν.

Βήμα 2.2 Οι μαθητές αρχίζουν τη δραστηριότητά τους

Σύμφωνα με τις οδηγίες του/της εκπαιδευτικού, οι μαθητές αρχίζουν την ανάγνωση του υλικού τους. Αν υπάρχει χρόνος, προχωρούν στα επόμενα βήματα.

Μαθήματα 2 και 3

Είμαστε οι φύλακες!

Εμείς αποφασίζουμε ποιες ειδήσεις θα δοθούν στους αναγνώστες για να επιλέξουν

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη μέθοδο, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή υλικού υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Συνεργασία στην ομάδα, λήψη αποφάσεων, συμφωνία σε στόχους και σχεδιασμό. Διαχείριση ομάδας και επίβλεψη.
Μαθησιακός στόχος	Οι συντάκτες των μέσων διαμορφώνουν και ελέγχουν τις ειδήσεις που δομούν την εικόνα της πραγματικότητας. Επιλέγοντας τις πληροφορίες και σχεδιάζοντας την ατζέντα τα μέσα ασκούν δύναμη με «λεπτό» τρόπο.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές δημιουργούν τη δική τους εφημερίδα τοίχου. Συγκρίνουν τις εφημερίδες τους και τις επιλογές τους.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδια μαθητών 9.1 – 9.3, χαρτί σεμιναρίου, μαρκαδόροι, ψαλίδια και κόλλα. Συλλογή εφημερίδων κάθε μορφής και κατηγορίας.
Μέθοδος	Εργασία project.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές συντάσσουν και παράγουν μια εφημερίδα τοίχου. (60 λεπτά) 2. Οι μαθητές διαβάζουν τις εφημερίδες των άλλων ομάδων. (20 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Το δεύτερο και το τρίτο μάθημα είναι αφιερωμένα στην καρδιά της ενότητας, τη δραστηριότητα όπου οι μαθητές λειτουργούν ως συντάκτες και δημιουργούν τη δική τους εφημερίδα. Θα ασχοληθούν με τα ίδια ζητήματα – ποια θέματα και γεγονότα να συμπεριλάβουν και ποια να παραλείψουν – και θα συζητήσουν για τα κριτήρια των επιλογών που πρέπει να γίνουν. Επιπρόσθετα, η παραγωγή μιας εφημερίδας τοίχου σε μια ώρα απαιτεί υψηλό επίπεδο δεξιοτήτων προγραμματισμού της εργασίας τους και διαχείρισης του διαθέσιμου χρόνου.

Σ' αυτό το σημείο, προτείνεται ο τύπος (το φορμάτ) της εφημερίδας τοίχου. Τα τεχνικά στοιχεία της παραγωγής της εφημερίδας δεν είναι απαραίτητα. Οι μαθητές μπορούν να γράψουν τα άρθρα τους με το χέρι.

Η παραγωγή μιας εφημερίδας τοίχου παραπέμπει τους μαθητές στις ρίζες της δημοσιογραφίας, και τους δίνει την ευκαιρία να εστιάσουν στα ουσιαστικά στοιχεία της σύνταξης και στις επιλογές που χρειάζεται να γίνουν.

Στο περιβάλλον της «μάθησης μέσω δραστηριοτήτων», ο/η εκπαιδευτικός, λειτουργεί ως «βοηθός», που διευκολύνει τους μαθητές αν χρειάζονται επιπλέον υλικό, πρόσβαση σε υπολογιστή, κ.λπ. Ο/η εκπαιδευτικός παράλληλα παρατηρεί τους μαθητές και αξιολογεί το επίπεδο των ικανοτήτων και την ανάπτυξή τους. Ο/η εκπαιδευτικός ακούει τις συζητήσεις των μαθητών και διαβάζει τις εφημερίδες τους καθώς τις δημιουργούν. Έτσι, προετοιμάζεται για τη σύντομη αλλά απαραίτητη εισήγηση του μαθήματος 4.

Περιγραφή του μαθήματος

Φάση 1: Οι μαθητές συντάσσουν και δημιουργούν τις εφημερίδες τους

Φυλλάδια μαθητών 9.1 – 9.3.

Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες. Μέλη των ομάδων παίρνουν τους ρόλους του αρχισυντάκτη, του χρονομέτρη και του παρουσιαστή.

Ακολουθούν ή προσαρμόζουν το σχέδιο εργασίας που προτείνεται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 9.3.

Αν μεταξύ των μαθημάτων 2 και 3 μεσολαβεί διάλειμμα, είναι απαραίτητο να φυλαχτεί το υλικό με ασφάλεια. Ο/η εκπαιδευτικός και οι μαθητές αποφασίζουν ποιος είναι υπεύθυνος γι' αυτό.

Ακολουθώντας τις οδηγίες του φυλλαδίου για τους μαθητές 9.3, οι παρουσιαστές προετοιμάζουν την παρουσίασή τους για την ολομέλεια του μαθήματος 4.

Φάση 2: Οι μαθητές διαβάζουν τις εφημερίδες των άλλων ομάδων

Στα μισά του 3^{ου} μαθήματος, οι μαθητές τοποθετούν τις εφημερίδες τους στην τάξη. Στη συνέχεια, κάθε μαθητής διαβάζει τις εφημερίδες των άλλων, πριν την έναρξη του επόμενου μαθήματος.

Μάθημα 4

Ποιος ελέγχει τα μέσα επικοινωνίας; Εμείς ή εκείνα;

Τα μέσα - εργαλείο επικοινωνίας και ισχύος

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η άσκηση στις ικανότητες αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη μέθοδο, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή υλικού υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Συζήτηση για τις επιλογές και τις επιπτώσεις τους.
Μαθησιακός στόχος	Τα μέσα επικοινωνίας είναι ισχυρό εργαλείο επικοινωνίας και ελέγχου.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές συγκρίνουν και συζητούν για τις επιλογές και τις αποφάσεις τους.
Πηγές και υλικό	Ανάρτηση εφημερίδων τοίχου. Υλικό για εκπαιδευτικούς 9Α.
Μέθοδος	Παρουσιάσεις, συζήτηση σε ολομέλεια. Εισήγηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές συγκρίνουν τις επιλογές και τις αποφάσεις τους. (15 λεπτά) 2. Οι μαθητές συζητούν για τη δημιουργία μηνυμάτων. (10 λεπτά) 3. Εισήγηση από τον/την εκπαιδευτικό: δημιουργία ατζέντας, επιλογή πληροφοριών. (5 λεπτά) 4. Καταληκτική συζήτηση. (10 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Οι μαθητές αναστοχάζονται πάνω στην εμπειρία της δραστηριότητας. Όταν διαβάζουν τις εφημερίδες των άλλων εστιάζουν στις αποφάσεις που λήφθηκαν για την επιλογή θεμάτων και εικόνων, και όχι στις ίδιες τις πληροφορίες. Δηλαδή, εξερευνούν τον ρόλο των μέσων ως φυλάκων και σχεδιαστών της ατζέντας.

Οι παρουσιαστές δημοσιοποιούν τις πληροφορίες που σχετίζονται με τις συζητήσεις τους στις ομάδες, και οι μαθητές συγκρίνουν και συζητούν τις αντίστοιχες εμπειρίες τους.

Ο/η εκπαιδευτικός, με σύντομη εισήγηση, προσθέτει τις έννοιες –τα μέσα ως φύλακες και σχεδιαστές της ατζέντας. Με αυτό τον τρόπο, η κονστрукτιβιστική μάθηση εμπλουτίζεται με συστηματική καθοδήγηση. Η εμπειρία των μαθητών δημιουργεί το πλαίσιο στο οποίο η καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού προσθέτει νέα προοπτική, και δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να κατανοήσουν την εμπειρία τους σε ανώτερο, πιο αφηρημένο επίπεδο σκέψης και κατανόησης.

Υπάρχουν περισσότερες δυνατότητες επέκτασης της δραστηριότητας στη βάση της εμπειρίας των μαθητών. Μπορούν να συζητηθούν στο τέλος του μαθήματος.

Περιγραφή του μαθήματος

Οι μαθητές έχουν διαβάσει τις εφημερίδες των άλλων πριν το μάθημα.

Φάση 1: Οι μαθητές επεξηγούν και συγκρίνουν τις επιλογές τους

Κάθε παρουσιαστής, με τη σειρά, αναφέρει αποφάσεις που πήρε η ομάδα του και εξηγεί τους λόγους που οδήγησαν σ' αυτές. Ακολουθώντας τις οδηγίες του φυλλαδίου για τους μαθητές 9.3, οι παρουσιαστές σχολιάζουν τα παρακάτω σημεία:

- Επιλογή των κύριων ιστοριών.
- Ποια θέματα εξέτασε η ομάδα και γιατί κάποια θέματα επιλέχθηκαν ή απορρίφθηκαν.
- Η επιλογή των φωτογραφιών.
- Άλλα θέματα και ζητήματα που απασχόλησαν την ομάδα.

Η παρουσίαση εστιάζει στις αποφάσεις που σχετίζονται με τη φύλαξη και τον καθορισμό της ατζέντας, και όχι στο περιεχόμενο των εφημερίδων. Σχετίζονται με το περιεχόμενο της εισήγησης του δασκάλου, υπογραμμίζοντας την κοινή εμπειρία των ομάδων και προσθέτοντας κάποια βασικά στοιχεία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Με αυτό τον τρόπο, η κονστрукτιβιστική μάθηση, χρησιμοποιώντας συστηματικές και σύντομες οδηγίες, θέτει το πλαίσιο για τη μετάδοση της εννοιολογικής γνώσης.

Φάση 2: Οι μαθητές συζητούν για την κατασκευή των μηνυμάτων

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να συγκρίνουν την αιτιολογία των αποφάσεών τους στις ομάδες. Είναι δυνατόν να προσδιοριστούν κάποια ισχυρά κριτήρια, για παράδειγμα την αξία των ειδήσεων; Σε ποιο βαθμό ελήφθησαν υπόψη ζητήματα ανταγωνισμού, για παράδειγμα το να χρησιμοποιηθούν «κράχτες»;

Η παρουσίαση και η σύγκριση των επιλογών μπορεί να οδηγήσει σε κρίσιμη συζήτηση. Οι μαθητές μπορεί να προβληματιστούν για την ισχυρή επίδραση των μέσων στο είδος των ειδήσεων που φτάνουν σ' εμάς ή αυτών που δε φτάνουν ποτέ σ' αυτά μας. Ο/η εκπαιδευτικός συντονίζει τη συζήτηση. Δε χρειάζεται να σχολιάσει τις παρουσιάσεις των μαθητών, ούτε να πάρει τον λόγο για πολύ.

Φάση 3: Εισήγηση του/της εκπαιδευτικού

Βήμα 3.1 Η βασική εισήγηση

Υλικό για εκπαιδευτικούς 9Α

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω (φάση 1), ο/η εκπαιδευτικός συνδέει τα κύρια σημεία της εισήγησής του με το περιεχόμενο της εμπειρίας και των ερωτήσεων των μαθητών. Χρειάζεται, λοιπόν, προσαρμοστικότητα, ώστε να παρουσιαστούν τα παρακάτω βασικά ζητήματα:

1. Όλα τα μηνύματα των μέσων επικοινωνίας είναι κατασκευασμένα. Ένα από τα βασικά στοιχεία της κατασκευής ενός μηνύματος είναι η επιλογή κάποιων πληροφοριών που γίνονται ιστορίες, ενώ παράλληλα απορρίπτονται άλλες πληροφορίες. Οι μαθητές εξερεύνησαν αυτή την πλευρά της κατασκευής ενός μηνύματος, όταν συνέταξαν τις εφημερίδες τους.
2. Επιλέγοντας και απορρίπτοντας πληροφορίες, οι συντάκτες και οι παραγωγοί των μέσων ασκούν επιλογή και σχεδιάζουν την ατζέντα. Επηρεάζουν έντονα την κοινή γνώμη και τη λήψη πολιτικών αποφάσεων, ακόμα και τον τρόπο που μετέχουμε στη δημοκρατία. Ο βαθμός που αυτή η επίδραση γίνεται έλεγχος, εξαρτάται από τον βαθμό που ασκούμε ή δεν ασκούμε τον ρόλο μας επιλέγοντας την πληροφορία.

Τα δύο παραπάνω σημεία συνδέονται στενά με την εμπειρία που απέκτησαν οι μαθητές στη μικρή τους δραστηριότητα. Η εισήγηση του/της εκπαιδευτικού μπορεί να τελειώσει εδώ, η ανάλυση των σημείων έχει προσφέρει αρκετή τροφή για σκέψη. Μπορεί όμως να προσθέσει κι άλλα σημεία, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ερωτήσεις των μαθητών. Σ' αυτή την περίπτωση, θα πρέπει να δοθεί κι άλλος χρόνος.

Βήμα 3.2 Επεκτάσεις της εισήγησης

1. Τα μέσα επικοινωνίας, ως εμπορικές επιχειρήσεις, ανταγωνίζονται μεταξύ τους ποιο θα τραβήξει την προσοχή μας. Οι παραγωγοί των μέσων φροντίζουν να εναρμονίζονται με τα ενδιαφέροντα και τις προσδοκίες του ακροατηρίου τους. Η εμπορική τους επιτυχία εξαρτάται από τις επιλογές των χρηστών των μέσων.
2. Εξαρτόμαστε από τα μέσα για την αντίληψη του κόσμου. Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές εστίασαν σε ένα κλασσικό μέσο, την εφημερίδα. Υπάρχουν όμως νέες μορφές μέσων, που τα χρησιμοποιούμε για διαφορετικούς σκοπούς. Έχουμε ακόμη τα κλασσικά είδη των μέσων (ραδιοτηλεοπτικά μέσα) – περιοδικά, εφημερίδες, τηλεόραση και ραδιόφωνο. Τα χρησιμοποιούμε κυρίως για πληροφόρηση και ψυχαγωγία. Επίσης, έχουμε νέα μέσα που βασίζονται στο διαδίκτυο (ιστοσελίδες, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, blogs, facebook, twitter), αλλά και τα SMS. Έχουν πολλές χρήσεις, αλλά τα χρησιμοποιούμε κυρίως για να επικοινωνήσουμε με τους άλλους, και, όπως γνωρίζουν καλά οι μαθητές μας η νέα γενιά είναι πιο εξοικειωμένη με αυτά από τους γονείς της και, πολύ περισσότερο, από τους/τις εκπαιδευτικούς της.
3. Στις μέρες μας, ζούμε στον πολιτισμό των μέσων επικοινωνίας. Η κοινωνία είναι ένα δίκτυο αλληλεπίδρασης των μελών της. Η κοινωνική αλληλεπίδραση είναι σε μεγάλο βαθμό επικοινωνία. Αυτή η επικοινωνία ενισχύεται, σχηματοποιείται και διαμορφώνεται από τα μέσα. Τα μηνύματα των μέσων όχι μόνο αντανakλούν, αλλά και διαθλούν την πραγματικότητα.

Φάση 4: Καταληκτική συζήτηση και ολοκλήρωση της ενότητας

Πρέπει να δοθεί χρόνος στους μαθητές να εκφράσουν τη γνώμη τους ύστερα από την εισήγηση του δασκάλου.

Ίσως κάνουν ερωτήσεις κατανόησης ή προβληματιστούν για τη δύναμη των μέσων ως φυλάκων και σχεδιαστών της ατζέντας.

Στο τέλος, ο/η εκπαιδευτικός θέτει το ερώτημα αν θα συνεχίσει η δραστηριότητα και με ποιον τρόπο, για παράδειγμα προτείνοντας ένα από τα παρακάτω:

- Οι εφημερίδες τοίχου να προβληθούν στο σχολείο.
- Οι μαθητές να προσκαλέσουν έναν δημοσιογράφο στην τάξη, να του δείξουν τις εφημερίδες και να ζητήσουν τη γνώμη του, να συζητήσουν μαζί του το ζήτημα της φύλαξης.
- Μια ομάδα μαθητών – συντακτών να συνεχίσει τη δραστηριότητα στο σχολείο και να καθιερωθεί μια σχολική εφημερίδα τοίχου.
- Οι μαθητές να ασχοληθούν με τα μέσα που διαμορφώνουν και επηρεάζουν την κοινή γνώμη
- Οι μαθητές να εστιάσουν σε ένα από τα θέματα που αναφέρθηκαν και να αναλάβουν δράση. Είναι δυνατή η σύνδεσή του με άλλες ενότητες του παρόντος τόμου.

Υλικό για εκπαιδευτικούς 9Α

Δεξιότητες και στρατηγικές για την εκπαίδευση στα μέσα επικοινωνίας

της Elizabeth Thoman

Από την ώρα που το ραδιόφωνο-ξυπνητήρι μας ξυπνάει το πρωί μέχρι να μας πάρει ο ύπνος καθώς παρακολουθούμε τη μεταμεσονύκτια πολιτική συζήτηση στην τηλεόραση, είμαστε εκτεθειμένοι σε εκατοντάδες ή χιλιάδες εικόνες και ιδέες, όχι μόνο από την τηλεόραση, αλλά και από τους τίτλους των εφημερίδων, τα εξώφυλλα των περιοδικών, τις ταινίες, τις ιστοσελίδες, τις φωτογραφίες, τα βιντεοπαιχνίδια, τις πινακίδες. Κάποιοι, τους σημερινούς teenagers (εφήβους, στα αγγλικά) τους ονομάζουν screenagers (screen, στα αγγλικά σημαίνει οθόνη)¹⁹.

Έως πρόσφατα, λίγοι έθεταν σε αμφισβήτηση την ολοένα και αυξανόμενη κυριαρχία των μέσων στη ζωή μας. Και όσοι το έκαναν, έτειναν να εστιάζουν στο ζήτημα του περιεχομένου, για παράδειγμα το ποσοστό βίας και σεξ στην τηλεόραση και τον κινηματογράφο. Κάποιοι συνηγορούσαν υπέρ της λογοκρισίας, ενώ άλλοι απλά προέτρεπαν τις οικογένειες να κλείσουν την τηλεόραση. Η αλήθεια, όμως, είναι, πως αν και μπορεί κάποιος να κλείσει την τηλεόραση, αν δε μετακομίσει σε κάποια βουνοκορφή, δε μπορεί να δραπετεύσει από τον σύγχρονο πολιτισμό των μέσων επικοινωνίας. Τα μέσα δεν επιδρούν απλά στον πολιτισμό μας, είναι ο καθημερινός πολιτισμός μας.

Τα μέσα κατέχουν κεντρικό ρόλο στον παγκόσμιο πολιτισμό μας, γι' αυτό δεν πρόκειται ποτέ να λειτουργήσει οποιαδήποτε απόπειρα λογοκρισίας. Αντίθετα, είναι ανάγκη να αναθεωρήσουμε τον ρόλο των μέσων στη ζωή μας, αναθεώρηση που να αναγνωρίζει την αλλαγή παραδείγματος, από τον πολιτισμό της τυπογραφίας στον πολιτισμό της εικόνας που αναπτύσσεται τα τελευταία 150 χρόνια, από την ανακάλυψη της φωτογραφίας και τη δυνατότητα να "αποσπάσει" κάποιος ένα αντικείμενο ή μια ομοιότητα από συγκεκριμένο τόπο και χρόνο και αυτό να παραμένει αληθινό, ορατό και μόνιμο.²⁰

Για 500 χρόνια, εξυμνούσαμε την ικανότητα να διαβάζουμε έντυπα, ώστε να συμμετέχουμε στην κοινωνία ως ενημερωμένοι πολίτες και μορφωμένοι ενήλικοι. Σήμερα, η οικογένεια, το σχολείο και κάθε κοινωνικός θεσμός, ακόμη και η κοινωνία της ιατρικής και της υγείας, αισθάνονται συνυπεύθυνοι για την προετοιμασία των νέων ώστε να ζήσουν σ' έναν κόσμο γεμάτο από δυνατές εικόνες, λέξεις και ήχους.²¹ Δηλαδή τον «γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας».

Τι σημαίνει γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας;

Σημαίνει να έχει κάποιος την ικανότητα να εξηγήσει και να δημιουργήσει προσωπικές έννοιες από τα εκατοντάδες ή χιλιάδες λεκτικά ή οπτικά σύμβολα που προσλαμβάνει κάθε μέρα μέσα από την τηλεόραση, το ραδιόφωνο, τους υπολογιστές, τον τύπο και, φυσικά, τη διαφήμιση.

Πρόκειται για την ικανότητα κάποιου να επιλέγει, να αμφισβητεί και να εξετάζει, να έχει επίγνωση του τι συμβαίνει γύρω του, να μην είναι παθητικός, και άρα ευάλωτος.

Πρέπει να προετοιμάσουμε τους νέους
να ζήσουν σ' έναν κόσμο
γεμάτο δυνατές εικόνες, λέξεις και ήχους.»
UNESCO, 1982

Οι ερευνητές των μέσων παραδέχονται πια πως η τηλεόραση και τα MME είναι τόσο ριζωμένα στο πολιτιστικό μας περιβάλλον, που δεν θα πρέπει πλέον να αντιμετωπίζουμε την ανάγκη να υπάρχει εκπαίδευση στα μέσα ως μέτρο «προστασίας» έναντι των ανεπιθύμητων μηνυμάτων. Σκοπός μας πρέπει να είναι να βοηθήσουμε τους νέους να γίνουν ανταγωνιστικοί, κριτικοί και γραμματισμένοι σε όλα τα είδη μέσων επικοινωνίας, έτσι ώστε να ελέγχουν την ερμηνεία όσων βλέπουν και ακούν, και να μην αφήνουν

19. Rushkoff, Douglas, *Playing the Future: How Kids' Culture Can Teach Us to Thrive in an Age of Chaos*, 1996.

20. Από το έργο του Stewart Ewen, ιδιαίτερα από το *All Consuming Images: The Politics of Style in Contemporary Culture*, 1988.

21. UNESCO Διεθνές Συμπόσιο για την Εκπαίδευση του Κοινού στη Χρήση των MME, Τελική Έκθεση, Grunwald, 1982.

τον έλεγχο αυτής της ερμηνείας στα μέσα. Ο Len Masterman, συγγραφέας του βιβλίου *Teaching the Media*, το ονομάζει «κριτική αυτονομία». ²²

Άλλοι ορισμοί επισημαίνουν ότι ο γραμματισμός στα μέσα δεν είναι τόσο μέρος της καθ' αυτό γνώσης, όσο είναι δεξιότητα, διαδικασία, τρόπος σκέψης, ο οποίος, εξελίσσεται συνεχώς, όπως η αναγνωστική ικανότητα. Γραμματισμός στα μέσα δε σημαίνει αποστήθιση δεδομένων ή στατιστικών για τα μέσα, αλλά διερώτηση για το τι βλέπει κάποιος, τι διαβάζει ή ακούει. ²³ Η έρευνα βρίσκεται στην καρδιά του γραμματισμού στα μέσα.

Τι χρειάζεται να ξέρει κάποιος;

Τι χρειάζεται να ξέρουν τα παιδιά (και οι μεγάλοι) για τα μέσα επικοινωνίας; Εκπαιδευτές στα μέσα έχουν καταλήξει σε πέντε στοιχεία που θα έπρεπε ο καθένας μας να γνωρίζει σχετικά με τα μηνύματα των μέσων, είτε προσφέρονται «πακέτο» σε ένα τηλεοπτικό πρόγραμμα, είτε σε ένα παιχνίδι για τον υπολογιστή, σε ένα μουσικό βίντεο, περιοδικό, κινηματογραφική ταινία. ²⁴

1. Όλα τα μηνύματα των μέσων είναι «κατασκευασμένα»

Είτε παρακολουθούμε τις βραδινές ειδήσεις, είτε περνάμε δίπλα από μια πινακίδα στον δρόμο, το μήνυμα που φτάνει σ' εμάς γράφτηκε από κάποιον (ή από διάφορους), οι φωτογραφίες τραβήχτηκαν από κάποιους, και κάποιος δημιουργικός σχεδιαστής το συνέθεσε. Δεν πρόκειται, όμως, για μια φυσική διαδικασία. Ο,τιδήποτε «κατασκευάζεται» από κάποιους λίγους ανθρώπους, γίνεται «έτσι όπως είναι» για εμάς τους υπόλοιπους. Ως αποδέκτες, όμως, δεν βλέπουμε και δεν ακούμε τις λέξεις, τις φωτογραφίες και τις διευθετήσεις που απορρίφτηκαν. Βλέπουμε, ακούμε και διαβάζουμε μόνο όσα έγιναν αποδεκτά.

Βοηθώντας τους ανθρώπους να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο συντίθενται τα μηνύματα και τι απορρίπτεται, αλλά και πώς τα μέσα διαπλάθουν αυτά που γνωρίζουμε και κατανοούμε για τον κόσμο όπου ζούμε, τούς βοηθάμε να διαβούν τη ζωή μέσα στην παγκόσμια τεχνολογική κοινωνία με ουσιαστικό τρόπο.

2. Τα μηνύματα των μέσων κατασκευάζονται με τη χρήση δημιουργικής γλώσσας που έχει τους δικούς της κανόνες

Κάθε μέσον επικοινωνίας, έχει τη δική του δημιουργική γλώσσα. Στις εφημερίδες, τα πρωτοσέλιδα μεταφέρουν το μήνυμα. Στα τηλεπαιχνίδια, οι κοντινές λήψεις κάνουν τα πρόσωπα πιο οικεία. Στις ταινίες τρόμου, η μουσική υπηρετεί τον φόβο. Μαθαίνοντας τη γραμματική, το συντακτικό και την ορολογία της γλώσσας των μέσων, αυξάνεται η εκτίμηση και η απόλαυση των εμπειριών που μας προσφέρουν, αλλά παράλληλα γινόμαστε λιγότερο επιρρεπείς στη χειραγώγηση. Ο καλύτερος τρόπος για να κατανοήσουμε πώς λειτουργούν μέσα είναι να κάνουμε το ίδιο –να δημιουργήσουμε το δικό μας, προσωπικό βίντεο, να φτιάξουμε μια ιστοσελίδα για την παρέα μας, να σχεδιάσουμε και να πραγματοποιήσουμε μια καμπάνια για τους κινδύνους του καπνίσματος.

3. Διαφορετικοί άνθρωποι ερμηνεύουν διαφορετικά τα ίδια μηνύματα των μέσων επικοινωνίας

Άνθρωποι διαφορετικής ηλικίας, διαφορετικής ανατροφής και μόρφωσης δεν έχουν την ίδια εμπειρία όταν βλέπουν την ίδια ταινία ή ακούνε το ίδιο τραγούδι στο ραδιόφωνο. Ακόμα και γονείς με τα παιδιά τους, δεν βλέπουν το ίδιο πράγμα όταν παρακολουθούν το ίδιο τηλεοπτικό πρόγραμμα. Δεν είναι αλήθεια ότι οι τηλεθεατές είναι απλά παθητικές "γλάστρες του καναπέ." Μπορεί να μην το συνειδητοποιούμε, αλλά ο καθένας μας, ακόμη και τα νήπια, προσπαθούμε διαρκώς να νοηματοδοτήσουμε το τι βλέπουμε, ακούμε ή διαβάζουμε. Όσο περισσότερες ερωτήσεις κάνουμε σχετικά με τις εμπειρίες που αποκτούμε στο περιβάλλον μας, τόσο πιο έτοιμοι θα είμαστε στο να δεχθούμε ή να απορρίψουμε μηνύματα. Η έρευνα δείχνει ότι με την πάροδο του χρόνου, τα παιδιά κάθε ηλικίας έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν

22. Masterman, Len, *Teaching the Media*, 1989, κεφάλαιο 2.

23. Περιοδικό *Media&Values*, *εναρκτήριο άρθρο* (το περιοδικό κυκλοφόρησε το 1977-93 από το Center for Media Literacy).

24. Προσαρμογή από εγχειρίδια εκπαίδευσης στα μέσα για την Αγγλία και τον Καναδά, που κυκλοφόρησαν αρχικά στις ΗΠΑ με τίτλο "Five Important Ideas to Teach Your Kids about TV," Jay Davis *Media&Values* #52/53; Φθινόπωρο, 1990.

δεξιότητες ανάλογες με την ηλικία τους, που τους παρέχουν νέους τρόπους για να μπορούν να «διαβάσουν» τον πολιτισμό των μέσων της εποχής τους.²⁵

4. Τα μέσα επικοινωνίας είναι πρωτίστως επιχειρήσεις με κίνητρο το κέρδος

Οι εφημερίδες στήνουν τις σελίδες τους αρχικά με τις διαφημίσεις. Ο χώρος που απομένει, αφιερώνεται στις ειδήσεις. Παρομοίως, όλοι γνωρίζουμε ότι οι διαφημίσεις είναι μέρος του πακέτου των περισσότερων τηλεοπτικών προγραμμάτων. Οι περισσότεροι άνθρωποι, ωστόσο, αγνοούν ότι αυτό που στην πραγματικότητα πουλάει η τηλεόραση δεν είναι μόνο τα προϊόντα που διαφημίζει στους τηλεθεατές της, αλλά και τους τηλεθεατές της στους διαφημιστές.

Ο πραγματικός σκοπός των προγραμμάτων που παρακολουθούμε στην εμπορική τηλεόραση, είτε είναι ειδήσεις, είτε ψυχαγωγικά προγράμματα, δεν είναι μόνο να μας ψυχαγωγήσει, αλλά να δημιουργήσει ένα κοινό (και να το προδιαθέσει ανάλογα), ούτως ώστε το κανάλι ή ο τοπικός σταθμός να πουλήσει χρόνο στους χορηγούς για να διαφημίσουν τα προϊόντα τους στις διαφημίσεις. Κάθε λεπτό έχει την αξία του. Οι χορηγοί πληρώνουν την ώρα, ανάλογα με τον αριθμό των ανθρώπων που ο σταθμός προβλέπει ότι θα παρακολουθεί. Παράλληλα, οι χορηγοί απευθύνουν το διαφημιστικό τους μήνυμα σε συγκεκριμένο κοινό, για παράδειγμα γυναίκες 20-35 ετών που ξοδεύουν χρήματα για τα προϊόντα που διαφημίζονται, ή παιδιά 2-7 ετών που επηρεάζουν τις αγοραστικές συνήθειες των γονέων τους.

Ίσως τα πράγματα δεν γίνονται με τον τρόπο που θα θέλαμε, στην πραγματικότητα όμως, τα περισσότερα μέσα μάς προσφέρονται, όπως αναφέρει ο ερευνητής George Gebner, από ιδιωτικές πολυεθνικές εταιρίες που έχουν κάτι να πουλήσουν και όχι από την οικογένεια, την εκκλησία, το σχολείο ή τη χώρα μας, που έχει κάτι να πει.²⁶

5. Τα μέσα έχουν ενσωματώσει αξίες και απόψεις

Τα μέσα, επειδή κατασκευάζονται, εμπεριέχουν ένα υπόρρητο μήνυμα για το ποιος και τι έχει σημασία, τουλάχιστον για εκείνον ή εκείνους που δημιουργούν την κατασκευή. Τα μέσα, επιπρόσθετα, διηγούνται ιστορίες (ακόμα και οι διαφημίσεις λένε μια μικρή και απλή ιστορία), και οι ιστορίες απαιτούν χαρακτήρες, σκηνικά και πλοκή που έχει αρχή, μέση και τέλος. Η επιλογή των χαρακτήρων, της ηλικίας, του φύλου ή της φυλής, αναμεμιγμένη με το lifestyle, τις στάσεις και τις συμπεριφορές που παρουσιάζονται, η επιλογή του σκηνικού (πόλη ή ύπαιθρος; - πλούσιο ή φτωχό;) και οι δράσεις και αντιδράσεις στην πλοκή, είναι κάποιοι από τους τρόπους με τους οποίους κάποιες αξίες «ενσωματώνονται» σε ένα τηλεοπτικό πρόγραμμα, ταινία ή διαφήμιση.

Είναι απαραίτητο να μάθουμε να «διαβάζουμε» όλα τα είδη των μηνυμάτων των μέσων, ώστε να ανακαλύπτουμε τις οπτικές που ενσωματώνουν. Μόνο τότε έχουμε τη δυνατότητα να κρίνουμε αν θα δεχθούμε ή θα απορρίψουμε τα μηνύματα, στην καθημερινή διαδρομή μας μέσα στο μιντιακό μας περιβάλλον.

Πέντε βασικά ερωτήματα που τίθενται για τα μηνύματα των μέσων

Τι να ρωτήσουμε;

Από τα παραπάνω προκύπτει μια σειρά από πέντε βασικά ερωτήματα²⁷ που ισχύουν για κάθε μήνυμα των μέσων. Ας σημειωθεί πως για το καθένα μπορούν να προκύψουν πολλά επίπεδα βαθύτερων ερωτημάτων:

1. Ποιος δημιούργησε το μήνυμα και για ποιον λόγο το στέλνει;
2. Τι τεχνικές χρησιμοποιούνται για να προσελκύσουν την προσοχή μου;

25. Hobbs, Renee, *Tuning in to Media: Literacy for the Information Age*, 1995, βίντεο του Center for Media Literacy.

26. Gerbner, George, "Television Violence and the Art of Asking the Wrong Question," στο *The World & I: A Chronicle of our Changing Era*, Ιούλιος, 1994.

27. Η διατύπωση των ερωτημάτων οφείλεται στην διδακτική και επιμορφωτική εμπειρία της Renée Hobbs.

3. Ποια lifestyle, αξίες και οπτικές παρουσιάζονται στο μήνυμα;
4. Πόσο διαφορετικά θα κατανοήσουν το μήνυμα διαφορετικοί άνθρωποι από μένα;
5. Τι παραλείπεται από αυτό το μήνυμα;

Συνήθως, η διαδικασία των ερωτήσεων εφαρμόζεται στο «κείμενο» ενός συγκεκριμένου μέσου – δηλαδή σε μια αναγνωρίσιμη παραγωγή ή έκδοση, ή σε τμήμα της: ένα επεισόδιο τηλεοπτικής σειράς, μια διαφήμιση προϊόντος, ένα άρθρο περιοδικού, μια ταμπέλα προϊόντος, φωτογραφίες και άρθρα για μια ληστεία τράπεζας στο πρωτοσέλιδο εφημερίδας, μια εκπομπή για ένα αθλητικό γεγονός, κ.λπ.

Βασικός προβληματισμός

Για να είναι κάποιος λειτουργικός ενήλικος σε μια κοινωνία όπου τα μέσα έχουν πρωταρχικό ρόλο, είναι ανάγκη να μπορεί να διακρίνει ανάμεσα στις διαφορετικές μορφές των μέσων, να γνωρίζει πώς να θέτει βασικά ερωτήματα και έννοιες, σαν κι αυτές που εκτέθηκαν παραπάνω. Αν και οι περισσότεροι ενήλικες σήμερα έχουν μάθει στα μαθήματα λογοτεχνίας να διακρίνουν ένα ποίημα από ένα δοκίμιο, είναι εντυπωσιακό πόσο λίγοι καταλαβαίνουν τη διαφορά ανάμεσα σε μια καθημερινή εφημερίδα και ένα διαφημιστικό φυλλάδιο κάποιου σούπερ-μάρκετ. Καθώς ολοένα και περισσότερο οι πληροφορίες για τα εθνικά ή τα παγκόσμια γεγονότα φθάνουν στο κοινό στη στιγμή, μέσω της τηλεόρασης ή του διαδικτύου, είναι απαραίτητο να γνωρίζει ο καθένας τον τρόπο να επαληθεύει ο ίδιος τις πληροφορίες, να ελέγχει τις πηγές, να συγκρίνει και να αντιπαραβάλλει διαφορετικές εκδοχές της ίδιας πληροφορίας, ώστε να ανιχνεύει προκαταλήψεις ή πολιτικές σκοπιμότητες.

Τρία βήματα προς την επιτυχία: στοιχεία που κάνουν αποτελεσματικό ένα πρόγραμμα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας

Ο «γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας» είναι όρος που ενσωματώνει τρεις αλληλένδετες προσεγγίσεις οι οποίες στοχεύουν στην μόρφωση και την καλλιέργεια των πολιτών κάθε ηλικίας για τα μέσα:

Η *πρώτη προσέγγιση* περιλαμβάνει την αντίληψη της ανάγκης να μπορεί κάποιος να υπολογίζει ή να διαχειρίζεται τη μιντιακή «όρεξη» του, πράγμα που βοηθάει τα παιδιά και τις οικογένειές τους να κάνουν υγιείς επιλογές και να διαχειρίζονται τη διάρκεια του χρόνου που ξοδεύουν στην τηλεόραση, τα βίντεο, τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, τις ταινίες και τα διάφορα έντυπα μέσα.

Η *δεύτερη προσέγγιση* περιλαμβάνει τη διδασκαλία διάφορων δεξιοτήτων κριτικής θέασης – μαθαίνοντας να αναλύει και να αμφισβητεί αυτά που βλέπει στην οθόνη, πώς κατασκευάζονται και τι δε λέγεται, ή δεν έχει επιλεγεί. Οι αντίστοιχες δεξιότητες κριτικής θέασης μαθαίνονται καλύτερα με μεθόδους και δραστηριότητες διερευνητικής μάθησης ή με τη δημιουργία και παραγωγή μιντιακών μηνυμάτων από τους ίδιους.

Η *τρίτη προσέγγιση*, δηλαδή, η κοινωνική, πολιτική και οικονομική ανάλυση- προχωρεί πέρα από την οθόνη (από την οποία προσλαμβάνουμε τα μηνύματα) και ερευνά βαθύτερα ζητήματα, όπως: ποιος παράγει και για ποιους λόγους τα μέσα που φτάνουν σ' εμάς, ποιες είναι οι επιπτώσεις των μέσων στον πολιτισμό μας και πώς προσεγγίζουμε ζητήματα, όπως η έκφραση βίας στα μέσα, τα φυλετικά στερεότυπα ή ο καταναλωτισμός.

Ενήλικοι και νέοι, συζητούν και εργάζονται ερευνητικά, για να ανιχνεύσουν πώς καθένας μας (και όλοι μαζί στην κοινωνία) προσλαμβάνουμε και βγάζουμε νόημα από τις εμπειρίες μας με τα μέσα επικοινωνίας, και πώς τα μέσα οδηγούν την καταναλωτική μας οικονομία. Η προσέγγιση αυτή μπορεί να προετοιμάσει το έδαφος για διάφορες προσπάθειες υπεράσπισης των μέσων να αμφισβητήσουν ή να δικαιολογήσουν τη δημόσια πολιτική ή εταιρικές πρακτικές.

Αν και η τηλεόραση και τα ηλεκτρονικά μέσα φαίνονται προς το παρόν ως ο πιο επιτακτικός λόγος προώθησης της εκπαίδευσης στα μέσα στη σύγχρονη κοινωνία, οι αρχές και οι πρακτικές του γραμματισμού στα μέσα είναι εφαρμόσιμες σε όλα τα μέσα, από την τηλεόραση μέχρι τα μπλουζάκια, και από τις πινακίδες στον δρόμο μέχρι το διαδίκτυο.

Αποσπάσματα κειμένου

©2003 Center for Media Literacy

www.medialit.org/

Για περισσότερα πρότυπα εκπαίδευσης στα μέσα, βλ. www.media-awareness.ca/

EDC/HRE Βιβλίο IV

Συμμετέχω στη δημοκρατία

Εγχειρίδιο για τους μαθητές

Φυλλάδια για τους μαθητές

- 1.1 Ποιες επιλογές με έκαναν αυτήν/αυτόν που είμαι σήμερα – ποιος τις έκανε;
- 1.2 Τρεις επιλογές που διαμορφώνουν το μέλλον μας
- 1.3 Προσωπικά κριτήρια επιλογής εργασίας
- 1.4 Ερωτηματολόγιο : παρακολούθηση κάποιου εν ώρα εργασίας
- 2.1 Η έννοια του διλήμματος
- 2.2 Εργαλείο ανάλυσης και επίλυσης διλημμάτων
- 2.3 Τι απόφαση θα παίρνατε; Ιστορίες με διλήμματα
- 2.4 Φύλλο καταγραφής συζητήσεων για τις διλημματικές υποθέσεις
- 2.5 Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948)
- 2.6 Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου), όπως τροποποιήθηκε από το Πρωτόκολλο υπ' αριθ. 11 συνοδευόμενη από τα Πρωτόκολλα υπ' αριθ. 1,4,6 (αποσπάσματα)
- 3.1 Προγραμματισμός της ενότητας 3 «Ετερότητα και πλουραλισμός»
- 3.2 Συμμετοχή στη δημοκρατία – βασικοί κανόνες και αρχές
- 3.3 Ίδρυση πολιτικού κόμματος
- 3.4 Πώς διαχειρίζεται την ετερότητα και τον πλουραλισμό ένα δημοκρατικό πολιτικό σύστημα;
- 3.5 Η έννοια του κοινού καλού: η εγγύηση της δημοκρατίας και η δικτατορία
- 3.6 Χάρτης κοινωνικών διασπάσεων και πολιτικών κομμάτων
- 4.1 Υπόθεση εργασίας: η σύγκρουση στην κοινότητα των ψαράδων
- 4.2 Μοντέλο βιώσιμων στόχων
- 4.3 Εφαρμογή του μοντέλου βιωσιμότητας στο παιχνίδι του ψαρέματος:
- 4.4 Πώς να «πιάσουμε όσο περισσότερα ψάρια μπορούμε;»
- 5.1 Ποια είναι η πιο κατάλληλη ισορροπία ανάμεσα στην αναπαραγωγή των ψαριών και την αλίευσή τους;
- 5.1 Προετοιμασία συνεδρίου με θέμα ένα πλαίσιο κανόνων
- 5.2 Βασικά ζητήματα που πρέπει να τεθούν σχετικά με τον θεσμικό σχεδιασμό
- 5.3 Σύγκριση πλαισίων κανόνων
- 5.4 Διαδικαστικοί κανόνες για το συνέδριο – προσχέδιο
- 5.5 Περίληψη: τι μαθαίνουμε με αυτά τα παιχνίδια;
- 5.6 Ανατροφοδότηση για τις ενότητες 4 και 5
- 6.1 Το μοντέλο του κύκλου πολιτικής: η πολιτική ως διαδικασία επίλυσης προβλημάτων σε μια κοινότητα

- 6.2 Ο κύκλος της πολιτικής – εργαλείο παρατήρησης και κατανόησης της διαδικασίας λήψης αποφάσεων
- 6.3 Ανατροφοδότηση της ενότητας «Κυβέρνηση και πολιτική»
- 7.1 Ο κανόνας της πλειοψηφίας είναι άδικος για τη μειοψηφία; Μελέτη περίπτωσης
- 7.2 Η προστασία των μειονοτήτων στη δημοκρατία
- 7.3 Δραστηριότητα: σύνταξη καταστατικού για το αθλητικό σωματείο
- 7.4 Καταγραφή των παρουσιάσεων των ομάδων: προσχέδια καταστατικού για μικρο-κοινωνίες
- 8.1 Προτάσεις για το θέμα της αντιπαράθεσης
- 8.2 Κανόνες της αντιπαράθεσης
- 8.3 Φύλλο σχεδιασμού για τις ομάδες αντιπαράθεσης
- 8.4 Φύλλο σχεδιασμού για τους συντονιστές
- 8.5 Φύλλο καταγραφής για το ακροατήριο
- 8.6 Φύλλο εργασίας για τους δημοσιογράφους
- 9.1 Δημιουργία εφημερίδας τοίχου - επιλογές
- 9.2 Συμβουλές για τη δημιουργία εφημερίδας τοίχου
- 9.3 Συμβουλές για τη συγγραφή ενός καλού άρθρου

Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.1

Ποιες επιλογές με έκαναν αυτήν/αυτόν που είμαι σήμερα - ποιος τις έκανε;

Τρόπος χρήσης του πίνακα: Σκεφτείτε κάποιες σημαντικές επιλογές που σας διαμόρφωσαν όπως είστε σήμερα. Καταγράψτε αποφάσεις που πήρατε εσείς στην κορυφή του πίνακα, και αποφάσεις που πήραν άλλοι για σας στο δεύτερο μισό του πίνακα. Αν πιστεύετε πως μία απόφαση είναι ιδιαίτερα σημαντική, σημειώστε το.

Οι επιλογές μου	Οι επιλογές των άλλων	Γέννηση
		Γραμμή του χρόνου
		Παρόν

Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.2

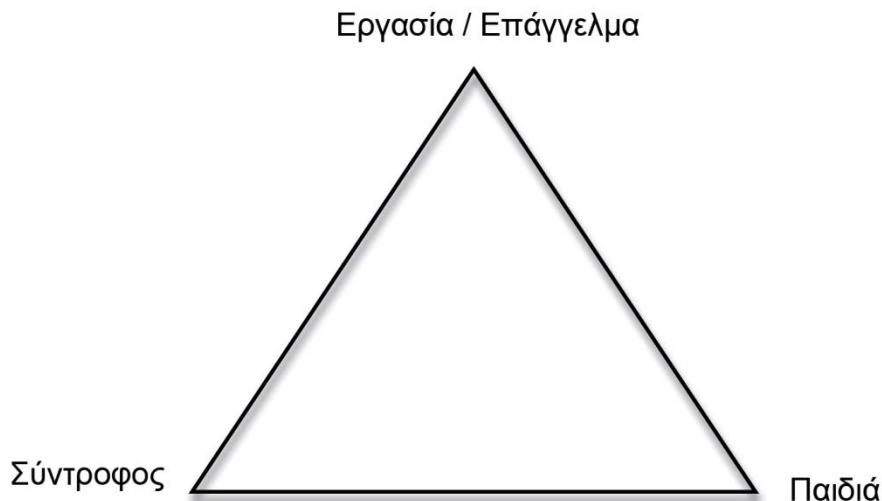
Τρεις επιλογές που διαμορφώνουν το μέλλον μας

1. Ποιες επιλογές μας προσφέρουν τα ανθρώπινα δικαιώματα;

“Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν ...” (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (1950), Άρθρο 5)

“Κάθε πρόσωπο θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να κερδίζει τη ζωή του με εργασία που αναλαμβάνει ελεύθερα. να έχει τη δυνατότητα να κερδίζει τη ζωή του με εργασία που αναλαμβάνει ελεύθερα.” (Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, (1996), Μέρος 1, Νο. 1)

“Από τη στιγμή που θα φθάσουν σε ηλικία γάμου, ο άνδρας και η γυναίκα, χωρίς κανένα περιορισμό εξαιτίας της φυλής, της εθνικότητας ή της θρησκείας, έχουν το δικαίωμα να παντρεύονται και να ιδρύουν οικογένεια...” (Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (1948), Άρθρο 16 (1))

2. Τι επιλέγω προσωπικά; Ποιες επιλογές έκαναν οι γονείς μου;

Επιλογές για το μέλλον μας		Προσωπικές επιλογές	Επιλογές της μητέρας μου	Επιλογές του πατέρα μου
Και οι τρεις	Σύντροφος, παιδιά και εργασία			
Δύο από τους τρεις	Σύντροφος και παιδιά			
	Σύντροφος και εργασία			
	Εργασία και παιδιά			
Ένας από τους τρεις	Σύντροφος			
	Εργασία			
	Παιδιά			

Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.3

Προσωπικά κριτήρια επιλογής εργασίας

1. Αν έχετε ήδη επιλέξει επάγγελμα, παρακαλώ αιτιολογήστε:

Η εργασία της επιλογής μου	Κύριοι λόγοι επιλογής εργασίας	Αρνητικά της εργασίας (αν υπάρχουν)

2. Αποδοχή ή απόρριψη προσφοράς εργασίας (προσομοίωση αγοράς εργασίας)

Η εργασία της επιλογής μου	Κύριοι λόγοι επιλογής εργασίας	Αρνητικά της εργασίας (αν υπάρχουν)

Φυλλάδιο για τους μαθητές 1.4

Παρακολουθώ και συνεργάζομαι με κάποιον επαγγελματία εν ώρα εργασίας

Το παρακάτω ερωτηματολόγιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη φάση προετοιμασίας μιας παρακολούθησης ενός επαγγελματία εν ώρα εργασίας και της συνεργασίας μαζί του. Προσαρμόστε το ή διευρύνετε το ανάλογα με τις ανάγκες της δραστηριότητας. Αν, για παράδειγμα, σκοπεύετε να γράψετε μια έκθεση που να την προσθέσετε στον φάκελο εργασίας σας, τότε οι βασικές ερωτήσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως οδηγοί για το πλαίσιο περιεχομένου.

Το ερωτηματολόγιο είναι το καλύτερο εργαλείο για να φτιάξουμε μια περιγραφή επαγγέλματος με σαφήνεια και λεπτομέρεια. Το ημερολόγιο είναι πιο κατάλληλο στην περίπτωση που θέλετε να καταγράψετε την προσωπική σας εμπειρία ή τα συναισθήματά σας όταν ασκείτε μια εργασία, όπως για παράδειγμα στη διάρκεια της πρακτικής άσκησης.

1. Τόπος εργασίας

- Με ποιον συνεργάζεστε; Ποιος εξαρτάται από τη δουλειά σας; Από ποιανού τη δουλειά εξαρτάτε;
- Ο χώρος εργασίας σας είναι σαν όλους τους άλλους στην ίδια δουλειά/κατηγορία δουλειάς με σας;
- ...

2. Προσωπική ευθύνη και συνθήκες εργασίας

- Ποια θέση έχετε στην εταιρία/γραφείο;
- Σε ποιον βαθμό αποφασίζετε εσείς για τα καθήκοντα σας; Αν αποφασίζετε εσείς, με ποιον τρόπο το κάνετε; Αν όχι, ποιος σας αναθέτει καθήκοντα;
- Περιγράψτε το είδος των ευθυνών που σας έχουν ανατεθεί.
- Σε ποιον βαθμό έχετε ελευθερία κινήσεων και διαχείρισης χρόνου; (ώρες εργασίας, ελεύθερος χρόνος, διακοπές).
- Πόσες ώρες εργάζεστε μια μέση ημέρα / την εβδομάδα;
- Εργάζεστε σε βάρδιες – τη νύχτα – τα σαββατοκύριακα;
- Τι εισόδημα περιμένω να μου προσφέρει αυτή η δουλειά; Υπάρχουν δημοσιευμένα δεδομένα; (Μπορεί αυτή η πληροφορία να σας χρειάζεται, υπάρχουν όμως πολλοί άνθρωποι που είναι απρόθυμοι να δώσουν στοιχεία για τα εισοδήματά τους, πράγμα που είναι κατανοητό. Σ' αυτή την περίπτωση καλό είναι να εξηγήσετε τους λόγους που σας ενδιαφέρει αυτή η ερώτηση και να ανακαλύψετε πόσες πληροφορίες είναι διατεθειμένος να σας δώσει εκείνος που δίνει τη συνέντευξη.)
- Η δουλειά σας συνδυάζεται με οικογένεια; Είναι δυνατόν να εργασθείτε με μειωμένο ωράριο (part time);
- ...

3. Καθήκοντα και δραστηριότητες

- Ποιες είναι οι βασικές απαιτήσεις της δουλειάς σας;
- Περιγράψτε μια συνηθισμένη μέρα/εβδομάδα στη δουλειά σας.

- Υπάρχουν κάποια ειδικά /ιδιαίτερα καθήκοντα στη δουλειά σας;
- ...

4. Απαιτήσεις εργασίας

- Τι πρέπει να κάνει καλά όποιος κάνει αυτή τη δουλειά; Τι δεν είναι απαραίτητο;
- Σε ποιο βαθμό απαιτείται εκπαίδευση;
- Απαιτούνται βασικές τεχνολογικές γνώσεις και δεξιότητες;
- Υπάρχει ανταγωνισμός στη δουλειά σας;

5. Επιλογή εργασίας, πρότερη εμπειρία

- Τι εκπαίδευση απαιτείται για την εργασία σας;
- Περιγράψτε την επαγγελματική σας ανάπτυξη.
- Θα συνιστούσατε την εργασία σας σε άλλους, στις μέρες μας;
- Ποιες ιδέες, επιθυμίες, προσδοκίες είχατε κατά νου όταν επιλέξατε την εργασία σας;
- Εκπληρώθηκαν οι επιθυμίες σας;
- Αν είχατε τη δυνατότητα, θα διαλέγατε πάλι αυτή τη δουλειά;

6. Προοπτική εργασίας

Προβλέψεις για το μέλλον μιας εργασίας και την εξέλιξή της θα πρέπει να διαβάζονται με προσοχή. Αξίζει, όμως, να προσπαθήσει κάποιος να βρει τι προβλέπεται για τη μελλοντική ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

- Πόσοι υποψήφιοι χρειάζονται για τη δουλειά αυτή σήμερα; Υπάρχει η δυνατότητα πρόβλεψης μελλοντικής εξέλιξης;
- Ποιες δεξιότητες και προσόντα θα απαιτηθούν από τους υποψήφιους στο μέλλον;
- Ποια είναι η ηλικιακή ομάδα και η διασπορά των φύλων στη δουλειά σας; *(Η απάντηση σ' αυτή την ερώτηση μπορεί να σας επιτρέψει να προβλέψετε τις ευκαιρίες εργασίας στα επόμενα χρόνια.)*
- ...

7. Έλεγχος άλλων πηγών πληροφόρησης

- Εθνικά ή τοπικά γραφεία εργασίας.
- Διαδίκτυο
- ...

Συμπέρασμα

Συνυπολογίζοντας όλες τις πληροφορίες που έλαβα, είναι το επάγγελμα που σπούδασα ελκυστική επιλογή για μένα;

Όποια κι αν είναι η απάντηση –ναι, όχι, δεν είμαι βέβαιος- ποιοι είναι οι λόγοι της απόφασής μου;

Τα κριτήρια που με οδήγησαν στην επιλογή μου αποδείχθηκε ότι ήταν βιώσιμα και σχετικά;

Είναι σαφές πως είναι ευχάριστο να απαντήσει κάποιος θετικά στις παραπάνω ερωτήσεις. Ακόμη, όμως, κι αν οι απαντήσεις σας είναι αρνητικές, τα αποτελέσματα έχουν μεγάλη σημασία για τη μελλοντική σας ανάπτυξη. Έχετε αποφύγει να επιλέξετε το λάθος επάγγελμα, εφ' όσον οι υποθέσεις και οι προσδοκίες σας αποδείχθηκαν λάθος, και καταλήγετε με μια πιο ξεκάθαρη ιδέα για τα κριτήρια που πρέπει να εφαρμόσετε όταν επιλέγετε ένα επάγγελμα.

Ευχαριστίες

Αν η έκθεσή σας διαβαστεί από άλλους (όπως γίνεται συνήθως), θα πρέπει να ευχαριστήσετε εκείνους που συμμετείχαν στη συνέντευξη και κάθε άλλον που σας βοήθησε.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.1

Η έννοια του διλήμματος

Τι είναι δίλημμα;

Δίλημμα είναι μια κατάσταση στην οποία αντιμετωπίζουμε δύο εναλλακτικές επιλογές και πρέπει να πάρουμε μια απόφαση. Κάθε πιθανή επιλογή, είτε έχει ανεπιθύμητες συνέπειες, είτε δε μπορούμε να τη δικαιολογήσουμε για σημαντικούς λόγους, όπως για παράδειγμα:

- Ηθικές ή θρησκευτικές υποχρεώσεις
- Απαιτήσεις του ρόλου μας (πώς περιμένουν οι άλλοι ότι θα φερθούμε, π.χ. ως εκπαιδευτικοί, μαθητές, αδέρφια, φίλοι, πρόεδροι)
- Νομικές προδιαγραφές (δικαιώματα και υποχρεώσεις)
- Προσωπικοί δεσμοί με την οικογένεια και τους φίλους
- Οικονομικοί λόγοι (ανάγκη για αποταμίευση, ευκαιρία για κέρδος)
- Πρακτικοί λόγοι (επιλογή ή απόρριψη μιας λύσης σε δύσκολο πρόβλημα)

Σε ένα δίλημμα, αντιμετωπίζουμε σύγκρουση δύο αρχών ή στόχων που είναι σημαντικοί για μας. Αντιμετωπίζουμε διλήμματα στην καθημερινότητά μας, αλλά και στην πολιτική. Οι πολιτικές αποφάσεις σχετίζονται συχνά με διλήμματα, και κάθε επιλογή έχει μακροπρόθεσμες συνέπειες. Επομένως, πρέπει να λύνουμε ένα δίλημμα προσδιορίζοντας προτεραιότητες που κλίνουν προς έναν στόχο, παραβιάζοντας τον άλλον. Σε λίγες μόνο περιπτώσεις είναι δυνατόν να πετύχουμε συμβιβαστική λύση.

Μελέτες περίπτωσης

Η υπόσχεση της Λένας

Η Λένα είναι οκτώ χρονών. Είναι η καλύτερη αναρριχήτρια της γειτονιάς της, σκαρφαλώνει στα δέντρα και το λατρεύει. Μια μέρα έπεσε από ένα δέντρο, αλλά ευτυχώς δεν τραυματίστηκε. Ο πατέρας της, όμως, είδε το ατύχημα και ανησύχησε πολύ. Ζήτησε από τη Λένα να του υποσχεθεί πως δεν θα σκαρφαλώσει ξανά σε δέντρο. Η Λένα το υποσχέθηκε και μάλιστα έδωσαν τα χέρια για να επισφραγίσουν τη συμφωνία.

Το ίδιο απόγευμα, η Λένα συναντήθηκε με τις φίλες της. Η Πώλα, η καλύτερή της φίλη, ήταν καταστενοχωρημένη. Το γατάκι της είχε σκαρφαλώσει στο δέντρο, φοβόταν να κατέβει και ήταν ακόμη εκεί ψηλά. Υπήρχε κίνδυνος να πέσει, κάτι έπρεπε να γίνει, και γρήγορα. Όλα τα παιδιά ήξεραν πως η Λένα ήταν η καλύτερη αναρριχήτρια, και όταν Πώλα της ζήτησε να σώσει το γατάκι της, περίμεναν πως θα σκαρφαλώσει να το πιάσει.

Η Λένα όμως, θυμάται την υπόσχεση που έδωσε στον πατέρα της. Τι πρέπει να κάνει;

Το δίλημμα του φυλακισμένου

Δύο ύποπτοι έχουν συλληφθεί. Η αστυνομία δεν έχει στα χέρια της επαρκείς αποδείξεις εναντίον τους και τους κρατάει σε διαφορετικό κελί, ώστε να μη μπορούν να επικοινωνήσουν. Οι αστυνομικοί επισκέπτονται τον καθένα ξεχωριστά, προσφέροντάς τους την ίδια συμφωνία. Αν ο ένας καταθέσει ώστε να καταδικαστεί ο άλλος (αν τον προδώσει) και ο άλλος δε μιλήσει (συνεργαστεί με αυτόν που θα καταθέσει), αυτός που πρόδωσε θα ελευθερωθεί και ο συνένοχός του θα καταδικαστεί σε 10ετή φυλάκιση. Αν κανείς τους δε μιλήσει, θα καταδικαστούν στην ελάχιστη προβλεπόμενη ποινή, 6 μήνες φυλάκιση. Αν και οι δύο προδώσουν ο ένας τον άλλο, κάθε ένας θα καταδικαστεί σε φυλάκιση 5 ετών. Κάθε φυλακισμένος πρέπει να διαλέξει ανάμεσα στο να καταδώσει τον άλλον ή να παραμείνει σιωπηλός. Οι αστυνομικοί υπόσχονται και στους δύο πως ο άλλος δε θα μάθει για την κατάθεση πριν το τέλος της έρευνας. Πώς θα πρέπει να συμπεριφερθούν οι φυλακισμένοι;

(Πηγή: http://en.wikipedia.org/wiki/Prisoner's_dilemma)

Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.2

Εργαλείο ανάλυσης και επίλυσης διλημάτων

Πρόκειται για εργαλείο, όχι για λίστα ελέγχου. Δεν ταιριάζουν όλες οι ερωτήσεις σε κάθε υπόθεση. Θα πρέπει να επιλέξετε τις ερωτήσεις που ταιριάζουν στο δίλημμα που επεξεργάζεστε. Είναι προτιμότερο να σκεφθείτε σε βάθος και με προσοχή κάποιες από τις ερωτήσεις, παρά να τις ελέγξετε όλες.

1. Συγκέντρωσε πληροφορίες.

- Ποιος εμπλέκεται;
- Τι θέλει; (Ποια είναι τα δικαιώματά του, οι ανάγκες του, οι στόχοι και τα ενδιαφέροντά του;)
- Ποιον ρόλο έχει ο καθένας;
- Ποιο είναι το πρόβλημα / δίλημμα;
- Πώς σχετίζεται αυτή η υπόθεση μ' εμένα;
- Τι προβλέπει η νομοθεσία; (Πρέπει να λάβω υπόψη μου κάποιες προβλέψεις του νόμου ή κανόνες;)
- Τι δεν γνωρίζουμε; - τι δεν κατανοούμε;
- Πόση προσπάθεια απαιτεί η αναζήτηση των πληροφοριών που λείπουν;

2. Λάβε υπόψη σου τις συνέπειες

- Υπάρχουν εναλλακτικές επιλογές;
- Τι επίδραση έχει κάθε μία από τις επιλογές αυτές, και για ποιον; (Στους άλλους που σχετίζονται άμεσα, σε άλλους ανθρώπους που ζουν σήμερα ή στο μέλλον, εδώ ή κάπου αλλού.)
- ...

3. Προσδιόρισε τις προτεραιότητές σου.

Ποια κριτήρια θεωρώ πιο σπουδαία, ώστε να με καθοδηγήσουν στην απόφασή μου; Για παράδειγμα:

- Σε ποιο βαθμό κατανοώ τις συνέπειες της απόφασής μου;
- Ποιες ηθικές ή θρησκευτικές αρχές λαμβάνω υπόψη;
- Τι είναι νόμιμο; - τι είναι παράνομο;
- Τι περιμένω να δεχθούν οι άλλοι - και αντίστροφα; (Θα δεχόμουν την απόφαση αν ήμουν ο αποδέκτης της;)
- Τι είναι πιο λειτουργικό; (Επίλυση του προβλήματος, οικονομικοί παράγοντες)
- Ποια είναι τα επιθυμητά και ανεπιθύμητα, μακροπρόθεσμα αποτελέσματα ή οι παρενέργειες;
- Είναι μη αναστρέψιμη η απόφασή μου (μέχρι ποιου σημείου;) ή μπορεί να βελτιωθεί αργότερα;
- ...

4. Αποφάσεις

- Πρέπει να επιλέξω έναν στόχο και να παραβιάσω έναν άλλο;
- Υπάρχει περίπτωση συμβιβασμού;
- Υπό τις παρούσες περιστάσεις, τι μου υπαγορεύει η διαίσθησή μου; Με ποια απόφαση ταυίζομαι περισσότερο;

Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.3

Τι απόφαση παίρνετε; Ιστορίες με διλήμματα

1. Δεν είναι δικά μου τα σκουπίδια

Τα σκουπίδια έχουν γίνει μεγάλο θέμα στο σχολείο σας. Έχουν γίνει συζητήσεις, κάποιες τάξεις έχουν ορίσει κανόνες, τους έχουν αναρτήσει σε έναν μεγάλο πίνακα και τους έχουν υπογράψει πανηγυρικά – θέλουμε το σχολείο μας καθαρό, φιλικό, και θα πετάμε τα σκουπίδια μας σε έναν από τους μεγάλους κάδους που υπάρχουν στον χώρο. Έχετε πάρει την πρωτοβουλία αυτή στα σοβαρά, γιατί δεν θέλετε να μαζεύτε τις βρωμιές και τα σκουπίδια των άλλων.

Στη διάρκεια του διαλείμματος, βλέπετε δίπλα από τον άδειο κάδο ένα σωρό από σακούλες, φλούδια, μια μισοφαγμένη τυρόπιττα. Στην περιοχή βρίσκονται πολλοί μαθητές και μαθήτριες, αλλά δεν ξέρετε αν έχουν σχέση με τα πεταμένα σκουπίδια. Τι κάνετε; Μαζεύετε τα σκουπίδια ή τα αφήνετε;

2. Ο καλύτερός μου φίλος – το "βαποράκι"

Ο καλύτερός σας φίλος είναι ύποπτος για διακίνηση ναρκωτικών στον χώρο του σχολείου. Ξέρετε πως οι υποψίες είναι σωστές. Ο διευθυντής του σχολείου ασχολείται σοβαρά με το θέμα, θέλει να προστατεύσει τους μαθητές, και ιδιαίτερα τους μικρότερους. Δεν θέλει σε καμιά περίπτωση να γίνει γνωστό το ζήτημα. Ξέρει πως είστε φίλοι και σας καλεί στο γραφείο του.

Αν του πείτε αυτά που ξέρετε για την υπόθεση, ο φίλος σας θα αποβληθεί από το σχολείο και πιθανώς θα έρθει αντιμέτωπος με τη δικαιοσύνη. Αν δεν δώσετε στοιχεία, παραβαίνετε τον νόμο και πιθανώς να έχετε εσείς μπλεξίματα. Σ' αυτή την περίπτωση, δεν υπάρχει συμβιβασμός. Ή θα πείτε στον διευθυντή όσα γνωρίζετε ή θα κρατήσετε το στόμα σας κλειστό.

Η κατάσταση γίνεται ακόμα πιο περίπλοκη, διότι δεν ξέρετε τι θα κάνει ο φίλος σας. Θα σωπάσει ή θα ομολογήσει αν του προτείνουν μειωμένη ποινή;

3. Η φίλη μου θέλει να προλάβει το τρένο

Είναι 6 η ώρα το πρωί, χειμώνας. Έχετε πάρει δίπλωμα οδήγησης εδώ και τρεις μήνες, αλλά δεν αισθάνεστε άνετα ακόμη στον δρόμο. Πηγαίνετε τη φίλη σας στο σταθμό του τρένου. Πριν ξεκινήσετε, καθαρίσατε τον πάγο από το παρμπρίζ, και στη συνέχεια ανακαλύψατε πως έπρεπε να βάλετε βενζίνη και σταματήσατε στο βενζινάδικο.

Έχετε αργήσει. Ο σταθμός απέχει 3 χιλιόμετρα και το τρένο της φίλης σας φεύγει σε 10 λεπτά, πρέπει να πάρει και εισιτήριο.

Το όριο ταχύτητας σε όλη την πόλη είναι 50 χιλιόμετρα την ώρα. Όσο βλέπετε μπροστά σας, ο δρόμος είναι άδειος. «Αργήσαμε, πάτα το λίγο», λέει η φίλη σας. Τι θα κάνετε;

4. Ποιες μπανάνες να αγοράσω;

Θέλετε να αγοράσετε φρούτα στο σούπερ-μάρκετ. Υπάρχουν δύο είδη μπανάνες, και τα δύο φαίνονται πρώτης ποιότητας –είναι ώριμες και σε καλή κατάσταση. Το ένα είναι λίγο φθηνότερο από το άλλο. Το πιο ακριβό, έχει αυτοκόλλητο «δίκαιου εμπορίου» (fair trade), και το φυλλάδιο στο ράφι σας πληροφορεί πως ένα ποσοστό από τα χρήματα που θα πληρώσετε θα αποδοθεί άμεσα για την ενίσχυση μικρών καλλιεργητών μπανάνας στο εξωτερικό. Χρειάζονται κεφάλαιο για να αναπτύξουν τις φυτείες τους, πολύ μικρό κεφάλαιο για τα ελληνικά μέτρα. Ποιες μπανάνες θα αγοράσετε;

Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.4

Φύλλο καταγραφής συζητήσεων για τις διλημματικές υποθέσεις

(Βασισμένο στο φυλλάδιο για τους μαθητές 2.3)

Ιστορία Νο 1: Δεν είναι τα σκουπίδια μου	
Εναλλακτικές λύσεις	Απόφαση και αιτιολόγηση
Βάζετε τα σκουπίδια στον κάδο ή Αφήνετε τα σκουπίδια στο πάτωμα ή ... ;	
Ιστορία Νο. 2: Ο καλύτερός μου φίλος – το “βαποράκι”	
Εναλλακτικές λύσεις	Απόφαση και αιτιολόγηση
Λέω στον Διευθυντή όσα γνωρίζω ή Δεν λέω τίποτα ή ... ;	
Ιστορία Νο. 3: Η φίλη μου θέλει να προλάβει το τρένο	
Εναλλακτικές λύσεις	Απόφαση και αιτιολόγηση
Κρατάω το όριο των 50 χιλιομέτρων/ώρα ή Οδηγώ πιο γρήγορα ή ... ;	

Ιστορία Νο. 4: Ποιες μπανάνες να αγοράσω;	
Εναλλακτικές λύσεις	Απόφαση και αιτιολόγηση
Αγοράζω τις φθηνές μπανάνες ή Αγοράζω τις ακριβότερες μπανάνες ή ... ;	
Άλλο θέμα	
Εναλλακτικές λύσεις	Απόφαση και αιτιολόγηση
Άλλο θέμα	
Εναλλακτικές λύσεις	Απόφαση και αιτιολόγηση

Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5

Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948)

Προοίμιο

Επειδή η αναγνώριση της αξιοπρέπειας, που είναι σύμφυτη σε όλα τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας, καθώς και των ίσων και αναπαλλοτρίωτων δικαιωμάτων τους αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο.

Επειδή η παραγνώριση και η περιφρόνηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου οδήγησαν σε πράξεις βαρβαρότητας, που εξεγείρουν την ανθρώπινη συνείδηση, και η προοπτική ενός κόσμου όπου οι άνθρωποι θα είναι ελεύθεροι να μιλούν και να πιστεύουν, λυτρωμένοι από τον τρόμο και την αθλιότητα, έχει διακηρυχθεί ως η πιο υψηλή επιδίωξη του ανθρώπου.

Επειδή έχει ουσιαστική σημασία να προστατεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα από ένα καθεστώς δικαίου, ώστε ο άνθρωπος να μην αναγκάζεται να προσφεύγει, ως έσχατο καταφύγιο, στην εξέγερση κατά της τυραννίας και της καταπίεσης.

Επειδή έχει ουσιαστική σημασία να ενθαρρύνεται η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων ανάμεσα στα έθνη.

Επειδή, με τον καταστατικό Χάρτη, οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών διακήρυξαν και πάλι την πίστη τους στα θεμελιακά δικαιώματα του ανθρώπου, στην αξιοπρέπεια και την αξία της ανθρώπινης προσωπικότητας, στην ισότητα δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών, και διακήρυξαν πως είναι αποφασισμένοι να συντελέσουν στην κοινωνική πρόοδο και να δημιουργήσουν καλύτερες συνθήκες ζωής στα πλαίσια μιας ευρύτερης ελευθερίας.

Επειδή τα κράτη μέλη ανέλαβαν την υποχρέωση να εξασφαλίσουν, σε συνεργασία με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, τον αποτελεσματικό σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιακών ελευθεριών σε όλο τον κόσμο.

Επειδή η ταυτότητα αντιλήψεων ως προς τα δικαιώματα και τις ελευθερίες αυτές έχει εξαιρετική σημασία για να εκπληρωθεί πέρα ως πέρα αυτή η υποχρέωση,

Η Γενική Συνέλευση

Διακηρύσσει ότι η παρούσα Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου αποτελεί το κοινό ιδανικό στο οποίο πρέπει να κατατείνουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη, έτσι ώστε κάθε άτομο και κάθε όργανο της κοινωνίας, με τη Διακήρυξη αυτή διαρκώς στη σκέψη, να καταβάλει, με τη διδασκαλία και την παιδεία, κάθε προσπάθεια για να αναπτυχθεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών, και να εξασφαλιστεί προοδευτικά, με εσωτερικά και διεθνή μέσα, η παγκόσμια και αποτελεσματική εφαρμογή τους, τόσο ανάμεσα στους λαούς των ίδιων των κρατών μελών όσο και ανάμεσα στους πληθυσμούς χωρών που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους.

Άρθρο 1

Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφότητας.

Άρθρο 2

Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιοσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση.

Δεν θα μπορεί ακόμα να γίνεται καμία διάκριση εξαιτίας του πολιτικού, νομικού ή διεθνούς καθεστώτος της χώρας από την οποία προέρχεται κανείς, είτε πρόκειται για χώρα ή εδαφική περιοχή ανεξάρτητη, υπό κηδεμονία ή υπεξουσία, ή που βρίσκεται υπό οποιονδήποτε άλλον περιορισμό κυριαρχίας.

Άρθρο 3

Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.

Άρθρο 4

Κανείς δεν επιτρέπεται να ζει υπό καθεστώς δουλείας, ολικής ή μερικής. Η δουλεία και το δουλεμπόριο υπό οποιαδήποτε μορφή απαγορεύονται.

Άρθρο 5

Κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική.

Άρθρο 6

Καθένας, όπου και αν βρίσκεται, έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της νομικής του προσωπικότητας.

Άρθρο 7

Όλοι είναι ίσοι απέναντι στον νόμο και έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία του νόμου, χωρίς καμία απολύτως διάκριση. Όλοι έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία από κάθε διάκριση που θα παραβίαζε την παρούσα Διακήρυξη και από κάθε πρόκληση για μια τέτοια δυσμενή διάκριση.

Άρθρο 8

Καθένας έχει δικαίωμα να ασκεί αποτελεσματικά ένδικα μέσα στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια κατά των πράξεων που παραβιάζουν τα θεμελιακά δικαιώματα τα οποία του αναγνωρίζουν το Σύνταγμα και ο νόμος.

Άρθρο 9

Κανείς δεν μπορεί να συλλαμβάνεται, να κρατείται ή να εξορίζεται αυθαίρετα.

Άρθρο 10

Καθένας έχει δικαίωμα, με πλήρη ισότητα, να εκδικάζεται η υπόθεσή του δίκαια και δημόσια, από δικαστήριο ανεξάρτητο και αμερόληπτο, που θα αποφασίσει είτε για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του είτε, σε περίπτωση ποινικής διαδικασίας, για το βάσιμο της κατηγορίας που στρέφεται εναντίον του.

Άρθρο 11

1. Κάθε κατηγορούμενος για ποινικό αδίκημα πρέπει να θεωρείται αθώος, ωσότου διαπιστωθεί η ενοχή του σύμφωνα με τον νόμο, σε ποινική δίκη, κατά την οποία θα του έχουν εξασφαλιστεί όλες οι απαραίτητες για την υπεράσπισή του εγγυήσεις.
2. Κανείς δεν θα καταδικάζεται για πράξεις ή παραλείψεις που, κατά τον χρόνο που τελέστηκαν, δεν συνιστούσαν αξιόποιο αδίκημα κατά το εσωτερικό ή το διεθνές δίκαιο. Επίσης, δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που ίσχυε κατά τον χρόνο που τελέστηκε η αξιόποινη πράξη.

Άρθρο 12

Κανείς δεν επιτρέπεται να υποστεί αυθαίρετες επεμβάσεις στην ιδιωτική του ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία του, ούτε προσβολές της τιμής και της υπόληψης του. Καθένας έχει το δικαίωμα να τον προστατεύουν οι νόμοι από επεμβάσεις και προσβολές αυτού του είδους.

Άρθρο 13

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί ελεύθερα και να εκλέγει τον τόπο της διαμονής του στο εσωτερικό ενός κράτους.
2. Καθένας έχει το δικαίωμα να εγκαταλείπει οποιαδήποτε χώρα, ακόμα και τη δική του, και να επιστρέφει σε αυτήν.

Άρθρο 14

1. Κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες.
2. Το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί κανείς να το επικαλεστεί, σε περίπτωση δίωξης για πραγματικό αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου ή για ενέργειες αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές του ΟΗΕ.

Άρθρο 15

1. Καθένας έχει το δικαίωμα μιας ιθαγένειας.
2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιθαγένειά του ούτε το δικαίωμα να αλλάξει ιθαγένεια.

Άρθρο 16

1. Από τη στιγμή που θα φθάσουν σε ηλικία γάμου, ο άνδρας και η γυναίκα, χωρίς κανένα περιορισμό εξαιτίας της φυλής, της εθνικότητας ή της θρησκείας, έχουν το δικαίωμα να παντρεύονται και να ιδρύουν οικογένεια. Και οι δύο έχουν ίσα δικαιώματα ως προς τον γάμο, κατά τη διάρκεια του γάμου και κατά τη διάλυσή του.
2. Γάμος δεν μπορεί να συναφθεί παρά μόνο με ελεύθερη και πλήρη συναίνεση των μελλονύμφων.
3. Η οικογένεια είναι το φυσικό και το βασικό στοιχείο της κοινωνίας και έχει το δικαίωμα προστασίας από την κοινωνία και το κράτος.

Άρθρο 17

1. Κάθε άτομο, μόνο του ή με άλλους μαζί, έχει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας.
2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιδιοκτησία του.

Άρθρο 18

Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή της θρησκείας ή πεποιθήσεων, όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μόνος ή μαζί με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία και με την τέλεση θρησκευτικών τελετών.

Άρθρο 19

Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, που σημαίνει το δικαίωμα να μην υφίσταται δυσμενείς συνέπειες για τις γνώμες του, και το δικαίωμα να αναζητεί, να παίρνει και να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες, με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης, και από όλο τον κόσμο.

Άρθρο 20

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συνέρχεται και να συνεταιρίζεται ελεύθερα και για ειρηνικούς σκοπούς.
2. Κανείς δεν μπορεί να υποχρεωθεί να συμμετέχει σε ορισμένο σωματείο.

Άρθρο 21

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στη διακυβέρνηση της χώρας του, άμεσα ή έμμεσα, με αντιπροσώπους ελεύθερα εκλεγμένους.
2. Καθένας έχει το δικαίωμα να γίνεται δεκτός, υπό ίσους όρους, στις δημόσιες υπηρεσίες της χώρας του.
3. Η λαϊκή θέληση είναι το θεμέλιο της κρατικής εξουσίας. Η θέληση αυτή πρέπει να εκφράζεται με τίμιες εκλογές, οι οποίες πρέπει να διεξάγονται περιοδικά, με καθολική, ίση και μυστική ψηφοφορία, ή με αντίστοιχη διαδικασία που να εξασφαλίζει την ελευθερία της εκλογής.

Άρθρο 22

Κάθε άτομο, ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, έχει δικαίωμα κοινωνικής προστασίας. Η κοινωνία, με την εθνική πρωτοβουλία και τη διεθνή συνεργασία, ανάλογα πάντα με την οργάνωση και τις οικονομικές δυνατότητες κάθε κράτους, έχει χρέος να του εξασφαλίσει την ικανοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων που είναι απαραίτητα για την αξιοπρέπεια και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Άρθρο 23

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να εργάζεται και να επιλέγει ελεύθερα το επάγγελμά του, να έχει δίκαιες και ικανοποιητικές συνθήκες δουλειάς και να προστατεύεται από την ανεργία.
2. Όλοι, χωρίς καμία διάκριση, έχουν το δικαίωμα ίσης αμοιβής για ίση εργασία.
3. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα δίκαιης και ικανοποιητικής αμοιβής, που να εξασφαλίζει σε αυτόν και την οικογένειά του συνθήκες ζωής άξιες στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Η αμοιβή της εργασίας, αν υπάρχει, πρέπει να συμπληρώνεται με άλλα μέσα κοινωνικής προστασίας.
4. Καθένας έχει το δικαίωμα να ιδρύει μαζί με άλλους συνδικάτα και να συμμετέχει σε συνδικάτα για την προάσπιση των συμφερόντων του.

Άρθρο 24

Καθένας έχει το δικαίωμα στην ανάπαυση, σε ελεύθερο χρόνο, και ιδιαίτερα, σε λογικό περιορισμό του χρόνου εργασίας και σε περιοδικές άδειες με πλήρεις αποδοχές.

Άρθρο 25

1. Καθένας έχει δικαίωμα σε ένα βιοτικό επίπεδο ικανό να εξασφαλίσει στον ίδιο και στην οικογένειά του υγεία και ευημερία, και ειδικότερα τροφή, ρουχισμό, κατοικία, ιατρική περίθαλψη όπως και τις απαραίτητες κοινωνικές υπηρεσίες. Έχει ακόμα δικαίωμα σε ασφάλιση για την ανεργία, την αρρώστια, την αναπηρία, τη χηρεία, τη γεροντική ηλικία, όπως και για όλες τις άλλες περιπτώσεις που στερείται

τα μέσα της συντήρησής του, εξαιτίας περιστάσεων ανεξαρτήτων της θέλησής του.

2. Η μητρότητα και η παιδική ηλικία έχουν δικαίωμα ειδικής μέριμνας και περίθαλψης. Όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα αν είναι νόμιμα ή εξώγαμα, απολαμβάνουν την ίδια κοινωνική προστασία.

Άρθρο 26

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα της. Η στοιχειώδης εκπαίδευση είναι υποχρεωτική. Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση πρέπει να εξασφαλίζεται για όλους. Η πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία πρέπει να είναι ανοικτή σε όλους, υπό ίσους όρους, ανάλογα με τις ικανότητες τους.
2. Η εκπαίδευση πρέπει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιακών ελευθεριών. Πρέπει να προάγει την κατανόηση, την ανεκτικότητα και τη φιλία ανάμεσα σε όλα τα έθνη και σε όλες τις φυλές και τις θρησκευτικές ομάδες, και να ευνοεί την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης.
3. Οι γονείς έχουν, κατά προτεραιότητα, το δικαίωμα να επιλέγουν το είδος της παιδείας που θα δοθεί στα παιδιά τους.

Άρθρο 27

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει ελεύθερα στην πνευματική ζωή της κοινότητας, να χαίρεται τις καλές τέχνες και να μετέχει στην επιστημονική πρόοδο και στα αγαθά της.
2. Καθένας έχει το δικαίωμα να προστατεύονται τα ηθικά και υλικά συμφέροντά του που απορρέουν από κάθε είδους επιστημονική, λογοτεχνική ή καλλιτεχνική παραγωγή του.

Άρθρο 28

Καθένας έχει το δικαίωμα να επικρατεί μια κοινωνική και διεθνής τάξη, μέσα στην οποία τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη να μπορούν να πραγματοποιούνται σε όλη τους την έκταση.

Άρθρο 29

1. Το άτομο έχει καθήκοντα απέναντι στην κοινότητα, μέσα στα πλαίσια της οποίας και μόνο είναι δυνατή η ελεύθερη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.
2. Στην άσκηση των δικαιωμάτων του και στην απόλαυση των ελευθεριών του κανείς δεν υπόκειται παρά μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από τους νόμους, με αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλίζεται η αναγνώριση και ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και να ικανοποιούνται οι δίκαιες απαιτήσεις της ηθικής, της δημόσιας τάξης και του γενικού καλού, σε μια δημοκρατική κοινωνία.
3. Τα δικαιώματα αυτά και οι ελευθερίες δεν μπορούν, σε καμία περίπτωση, να ασκούνται αντίθετα προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 30

Καμιά διάταξη της παρούσας Διακήρυξης δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι παρέχει σε ένα κράτος, σε μια ομάδα ή σε ένα άτομο οποιοδήποτε δικαίωμα να επιδιόδετα σε ενέργειες ή να εκτελεί πράξεις που αποβλέπουν στην άρνηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που εξαγγέλλονται σε αυτήν.

<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>

Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.6

Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου), όπως τροποποιήθηκε από τα Πρωτόκολλο υπ' αριθ. 11 συνοδευόμενη από τα Πρωτόκολλα υπ' αριθ. 1,4,6 (αποσπάσματα)²⁸

Ρώμη, 4 Νοεμβρίου 1950

Αι Συμβαλλόμενοι Κυβερνήσεις, μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης:

Έχουσαι υπ' όψιν την Παγκόσμιον Δήλωσιν των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ήν διεκήρυξεν η Γενική Συνέλευσις των Ηνωμένων Εθνών την 10ην Δεκεμβρίου 1948. Έχουσαι υπ' όψιν ότι η Δήλωσις αὕτη τείνει εις την εξασφάλισιν της αναγνωρίσεως και την παγκόσμιον και αποτελεσματικὴν εφαρμογὴν των δικαιωμάτων ἀτινα αναφέρονται εις αὐτήν. Έχουσαι υπ' όψιν ότι σκοπὸς του Συμβουλίου της Ευρώπης εἶναι ἡ πραγματοποιήσις στενωτέρας ἐνότητος μεταξύ των Μελών αὐτῆς, και ὅτι ἐν των μέσων προς ἐπίτευξιν του σκοποῦ τούτου εἶναι ἡ προάσπισις και ἡ ἀνάπτυξις των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών. Επιβεβαιούσαι την βαθείαν αὐτῶν προσήλωσιν εις τα θεμελιώδεις ταύτας ελευθερίας αἵτινες αποτελοῦσι αὐτό τούτο το βᾶθρον της δικαιοσύνης και της ειρήνης εν τῷ κόσμῳ και των ὁποίων ἡ διατήρησις στηρίζεται ουσιαστικῶς ἐπὶ πολιτικοῦ καθεστώτος ἀληθῶς δημοκρατικοῦ ἀφ' ἐνός και ἀφ' ἐτέρου, ἐπὶ κοινῆς ἀντιλήψεως και κοινού σεβασμοῦ των δικαιωμάτων του ανθρώπου τα ὁποία διεκδικοῦν. Αποφασισμέναι ὅπως, ὡς Κυβερνήσεις Ευρωπαϊκῶν Κρατῶν ἐμπνεόμεναι ὑπὸ κοινῶν ἰδεωδῶν και ἔχουσαι κοινὴν κληρονομίαν πολιτικῶν παραδόσεων και ἰδεωδῶν σεβασμοῦ

της ελευθερίας και του επικρατεστέρου του δικαίου, λάβωσι τα πρῶτα κατάλληλα μέτρα ὅπως διασφαλίσωσι την συλλογικὴν ἐγγύησιν ὠρισμένων, ἐκ των αναφερομένων ἐν τῇ Παγκοσμίῳ Δηλώσει, δικαιωμάτων.

Συνεφώνησαν τα ἀκόλουθα :

Ἄρθρο 1 - Ὑποχρέωσι σεβασμοῦ των δικαιωμάτων του ἀνθρώπου

Τα ὑψηλά συμβαλλόμενα μέρη ἀναγνωρίζουν, εις ὅλα τα εξαρτώμενα ἐκ της δικαιοδοσίας των πρὸς ὄψωπα, τα καθοριζόμενα εις το πρῶτον μέρος της παρούσης Συμβάσεως δικαιώματα και ελευθερίας.

Τίτλος 1 - Δικαιώματα και Ελευθερίες

Ἄρθρο 2 - Το δικαίωμα στη ζωὴ

1. Το δικαίωμα ἐκάστου προσώπου εις την ζωὴν προστατεύεται ὑπὸ του νόμου. Εἰς οὐδὲνα δύναται να ἐπιβληθῇ ἐκ προθέσεως θάνατος, εἰμὴ εις ἐκτέλεσιν θανατικῆς ποινῆς ἐκδιδομένης ὑπὸ δικαστηρίου ἐν περιπτώσει ἀδικήματος τιμωρουμένου ὑπὸ του νόμου δια της ποινῆς ταύτης.
2. Ο θάνατος δὲν θεωρεῖται ὡς ἐπιβαλλόμενος κατὰ παράβασιν του ἄρθρου τούτου, εις ας περιπτώσεις θα ἐπῆρχετο συνεπεία χρήσεως βίας καταστάσεως ἀπολύτως ἀναγκαίας:
 - α. δια την υπεράσπισιν οἰουδήποτε προσώπου κατὰ παρανόμου βίας.
 - β. δια την πραγματοποιήσιν νομίμου συλλήψεως ἢ προς παρεμπόδισιν ἀποδράσεως προσώπου νομίμως κρατουμένου.
 - γ. δια την καταστολήν, συμφώνως τῷ νόμῳ, στάσεως ἢ ἀνταρσίας.

28. Παρατίθενται ἀποσπάματα της Σύμβασης στην επίσημη ἐλληνικὴ μετάφραση, ὅπως αὐτὴ ἰσχύει μέχρι σήμερα.

Άρθρο 3 - Απαγόρευση των βασανιστηρίων

Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθή εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχειρίσιν απανθρώπους ή εξευτελιστικής.

Άρθρο 4 - Απαγόρευση της δουλείας και των καταναγκαστικών έργων

1. Ουδείς δύναται να κρατηθή εις δουλείαν ή ειλωτείαν.
2. Ουδείς δύναται να υποχρεωθή εις αναγκαστικήν ή υποχρεωτικήν εργασία.
3. Δεν θεωρείται ως «αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία» υπό την έννοιαν του παρόντος άρθρου:
 - α. πάσα εργασία ζητούμενη παρά προσώπου κρατουμένου συμφώνως προς τας διατάξεις του άρθρου 5 της παρούσης Συμβάσεως ή κατά την διάρκεια της υπό όρους απολύσεώς του.
 - β. πάσα υπηρεσία στρατιωτικής φύσεως ή, εις την περίπτωση των εχόντων αντιρρήσεις συνειδήσεως εις τας χώρας όπου τούτο αναγνωρίζεται ως νόμιμον, πάσα άλλη υπηρεσία εις αντικατάστασιν της υποχρεωτικής στρατιωτικής υπηρεσίας.
 - γ. πάσα υπηρεσία ζητούμενη εις περιπτώσιν κρίσεων ή θεομηνιών, αι οποίαι απειλούν την ζωήν ή την ευδαιμονίαν του συνόλου.
 - δ. πάσα εργασία ή υπηρεσία απαρτίζουσα μέρος των τακτικών υποχρεώσεων του πολίτου.

Άρθρο 5 - Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια

1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν και την ασφάλειαν. Ουδείς επιτρέπεται να στερηθή της ελευθερίας του ειμή εις τας ακόλουθους περιπτώσεις και συμφώνως προς την νόμιμον διαδικασίαν:
 - α. εάν κρατήται κανονικώς κατόπιν καταδίκης υπό αρμοδίου δικαστηρίου.
 - β. εάν υπεβλήθη εις κανονικήν σύλληψιν ή κράτησιν λόγω ανυποταγής εις νόμιμον διαταγήν δικαστηρίου, ή εις εγγύησιν εκτελέσεως υποχρεώσεως οριζομένης υπό του νόμου.
 - γ. εάν συνελήφθη και κρατήται όπως οδηγηθή ενώπιον της αρμοδίας δικαστικής αρχής εις την περιπτώσιν ευλόγου υπονοίας ότι διέπραξεν αδίκημα, ή υπάρχουν λογικά δεδομένα προς παραδοχήν της ανάγκης όπως ούτος εμποδισθή από του να διαπράξη αδίκημα ή δραπετεύση μετά την διάπραξιν τούτου.
 - δ. εάν πρόκειται περί νομίμου κρατήσεως ανηλίκου, αποφασισθείσης δια την επιτήρησιν της ανατροφής του, ή την νόμιμον κράτησίν του ίνα παραπεμφθή ενώπιον της αρμοδίας αρχής.
 - ε. εάν πρόκειται περί νομίμου κρατήσεως ατόμων δυναμένων να μεταδώσωσι μεταδοτικήν ασθένειαν, φρενοβλαβούς, αλκοολικού, τοξικομανούς ή αλήτου.
 - στ. εάν πρόκειται περί νομίμου συλλήψεως ή κρατήσεως ατόμου επί σκοπώ όπως εμποδισθή από του να εισέλθη παράνομως εν τη χώρα, ή εναντίον του οποίου εκκρεμεί διαδικασία απελάσεως ή εκδόσεως.
2. Παν συλληφθέν πρόσωπον δέον να πληροφορηται κατά το δυνατόν συντομώτερον και εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί, τους λόγους της συλλήψεώς του ως και πάσαν διατυπωμένην εναντίον του κατηγορίαν.
3. Παν πρόσωπον συλληφθέν ή κρατηθέν, υπό τας προβλεπομένας εν παραγράφω 1γ του παρόντος άρθρου συνθήκας οφείλει να παραπεμφθή συντόμως ενώπιον δικαστού ή ετέρου δικαστικού λειτουργού νομίμως εντεταλμένου όπως εκτελή δικαστικά καθήκοντα, έχει δε το δικαίωμα να δικασθή εντός λογικής προθεσμίας ή απολυθή κατά την διαδικασίαν. Η απόλυσις δύναται να εξαρτηθή από εγγύησιν εξασφαλίζουσαν την παράστασιν του ενδιαφερομένου εις την δικάσιμον.
4. Παν πρόσωπον στερούμενον της ελευθερίας του συνεπεία συλλήψεως ή κρατήσεως έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, ίνα τούτο αποφασίση εντός βραχείας προθεσμίας επί του νομίμου της κρατήσεώς του και διατάξη την απόλυσίν του εν περιπτώσει παρανόμου κρατήσεως.
5. Παν πρόσωπον θύμα συλλήψεως ή κρατήσεως υπό συνθήκας αντιθέτους προς τας ανωτέρω διατάξεις, έχει δικαίωμα επανορθώσεως.

Άρθρο 6 - Δικαίωμα στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης

1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δίκαιως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίο θα αποφασίσει είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως. Η απόφασις δέον να εκδοθή δημοσία, η είσοδος όμως εις την αίθουσαν των συνεδριάσεων δύναται να απαγορευθή εις τον τύπον και το κοινόν καθ' όλην ή μέρος της διάρκειας της δίκης προς το συμφέρον της ηθικής, της δημοσίας τάξεως ή της εθνικής ασφαλείας εν δημοκρατική κοινωνία, όταν τούτο ενδείκνυται υπό των συμφερόντων των ανηλίκων ή της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων, ή εν τω κρινομένω υπό του Δικαστηρίου ως απολύτως αναγκαίου μέτρω, όταν υπό ειδικάς συνθήκας η δημοσιότητα θα ηδύνατο να παραβιάση τα συμφέροντα της δικαιοσύνης.
2. Παν πρόσωπον κατηγορούμενον επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθών μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του.
3. Ειδικότερον, πας κατηγορούμενος έχει δικαίωμα :
 - α. όπως πληροφορηθή, εν τη βραχυτέρα προθεσμία εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί και εν λεπτομερεία την φύσιν και τον λόγον της εναντίον του κατηγορίας.
 - β. όπως διαθέτη τον χρόνον και τας αναγκαίας ευκολίας προς προετοιμασίαν της υπερασπίσεώς του.
 - γ. όπως υπερασπίσει ο ίδιος εαυτόν ή αναθέσει την υπεράσπισίν του εις συνήγορον της εκλογής του, εν η δε περιπτώσει δεν διαθέτει τα μέσα να πληρώσει συνήγορον, να τω παρασχεθή τοιούτος δωρεάν, όταν τούτο ενδείκνυται υπό του συμφέροντος της δικαιοσύνης.
 - δ. να εξετάσει ή ζητήσει όπως εξετασθώσιν οι μάρτυρες κατηγορίας και επιτύχη την πρόσκλησιν και εξέτασιν των μαρτύρων υπερασπίσεως υπό τους αυτούς όρους ως των μαρτύρων κατηγορίας.
 - ε. να τύχη δωρεάν παραστάσεως διερμηνέως, εάν δεν εννοεί ή δεν ομιλεί τη χρησιμοποιουμένην εις το δικαστήριον γλώσσαν.

Άρθρο 7 - Μη επιβολή ποινής άνευ νόμου

1. Ουδείς δύναται να καταδικασθή δια πράξιν ή παράλειψιν η οποία, καθ' ην στιγμήν διεπράχθη, δεν απετέλει αδίκημα συμφώνως προς το εθνικόν ή διεθνές δίκαιον. Ούτε και επιβάλλεται βαρυτέρα ποινή από εκείνην η οποία επεβάλλετο κατά την στιγμήν της διαπράξεως του αδικήματος.
2. Το παρόν άρθρον δεν σκοπεύει να επηρεάσει την δίκην και τιμωρίαν ατόμων ενόχων δια πράξεις ή παραλείψεις αι οποίαι καθ' ην στιγμήν διεπράχθησαν, ήσαν εγκληματικά συμφώνως προς τας αναγνωριζομένας υπό των πολιτισμένων εθνών γενικάς αρχάς δικαίου.

Άρθρο 8 - Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής

1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του.
2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξει επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αυτή προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων.

Άρθρο 9 - Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας

1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις την ελευθερίαν σκέψεως, συνειδήσεως και θρησκείας, το δικαίωμα τούτο επάγεται την ελευθερίαν αλλαγής θρησκείας ή πεποιθήσεων, ως και την ελευθερίαν εκδηλώσεως της θρησκείας ή των πεποιθήσεων μεμονωμένως, ή συλλογικώς δημοσία ή κατ' ιδίαν, δια της λατρείας, της παιδείας, και της ασκήσεως των θρησκευτικών καθηκόντων και τελετουργιών.
2. Η ελευθερία εκδηλώσεως της θρησκείας ή των πεποιθήσεων δεν επιτρέπεται να αποτελέση αντικείμενον ετέρων περιορισμών πέραν των προβλεπομένων υπό του νόμου και αποτελούντων αναγκαία μέτρα, εν δημοκρατική κοινωνία δια την δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της δημοσίας τάξεως, υγείας και ηθικής, ή την προάσπισιν των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων.

Άρθρο 10 - Ελευθερία έκφρασης

1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα Κράτη από του να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας.
2. Η άσκησης των ελευθεριών τούτων, συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνας δύναται να υπαχθή εις ωρισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, την προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.

Άρθρο 11 - Ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι

1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και εις την ελευθερίαν συναιτερισμού συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος ιδρύσεως μετ' άλλων συνδικάτων και προσχωρήσεως εις συνδικάτα επί σκοπώ προασπίσεως των συμφερόντων του.
2. Η άσκησης των δικαιωμάτων τούτων δεν επιτρέπεται να υπαχθή εις ετέρους περιορισμούς πέραν των υπό του νόμου προβλεπομένων και αποτελούντων αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία, δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας και της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων. Το παρόν άρθρον δεν απαγορεύει την επιβολήν νομίμων περιορισμών εις την άσκησην των δικαιωμάτων τούτων υπό μελών των ενόπλων δυνάμεων, της αστυνομίας ή των διοικητικών υπηρεσιών του Κράτους.

Άρθρο 12 - Δικαίωμα συνάψεως γάμου

Αμα τη συμπληρώσει ηλικίας γάμου, ο ανήρ και η γυνή έχουν το δικαίωμα να συνέρχωνται εις γάμον και ιδρύωσιν οικογένειαν συμφώνως προς τους διέποντας το δικαίωμα τούτο εθνικούς νόμους.

Άρθρο 13 - Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής

Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούση Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίαι παραβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των.

Άρθρο 14 - Απαγόρευση των διακρίσεων

Η χρήσις των αναγνωριζομένων εν τη παρούση Συμβάσει δικαιωμάτων και ελευθεριών δέον να εξασφαλισθή ασχέτως διακρίσεως φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσης, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων

πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, συμμετοχής εις εθνικήν μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως.

...

Πρώτο πρόσθετο πρωτόκολλο - Εις την Σύμβασιν περί προασπίσεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών

Παρίσι, 20 Μαρτίου 1952

...

Άρθρον 1 - Προστασία της ιδιοκτησίας

Παν φυσικόν ή νομικόν πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθή της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπομένους, υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους.

Αι προαναφερόμεναι διατάξεις δεν θίγουσι το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέση εν ισχύϊ Νόμους ους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμισιν της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιον συμφέρον ή προς εξασφάλισιν της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.

Άρθρον 2 - Δικαίωμα στην εκπαίδευση

Ουδείς δύναται να στερηθή του δικαιώματος όπως εκπαιδευθή. Παν Κράτος εν τη ασκήσει των αναλαμβανομένων υπ' αυτού καθηκόντων επί του πεδίου της μορφώσεως και της εκπαιδεύσεως θα σέβεται το δικαίωμα των γονέων όπως εξασφαλίζωσι την μόρφωσιν και εκπαίδευσιν ταύτην συμφώνως προς τας ιδίας αυτών θρησκευτικές και φιλοσοφικές πεποιθήσεις.

Άρθρον 3 - Δικαίωμα για ελεύθερες εκλογές

Τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουσι την υποχρέωσιν όπως διενεργώσι, κατά λογικά διαστήματα, ελεύθερας μυστικής εκλογάς, υπό συνθήκας επιτρεπούσας την ελεύθεραν έκφρασιν της λαϊκής θελήσεως ως προς την εκλογήν του νομοθετικού σώματος.

...

Τέταρτο πρωτόκολλο - Στη Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών για την εξασφάλιση ορισμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών πέρα από όσα ήδη περιλαμβάνονται στη Σύμβαση και το Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο αυτής.²⁹

Στρασβούργο, 16 Σεπτεμβρίου 1963

...

Άρθρο 2 - Ελευθερία μετακίνησης

1. Οποιοσδήποτε βρίσκεται νομίμως στο έδαφος ενός Κράτους έχει το δικαίωμα να μετακινείται ελεύθερα εντός του εδάφους αυτού και να επιλέγει ελεύθερα σε αυτό τον τόπο διαμονής του.
2. Κάθε πρόσωπο είναι ελεύθερο να εγκαταλείψει οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της δικής του.

29. Το παρόν Πρωτόκολλο δεν δεσμεύει την Ελλάδα. Ανεπίσημη απόδοση στην ελληνική γλώσσα.

3. Η άσκηση αυτών των δικαιωμάτων δεν υπόκειται σε άλλους περιορισμούς εκτός εκείνων που, προβλεπόμενοι από το νόμο, συνιστούν αναγκαία μέτρα, σε μια δημοκρατική κοινωνία, για την εθνική και δημόσια ασφάλεια, τη διατήρηση της δημόσιας τάξης, την πρόληψη ποινικών παραβάσεων, την προστασία της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων.
4. Τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παράγραφο 1 δύνανται επίσης, σε καθορισμένες περιοχές, να υπόκεινται σε περιορισμούς οι οποίοι, προβλεπόμενοι από το νόμο, δικαιολογούνται από το δημόσιο συμφέρον σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Άρθρο 3 - Απαγόρευση απέλασης υπηκόων

1. Κανείς δεν θα απελαύνεται, με βάση ατομικό ή συλλογικό μέτρο, από το έδαφος του Κράτους του οποίου είναι υπήκοος.
2. Κανείς θα στερείται του δικαιώματος εισόδου στο έδαφος του Κράτους του οποίου είναι υπήκοος.

Άρθρο 4 - Απαγόρευση ομαδικής απέλασης αλλοδαπών

Απαγορεύεται η ομαδική απέλαση αλλοδαπών.

...

Έκτο πρωτόκολλο - Στη Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών Σχετικά με την κατάργηση της ποινής του θανάτου

Στρασβούργο, 28 Απριλίου 1983

...

Άρθρο 1 - Κατάργηση της θανατικής ποινής

Η ποινή του θανάτου καταργείται. Κανείς δεν μπορεί να καταδικασθεί σε τέτοια ποινή, ούτε να εκτελεσθεί.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1**Προγραμματισμός της ενότητας 3 «Ετερότητα και πλουραλισμός»**

	Ατζέντα: διαπραγμάτευση με σκοπό τη δημιουργία κοινού ορισμού για το κοινό καλό	Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου (λεπτά)
Μάθημα 1	Ετερότητα ατομικών απόψεων: οι μαθητές προσδιορίζουν τις πολιτικές τους προτεραιότητες	
	1. Οι μαθητές προσδιορίζουν πολιτικούς στόχους.	25 λεπτά
	2. Οι μαθητές αναλύουν τις αποφάσεις τους.	15 λεπτά
Μάθημα 2	Πλουραλισμός: οι μαθητές ιδρύουν κόμματα ώστε να επιτύχουν τους στόχους τους	
	1. Οι μαθητές προσδιορίζουν τη φυσιογνωμία των κομμάτων τους.	15 λεπτά
	2. Δημόσια εκδήλωση: τα κόμματα παρουσιάζουν τη φυσιογνωμία τους.	10 λεπτά
	3. Σχόλιο του/της εκπαιδευτικού: η έννοια του κοινού καλού.	5 λεπτά
	4. Οι μαθητές διαπραγματεύονται στρατηγικές.	10 λεπτά
Μάθημα 3	Διαπραγματεύσεις: Είναι δυνατόν εμείς (ή η πλειοψηφία) να φτάσουμε σε συμφωνία για έναν πολιτικό στόχο (το κοινό καλό);	
	1. Οι μαθητές προσδιορίζουν τους στόχους τους.	10 λεπτά
	2. Οι μαθητές διαπραγματεύονται σε στρογγυλή τράπεζα.	30 λεπτά
Μάθημα 4	Αναστοχασμός	
	1. Οι μαθητές συζητούν για τις εμπειρίες τους.	20 λεπτά
	2. Τι θα κάνουμε στη συνέχεια; συζήτηση.	15 λεπτά
	3. Οι μαθητές δίνουν ανατροφοδότηση.	5 λεπτά

Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.2

Συμμετοχή στη δημοκρατία - βασικοί κανόνες και αρχές

Συμμετοχή στη δημοκρατία σημαίνει συμμετοχή στη διαπραγμάτευση για το κοινό καλό

Στις δημοκρατίες, όλοι –άτομα ή ομάδες- μπορούν να συμμετάσχουν και να προωθήσουν τα συμφέροντα και τις ιδέες τους. Η τελική απόφαση μπορεί να μην ικανοποιεί απόλυτα τους αρχικούς μας στόχους, αλλά αν δε λάβουμε μέρος, κανείς δεν θα πληροφορηθεί για τα συμφέροντά μας.

Στις δημοκρατίες, οι αποφάσεις και οι λύσεις επιτυγχάνονται μέσα από αντιπαράθεση και ανταγωνισμούς συμφερόντων και ιδεών. Η συναίνεση επιτυγχάνεται με καλούς συμβιβασμούς τους οποίους μπορεί να αποδεχτούν όλα τα μέρη, ή η πλειοψηφία. Αυτή η απόφαση, προς το παρόν, μπορεί να θεωρηθεί ως ορισμός του **κοινού καλού**.

Η διαμάχη και ο πολιτικός ανταγωνισμός πυροδοτούν στοιχεία αντιπαράθεσης. Γι' αυτό είναι πολύ σημαντικό, όλοι οι παράγοντες της πολιτικής αρένας να συμφωνήσουν σε ένα πλαίσιο κανόνων που να βασίζεται στην αρχή του αλληλοσεβασμού.

Βασικοί διαπραγματευτικοί κανόνες και αρχές, βασικές αντιπαραθέσεις στη δημοκρατία

1. Σαφήνεια και αλληλοσεβασμός:

«Διαφωνώ με αυτό που λες,
αλλά θα υπερασπίζομαι μέχρι θανάτου το δικαίωμά σου να το λες
Voltaire (1694-1778)

Δηλαδή, μεταχειρίζεσαι όσους έχουν διαφορετικά συμφέροντα και απόψεις ως αντιπάλους και όχι ως εχθρούς. Δεν πολεμάς, αλλά ασχολείσαι με κάτι που μοιάζει περισσότερο με αθλητική αναμέτρηση.

2. Τα ανθρώπινα δικαιώματα υπάρχουν για όλους

Τα ανθρώπινα δικαιώματα καθιερώνουν την αρχή της μη-βίας. Η πολιτική διαμάχη γίνεται με λέξεις, επιχειρήματα, ιδέες, γοητεία και εξυπνάδα.

3. Προθυμία για συμβιβασμό

Προσπάθησε να βρεις λύσεις στις οποίες να κερδίζουν όλοι.

Αν αυτό δεν είναι δυνατόν, εξασφάλισε ότι και οι δύο πλευρές βρίσκουν κάτι για να συμφωνήσουν.

Απόφυγε καταστάσεις που νικάει μόνο ο ένας, ανεξάρτητα ποιος νικάει και ποιος χάνει.

4. Συμβουλές διαπραγμάτευσης

Να έχεις μια ξεκάθαρη ιδέα του στόχου σου. Οι παίκτες που ξέρουν τι θέλουν, μπορεί να νικήσουν μόνο γι' αυτό τον λόγο.

Προσπάθησε να καταλάβεις τις απόψεις των άλλων. Εστίασε σε αυτά μπορείς να πετύχεις συμφωνία, παρά στα σημεία που διαφωνείς. Αναζήτησε κοινά συμφέροντα και ενδιαφέροντα, και στηρίξου σ' αυτά. Να είσαι, όμως, ξεκάθαρος στα σημεία που είναι σημαντικά για σένα. Μην δέχεσαι λύσεις που θεωρείς πως είναι άδικες ή αναποτελεσματικές, και μην τις προτείνεις στους άλλους.

Προσπάθησε να εστιάσεις σε θέματα που επιδέχονται διαπραγμάτευσης, ιδιαίτερα εκείνα που είναι μετρήσιμα ή υπολογίσιμα σε αριθμούς –για παράδειγμα την κατανομή πόρων, χρημάτων, γης ή χρόνου. Απόφυγε συζητήσεις για ζητήματα συλλογικών ταυτοτήτων (χρώμα, έθνος, καταγωγή).

Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.3

Ίδρυση πολιτικού κόμματος

1. Σχέδιο ατζέντας

1. Εκλέξτε έναν πρόεδρο, έναν κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο, έναν χρονομέτρη και δύο γραμματείς (βλ. οδηγίες ρόλων παρακάτω).
2. Συμφωνήστε για την ημερήσια διάταξη, με ή χωρίς τροποποιήσεις (ψήφος πλειοψηφίας).
3. Για ποιον λόγο συγκεντρωθήκαμε;
 - Ποια είναι η πρώτη προτεραιότητά μου; Δήλωση από κάθε μέλος, χωρίς συζήτηση.
4. Προσδιορισμός της **πολιτικής φυσιογνωμίας** του κόμματός μας:
 - Ποια είναι η πολιτική μας άποψη; Θέλουμε να υιοθετήσουμε μία από τις τέσσερις βασικές απόψεις; Βρισκόμαστε κάπου στο μέσον; Πρέπει να ορίσουμε νέα άποψη;
 - Ποια είναι τα βασικά ζητήματα που μας απασχολούν; Για παράδειγμα, ενδιαφερόμαστε ιδιαίτερα για συγκεκριμένες ομάδες; Προσδιορίζουμε κάποιο βασικό ζήτημα; Ποια είναι η εμβέλειά μας; Τοπική, εθνική, ευρωπαϊκή, παγκόσμια;
 - Πώς θα ονομάσουμε το κόμμα μας; Ποιο όνομα αντικατοπτρίζει τη φυσιογνωμία μας καλύτερα; (παρουσιάστε το όνομά σας στο θρανίο σας ή στον τοίχο πίσω σας)
5. **Στόχοι**: ποια είναι η πρώτη μας προτεραιότητα; Έχουμε στόχους για το μέλλον;
6. **Στρατηγική**: πώς θα κερδίσουμε υποστήριξη;
 - Ποιος συμφωνεί με τους στόχους μας; Με τις απόψεις μας;
 - Σε τι είμαστε διατεθειμένοι να συμβιβαστούμε; Σε τι θα είμαστε ανυποχώρητοι;

2. Οδηγίες για τους ρόλους στην ομάδα

Πρόεδρος

Σε μια δημοκρατική κοινωνία, οργανισμοί όπως τα πολιτικά κόμματα, είναι απαραίτητο να λειτουργούν ως δημοκρατικές μικρο-κοινότητες (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 3.1). Δικό σας καθήκον είναι να τηρείται η διαδικασία και να είναι σεβαστά τα ανθρώπινα δικαιώματα στη διάρκεια της συνάντησής σας, για παράδειγμα, ότι κάθε μέλος έχει ίσες ευκαιρίες να εκφράσει τη γνώμη του.

Είστε υπεύθυνος για την ατζέντα της συνάντησης. Αν η συζήτηση γίνει περίπλοκη διότι ασχολείστε με πολλά ζητήματα ταυτόχρονα, το διαχειρίζεστε και προτείνεται το θέμα με το οποίο θα ασχοληθείτε πρώτα.

Κυβερνητικός εκπρόσωπος και γραμματείς

Είστε οι "διαχειριστές της δημοσιότητας," που έχουν την ευθύνη για το «προϊόν» που ευαισθητοποιεί και «πουλάει» - όνομα του κόμματός σας, δηλώσεις για τον σκοπό ή τους στόχους σας. Δουλειά σας είναι να γίνετε κατανοητοί στους άλλους και η εμφάνισή σας να κάνει αίσθηση.

Θα παρουσιάσετε το κόμμα σε δημόσια εκδήλωση που θα πραγματοποιηθεί στο μάθημα 3. Προσπαθήστε να απευθυνθείτε σε μαθητές που δεν είναι ακόμη μέλη του κόμματος και προσπαθήστε να κερδίσετε μέλη άλλων κομμάτων, ιδιαίτερα εκείνα που πιστεύετε πως είναι κοντά στις δικές σας απόψεις. Ρωτήστε τον/την εκπαιδευτικό πόσο χρόνο έχετε στη διάθεσή σας.

Η ομάδα πρέπει να υπολογίσει με ποιον τρόπο οι γραμματείς, και ίσως όλα τα μέλη του κόμματος, μπορούν να βοηθήσουν στην προώθησή του π.χ. δημιουργώντας ένα πόστερ ή ένα φυλλάδιο. Ρωτήστε τον/την εκπαιδευτικό τι υλικά διαθέτετε ή εξασφαλίστε τα μόνοι σας.

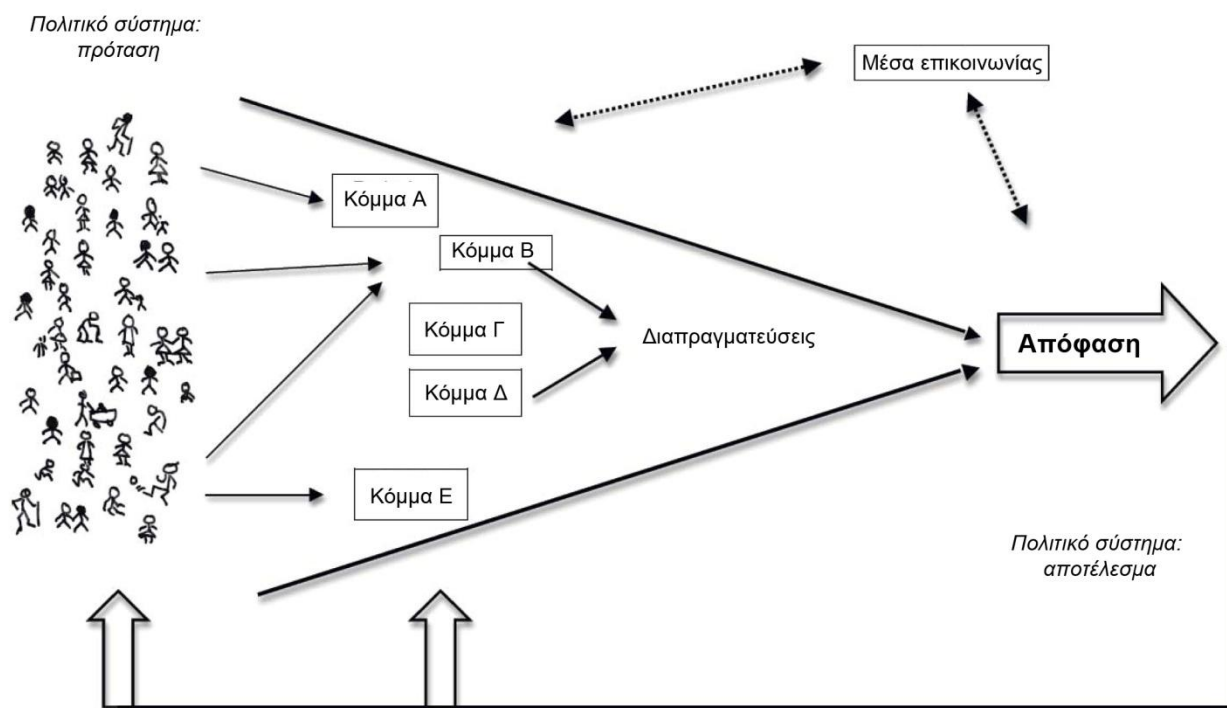
Διαχειριστής χρόνου

Ο πρόεδρος είναι «διαχειριστής της δημοκρατικότητας», εσείς είστε «διαχειριστές της αποτελεσματικότητας». Δικό σας καθήκον είναι να παρακολουθείτε τον χρόνο, ώστε να μη ξεπεράσει η ομάδα σας το χρονοδιάγραμμα.

Συμβουλές: πριν ξεκινήσετε, προτείνετε να προστεθεί το χρονοδιάγραμμα στην ημερήσια διάταξη. Αν η ομάδα σας ξεφεύγει στον χρόνο, πρέπει να παρέμβετε και να προτείνετε αναπροσαρμογή του σχεδίου σας. Τελικά, θα αποφασίσει η ομάδα, εσείς όμως θα προτείνετε τις λύσεις.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.4

Πώς διαχειρίζεται την ετερότητα και τον πλουραλισμό ένα δημοκρατικό πολιτικό σύστημα;

Μάθημα 1

Τα άτομα διατυπώνουν εντελώς διαφορετικούς στόχους και συμφέροντα.

Μάθημα 2

Διαμεσολάβηση συμφερόντων με αντιπροσωπευτικούς κανόνες (κόμματα, λόμπι ή ΜΚΟ) ή με άμεσους κανόνες (δημοψήφισμα).

Μάθημα 3

Το αποτέλεσμα είναι πολιτική απόφαση που επηρεάζει τα μέλη της κοινωνίας. Η αντίδρασή τους οδηγεί σε νέα ζητήματα.

Όλοι οι παίκτες συμφωνούν για το πλαίσιο κανόνων και αρχών:

- Αλληλοσεβασμός της προσωπικής αξιοπρέπειας
- Ανθρώπινα δικαιώματα
- Αποφυγή της βίας
- Ανταγωνισμός συμφερόντων και στόχων
- Προθυμία για συμβιβασμό
- Πλειοψηφία
- Το κοινό καλό είναι αποτέλεσμα διαπραγμάτευσης, δεν προαποφασίζεται από κανέναν παίκτη.

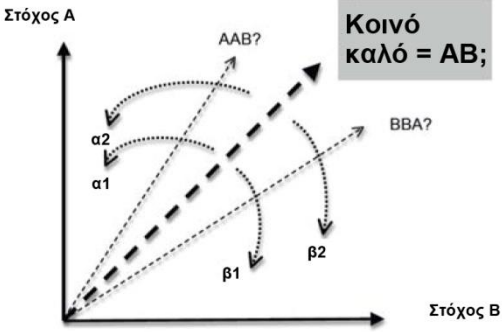
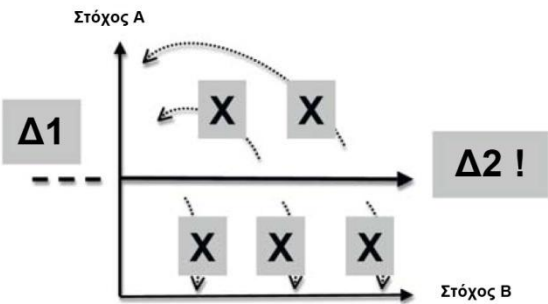
Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.5

Η έννοια του κοινού καλού: η εγγύηση της δημοκρατίας και η δικτατορία

La multitude qui ne se réduit pas à l'unité est confusion; l'unité qui ne dépend pas de la multitude est tyrannie.

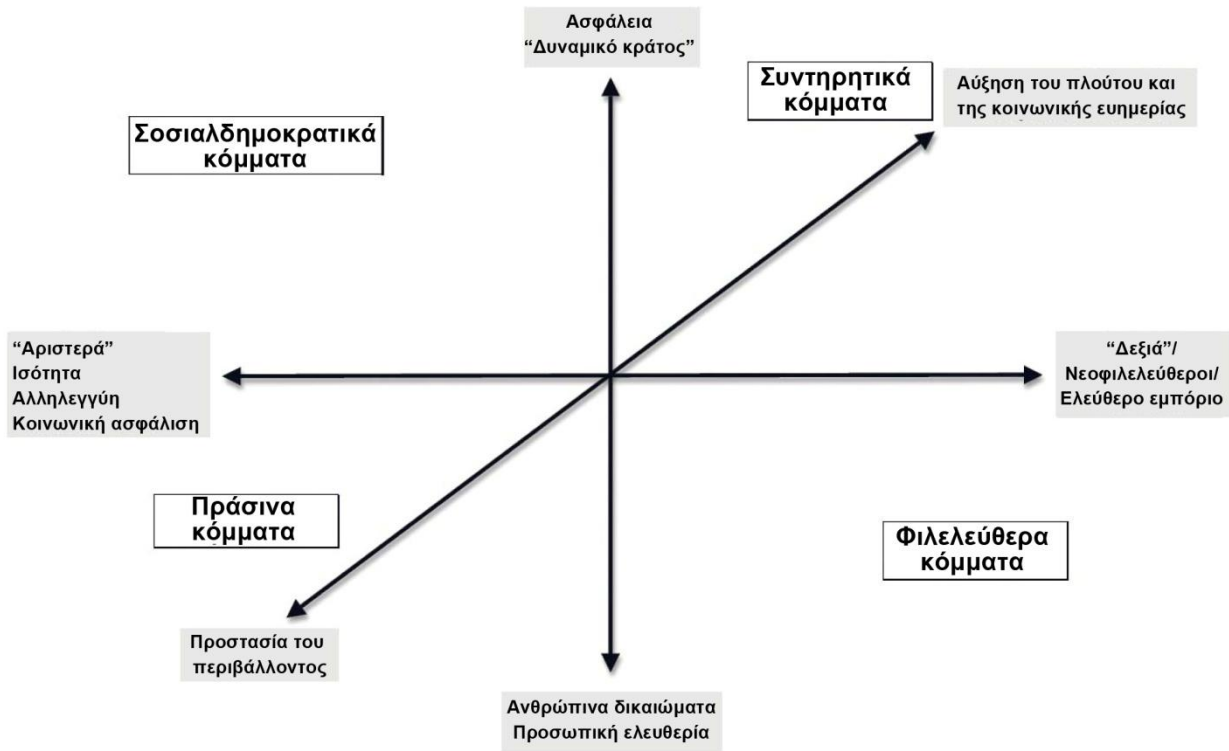
[Η ετερότητα που δε μπορεί να γίνει ενότητα είναι σύγχυση· η ενότητα που αγνοεί την ετερότητα είναι τυραννία.]

Blaise Pascal (1623-62)

Διαπραγμάτευση για το κοινό καλό στις πλουραλιστικές δημοκρατίες	Επιβολή του κοινού καλού με αυταρχική νομοθεσία και δικτατορία
	
Στις πλουραλιστικές δημοκρατίες, το κοινό καλό είναι αντικείμενο διαπραγμάτευσης και συμφωνίας. Κανένας δε γνωρίζει το αποτέλεσμα από πριν (AB). Συχνά εφαρμόζεται δοκιμή και λάθος, οπότε οι αποφάσεις είναι δυνατών, και κάποιες φορές πρέπει, να διορθώνονται. Η πολιτική είναι διαδικασία συλλογικής μάθησης μέσα από αντίξοες αντιπαραθέσεις. Στο τέλος, πρέπει να ληφθεί απόφαση.	Δ1: Το κοινό καλό προσδιορίζεται αντικειμενικά με επιφοίτηση ή επιστημονική ανάλυση (π.χ. Μαρξισμός-Λενινισμός). Μόνο η ελίτ που κυβερνά είναι ικανή να το προσδιορίσει (Δ2). Το κοινό καλό νομιμοποιεί κάθε μέσον, και βία, ώστε να υπερβεί κάθε αντίσταση και αντιπολίτευση. (X). Οι επικριτές του Δ1 ή του Δ2 κατηγορούνται ως εχθροί.
Στις πλουραλιστικές δημοκρατίες, οι ομάδες προωθούν διαφορετικούς στόχους, συμφέροντα και αξίες (Στόχοι A και B). Κάθε ομάδα υποστηρίζει τους δικούς της στόχους (α1, α2, β1, β2), προσπαθώντας να επηρεάσει την τελική απόφαση υπέρ της (AAB; - BBA;). Ο πλουραλισμός επιφέρει συναγωνισμό και αντιθέσεις. Όταν τα μέσα επικοινωνίας είναι ελεύθερα, υποστηρίζουν τις έντονες αντιπαραθέσεις.	Στις δικτατορίες, οι ομάδες ή τα άτομα που προωθούν εναλλακτικές λύσεις ή ασκούν κριτική, φιμώνονται (σύμβολο X). Το δικαίωμα της συμμετοχής παρέχεται μόνο στους υποστηρικτές του καθεστώτος. Τα μέσα επικοινωνίας λογοκρίνονται. Αυτός που κυβερνά αποφασίζει ποια προβλήματα, συμφέροντα ή στόχοι γίνονται δεκτά στην πολιτική ατζέντα.
Η αμφισβήτηση θεωρείται απαραίτητη και παραγωγική, ώστε να επιτευχθεί συμφωνία και συμβιβασμός. Οι αποφάσεις είναι ανοικτές σε κριτική αναθεώρηση.	Η συγκατάθεση επιβάλλεται και εκείνος που κυβερνά την προσδιορίζει εκ των προτέρων. Η αμφισβήτηση θεωρείται ότι καταστρέφει την αρμονία, και επομένως είναι επικίνδυνη, καθώς είναι δύσκολο να ελεγχθεί.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 3.6

Χάρτης κοινωνικών διασπάσεων και πολιτικών κομμάτων

Κάθε κοινωνία έχει κάποιες βασικές συστοιχίες συγκρούσεων που ονομάζονται "διασπάσεις."

Η διάσπαση σε Δεξιά και Αριστερά συμβαίνει σε όλες τις χώρες που έχουν ελεύθερο εμπόριο σύμφωνα με το καπιταλιστικό σύστημα. Αυτή η σύγκρουση παρατηρείται από την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης, τον 19^ο αιώνα.

Οι άλλες δύο διασπάσεις είναι νεώτερες.

Η διάσπαση, περιβάλλον εναντίον οικονομικής ανάπτυξης, άρχισε να εμφανίζεται στη δεκαετία του 1970.

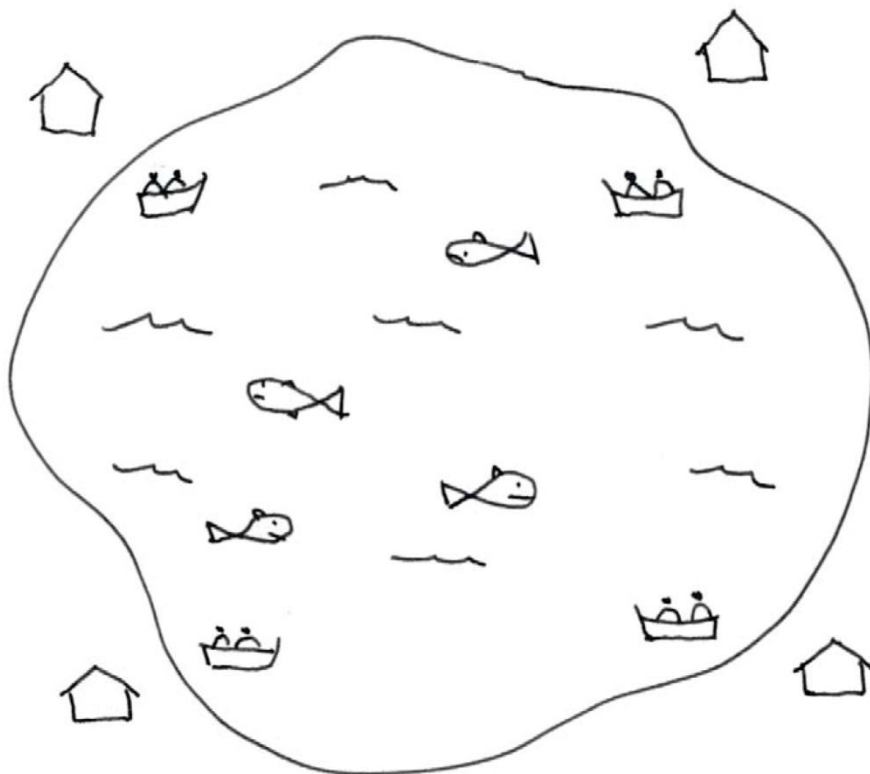
Η διάσπαση, οπαδοί του «ισχυρού κράτους» εναντίον των ατομικών δικαιωμάτων, ξαναήρθε στην επιφάνεια την εποχή του αγώνα κατά της τρομοκρατίας, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001.

Οι διασπάσεις απεικονίζονται στο σύστημα των πολιτικών κομμάτων, τα οποία εκπροσωπούν συμφέροντα κάποιων ομάδων και δίνουν προτεραιότητα σε συγκεκριμένες διασπάσεις.

Κάθε κοινωνία έχει ιδιαίτερη δομή διασπάσεων. Όσο περισσότερες διασπάσεις υπάρχουν σε μια κοινωνία, τόσο δυσκολότερο είναι να κυβερνηθεί.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 4.1

Υπόθεση εργασίας: η σύγκρουση στην κοινότητα των ψαράδων

I. Η κοινότητα των ψαράδων

Ας φανταστούμε μια μεγάλη λίμνη γεμάτη ψάρια. Στις ακτές της ζουν ψαράδες σε τέσσερα χωριά – η κοινότητα των ψαράδων. Κάθε χωριό στέλνει ένα πλήρωμα να ψαρέψει. Την κατάλληλη περίοδο, (από τον Απρίλιο ως τον Μάιο), οι ψαράδες δεν ψαρεύουν, ώστε να ανανεωθεί το απόθεμα των ψαριών. Την περίοδο αυτή, επισκευάζουν τα δίχτυα και τα καΐκια τους. Οι ψαράδες εξασφαλίζουν τα προς το ζην με τα ψάρια. Όταν δεν καταναλώνουν για τις ανάγκες της οικογένειάς τους, μπορούν να τα πουλήσουν στην κοντινή αγορά. Με αυτό το εισόδημα, οι ψαράδες τρέφουν, ντύνουν και φροντίζουν τους εαυτούς τους και τις οικογένειές τους. Το επίπεδο ζωής τους είναι ταπεινό, αλλά επαρκές.

II. Η σύγκρουση για την κακοδιαχείριση των πόρων

Τα τελευταία δύο με τρία χρόνια, ξέσπασε σοβαρή διαμάχη στην κοινότητα των ψαράδων. Κάποιοι ψαράδες αποπειράθηκαν να αυξήσουν το εισόδημά τους, ψαρεύοντας περισσότερο, με αποτέλεσμα να μειωθεί ο ρυθμός αναπαραγωγής των ψαριών και το απόθεμά τους να πέσει στο μισό μέσα σε τρία χρόνια. Η κοινότητα των ψαράδων αντιμετωπίζει μια σειρά από προβλήματα:

1. Τη μείωση των αποθεμάτων ψαριών, με κίνδυνο την παντελή εξάλειψή τους.
2. Τη μείωση της συνολικής παραγωγής ψαριών.
3. Την ψαλίδα ανάμεσα σε δύο πλούσια και δύο φτωχά χωριά (νικητές και ηττημένοι).
4. Τον κίνδυνο βίαιης σύγκρουσης ανάμεσα στα ψαροχώρια.

Πρόκειται για σύγκρουση σχετικά με την κακοδιαχείριση κάποιων κοινών πόρων, που, όπως φαίνεται, βασίζεται σε τρεις παράγοντες οι οποίοι αλληλοενισχύονται:

1. Υπάρχει κίνητρο που σπρώχνει τους ψαράδες να πιάνουν περισσότερα ψάρια.
2. Δεν υπάρχουν καθόλου κανόνες, οπότε οι ψαράδες μπορούν να κάνουν ότι θέλουν.
3. Τα πληρώματα των ψαράδων δεν έχουν επικοινωνία μεταξύ τους.

III. Ανάλυση της σύγκρουσης («διάγνωση»)

1. Το κίνητρο για την υπεραλίευση ψαριών

Κάθε ψαράς γνωρίζει ότι η κοινότητα στηρίζεται στα αποθέματα των ψαριών, οπότε ξέρει ότι χρειάζεται να μην ψαρεύει κατά την περίοδο της αναπαραγωγής των ψαριών.

Από την άλλη, κάθε ψαράς ξέρει εξίσου, πως αν το πλήρωμά του έπιανε ένα παραπάνω ψάρι, το απόθεμα των ψαριών δεν θα άλλαζε δραματικά. Θα αύξανε το εισόδημα του πληρώματος, ενώ το κόστος – η έγνοια για το απόθεμα των ψαριών – θα αντιμετωπιζόταν από το σύνολο της κοινότητας. Η άνιση κατανομή πρόσθετων εσόδων και εξόδων λειτουργεί προς όφελος των ψαράδων που ψαρεύουν περισσότερα ψάρια. Με αυτό το κίνητρο, μπορεί κάποιος να ψαρεύει μέχρι να εξαντληθούν τα ψάρια. Από την οπτική γωνιά κάθε ψαρά, φαίνεται λογικό να πιάνει περισσότερα ψάρια.

Πρόσθετο εισόδημα (+100%) Πρόσθετα έξοδα -25%	Πρόσθετο κέρδος (+75%)	Το επιπλέον εισόδημα και το κέρδος πάει στο πλήρωμα 1.	Πλήρωμα 4 -25%	Πρόσθετα έσοδα (+0%) Πρόσθετα έξοδα (4x -25%)
			Πλήρωμα 3 -25%	
			Πλήρωμα 2 -25%	
	Πρόσθετα έξοδα (-25%)		Πλήρωμα 1 -25%	
Πλήρωμα αρ. 1 με έξτρα ψαριά			Κοινότητα των ψαράδων (και τα 4 πληρώματα)	

Ένα πλήρωμα πιάνει περισσότερα ψάρια: άνιση κατανομή πρόσθετου εισοδήματος, επιπλέον έξοδα και επιπλέον κέρδος για την κοινότητα των ψαράδων

Όλοι οι ψαράδες γνωρίζουν το κίνητρο αυτό, και έχουν πλήρη ενημέρωση για τις συνέπειες των πράξεων του καθενός. Είναι πιθανό να συμβεί το χειρότερο σενάριο – να κάνουν όλοι το ίδιο, να πιάσουν περισσότερα ψάρια. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να υπεραλιευθεί το απόθεμα ψαριών και να μην έχει τη δυνατότητα να πολλαπλασιαστεί πια. Τότε θα αρχίσει ένας φαύλος κύκλος, καθώς οι ψαράδες μπορούν να ισοφαρίσουν τη ζημιά που θα έχουν στο εισόδημά τους, αυξάνοντας το επίπεδο υπεραλίευσης.

2. Η απουσία κανόνων

Οι ψαράδες λειτουργούν έτσι, διότι δεν υπάρχουν καθόλου κανόνες –καμία καθοδήγηση, καμία ασφάλεια, κανένας κοινωνικός στόχος, καμία κύρωση. Όπως έχουν τα πράγματα, κάθε ψαράς μπορεί να κάνει κατά το κέφι του, και ότι ψαρεύει του ανήκει.

Με αυτές τις συνθήκες, η συμπεριφορά των ψαράδων δεν προκαλεί έκπληξη – παράλληλα, όμως, τα αποτελέσματά της στην κοινότητα και στο απόθεμα των ψαριών είναι καταστροφικά.

3. Η απουσία επικοινωνίας

Μέχρι τώρα, οι ψαράδες δεν έχουν συναντηθεί για να συζητήσουν την κατάσταση. Κάνουν ότι θεωρεί ο καθένας καλύτερο, και αντιδρούν στις αποφάσεις των άλλων πληρωμάτων.

4. Η επίδραση της κακής διαχείρισης των πόρων

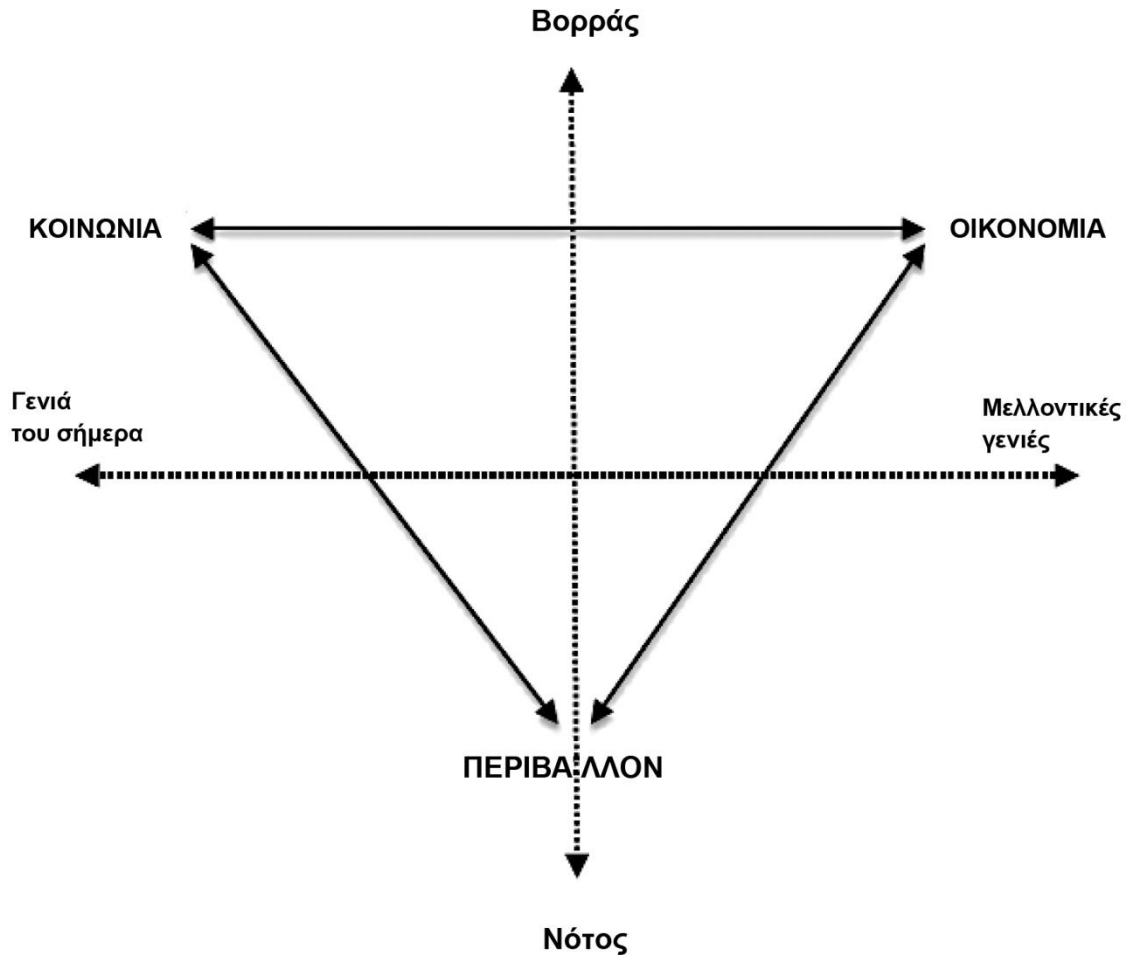
Το μοντέλο της βιωσιμότητας βοηθάει στον προσδιορισμό της ζημιάς που έγινε από την κακή διαχείριση των ψαράδων, και επιπρόσθετα, μπορεί να βοηθήσει να βρεθεί ένα μοντέλο εναλλακτικής πολιτικής (βλ. φυλλάδια για τους μαθητές 4.2 και 4.4).

IV. Διευθέτηση της σύγκρουσης

Όταν επιλέγεται μια «θεραπεία», θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η «διάγνωση».

Φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2

Μοντέλο βιώσιμων στόχων

Πώς διαβάζεται το διάγραμμα

Αυτό το μοντέλο ενώνει τρεις στόχους βιωσιμότητας και τους τοποθετεί σε ιστορική και παγκόσμια διάσταση:

1. «Περιβάλλον»: προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και των πόρων του
2. «Οικονομία»: οικονομική ανάπτυξη (παραγωγικότητα, απόδοση, πλούτος)
3. «Κοινωνία»: κοινωνική συνοχή, ισοκατανομή πλούτου

Τα διπλά βέλη υποδηλώνουν ότι οι στόχοι στους οποίους τείνουν μπορεί να αλληλο-υποστηρίχουν ή να αλληλο-αποκλειστούν.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 4.3

Εφαρμογή του μοντέλου βιωσιμότητας στο παιχνίδι του ψαρέματος:

Πώς να «πιάσουμε όσα περισσότερα ψάρια μπορούμε»;

Στόχοι του μοντέλου βιωσιμότητας	Τι μπορούμε να πετύχουμε στο παιχνίδι του ψαρέματος
Οικονομία: Οικονομική ανάπτυξη, αύξηση της ευημερίας	
Κοινωνία: Κατανομή των αγαθών στην κοινότητα	
Περιβάλλον: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και των πόρων του	
Μακροπρόθεσμη σταθερότητα: Κατάκτηση των βιώσιμων στόχων σήμερα και στο μέλλον	
...	

Φυλλάδιο για τους μαθητές 4.4

Ποια είναι η πιο κατάλληλη ισορροπία ανάμεσα στην αναπαραγωγή των ψαριών και στην αλίευσή τους;

Ο πληθυσμός των ψαριών αυξάνεται ή μειώνεται ανάλογα με τον αριθμό των ψαριών που υπάρχουν στη λίμνη μετά το τέλος της περιόδου αλιείας. Ποιο απόθεμα ψαριών δίνει τον μεγαλύτερο αριθμό νέων ψαριών; Η απάντηση σ' αυτή την ερώτηση δίνει το κλειδί για το τι σημαίνει αειφόρο ψάρεμα.

Απόθεμα ψαριών στο τέλος της περιόδου σε τόνους

Απόθεμα στο τέλος της περιόδου	Αναπαραγωγή (παραγωγή νέων ψαριών)	Απόθεμα στην αρχή της νέας περιόδου
80	29	109
85	31	116
90	34	124
95	39	134
96	40	136
97	41	138
98	42	140
99	42	141
100	42	142
101	41	142
102	40	142
103	40	143
104	39	143
105	39	144
110	36	146
115	32	147

Ο πίνακας δείχνει την **ανώτερη τιμή της δυνατότητας** αναπαραγωγής νέων ψαριών. Οι τιμές αυτές είναι ιδανικές για βιώσιμη αλιεία.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 5.1

Προετοιμασία συνεδρίου με θέμα ένα πλαίσιο κανόνων

Σχεδιασμός

Χρονικό πλαίσιο	Ατζέντα	Υλικά και πηγές
Μάθημα 1	Σχηματισμός ομάδων εργασίας. Κάθε ομάδα περιλαμβάνει ένα μέλος από κάθε ψαροχώρι.	Φυλλάδια 5.1, 5.2.
Μάθημα 1 Μάθημα 2	Οι ομάδες σχεδιάζουν ένα πλαίσιο κανόνων. Οι ομάδες προετοιμάζουν τις παρουσιάσεις τους. Τα μέλη της κοινότητας εγκρίνουν τους κανόνες διαδικασίας και ψηφίζουν για το συνέδριο.	Φυλλάδια 5.2, 5.4. Χαρτί σεμιναρίου, μαρκαδόροι.
Μάθημα 3	<i>Ολομέλεια:</i> Οι ομάδες παρουσιάζουν τα προσχέδιά τους. Τα μέλη της κοινότητας συγκρίνουν και κρίνουν το προσχέδιο του πλαισίου κανόνων. Τα μέλη της κοινότητας ανταλλάσσουν απόψεις για το ποιο πλαίσιο να προκρίνουν.	Φυλλάδιο 5.3.
Μάθημα 4 Το συνέδριο	<i>Συνέδριο:</i> Τα μέλη της κοινότητας παρουσιάζουν τις θέσεις τους για το μοντέλο της προτίμησής τους. Επιλέγουν με ψηφοφορία ένα πλαίσιο κανόνων. Υπογράφουν το πρωτότυπο κείμενο με το πλαίσιο. <i>Αναστοχασμός</i> Οι μαθητές συζητούν για τις εμπειρίες τους από τη δραστηριότητα.	Φυλλάδιο 5.4. Φύλλα Α4, στυλό, μαρκαδόροι.

Η χρησιμότητα του παιχνιδιού λήψης αποφάσεων

Η μέθοδος που εφαρμόστηκε στο παραπάνω σχεδιάγραμμα είναι παιχνίδι λήψης αποφάσεων. Οι λόγοι επιλογής αυτής της μεθόδου είναι οι παρακάτω.

Το παιχνίδι δρα ως μοντέλο. Απεικονίζει σημαντικά στοιχεία της πραγματικότητας και τα αναδεικνύει, χωρίς πολλές λεπτομέρειες. Όλα τα κράτη διαθέτουν κάποιου είδους βασικό πλαίσιο, ένα σύνταγμα που εμπεριέχει τους κανόνες λήψης αποφάσεων και διευθέτησης συγκρούσεων. Χωρίς τέτοιο πλαίσιο, τα μέλη της κοινότητας δεν θα είχαν υποστήριξη για να επιλύσουν τις διαφορές τους και θα κατέφευγαν στη βία.

Όταν κάποιος συμμετέχει στη δημοκρατία, ασκεί τα δικαιώματα που του παρέχει το σύνταγμα της χώρας του. Ο καλύτερος τρόπος να κατανοήσει τον τρόπο που λειτουργεί το πλαίσιο κανόνων και νόμων στη

χώρα του, είναι να δημιουργήσει ο ίδιος κάποιο παρόμοιο πλαίσιο. Αυτό το παιχνίδι δίνει αυτό τον στόχο στους παίκτες του.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 5.2

Βασικά ζητήματα που πρέπει να τεθούν σχετικά με το θεσμικό σχεδιασμό

Σχεδιάζοντας ένα πλαίσιο κανόνων, κάνουμε κάποιες βασικές επιλογές. Αποφασίζουμε ποιο μοντέλο διαχείρισης (λήψης αποφάσεων) προτιμούμε και ποιος είναι ο ιδιοκτήτης των ψαριών που ψαρεύονται. Μπορούμε να κάνουμε διαφορετικούς συνδυασμούς χρησιμοποιώντας αυτές τις βασικές δομές και να φτάσουμε σε πολύ διαφορετικές λύσεις.

Διαχείριση ιδιοκτησίας	Ιεραρχία (κρατική εξουσία)	Συνεργατικό δίκτυο
Ατομική ιδιοκτησία		
Δημόσια ιδιοκτησία		

Στους πίνακες που ακολουθούν, δίνονται περισσότερες πληροφορίες για τις διαφορετικές επιλογές.

1. Επιλογή μοντέλου διαχείρισης

Βασικός παράγοντας	Κράτος	Τοπικά δίκτυα
Βασικές έννοιες	Ισχύς και εξουσία	Προσωπικές σχέσεις, επικοινωνία και κοινά συμφέροντα
Σχεδιασμός αρχών του πλαισίου	Ιεραρχία (από πάνω προς τα κάτω)	Συνεταιρισμός (ισότητα, ίδιο επίπεδο)
Πλεονεκτήματα	Ειρήνη και Ασφάλεια Οι νόμοι επιτρέπουν ή απαγορεύουν συμπεριφορές των ανθρώπων Οι νόμοι επιβάλλονται αν παραβιαστούν	Υψηλή τεχνογνωσία και ευελιξία στη λύση προβλημάτων και την υπηρεσία των ανθρώπινων συμφερόντων Ελευθερία αυτοσχεδιασμού και γρήγορης αντιμετώπισης
Μειονεκτήματα και κίνδυνοι	Κίνδυνος κατάχρησης εξουσίας Έλλειψη ευελιξίας Χαμηλά κίνητρα για ατομική πρωτοβουλία	Η άσκηση βέτο μπορεί να μπλοκάρει αποφάσεις Αν σπάσουν οι κανόνες, είναι δύσκολο να επιβληθούν
Τρόποι αντιμετώπισης (θεραπεία)	Δημοκρατία και ανθρώπινα δικαιώματα Κανόνας δικαίου Έλεγχος και ισορροπία στο σύνταγμα	Ηθικές κυρώσεις Κουλτούρα υπευθυνότητας

2. Το ζήτημα της ιδιοκτησίας: σε ποιον ανήκει η ψαριά;

Δύο βασικές επιλογές και μερικά κριτήρια για σκέψη:

	Ατομική ιδιοκτησία	Δημόσια ιδιοκτησία
Κανόνες ιδιοκτησίας	Κάθε ψαράς είναι ιδιοκτήτης της ψαριάς του. Μπορεί να τη χρησιμοποιήσει όπως επιθυμεί.	Κάθε ψαράς παραδίδει την ψαριά του σε εκπρόσωπο του δημοσίου. Τα ψάρια κατανέμονται στα μέλη της κοινότητας.
Κίνητρο για τους ψαράδες		
Επίδραση στη συνολική παραγωγή ψαριών		
Επίδραση στο απόθεμα ψαριών		

3. Περισσότερα ζητήματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη στον σχεδιασμό δομών

- Θέλετε να προσδιορίσετε κάποιον στόχο που πρέπει να επιτευχθεί;
- Ποιος έχει την εξουσία να λαμβάνει αποφάσεις;
- Θέλετε να υπάρχουν εργαλεία επιβολής κανόνων;
- Υπάρχει κίνδυνος κατάχρησης εξουσίας;
- ...

Φυλλάδιο για τους μαθητές 5.3

Σύγκριση πλαισίων κανόνων

Κριτήρια σύγκρισης	Το σχέδιό μας	Άλλα μοντέλα		
		Αρ. 1	Αρ. 2	Αρ. 3
A. Βασικά				
Ιεραρχία				
Δίκτυο				
Ατομική ιδιοκτησία				
Δημόσια ιδιοκτησία				
Σχόλια				
B. Κανόνες				
Στόχοι				
Εξουσία απόφασης				
Επιβολή κανόνων				
Κατάχρηση εξουσίας				
...				
Σχόλια				

Φυλλάδιο για τους μαθητές 5.4

Διαδικαστικοί κανόνες για το συνέδριο - προσχέδιο

Θέσπιση διαδικαστικών κανόνων

1. Η κοινότητα θεσπίζει προσχέδιο διαδικαστικών κανόνων με πλειοψηφία του 50% των ψήφων και πάνω.
2. Αν δεν προταθούν εναλλακτικές προτάσεις, θεσπίζονται με ομοφωνία. Κάθε εναλλακτική πρόταση, ψηφίζεται ξεχωριστά.

Προεδρεύων

3. Ένα μέλος της κοινότητας ψηφίζεται ως προεδρεύων. Μπορεί να συμμετέχει στην ψηφοφορία για το προσχέδιο πλαισίου, αλλά δε μπορεί να λειτουργήσει ως εκπρόσωπος (κανόνας αρ. 5).

Τελικές δηλώσεις προτίμησης

4. Τα μέλη της κοινότητας δηλώνουν την προτίμησή τους για το προσχέδιο μοντέλου με ανάταση της χειρός. Σχηματίζουν κόμματα, με τα οποία να προσπαθήσουν να επηρεάσουν υπέρ της προτίμησής τους.
5. Ένας εκπρόσωπος κάνει δήλωση υποστήριξης για το κόμμα του, σε χρόνο δύο λεπτών.
6. Κατά τη διαδικασία ψηφοφορίας, δεν επιτρέπονται περαιτέρω συζητήσεις.

Διαδικασία ψηφοφορίας

7. Ψηφοφορία: τα μέλη της κοινότητας προκρίνουν ένα προσχέδιο με ψηφοφορία. Όλες οι ψήφοι είναι ισότιμες. Τα μέλη ψηφίζουν με ανάταση της χειρός.
8. Απόφαση σε δύο γύρους: η ψηφοφορία γίνεται σε δύο γύρους.
 - 8.1 Πρώτος γύρος: τα μέλη της κοινότητας ψηφίζουν ένα από τα προσχέδια.
 - 8.2 Δεύτερος γύρος: τα δύο προσχέδια με τους περισσότερους ψήφους, τίθενται σε ψηφοφορία. Η κοινότητα εγκρίνει το προσχέδιο που πλειοψηφεί.
 - 8.3 Αν τα δύο προσχέδια ισοψηφήσουν, γίνεται συζήτηση και επαναλαμβάνεται η ψηφοφορία.

Τεκμηρίωση και έγκριση

9. Ο γραμματέας του προσχεδίου σημειώνει τον τόπο και την ημερομηνία του συνεδρίου στο τέλος των κανόνων.
10. Όλα τα μέλη της κοινότητας υπογράφουν το κείμενο.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 5.5

Περίληψη: τι μαθαίνουμε με αυτά τα παιχνίδια;

1. Ανάπτυξη κοινότητας: αλληλουχία προβλημάτων και λύσεων

ΠΡΟΒΛΗΜΑ	ΛΥΣΗ
Πώς μπορούμε να επιβιώσουμε;	Πρέπει να στηριχτούμε στις φυσικές πηγές που διαθέτουμε – τα ψάρια.
Πώς μπορούμε να ξεπεράσουμε τη σύγκρουση σχετικά με την υπεραλίευση;	1. Χρειαζόμαστε την έννοια της βιωσιμότητας. 2. Χρειαζόμαστε ένα πλαίσιο κανόνων για να οργανώσουμε τη διαδικασία επικοινωνίας και λήψης αποφάσεων.
1. Πώς ορίζουμε τη βιωσιμότητα;	Χρειαζόμαστε ισορροπία ανάμεσα σε διαφορετικούς στόχους. Πρέπει να ψαρεύουμε όσα ψάρια μπορεί να παρέχει η λίμνη χωρίς να εξαντληθεί το απόθεμά της, ώστε να διασφαλίσουμε σταθερότητα για το μέλλον. Πρέπει να μοιράζουμε ισόποσα την ψαριά μας.
2. Τι κανόνες χρειαζόμαστε;	Σχεδιάζοντας το πλαίσιό μας, πρέπει να επιλέξουμε ανάμεσα σε διαφορετικές αρχές – προτείνοντας έναν θεσμικό τρόπο ή αναπτύσσοντας ένα δίκτυο ισότιμων μελών.
Πώς εμποδίζουμε την κατάχρηση εξουσίας;	Δεν πρέπει να δοθεί πολύ εξουσία σε ένα πρόσωπο. Τα συντάγματα χρησιμοποιούν τα εξής μέσα: έλεγχο και ισορροπία, κανόνες δικαίου, παραχωρώντας ατομικά δικαιώματα, θέτοντας χρονικά όρια στα αξιώματα, δημοψηφίσματα, τοπική αυτονομία, αλογόκριτα μέσα επικοινωνίας.
Ποιος αποφασίζει για το πλαίσιο κανόνων που θα ισχύσει;	Όλοι μαζί. Σχεδιάζουμε πλαίσια και επιλέγουμε με ψηφοφορία.
Πώς οργανώνουμε τη διαδικασία ισότιμα και αποτελεσματικά;	Φτιάχνουμε ατζέντα. Χρειαζόμαστε ειδικό πλαίσιο διαδικαστικών κανόνων, το οποίο αποφασίζουμε εκ των προτέρων.

2. Συμπεράσματα

1. Πολιτική είναι η προσπάθεια που κάνουμε για να αντιμετωπίσουμε προβλήματα που επηρεάζουν την ευημερία και την επιβίωση της κοινότητας. Θεσμοί, όπως τα πλαίσια κανόνων, είναι τα εργαλεία με τα οποία μπορούμε να λύνουμε προβλήματα. Αν δεν εξυπηρετούν άρτια τον σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκαν, μπορούν και πρέπει να αλλάξουν.
2. Στην κοινωνική και πολιτική ζωή, υπάρχουν πάντοτε συγκρούσεις. Αν και μια σύγκρουση δεν μπορεί πάντα να εξλειφθεί, είναι δυνατόν να ελεγχθεί η διασπαστική της δυναμική.
3. Τα παιχνίδια του ψαρέματος και της λήψης αποφάσεων λειτουργούν ως μοντέλα. Περιγράφουν την ανάπτυξη μιας κοινότητας μέσα από προβλήματα και λύσεις, όπως συμβαίνει και στην πραγματικότητα.
4. Η πραγματικότητα διαφέρει από τα παιχνίδια σε δύο σημαντικούς παράγοντες. Πρώτον, δεν διαθέτουμε τόσο ακριβή στοιχεία για τους πραγματικούς φυσικούς πόρους, όπως έχουμε στο παιχνίδι. Δεύτερον, οι δημοκρατίες δεν έχουν δημοκρατικές ρίζες. Η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν έχουν καθιερωθεί μέσω συνεδρίων, αλλά μέσα από αγώνες.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 5.6

Ανατροφοδότηση για τις ενότητες 4 και 5

Το ερωτηματολόγιο αυτό σας βοηθάει να αναστοχαστείτε πάνω στην εμπειρία μάθησης που είχατε. Παράλληλα, προσφέρει σημαντικές πληροφορίες στον/στην εκπαιδευτικό σας, ώστε να βελτιώσει τη διδασκαλία του στην EDC/HRE στο μέλλον. Αν χρειαστείτε περισσότερο χώρο, χρησιμοποιείτε μία ή περισσότερες κενές σελίδες.

1. Τι μου άρεσε περισσότερο:

2. Τι δεν μου άρεσε καθόλου:

3. Το πιο σημαντικό και/ή ενδιαφέρον που έμαθα ήταν:

4. Με τι θα ήθελα να ασχοληθώ περισσότερο στη συνέχεια:

5. Η γνώμη μου για τα παιχνίδια της EDC/HRE είναι:

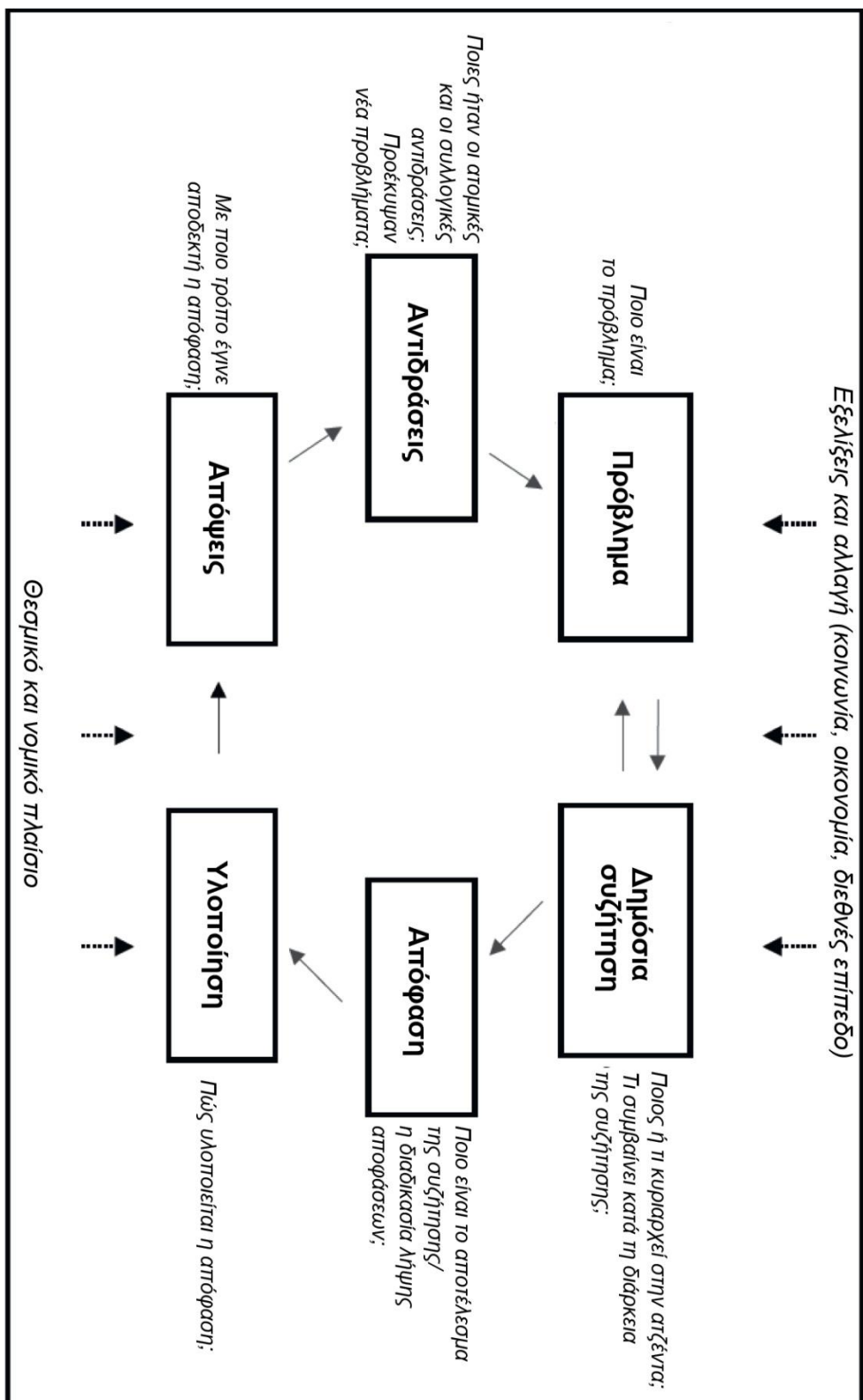
6. Προτάσεις για τον/την εκπαιδευτικό:
 - α) Τι πήγε καλά – τι δεν θα έπρεπε να αλλάξει

 - β) Προτάσεις για τη βελτίωση του μαθήματος

7. Άλλα σχόλια – κάτι που θέλω να προσθέσω:

Φυλλάδιο για τους μαθητές 6.1

Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής: η πολιτική ως διαδικασία λύσης προβλημάτων σε μια κοινότητα

Φυλλάδιο για τους μαθητές 6.2

Ο κύκλος της πολιτικής - εργαλείο παρατήρησης και κατανόησης της διαδικασίας λήψης αποφάσεων

Έννοιες και βασικά ζητήματα <i>Διαμορφώστε ανάλογα τα ζητήματα</i>	Σημειώσεις	Πηγές πληροφόρησης
1. Θέμα Ποιο είναι το ζήτημα;		
2. Πρόβλημα Ποιος ορίζει την ατζέντα; Ποιο είναι το πρόβλημα; Συμφωνούν όλοι οι πρωταγωνιστές στην περιγραφή του προβλήματος;		
3. Συζήτηση Ποιος εμπλέκεται; Ποια είναι τα συμφέροντα και οι αξίες των πρωταγωνιστών;		
4. Απόφαση Ποιο είναι το αποτέλεσμα; Δόθηκε προτεραιότητα σε συγκεκριμένα συμφέροντα ή ήταν συμβιβαστική απόφαση;		
5. Εφαρμογή Πώς εφαρμόστηκε η απόφαση; Ποιος εμπλέκεται; Ποιος είναι υπεύθυνος; Υπάρχουν προβλήματα ή συγκρούσεις;		
6. Απόψεις Ποια άτομα, πρωταγωνιστές, ομάδες, κ.λπ. υποστηρίζουν ή ασκούν κριτική στο αποτέλεσμα; Ποιες είναι οι αξίες, η ιδεολογία και τα συμφέροντά τους;		
7. Αντιδράσεις Πώς αντιδρούν (ατομικά ή συλλογικά); Τι μέσα άσκησης εξουσίας ή πίεσης διαθέτουν;		
8. Νέο πρόβλημα, παλιό πρόβλημα ή λύση; Γίνεται συζήτηση για νέα ατζέντα; Ποιο είναι το πρόβλημα; Το παλιό ή κάποιο νέο; Η απόφαση οδήγησε σε λύση που ολοκληρώνει τη διαδικασία;		

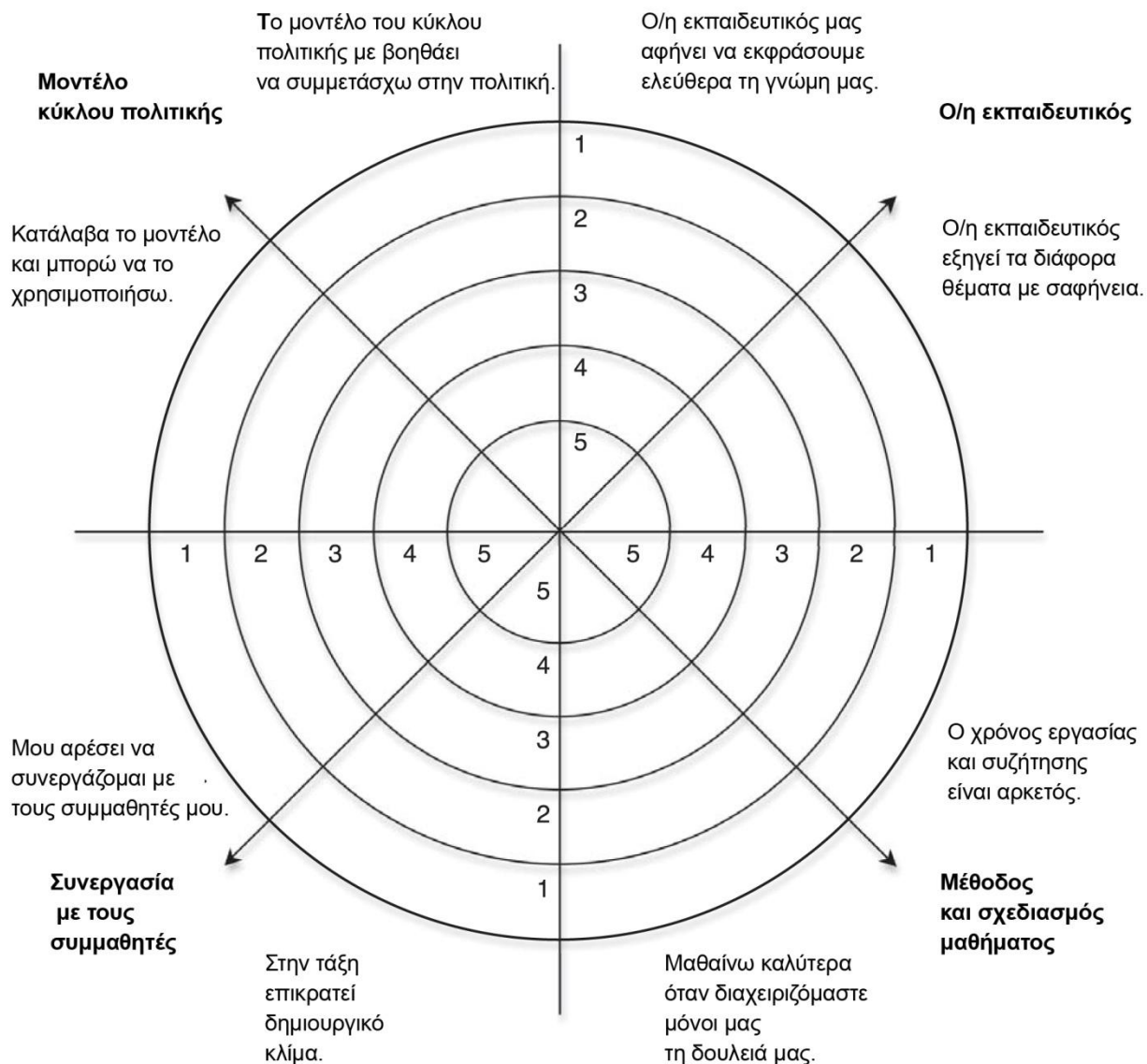
Φυλλάδιο για τους μαθητές 6.3

Ανατροφοδότηση της ενότητας «Κυβέρνηση και πολιτική»

Τάξη:

Ημερομηνία:

1. Στόχος (5: συμφωνώ απόλυτα - 1: διαφωνώ απόλυτα)

2. Προσωπική ανατροφοδότηση

2.1 Το πιο σημαντικό/ενδιαφέρον πράγμα που έμαθα:

2.2 Τι δεν ήταν ενδιαφέρον ή δε με βοήθησε καθόλου:

Φυλλάδιο για τους μαθητές 7.1

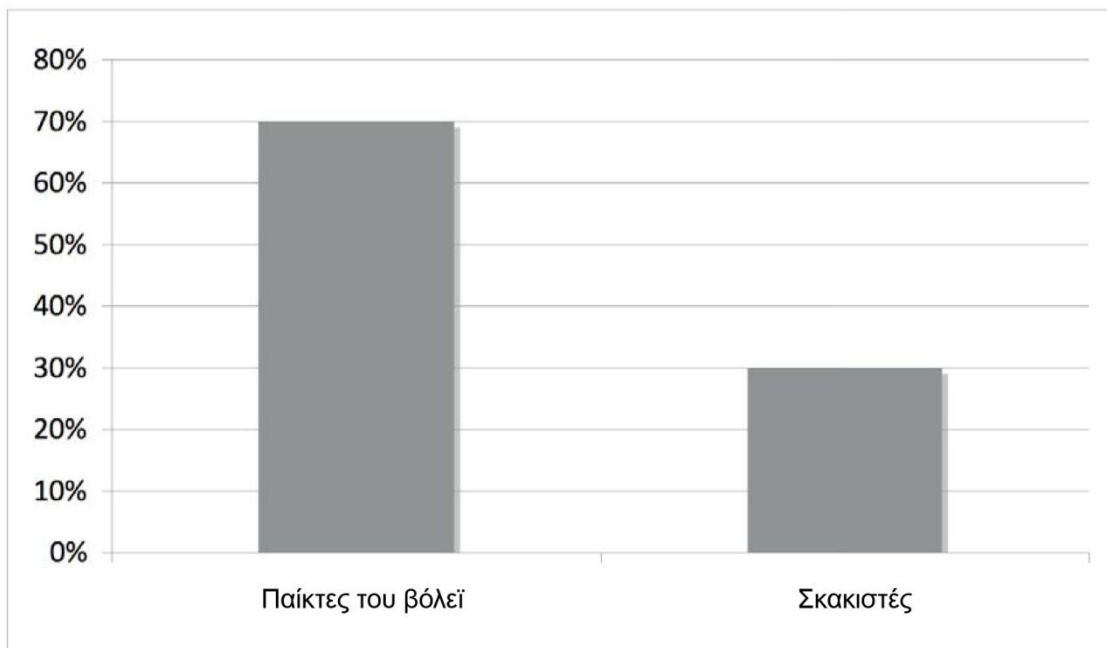
Ο κανόνας της πλειοψηφίας είναι άδικος για τη μειοψηφία; Μελέτη περίπτωσης

Ένα αθλητικό σωματείο έχει πολλούς καλούς παίκτες του βόλεϊ και μικρό αριθμό καλών παικτών του σκάκι. Και οι δύο ομάδες συμμετέχουν σε πρωταθλήματα, και προσελκύουν νέα μέλη. Κάθε μέλος πληρώνει την ίδια ετήσια συνδρομή στο σωματείο. Μία φορά τον χρόνο, τα μέλη συγκεντρώνονται και αποφασίζουν πλειοψηφικά, που θα διαθέσουν τα χρήματα του σωματείου. Οι παίκτες του βόλεϊ παρουσιάζουν έναν μακρύ κατάλογο από αιτήματα, όπως την προμήθεια καινούριων μπαλών, νέα στολή για την ομάδα τους και τη βελτίωση του γηπέδου τους. Οι παίκτες του σκάκι χρειάζονται εκπαιδευτικό υλικό για αρχάριους, βιβλία και περιοδικά, περισσότερο χώρο, περισσότερα σκάκι, τραπέζια και καρέκλες για τα νέα μέλη τους που αυξήθηκαν.

Οι εκπρόσωποι των ομάδων παρουσιάζουν τα επιχειρήματά τους. Στη συνέχεια, λαμβάνεται απόφαση με ψηφοφορία. Κάθε χρόνο οι παίκτες του βόλεϊ πλειοψηφούν έναντι των σκακιστών. Όλα τα χρήματα διατίθενται για τις ανάγκες του βόλεϊ και οι σκακιστές αναγκάζονται να βολευτούν με ό,τι έχουν.

Οι σκακιστές είναι απογοητευμένοι και ανυπόμονοι. Στο κάτω κάτω, οι συνδρομές τους ξοδεύονται για τις ανάγκες του βόλεϊ. Αισθάνονται ότι τους αντιμετωπίζουν σαν μέλη δεύτερης κατηγορίας, και έχει διαρρεύσει ότι μερικοί σκακιστές σκέφτονται να χωρίσουν το σωματείο στα δύο.

Οι περισσότεροι παίκτες του βόλεϊ κουνάνε το κεφάλι τους. Δημοκρατία σημαίνει πλειοψηφία. Και αν μειοψηφούν οι σκακιστές, είναι μέρος του παιχνιδιού. Κάποιοι, όμως, από τους παίκτες του βόλεϊ αισθάνονται ότι αυτή η άποψη είναι κάπως απλοϊκή. Το παιχνίδι είναι δίκαιο όταν εξυπηρετούνται και τα συμφέροντα των σκακιστών. Πώς όμως;

Η δομή των μελών του αθλητικού σωματείου – απλό παράδειγμα πλουραλισμού. Οι πλουραλιστικές κοινωνίες έχουν κάποιου είδους δομή, αν και πιο σύνθετη. Διαφορετικές ομάδες έχουν διαφορετικά συμφέροντα, που μπορεί να είναι ανταγωνιστικά. Όσο πιο σύνθετη είναι μια κοινωνία, τόσο πιθανότερο είναι να υπάρχουν συγκρουόμενα συμφέροντα. Η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα προσφέρουν εργαλεία για να βρεθούν δίκαιες και ειρηνικές λύσεις σ' αυτές τις συγκρούσεις.

Προσαρμοσμένη υπόθεση εργασίας από το : David Miller, *Political philosophy. A very short introduction*. Oxford, 2003, σελ. 5.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 7.2

Η προστασία των μειονοτήτων στη δημοκρατία

Είτε πρόκειται για μικρά σωματεία, είτε στο επίπεδο του κράτους, το ζήτημα της ισορρόπησης των δικαιωμάτων της πλειονότητας και των μειονοτήτων είναι βασικό ζήτημα σε όλα τα επίπεδα της κοινότητας. Αφ' ενός, σε μια δημοκρατία, πρέπει να γίνεται σεβαστή η βούληση της πλειονότητας. Αφ' ετέρου, πρέπει να γίνονται σεβαστά τα συμφέροντα των μειονοτήτων. Αν υπάρχει μια ομάδα που βρίσκεται διαρκώς στους χαμένους και αισθάνεται ότι μονίμως γίνονται διακρίσεις εις βάρος της, είναι πιθανόν να ξεσπάσει σοβαρή σύγκρουση μέσα στην κοινότητα.

Στα δημοκρατικά συντάγματα, συνήθως εφαρμόζονται δύο λύσεις – και οι δύο περιορίζουν τις δυνατότητες αποφάσεων της πλειονότητας. Η μία είναι ο περιορισμός της δύναμης που έχει η πλειονότητα, δίνοντας δικαιώματα αυτονομίας σε μικρότερους φορείς (ομοσπονδιακό σύστημα και σύστημα καντονιών). Η άλλη λύση είναι να παρέχονται ατομικά δικαιώματα. Σ' αυτή την περίπτωση, τα δικαιώματα προστατεύουν τα πρόσωπα και τις μειονοτικές ομάδες, και παράλληλα η πλειονότητα είναι υποχρεωμένη να σέβεται αυτά τα δικαιώματα.

1. Το ομοσπονδιακό μοντέλο

Οι μειονοτικές ομάδες σχηματίζουν περιφερειακούς φορείς μέσα στο κράτος – ομοσπονδιακά κράτη ή καντόνια. Παραδείγματα ομοσπονδιακού μοντέλου είναι οι ΗΠΑ, η Γερμανία, το Βέλγιο, ενώ η Ελβετία είναι παράδειγμα μοντέλου καντονιών. Μέσα σ' αυτούς τους μικρότερους φορείς αποφασίζει η πλειοψηφία. Αυτό σημαίνει ότι οι φορείς έχουν το δικαίωμα να ελέγχουν τον προϋπολογισμό τους ή να μετέχουν στην εθνική νομοθεσία. Τα δημοκρατικά συντάγματα διαφέρουν ως προς το ποσοστό αυτονομίας που παρέχουν στους μικρότερους φορείς.

Αυτή η ιδέα μπορεί να επεκταθεί και να αλλάξει τον ορισμό της πλειονότητας. Αν συγκεκριμένες αποφάσεις απαιτούν απαρτία του 50-75% ή ακόμα και ομοψηφία, οι μειονοτικές ομάδες είναι δυνατόν να επηρεάσουν τις πολιτικές αποφάσεις, ακόμη και να ασκήσουν το δικαίωμα του βέτο.

2. Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως δικαιώματα των μειονοτήτων

Τα ανθρώπινα δικαιώματα λειτουργούν ως δικαιώματα των μειονοτήτων, περιορίζοντας τη δυνατότητα της πλειονότητας να αποφασίζει χωρίς να τις λαμβάνει υπόψη. Τα παρακάτω άρθρα της **Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου της 4^{ης} Νοεμβρίου 1950**, αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα:

Άρθρο 5, Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια

Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν και την ασφάλειαν.

Άρθρο 14, Απαγόρευση των διακρίσεων

Η χρήσις των αναγνωριζομένων εν τη παρούση Συμβάσει δικαιωμάτων και ελευθεριών δέον να εξασφαλισθή ασχέτως διακρίσεως φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσης, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, συμμετοχής εις εθνικήν μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως.

Τα άρθρα 5 και 14 αφορούν δύο αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων – την ελευθερία και την ισότητα.

Πολίτες των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, μπορούν να προσφύγουν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων των Ανθρώπων, αν παραβιαστεί κάποιο από τα ανθρώπινα δικαιώματά τους.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα γίνονται ατομικά δικαιώματα εφόσον αποτελέσουν μέρος του συντάγματος. Σ' αυτή την περίπτωση, η προστασία τους γίνεται ισχυρότερη, καθώς γίνονται μέρος του νομικού

συστήματος, εφαρμόζονται, όμως, μόνο για τους πολίτες της χώρας. Σε μερικές χώρες, έχει συγκροτηθεί συνταγματικό δικαστήριο για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων. Οι αναθεωρήσεις ενός συντάγματος συνήθως απαιτούν περισσότερο από απλή πλειοψηφία, έτσι ώστε οι μειονοτικές ομάδες να έχουν τη δυνατότητα να εμποδίζουν αλλαγές που θα είχαν αρνητικά αποτελέσματα γι' αυτές.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 7.3

Δραστηριότητα: σύνταξη καταστατικού για το αθλητικό σωματείο

1. Σχεδιάστε κανόνες (Άρθρο 1, Άρθρο 2, Άρθρο 3, κ.λπ.) που να διευθετούν τα παρακάτω ζητήματα:
 - Με ποιον τρόπο πρέπει να κατανέμονται τα έσοδα μεταξύ των ομάδων;
 - Ποιος αποφασίζει πώς κατανέμονται τα έσοδα;
 - Πρέπει να δοθούν δικαιώματα αυτονομίας στις ομάδες;
 - Πώς θα εφαρμοστεί η αρχή της μη-διάκρισης – ώστε να προστατεύει τα δικαιώματα και τα συμφέροντα της πλειονότητας και της μειονότητας;
 - ... (αν θέλετε, συμπεριλάβετε και άλλα ζητήματα που θεωρείτε σημαντικά)
2. Ετοιμάστε μια παρουσίαση του καταστατικού σας, που διαχειρίζεται τα παραπάνω ζητήματα. Γράψτε τους κανόνες ως σημειώσεις, σε φύλλο Α4, ώστε να μπορέσετε να τους ενσωματώσετε αργότερα.
3. Οι παραπάνω ερωτήσεις θα χρησιμοποιηθούν ως κατάλογος ελέγχου και σύγκρισης των δικών σας καταγραφών σε σχέση με τις αντίστοιχες των άλλων ομάδων (βλ. και φυλλάδιο για τους μαθητές 7.4).

Φυλλάδιο για τους μαθητές 7.4

Καταγραφή των παρουσιάσεων των ομάδων: προσχέδια καταστατικού για μικρο-κοινωνίες

Καταγράψτε τα αποτελέσματα της ομάδας σας σ' αυτή την κατάσταση και συμπληρώστε τις ιδέες των άλλων ομάδων στην συνεδρίαση για τις παρουσιάσεις.

Βασικές ερωτήσεις	Ομάδα 1	Ομάδα 2	Ομάδα 3	Ομάδα 4	Ομάδα 5	Σύγκριση
Κατανομή εσόδων						
Ποιος αποφασίζει πώς θα διανεμηθούν;						
Αυτονομία στις ομάδες						
Αρχή μη-διάκρισης (πλειονότητα/μειονότητα)						
...						

Κρίνοντας τα προσχέδια καταστατικών – βασικά ζητήματα

1. *Ισότητα*: Το καταστατικό λύνει δίκαια το ζήτημα της πλειονότητας / μειονότητας;
2. *Δημοκρατία*: Το καταστατικό τηρεί την αρχή του κανόνα της πλειοψηφίας;
3. *Αποτελεσματικότητα*: Οι κανόνες θα βοηθήσουν ώστε να ληφθούν αποφάσεις με ομαλό τρόπο;
4. *Εξισορρόπηση και/ή ιεράρχηση*: Το καταστατικό περιλαμβάνει τρόπους συμβιβασμού ανάμεσα σε διαφορετικά συμφέροντα και αρχές, ή δίνει προτεραιότητα σε μία ομάδα έναντι των άλλων;
5. ...

Τρόπος εφαρμογής των παραπάνω ερωτήσεων

Απαντήστε σε κάθε μία από τις ερωτήσεις με τη σειρά. Βάλτε περισσότερες ερωτήσεις αν χρειάζεται.

Αν αποφασίσετε να παραλείψετε μια ερώτηση και να εστιάσετε σε άλλες, αιτιολογήστε την απόφασή σας.

Σημειώστε την άποψή σας, αιτιολογώντας την.

Γιατί δίνονται οι παραπάνω οδηγίες:

Είστε ελεύθεροι να διαμορφώσετε τη γνώμη σας. Η ελευθερία σκέψης και έκφρασης είναι ανθρώπινα δικαιώματα.

Εξυπακούεται πως δεν υπάρχει «σωστή» και «λάθος» άποψη.

Είναι ανάγκη να αιτιολογήσουμε την άποψή μας, ώστε να βοηθήσουμε τους άλλους να την καταλάβουν. Υπάρχει διαφορά στην ποιότητα των απόψεων. Κάποιες είναι πιο πειστικές, και αποτέλεσμα ευρύτερης σκέψης.

Όταν συμμετέχουμε στη δημοκρατία, όταν χρειάζεται να πείσουμε τους άλλους, χρειαζόμαστε δεξιότητες προσεκτικής σκέψης και καλής επιχειρηματολογίας. Αυτή η δραστηριότητα μας βοηθάει να ασκηθούμε σ' αυτές τις δεξιότητες.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 8.1

Προτάσεις για το θέμα της αντιπαράθεσης

Τι πρέπει να κάνετε

1. Κατ' αρχήν, συγκεντρώστε όλες τις ιδέες που σας έρχονται στο νου και καταγράψτε τις (ιδεοθύελλα).
2. Κατατάξτε τις ιδέες σε κατηγορίες.
3. Ελέγξτε τις σύμφωνα με τα παρακάτω κριτήρια:
 - α. Απαιτούν να γίνει επιλογή ή να ληφθεί απόφαση;
 - β. Υπάρχουν καλά επιχειρήματα ώστε να υπερασπιστείτε μια επιλογή ή μια απόφαση;
 - γ. Γνωρίζετε, εσείς ή οι άλλοι μαθητές στην τάξη κάτι σχετικό με το θέμα;
 - δ. Πιστεύετε ότι το θέμα ενδιαφέρει τους συμμαθητές σας;
 - ε. Έχετε, εσείς ή οι συμμαθητές σας, τις απαραίτητες πληροφορίες; Μπορείτε να τις βρείτε; (Πιθανώς γνωρίζετε πολλά από την καθημερινή σας εμπειρία, ή μπορείτε να συλλέξετε στοιχεία και πληροφορίες από άλλες πηγές, όπως βιβλία, εφημερίδες ή το διαδίκτυο).

Αν οι απαντήσεις στις ερωτήσεις α-ε είναι αρνητικές, τότε η πρότασή σας δεν είναι κατάλληλη.
4. Επιλέξτε μία – δύο ιδέες, και αν είναι απαραίτητο συγκεντρώστε πληροφορίες. Μπορείτε να διαμορφώσετε την πρότασή σας ως θέση, ή ως ερώτημα που να απαντάται με ναι ή όχι.
5. Αποτυπώστε την πρότασή σας στον πίνακα, στην κατηγορία που ανήκει, με τα ονόματά σας. Εξασφαλίστε ότι θα παραδώσετε τα αποτελέσματά σας πριν την εκπνοή της προθεσμίας, ώστε να διαβαστεί από όλους.
6. Κόψτε το τμήμα της σελίδας που ακολουθεί, συμπληρώστε το και τοποθετήστε το στο μέρος που σας έχει υποδείξει ο/η εκπαιδευτικός σας. Προσθέστε το υλικό σας.
7. Διαβάστε ότι είναι γραμμένο στον πίνακα, καθώς και ότι έχουν γράψει οι συμμαθητές σας πριν το μάθημα.

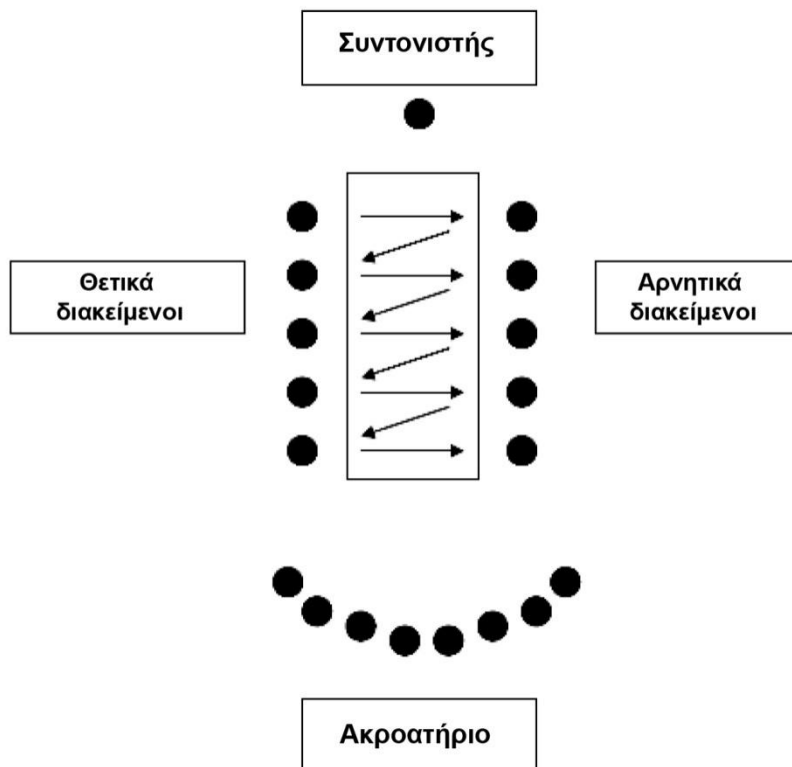
Σημείωμα: Προτάσεις για το θέμα της αντιπαράθεσης		
Ονόματα:		
Θέμα	Κατηγορία (καθημερινή ζωή, σχολική ζωή, κ.λπ.)	Υλικό

Φυλλάδιο για τους μαθητές 8.2

Κανόνες της αντιπαράθεσης

Διευθέτηση θέσεων

Το πρόσωπο που συντονίζει τη συζήτηση κάθεται στην κεφαλή του τραπεζιού. Οι δύο αντιμαχόμενες παρατάξεις κάθονται αντικριστά. Το ακροατήριο κάθεται σε μικρή απόσταση από το τραπέζι, ώστε να μπορεί να βλέπει και τις δύο παρατάξεις. Αν χρειάζονται περισσότερες καρέκλες, είναι καλύτερα να τοποθετηθούν σε σειρές στο χώρο του ακροατηρίου, παρά πίσω από κάποια παράταξη.

Θέση και σειρά των ομιλητών

Τα βέλη στο σχήμα δείχνουν τη σειρά με την οποία θα μιλήσουν οι ομιλητές κατά τον πρώτο γύρο της αντιπαράθεσης. Στον δεύτερο γύρο, η σειρά των ομιλητών απλά αντιστρέφεται, έως ότου μιλήσει ο πρώτος ομιλητής της θετικής υπεράσπισης του θέματος. Στη συνέχεια, ένας ομιλητής της ομάδας που αντιτίθεται έχει τον τελευταίο λόγο. Η ομάδα μπορεί να διαλέξει ένα μέλος της για την καταληκτική ομιλία, όχι όμως τον πρώτο ομιλητή, διότι έτσι αυτός/αυτή θα είχε δύο λεπτά ομιλίας, δηλαδή περισσότερο από κάθε άλλον στην ομάδα.

Κανόνες αντιπαράθεσης

1. Ξεκινάει ο πρώτος ομιλητής, από την πλευρά της υπεράσπισης του θέματος, που κάθεται κοντά στον συντονιστή. Στη συνέχεια, όπως δείχνουν τα βέλη στο διάγραμμα, απαντάει ο πρώτος ομιλητής από την πλευρά που παρουσιάζει την αντίθετη άποψη. Με αυτό τον τρόπο, μιλούν στη σειρά ομιλητές και από τις δύο ομάδες. Όταν ολοκληρώσει την ομιλία του ο τελευταίος ομιλητής από αυτούς που διαφωνούν με το θέμα, αρχίζει ο δεύτερος γύρος, αυτή τη φορά με την αντίστροφη σειρά.
2. Στον δεύτερο γύρο, αφού μιλήσει ο πρώτος ομιλητής της θετικής πλευράς (αυτός που κάθεται δίπλα στον συντονιστή), ένας ομιλητής από την πλευρά των διαφωνούντων με το θέμα (όχι ο αντίστοιχος πρώτος ομιλητής), έχει τον τελευταίο λόγο.

3. Δεν πρέπει να αλλάξει η σειρά των ομιλητών.
4. Κάθε ομιλητής έχει στη διάθεσή του χρόνο ενός λεπτού. Ο συντονιστής ελέγχει με προσοχή τον χρόνο. Δίνει σήμα στον ομιλητή όταν του απομένουν 10 δευτερόλεπτα, και μετά το τέλος του χρόνου, αφήνει τον ομιλητή να τελειώσει τη φράση του, αλλά τίποτε περισσότερο. Αν ο ομιλητής δεν χρησιμοποιήσει ολόκληρο το λεπτό του, ο υπόλοιπος χρόνος χάνεται και δεν μεταφέρεται στον επόμενο ομιλητή της ομάδας.
5. Απαγορεύεται να διακόπτονται οι ομιλητές.
6. Το ακροατήριο δε μπορεί να συμμετέχει στην αντιπαράθεση.
7. Μετά το τέλος της ανταλλαγής απόψεων, το κοινό έχει πέντε λεπτά στη διάθεσή του για να εκφράσει απόψεις και εντυπώσεις. Ψηφίζουν με ανάταση της χειρός.
8. Στην ψηφοφορία, υπολογίζονται οι ψήφοι του *ναι* και του *όχι*. Υπερισχύει η πλειοψηφία.

Συμβουλές προς τους ομιλητές

1. Εκτός από τον πρώτο ομιλητή της θετικής προς το θέμα πλευράς, ξοδέψτε ως και το μισό του χρόνου σας για να αντικρούσετε το επιχείρημα της άλλης πλευράς, και μετά παρουσιάστε το νέο επιχείρημα.
2. (Για τους πρώτους ομιλητές). Δηλώστε την τελική σας άποψη, πέστε την απόφαση που επιθυμείτε να παρθεί στο τέλος.
3. Όταν προετοιμάζεστε για την αντιπαράθεση, αρχίστε με ιδεοθύελλα. Στη συνέχεια, αποφασίστε με ποια σειρά θέλετε να παρουσιάσετε τα επιχειρήματά σας, και αναθέστε τα σε συγκεκριμένο ομιλητή. Αρχίστε και τελειώστε με κάποιο ιδιαίτερα ισχυρό και εντυπωσιακό επιχείρημα (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 8.2).
4. Επαναλάβετε ή διαφοροποιήστε ένα βασικό επιχείρημα, ώστε να χρεωθεί και να εντυπωθεί στο ακροατήριο ως δικό σας.
5. Οι τελευταίοι ομιλητές παρουσιάζουν περιληπτικά τα επιχειρήματα της πλευράς τους, υπογραμμίζοντας τρία ή τέσσερα σημεία, ανάλογα με τα επιχειρήματα που θέλουν να θυμάται το ακροατήριο μετά την αντιπαράθεση. Αν πρόκειται για τη λήψη απόφασης, ξεκαθαρίστε τι θέλετε να απευθύνετε ως έκκληση προς το ακροατήριο, ώστε να το έχουν κατά νου όταν ψηφίσουν.
6. Μιλάτε ελεύθερα. Μην διαβάζετε τις δηλώσεις σας από σημειώσεις, κοιτάξτε τους αντιπάλους και το ακροατήριό σας στα μάτια.

Συμβουλές προς το ακροατήριο (βλ. το φυλλάδιο για τους μαθητές 8.5)

1. Πριν την αντιπαράθεση, προσπαθήστε να προβλέψετε τι επιχειρήματα θα έπρεπε ή αναμένεται να εκφράσουν και οι δύο πλευρές. Έτσι, αποκτάτε ένα πλαίσιο αναφοράς όταν παρακολουθείτε την ανταλλαγή επιχειρημάτων.
2. Κρατάτε σημειώσεις όταν παρουσιάζονται τα επιχειρήματα κάθε πλευράς – αν είναι δυνατόν σε μια πρόταση.
3. Συνδέστε επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα με γραμμές ή βέλη, και σημειώστε σχόλια. Ποιο επιχείρημα σας έπεισε; (Τα βήματα 2 και 3 μπορούν να μοιραστούν ανάμεσα σε διάφορους ακροατές).
4. Σημειώστε ποιο επιχείρημα σας έκανε ιδιαίτερη εντύπωση.
5. Μετά την ανταλλαγή επιχειρημάτων, μοιραστείτε τις απόψεις σας με την ομάδα. Στη συνέχεια ψηφίστε τις θέσεις που παρουσιάστηκαν από τα δύο κόμματα.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 8.3

Φύλλο σχεδιασμού για τις ομάδες αντιπαράθεσης

Όνομα ομιλητή <i>Κρατήστε τη σειρά που υπάρχει στο διάγραμμα του φυλλαδίου 8.2</i>	Επιχείρημα	Σημειώσεις
1.	<i>Σύσταση: δηλώστε την πρότασή σας</i>	
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10. *	<i>Τελευταία λέξη (περίληψη των κυριότερων σημείων)</i>	

*Η τελευταία λέξη - ομιλητές

Ο πρώτος ομιλητής της θετικής πλευράς (αυτός που κάθεται κοντά στον συντονιστή) έχει τον τελευταίο λόγο αυτής της πλευράς (βλ. διάγραμμα στο φυλλάδιο για τους μαθητές 8.2).

Στη συνέχεια, μιλάει ο ομιλητής της αρνητικής πλευράς. Η ομάδα επιλέγει ποιο μέλος της θα μιλήσει τελευταίο, όχι όμως ο πρώτος ομιλητής, διότι τότε θα μιλούσε δύο λεπτά, οπότε δεν θα υπήρχε ισοτιμία ανάμεσα στα μέλη της ομάδας.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 8.4

Φύλλο σχεδιασμού για τους συντονιστές

Καθήκοντα του πρώτου συντονιστή – προεδρεύοντας στην αντιπαράθεση (debate)

Ο συντονιστής/πρόεδρος συντονίζει την αντιπαράθεση και διασφαλίζει ότι τα μέλη των ομάδων τηρούν τους κανόνες της αντιπαράθεσης (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 8.2), και ότι κάθε ομάδα αντιμετωπίζει την άλλη δίκαια και με σεβασμό. Ο συντονιστής είναι ουδέτερος και δεν κλίνει προς τη μία ή την άλλη αντιμαχόμενη ομάδα.

Ο συντονιστής είναι, επίσης, χρονομέτρης. Οι ομιλητές πρέπει να μιλήσουν ακριβώς από ένα λεπτό. Αυτό, στην πράξη, σημαίνει, πως όταν τελειώσει το λεπτό, ο ομιλητής πρέπει να τελειώσει την τελευταία του πρόταση και μετά να σταματήσει. Αν είναι απαραίτητο, ο συντονιστής, ευγενικά αλλά σταθερά, διακόπτει τον ομιλητή και δίνει τον λόγο στον επόμενο, της άλλης ομάδας.

Εξοπλισμός

- Χρονόμετρο ή ρολόι με δευτερολεπτοδείκτη ή χρονόμετρο κινητού τηλεφώνου.
- Φύλλο για σημειώσεις και μολύβι.
- Ένα κίτρινο και ένα κόκκινο κομμάτι χαρτί ή χαρτόνι, μεγέθους A7.
- Μερικά ακόμη φυλλάδια για τους μαθητές 8.2

Καθήκοντα του συντονιστή κατά τη διάρκεια της αντιπαράθεσης

1. Ανοίγει την αντιπαράθεση:

- Καλωσορίζει τις ομάδες, το ακροατήριο και τους δημοσιογράφους.
- Παρουσιάζει περιληπτικά το θέμα της αντιπαράθεσης, χωρίς λεπτομέρειες που μπορεί να βοηθήσουν κάποια από τις αντιμαχόμενες πλευρές.
- Υπενθυμίζει στις ομάδες: τίμιο παιχνίδι, τήρηση των κανόνων.
- Θέτει τα χρονικά πλαίσια: στα 50 δευτερόλεπτα κάθε εισηγητή, κάνει νόημα να ολοκληρώσουν.
- Στο τέλος του ενός λεπτού, ο συντονιστής σταματά τον ομιλητή, ώστε να υπάρχει δικαιοσύνη.

2. Στη διάρκεια της αντιπαράθεσης:

- Ο συντονιστής ακούει σιωπηλά την αντιπαράθεση.
- Παρακολουθεί τον χρόνο ομιλίας κάθε ομιλητή και ειδοποιεί στα 50 δευτερόλεπτα.
- (Συνήθως, αυτά είναι τα καθήκοντα του συντονιστή)
- Αν ο ομιλητής υπερβεί τον χρόνο του ενός λεπτού, ο συντονιστής παρεμβαίνει.
- Παρεμβαίνει αν τα μέλη της άλλης ομάδας ή το ακροατήριο διακόπτει τον ομιλητή.
- Σε πολύ σοβαρές περιπτώσεις κακής ή άδικης συμπεριφοράς, ο συντονιστής δείχνει κίτρινη ή/και κόκκινη κάρτα σε κάποιον ομιλητή. Η κόκκινη κάρτα σημαίνει πως ο ομιλητής πρέπει να εγκαταλείψει την αντιπαράθεση.

3. Μετά την αντιπαράθεση:

- Ο συντονιστής αναγγέλλει ότι έκλεισε η αντιπαράθεση επιχειρημάτων.
- Ευχαριστεί τα μέλη των ομάδων και το ακροατήριο.

Ο ρόλος του συντονιστή μετά το τέλος της αντιπαράθεσης

Μετά την αντιπαράθεση, το ακροατήριο ανταλλάσσει απόψεις (για πέντε λεπτά), και στη συνέχεια ψηφίζει σε ποια πλευρά παρουσιάστηκαν πιο πειστικά επιχειρήματα.

Το δεύτερο καθήκον του συντονιστή – συντονίζει την ψηφοφορία και τη συζήτηση

1. Η καταληκτική συζήτηση

- Ο συντονιστής αναγγέλλει ότι το ακροατήριο έχει στη διάθεσή του πέντε λεπτά για να ανταλλάξει απόψεις για την αντιπαράθεση (debate). Αλλάζουμε θέσεις στα καθίσματα και σχηματίζουμε κύκλο ή μεγάλο ημικύκλιο, ώστε οι μαθητές να βλέπουν ο ένας τον άλλο.
- Κάθε μέλος του ακροατηρίου κρατάει σημειώσεις στη διάρκεια της αντιπαράθεσης, και σημειώνει τις σκέψεις του σχετικά με το ποια ομάδα ήταν πιο πειστική. Ο συντονιστής ζητά μια πρώτη άποψη του ακροατηρίου, καλώντας τους να σηκώσουν τα χέρια.
- Οι μαθητές που έχουν διαφορετικές απόψεις παίρνουν τον λόγο. Ο συντονιστής τους ζητά να ανταλλάξουν σύντομες απόψεις, με τον ίδιο τρόπο που έγινε η αντιπαράθεση. Ο χρόνος πιέζει.
- Μετά από πέντε λεπτά, ο συντονιστής κλείνει τη συζήτηση.

2. Η ψηφοφορία

- Ο συντονιστής αναγγέλλει την ψηφοφορία. Επαναλαμβάνει το θέμα και την ερώτηση που τίθεται σε ψηφοφορία: ποια ομάδα σας έπεισε, εκείνη που υπερασπίστηκε το θέμα ή η αρνητική ομάδα; Δεν επιτρέπεται περαιτέρω συζήτηση σ' αυτό το σημείο. Ο συντονιστής ζητά από έναν μαθητή να σημειώσει το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας στον πίνακα.
- Ο συντονιστής ζητά πρώτα από τους μαθητές που πείστηκαν από τη θετική ομάδα να σηκώσουν τα χέρια τους. τους μετράει και επαναλαμβάνει την ψηφοφορία για την αρνητική ομάδα με τον ίδιο τρόπο.
- Τέλος, με τον ίδιο τρόπο μετράει λευκές ψήφους και αποχές.
- Ο συντονιστής αναγγέλλει το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας χωρίς να το σχολιάσει. Ευχαριστεί το ακροατήριο για τη συζήτηση και την ψηφοφορία, και κλείνει τη συνεδρίαση.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 8.5

Φύλλο καταγραφής για το ακροατήριο

1. Ιδεοθύελλα: τι επιχειρήματα περιμένουμε να ακούσουμε;		
Θετικά	Αρνητικά	Σημειώσεις
2. Καταγραφή της αντιπαράθεσης		
Θετικά	Αρνητικά	Σημειώσεις
3. Η ψήφος μου (με επιχειρήματα)		

Φυλλάδιο για τους μαθητές 8.6

Φύλλο εργασίας για τους δημοσιογράφους

Καθήκοντα των δημοσιογράφων

Σχηματίστε τρεις ομάδες στη σειρά.

Γράψτε ένα άρθρο για την αντιπαράθεση και παρουσιάστε το στο επόμενο μάθημα. Αν υπάρχει η δυνατότητα, κρεμάστε δύο ή τρία αντίγραφα στον τοίχο.

Κάθε ομάδα εργάζεται για διαφορετικού είδους εφημερίδα ή περιοδικό:

- “Κίτρινη” φυλλάδα
- Σοβαρή εφημερίδα
- Νεανικό περιοδικό

Το προφίλ των τριών εντύπων – τι περιμένουν οι αναγνώστες τους

Υπάρχουν γενικοί κανόνες για τον τρόπο συγγραφής ενός καλού άρθρου – βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 9.1.

Όμως, κάθε εφημερίδα αναφέρεται σε διαφορετικό κοινό, οπότε το άρθρο σας θα πρέπει να απευθύνεται σ’ αυτή την ομάδα-στόχο αν θέλετε οι αναγνώστες να αγοράσουν την εφημερίδα και να έχετε δουλειά. Αυτό σημαίνει πως το άρθρο σας θα πρέπει να είναι αρκετά διαφορετικό, αν και αναφέρεστε στο ίδιο γεγονός. Κοιτάξτε πώς γίνεται σε μια πραγματική εφημερίδα/περιοδικό.

Είδος εντύπου	Τι περιμένουν οι αναγνώστες *** πρώτη προτεραιότητα / ** σημαντικό / * καλό να το έχουμε				
	Ψυχαγωγία	Φωτογραφίες	Πληροφόρηση (το θέμα και τα επιχειρήματα)	Η άποψη των νέων	Προσωπική "πινελιά"
"Κίτρινη" φυλλάδα	**	**	**	*	***
Σοβαρή εφημερίδα	*	**	***	*	*
Νεανικό περιοδικό	**	**	**	***	*

Φυλλάδιο για τους μαθητές 9.1

Δημιουργία εφημερίδας τοίχου - επιλογές

Οδηγίες

Θα δημιουργήσετε τη δική σας εφημερίδα τοίχου. Προετοιμαστείτε σχεδιάζοντας τις ιδέες σας. Τι ιστορίες, άρθρα και φωτογραφίες προτείνετε; Καταθέστε τα επιχειρήματά σας. Αυτό θα σας βοηθήσει όταν θα συζητήσετε για τις τελικές επιλογές.

Στοιχεία για εξέταση (κριτήρια)	Οι προτάσεις σας	Τα επιχειρήματά σας
1. Ειδησεογραφική αξία Πόσο σημαντική είναι η ιστορία; Περιέχει σημαντικές ή κρίσιμες πληροφορίες που θα ήθελαν να μάθουν οι αναγνώστες σας; 2. Πρώτο θέμα Το πρώτο θέμα πρέπει να τραβάει το βλέμμα για να προσελκύσει αναγνώστες. Ενισχύστε το με μια φωτογραφία. 3. Φωτογραφίες Αντί για άρθρο, μπορείτε να επιλέξετε μια φωτογραφία με κείμενο στο κάτω μέρος της. 4. Ισορροπία στα περιεχόμενα Παραδείγματα: Γνωστό/άγνωστο Θετικό/αρνητικό Έκτακτη είδηση/ ανθρώπινο ενδιαφέρον Ιστορίες επιτυχίας/ιστορίες αντιπαλότητας	1. Πρώτο άρθρο;	
	2. Άλλα άρθρα;	
	3. Βασικό σχόλιο - σε ποιο θέμα;	
	4. Φωτογραφίες – σε ποια άρθρα;	
	5. Άρθρα και θέματα λιγότερο σημαντικά – τι δε θα μπει;	

Βασισμένο στο: Center for Media Literacy (2005), *Five Key Questions That Can Change the World*, Μάθημα 1c, σελ. 21 (προσαρμογή); www.medialit.org

Φυλλάδιο για τους μαθητές 9.2

Συμβουλές για τη δημιουργία εφημερίδας τοίχου

Αναθέστε τα παρακάτω καθήκοντα σε διαφορετικά μέλη της ομάδας (βλ. τις σημειώσεις που ακολουθούν):

- Ο αρχισυντάκτης προεδρεύει στη συνάντηση.
- Ο διαχειριστής χρόνου επιβλέπει την παραγωγή της εφημερίδας σας.
- Ο παρουσιαστής εξηγεί τις αποφάσεις σας στην ολομέλεια που ακολουθεί.

Σχέδιο χρονοδιαγράμματος

1. Υιοθετήστε ή τροποποιήστε το προσχέδιο για το χρονοδιάγραμμα.
2. Συζητήστε και αποφασίστε τι θέματα θα επιλέξετε και τι θα απορρίψετε (φυλλάδιο για τους μαθητές 9.1)
3. Αναθέστε έρευνα και/ή συγγραφικά καθήκοντα σε κάθε μέλος της ομάδας. Συμφωνήστε για το χρονοδιάγραμμα της εργασίας σας.
4. Γράψτε τα άρθρα, κάντε έρευνα, συλλέξτε υλικό και φωτογραφίες.
5. Δώστε στην εφημερίδα σας την τελική της μορφή.
6. Παρουσιάστε την εφημερίδα σας στην τάξη.

Σημειώσεις υπενθύμισης

Αρχισυντάκτης

Προεδρεύετε στις συζητήσεις και στις αποφάσεις της ομάδας σας.

Εξασφαλίστε σε κάθε μέλος της ομάδας την ευκαιρία να εκφράσει τις ιδέες και τις σκέψεις του. Κάντε παρεμβάσεις, όταν βλέπετε ότι κάποιον δεν τον ακούν.

Προτείνετε τα άρθρα που θα πρέπει να μπουν στην εφημερίδα.

Εξασφαλίστε ότι η ομάδα εργάζεται αποτελεσματικά. Προτείνετε ρεαλιστικό χρονοδιάγραμμα εργασίας, που να προβλέπει επαρκή χρόνο για τα βασικά – συλλογή πληροφοριών και συγγραφή.

Διαχειριστής χρόνου

Επιβλέπετε τον σχεδιασμό της παραγωγής της εφημερίδας.

Αν διαπιστώσετε ότι η ομάδα είναι πίσω στο χρονοδιάγραμμά της και δεν θα τελειώσει έγκαιρα, συζητήστε το με τα μέλη της ομάδας και ενημερώστε τον αρχισυντάκτη.

Προτείνετε λύσεις ώστε η ομάδα να τελειώσει μέσα στον χρόνο της.

Παρουσιαστής

Στο μάθημα που ακολουθεί, παρουσιάστε με συντομία και εξηγήστε τους λόγους που η ομάδα σας:

- διάλεξε το συγκεκριμένο θέμα ως πρωτοσέλιδο,
- ποια άλλα θέματα σκεφτήκατε να συμπεριλάβετε, και γιατί τελικά τα επιλέξατε ή τα απορρίψατε,
- γιατί διαλέξατε αυτές τις φωτογραφίες,
- άλλα ζητήματα που απασχόλησαν την ομάδα.

Φυλλάδιο για τους μαθητές 9.3

Συμβουλές για τη συγγραφή ενός καλού άρθρου

Πριν ξεκινήσετε να γράφετε

Σκεφτείτε τον σκοπό του άρθρου σας: με ένα ενημερωτικό άρθρο, το πιθανότερο είναι να πληροφορήσετε τους αναγνώστες σας για κάποιο θέμα.

Κάντε έρευνα και σχεδιάστε συνεντεύξεις, φροντίζοντας να κρατάτε σημειώσεις και να καταγράφετε τα πιο σημαντικά στοιχεία.

Καθώς γράφετε

Χρησιμοποιείτε ενεργητικά ρήματα, ώστε να παρουσιάζετε τα πραγματικά γεγονότα.

Παραθέστε πρώτα τις πληροφορίες που ενδιαφέρουν. Ακολουθήστε το περίγραμμα παρακάτω.

Πρώτη παράγραφος

Προσπαθήστε να τραβήξετε το ενδιαφέρον του αναγνώστη, αρχίζοντας με ένα αστείο, έξυπνο ή απροσδόκητο σχόλιο. Αρχίστε το άρθρο σας με μια ερώτηση ή μια προκλητική δήλωση. Στις πρώτες μια – δύο προτάσεις σας, αναφερθείτε στο ποιος, τι, πότε, πού και γιατί.

Δεύτερη, τρίτη, τέταρτη παράγραφος

Δώστε λεπτομέρειες στον αναγνώστη, αναπτύσσοντας τα κύρια σημεία:

- Ποιος εμπλέκεται;
- Τι συνέβη;
- Πού έγινε;
- Πότε έγινε;
- Γιατί;

Προσθέστε μία ή δύο αναφορές από ανθρώπους που πήρατε συνέντευξη. Γράψτε σε τρίτο πρόσωπο (είπε, είπαν ...). Μείνετε αντικειμενικοί, και μην εκφράσετε ποτέ ανοικτά την προσωπική σας άποψη. Χρησιμοποιείτε αναφορές (τα λόγια κάποιου σε εισαγωγικά) για να εκφράσετε τη γνώμη άλλων.

Τελευταία παράγραφος

Κλείστε το άρθρο σας, μην αφήσετε τον αναγνώστη στο κενό. Προσπαθήστε να τελειώσετε με μια αναφορά, ή με μια ελκυστική φράση, ή ανακεφαλαιώνοντας τα όσα γράψατε.

(συντόμευση)

Πηγή: Media Awareness Network

Πρωτότυπο κείμενο: Lesson Plan, Reporter for a day

Συγγραφέας: Ginie Waller

www.media-awareness.ca

Το εγχειρίδιο αυτό απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (EDC/HRE), σε συντάκτες βιβλίων για την EDC/HRE και σε υπευθύνους ανάπτυξης προγραμμάτων σπουδών. Εννέα διδακτικές ενότητες με περίπου τέσσερα σχέδια μαθημάτων η κάθε μία εστιάζουν σε έννοιες-κλειδιά της EDC/HRE. Τα σχέδια μαθημάτων δίνουν βήμα-προς-βήμα οδηγίες και περιλαμβάνουν φυλλάδια για τους μαθητές και γενικές πληροφορίες για τους/τις εκπαιδευτικούς. Έτσι, το εγχειρίδιο είναι κατάλληλο για ασκούμενους ή αρχάριους στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού, και για εκπαιδευτικούς οι οποίοι λαμβάνουν την ενδοϋπηρεσιακή τους κατάρτιση στην EDC/HRE. Οι έμπειροι εκπαιδευτικοί μπορούν να εμπνευστούν από τις ιδέες και τα υλικά. Το εγχειρίδιο στο σύνολό του παρέχει πλήρες πρόγραμμα σπουδών για ένα ολόκληρο σχολικό έτος για τους μαθητές του λυκείου. Κάθε κεφάλαιο, ωστόσο, μπορεί να χρησιμοποιηθεί αυτόνομα και έτσι το εγχειρίδιο επιτρέπει ιδιαίτερη ευελιξία στη χρήση του.

Ο στόχος της EDC/HRE είναι οι ενεργοί πολίτες που είναι πρόθυμοι και ικανοί να συμμετέχουν στη δημοκρατική κοινότητα. Ως εκ τούτου, η EDC/HRE δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη δράση και την εργασιοκεντρική μάθηση. Αυτό το εγχειρίδιο για το λύκειο επικεντρώνεται σε ικανότητες-κλειδιά που δίνουν τη δυνατότητα στους νέους ανθρώπους να συμμετέχουν σε δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων και να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις μια δυναμικής πλουραλιστικής κοινωνίας. Οι έννοιες-κλειδιά στην EDC/HRE διδάσκονται ως εργαλεία δια βίου μάθησης.

Αυτό είναι το Βιβλίο IV από τα έξι (6) Βιβλία της σειράς. Τα υπόλοιπα είναι τα εξής:

- EDC/HRE Βιβλίο I:** *Εκπαιδεύμαστε και Εκπαιδεύουμε για τη δημοκρατία* – Γενικές πληροφορίες και υλικό για τους εκπαιδευτικούς σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα
- EDC/HRE Βιβλίο II:** *Μεγαλώνουμε δημοκρατικά* - Σχέδια μαθήματος για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το δημοτικό
- EDC/HRE Βιβλίο III:** *Ζούμε δημοκρατικά* – Σχέδια μαθήματος για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το γυμνάσιο
- EDC/HRE Βιβλίο IV:** *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία* – Σχέδια μαθήματος για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το λύκειο
- EDC/HRE Βιβλίο V:** *Εξερευνούμε τα δικαιώματα του παιδιού* – Εννέα μικρά project για το δημοτικό
- EDC/HRE Βιβλίο VI:** *Διδάσκουμε τη δημοκρατία* – Μια συλλογή από μοντέλα σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα

www.coe.int
http://book.coe.int
Council of Europe Publishing

Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει 47 κράτη μέλη, που καλύπτουν σχεδόν ολόκληρη την ήπειρο της Ευρώπης. Επιδιώκει να αναπτύξει κοινές δημοκρατικές και νομικές αρχές με βάση την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και άλλα κείμενα αναφοράς σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων. Από τότε που ιδρύθηκε το 1949, στον απόηχο του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, το Συμβούλιο της Ευρώπης συμβολίζει τη συμφιλίωση.